Echilibrul climatic în pericol?

În ultima vreme o serie de cercetători din mai multe țări și-au îndreptat atenția asupra unor fenomene ce au loc în stratosferă, acolo unde o pătură de ozon protejează viața de pe planetă de efectele razelor ultraviolete. Cauzele sînt multiple, de la cursa aberantă a înarmărilor și tendințele consumatoriste din țările dezvoltate pînă la folosirea unor compuși chimici dăunători. O importanță deosebită pentru eliminarea cauzelor care provoacă deteriorarea concentrației de ozon o are, în primul rînd, cunoașterea cît mai exactă a fenomenelor ce se produc în stratosferă. De asemenea, o atenție deosebită capătă așa numitul „efect de seră", care prin accelerarea unor procese chimice ar putea duce la creșterea temperaturii medii a Terrei, cu consecințe încomplet elucidate. Iată cîteva detalii privind unele cercetări în acest sens.

CERCETĂRI CONFIRMATE LA PUNTA ARENAS

În toamna anului 1987, un grup de 120 de savanți și tehnicieni, în cea mai mare parte americani, au sosit la Punta Arenas, cel mai mic oraș din Chile. Pe parcursul șederii lor, care a durat 8 săptămîni, au utilizat adesea un avion de tipul DC—8, special amenajat pentru cercetări. O dată decolat, avionul se îndrepta spre Antarctica la o distanță de circa 1000 de mile, luptîndu-se cu vînturile năprasnice, înainte să se stabilizeze la o altitudine de 12 000 m, făcînd un tur de 12 ore deasupra continentului înghețat. pe drum, aparatura științifică a colectat date despre gazele și particulele din atmosferă și despre radiația solară. Între timp, un alt avion de tipul Lockheed ER—2, (o versiune pentru cercetare științifică a avionului U—2), a realizat 12 ieșiri de circa 6 ore fiecare, la o altitudine de 21 000 metri.

Ambele aeronave făceau parte dintr-o acțiune fără precedent, realizată de către NASA, Administrația Națională pentru Studiul Oceanelor și Atmosferei, Fundația Națională pentru Știință și de alte foruri științifice.

Scopul era să se determine de ce stratul de ozon care protejează suprafața Terrei de razele ultraviolete, a suferit o gravă degradare deasupra Antarcticii. Savanții erau îngrijorați de asemenea de „efectul de seră", o încălzire de lungă durată a planetei cauzată de modificările chimice din atmosferă. Amenințarea la adresa ozonului a fost descoperită pentru prima oară în 1983, cînd specialiștii britanici au făcut o observație surprinzătoare: concentrația stratului de ozon în stratosferă scade puternic deasupra Antarcticii în fiecare primăvară australă, refăcîndu-se apoi numai foarte puțin pînă la sfîrșitul lui noiembrie. La început, s-a crezut că fenomenul se datorează activității crescute a petelor solare sau climatului deosebit al continentului. În prezent s-a acceptat teoria conform căreia vînturile ar fi parțial răspunzătoare. Însă ar mai exista un factor: un grup de substanțe chimice numite clorofluorcarbonați (CFC), utilizate mai ales ca lichide de răcire în frigidere și aparate de aer condiționat, în industria maselor plastice și ca solvenți în microelectronică. Studiile au demonstrat că în anumite condiții, aceste componente, ridicîndu-se de la suprafața pămîntului spre stratosferă, dau naștere la reacții chimice care distrug rapid ozonul.

Procesul chimic nu este încă precis determinat, dar nu se poate nega rolul central al CFC. Barney Farmer, fizician la Jet Propulsion Laboratory, în urma observațiilor făcute a evidențiat legătura directă CFC — ozon. Rezultatele recente de la Punta Arenas au confirmat aceste dezvăluiri. Nu numai că ozonul a fost distrus în proporție mai mare ca înainte — 50 la sută din acest gaz a dispărut în timpul dezghețului polar, comparativ cu 40 la sută în 1985 — dar legătura cu CFC a apărut ca fiind mult mai evidentă.

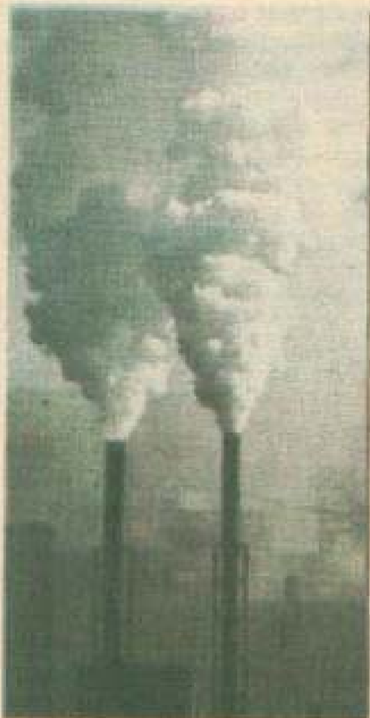
Savanții știau de mult că există cicluri istorice de încălzire și răcire a globului. Majoritatea experților cred că suprafața pămîntului a început să se încălzească treptat de la ultima glaciație, dar numai recent a apărut ipoteza că aceste cicluri climatice pot fi influențate de om. De altfel, un savant declara: „Oamenii modifică suprafața pămîntului și îi schimbă atmosfera într-un asemenea ritm încît au devenit un concurent al forțelor naturale. Ce este nou, este ireversibilitatea schimbărilor care se petrec acum".

Într-adevăr, dacă stratul de ozon se diminuează deasupra unor zone poluate — și există deja semne că acest proces a început, deși nicăieri la fel ca în Antarctica — consecințele ar fi foarte grave. Razele ultraviolete, o formă de lumină invizibilă pentru ochiul uman, dau naștere la arsuri și la cancerul pielii. De asemenea, ele provoacă cataracta și duc la slăbirea sistemului imunitar. Fără stratul de ozon, procentul unor asemenea boli ar crește în mod sigur. Aceste pericole au fost suficiente pentru a determina reprezentanții a 34 de state să participe la o conferință la Montreal, unde au căzut în principiu de acord asupra unui tratat care cere limitarea producției de CFC.

„EFECTUL DE SERĂ"

Mult mai dăunător decît distrugerea ozonului și mult mai greu de controlat este „efectul de seră" cauzat în cea mai mare parte de dioxidul de carbon (CO_2). Efectul CO_2 în atmosferă este comparabil cu cel al sticlei unei sere: lasă razele calde ale soarelui să pătrundă înăuntru și oprește căldura să iasă afară. El ar putea produce o creștere a temperaturii medii cu 1,1—4,5°C pînă în anul 2050.

Relația între CO_2 și încălzirea globului este mai mult decît teoretică. O echipă de cercetare sovieto-franceză a

anunțat descoperirea unei strînse legături între nivelul CO_2 și temperaturile maxime ale globului. Studiind ghețurile din Antarctica, cercetătorii au arătat că în ultimii 160 de mii de ani glaciațiile au coincis cu niveluri reduse de CO_2, iar perioadele interglaciare au fost marcate de o creștere a concentrației acestui gaz.

Locul unde se vor desfășura schimbări majore în următoarea jumătate de secol se preconizează că va fi atmosfera, oceanul de gaze care înconjoară pămîntul. Aceasta este o membrană foarte subțire. Dacă am presupune că Pămîntul ar fi de mărimea unei portocale, atmosfera ar fi de grosimea cojii acesteia. Stratul inferior al atmosferei, troposfera, este locul unde se desfășoară toate schimbările climatice. Aerul încălzit de la suprafața solului se ridică, iar cel rece coboară să-i ia locul și de aceea troposfera pare a fi într-o continuă agitație. Vînturile ce iau naștere împrăștie poluanții în troposferă. Deasupra acesteia se află stratosfera. Aici aerul care se răcește pe măsură ce ajunge la altitudini mari începe să se încălzească. Motivul, într-un singur cuvînt, este ozonul.

PE URMELE CFC

Ozonul (O_3) este o formă a oxigenului. El apare cînd moleculele de oxigen (O_2) sînt bombardate de razele ultraviolete, mai ales în stratosferă. Această radiație eliberează atomii de oxigen, dintre care unii se recombină cu O_2 pentru a forma O_3. Acesta are proprietatea de a absorbi razele ultraviolete, apără astfel suprafața pămîntului. Energia radiației absorbite încălzește ozonul, creînd straturi mai calde în stratosferă, ce acționează ca un capac pentru troposfera turbulentă de mai jos.

Moleculele de ozon sînt create în mod constant. Dar ele pot fi distruse prin alte procese chimice, majoritatea naturale, cum ar fi spre exemplu distrugerea cu oxidul de azot, eliberat de microbi și de combustibili solizi și lichizi. Abia la 5 ani după ce a părăsit solul, oxidul de azot atinge altitudinea de circa 24 000 metri, unde este distrus de radiația ultravioletă. Fragmentele rezultate — numite „radicali" — atacă și distrug alte molecule de ozon. Un alt distrugător al ozonului este metanul.

De milenii, procesul producerii și nimicirii ozonului s-a aflat în echilibru. În 1928, un grup de chimiști de la General Motors au inventat un gaz inert, netoxic, utilizat inițial pentru răcire. Acesta este o substanță de tipul clorofluorocarbonaților (CFC). Gama produselor s-a lărgit apoi foarte mult. CFC păreau a fi o familie minune: produși în cantități de mii de tone anual, păreau prea buni pentru a fi adevărați.

În 1972, Sherwood Rowland, chimist la University of California, a audiat o comunicare în care se spunea că urme de CFC au fost găsite în atmosferă atît în emisfera nordică, cît și în cea sudică. Ce căutau acolo? Răspunsul pe care l-au dat Rowland și colegul său, Mario Molina, a fost că aceste substanțe nu aveau unde să se retragă în altă parte. Ele se evaporă, trec prin troposferă (unde nu pot fi distruse) și ajung în stratosferă. Aici se descompun sub influența razelor ultraviolete. Rezultă atomi liberi de clor, care atacă ozonul pentru a forma oxidul de clor (ClO) și O_2. Oxidul de clor se combină apoi cu un atom liber de oxigen pentru a forma O_2 și un atom de clor. Procesul se repetă apoi continuu. S-a ajuns la concluzia că la fiecare atom de clor eliberat, se distrug 100 000 molecule de ozon.

În 1974, Rowland și Molina și-au făcut publice rezultatele. CFC slăbesc stratul de ozon destul încît să provoace o creștere a cazurilor de cancer al pielii și o modificare în climatul planetei.

Totuși, existența golului de ozon nu înseamnă că numai aceste substanțe sînt vinovate. Au fost propuse o serie de alternative. S-a considerat că acest gol nu ar însemna neapărat o pierdere de ozon, ci pur și simplu o redistribuire a acestuia ca rezultat al unei întreruperi temporare a deplasării maselor de aer de la tropice (unde ia naștere cea mai mare parte a ozonului) spre poli.

O altă teorie susținea că golul s-ar datora intensității

activității solare în anul 1980, cînd s-ar fi creat mai mulți radicali de azot.

Însă datele de la Punta Arenas au subminat această ultimă teorie. Nivelul ozonului și al azotului sînt scăzute, dar concentrația oxidului de clor este de 100 de ori mai mare decît cea din zonele temperate.

Oamenii de știință nu știu încă de ce golul rămîne deasupra Antarcticii sau de ce epuizarea este atît de avansată. Aceasta s-ar putea datora naturii deosebite a acestui continent.

Iarna, stratosfera acestei regiuni este practic izolată de restul lumii de către vînturile puternice ce se răsucesc în jurul ei, formînd un vîrtej impenetrabil. Un factor ce contribuie la distrugerea ozonului sînt norii de particule de gheață. Astfel gheața poate fi considerată o cauză centrală a golului de ozon, deoarece ea permite colectarea moleculelor și grăbește reacțiile chimice.

Nu este însă clar dacă distrugerea ozonului în Antarctica este un fenomen izolat sau dacă este un semnal de alarmă omniprezent. Datele indică pentru ultimii opt ani un declin de 4—5%. Savanții estimează că din acest procent 2% s-ar datora distrugerii naturale, 1% golului din Antarctica și 1—2% fluctuațiilor normale.

Același lucru poate fi spus și despre „efectul de seră": este prea devreme pentru a ști dacă are loc într-adevăr o încălzire neobișnuită a globului terestru. Spre deosebire de distrugerea ozonului, „efectul de seră" este un fenomen natural cu consecințe parțial pozitive. Fără el, pămîntul ar fi de nelocuit, semănînd cu o planetă înghețată, cum ar fi Marte.

SCHIMBĂRI ALE TEMPERATURII MEDII?

Totuși începînd din 1890, chimistul suedez Svante Arrhenius a început să se teamă că arderile masive de cărbuni în timpul revoluției industriale ar fi eliberat prea mult CO_2 în atmosferă. El a estimat că o dublare a concentrației dioxidului de carbon în atmosferă ar duce la o creștere a temperaturii medii cu circa 5°. El a sugerat că perioadele de glaciație s-ar datora nivelului scăzut al acestui gaz. Deși contemporanii săi au rîs, Arrhenius a avut dreptate. În timpul său, concentrația de CO_2 era de 280—290 părți la un milion. Astăzi însă, ea este de 340 părți la un milion. În 2050 ea se va dubla, ceea ce înseamnă că în atmosferă vor fi reținute mai multe radiații ultraviolete. Unele schimbări sînt deja vizibile. Climatologii au observat o creștere a temperaturii medii cu 1° C față de începutul secolului — în timp ce „efectul de seră" continuă. Totuși, modificarea s-ar putea datora unor cauze încă necunoscute. Absența unei dovezi concrete nu infirmă însă această teorie. Oamenii de știință se așteaptă ca orice creștere a „efectului de seră" să fie mascată o bună perioadă de timp de către mări și oceane, care au o putere de absorbție de 40 ori mai mare decît cea a atmosferei. Se estimează că pînă vor fi cunoscute rezultatele cercetărilor, va fi prea tîrziu pentru a se putea opri încălzirea, și că teoria „efectului de seră" este cea mai puțin controversată la ora actuală.

Însă mecanismele climatice sînt mult mai complexe, fiind influențate de modificările în rotația Terrei, de banchizele de la poli, de floră, de faună. Vulcanii în erupție aruncă în atmosferă cantități imense de praf, care reflectă lumina solară și răcesc planeta. Deșerturile cu nisipurile lor aproape albe și ghețurile de la poli reflectă de asemenea razele soarelui. Pădurile tropicale, oceanele absorb razele, încălzind planeta.

Norii, care acoperă în orice moment o jumătate din suprafața pămîntului, sînt un alt factor climatic important. James Coakley, de la Centrul Național pentru Cercetări Atmosferice spune: „Dacă încălzești atmosfera și introduci mai multă apă în ea, norii se vor schimba. Dar nu știm încă în ce fel". Vaporii de apă pot da și ei naștere „efectului de seră", dar suprafața alb-argintie a norilor reflectă lumina solară. Care efect predomină? Depinde de nor. Spre exemplu, norii stratocumulus reflectă circa 60 la sută din razele solare.

Un alt factor al modificărilor climatice este biosfera. Majoritatea efectelor de aici sînt naturale. Termitele produc cantități enorme de gaz pe măsură ce consumă materialul lemnos; un singur mușuroi de termite degajă cinci litri de metan într-un minut. Metanul ajunge în atmosferă, unde poate distruge ozonul dar unde acționează de asemenea pe linia „efectului de seră".

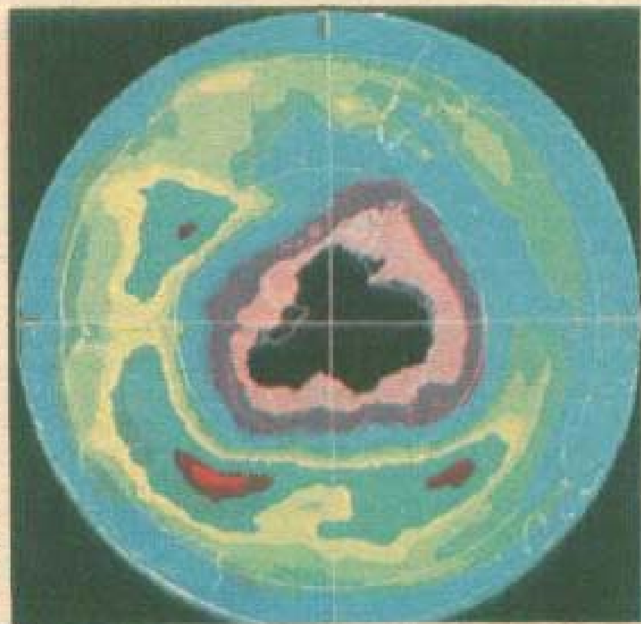
Termitele produc circa 50 la sută din metanul atmosferic.

În prezent, biosfera devine o problemă numai acolo unde este implicat omul. Pădurea amazoniană a fost defrișată în proporție de 10—15 la sută pentru minerit și agricultură.

Acțiuni similare au avut loc în Africa, Indonezia și Filipine. Arborii arși degajă dioxid de carbon. Numărul gazelor care dau naștere „efectului de seră" este însă mult mai mare; se apreciază că pînă în 2030 ele vor echivala cu o dublare a concentrației de CO_2.

Există vreo modalitate de a încetini „efectul de seră" sau distrugerea ozonului? Acordul de la Montreal, la care s-a ajuns după discuții ce au durat cinci ani, reglementează producția și consumul de CFC, astfel încît acestea să se reducă cu 35 la sută pînă la sfîrșitul secolului. Deși majoritatea oamenilor de știință consideră că reducerea este prea mică, s-a calculat că fără acest acord, ar fi putut apare circa 131 milioane de cazuri de cancer al pielii la persoanele născute înainte de anul 2075.

În ceea ce privește „efectul de seră", măsuri importante ar fi protejarea suprafețelor împădurite și limitarea consumului de combustibili fosili.

Pînă acum, climatul pămîntului s-a dovedit a fi remarcabil de stabil și echilibrat, permițînd doza și tipul de energie solară care să susțină viața. Ciclurile alternative de căldură și frig, la fel ca și concentrația micșorată sau sporită a anumitor gaze au făcut posibilă evoluția unor specii sau dispariția altora.

Ca o ironie a soartei, tocmai cînd începem să descifrăm ritmurile climatice care se desfășoară de sute de milioane de ani, am început și să le modificăm irevocabil. Și așa cum ne demonstrează golul de ozon recent descoperit, multe schimbări neașteptate par a fi încă pe drum.

În mare măsură viitorul depinde de cunoașterea mecanismelor naturii, de eforturile oamenilor de a proteja planeta. Alocarea numai a unei părți din actualele bugete militare cercetărilor științifice în aceste domenii ar reprezenta, fără îndoială, o expresie a responsabilității pe care generația actuală o manifestă pentru destinele generațiilor viitoare.

MISIUNE ÎN STRATOSFERĂ

Începînd cu operațiunile de pregătire și terminînd cu aterizarea, pilotarea avionului special echipat ER—2, aparținînd NASA, nu este o acțiune pentru oameni slabi. Cei trei piloți care au executat 12 misiuni „solo" deasupra golului de ozon al Antarcticii au definit această sarcină ca fiind istovitoare. Cu o oră înainte de a se ridica în stratosferă, fiecare a trebuit să-și pună un costum protector și să înceapă să respire oxigen pur, pentru a elimina azotul din sînge și țesuturi.

Odată decolat, „trebuie să ai răbdare" spune pilotul Ron Williams, care a zburat în prima misiune. „Ești prins de un scaun timp de șase ore".

Deși piloții au fost preveniți de către meteorologi, totuși au găsit condițiile de sus ca fiind foarte grele. Obișnuiți cu priveliștile clare, largi de la altitudinile înalte, piloții — care au urcat la 21 000 metri — au fost surprinși să întîlnească straturi de ceață translucidă, copusă din particule mici de gheață. O altă surpriză: temperatura nu numai că nu a crescut, dar a scăzut la —130°, fiind destul de joasă pentru a pune problema înghețării combustibilului.

La 18 000 metri, vînturi cu viteză de peste 250 km/h loveau avionul. Totuși, cele mai mari dificultăți proveneau de la vîrtejurile care zgîlțîiau avionul în timpul aterizării. Avionul avea aripile îngreunate de aparatura montată pe ele, semănînd cu un albatros mare.

Condițiile la bordul avionului DC—8 erau mult mai bune. Aparatul, care transporta 41 oameni de știință, nu a zburat mai sus de 12 000 metri în cele 13 misiuni, iar cei de la bord erau liberi să se deplaseze. Dar nori grei acopereau imaginea Antarcticii, iar zborurile erau călătorii anoste ce durau 11 ore.

Pentru a sparge monotonia, oamenii au luat la bord animale: foci, pinguini, pisici. Temperatura era păstrată răcoroasă pentru a preveni supraîncălzirea instrumentației deosebit de sofisticate. Un membru al echipajului a declarat că dacă ai fi încercat să adormi, puteai îngheța.

PROGNOZARE — PRIN MODELE

Climatologii ne avertizează adesea asupra unor eventuale dezastre atmosferice. Ei se bazează de fiecare dată pe modele sofisticate, computerizate care nu sînt altceva decît reprezentări matematice ale climei și ale factorilor ce pot contribui la un fenomen anumit, cum ar fi distrugerea ozonului. Din nefericire, atunci cînd toate variabilele sînt introduse în calculator, prognozele pot fi totuși eronate.

Să luăm spre exemplu golul de ozon. Înainte de a fi descoperit, modelatorii climatologi care încercau să simuleze pierderile de ozon în atmosferă nu luau în calcul prezența norilor de gheață în stratosfera din Antarctica. De aceea modelele lor au fost greșite.

Înseamnă însă aceasta că modelele ce încearcă prognozarea modificărilor climatice reflectă numai opinia autorilor lor? Nu în mod necesar.

Modelele încearcă să reducă clima Terrei la o serie de rețele și numere și să manipuleze apoi aceste date pe baza legilor mecanicii și termodinamicii. Numărul calculelor implicate este imens. Un model bidimensional cere peste 500 miliarde calcule pentru a simula climatul pe un an.

La ora actuală, tehnica folosită constă în a împărți suprafața globului în mici „cămăruțe", limitate ca suprafață și condiții. Aceste pătrățele nu sînt încă atît de mici pentru a spune de exemplu cum va fi mîine vremea în Omaha. Totuși de ce savanții au totuși încredere în aceste modele? Pentru că ele sînt foarte bune **în reproducerea** condițiilor trecute. În prezent se pot crea modele, dar la scară mare.

În ceea ce privește efectul de seră, pot fi prognozate direcțiile majore, dar nu și detaliile acestui fenomen.

În afara punctelor slabe ale modelelor climatice, apare un avantaj semnificativ. Ele sînt instrumente experimentale, care permit testarea ipotezelor. De asemenea, pot descrie efectele unor fenomene climatice care nu au avut loc niciodată. În 1983, un grup de savanți a calculat deznodămîntul unui eventual conflict nuclear. Rezultatul a fost conceptul „iernii nucleare".

Modelul lor a ignorat însă factori cheie cum ar fi vînturile, oceanele, anotimpurile. Datele acestea, introduse într-un model tridimensional au modificat conceptul în „toamnă nucleară". În ciuda limitelor și omisiunilor modelelor climatice, oamenii de știință nu-ți pot permite să ignore prognozele. Acestea sînt ca un glob de cristal prăfuit. Întrebarea este cît timp aștepți să curețî suprafața globului pînă îți poți da seama ce se află înăuntru?

IOAN TIMOFTE

Fotbalul mondial în trei dimensiuni de timp

Timpul prezent: „EURO '88 ÎN RETRO"

● POSTFAȚA LA O MARE COMPETIȚIE

Nu încape îndoială că întîi de toate ar trebui subliniat faptul că această ediție a C.E. a fost o mare reușită. Atît în ce privește organizarea — terenuri de joc excelente, ordine, disciplină, fair-play — afluența de public — la cele 15 partide au participat aproape un milion de spectatori — record de audiență — ceea ce înseamnă o medie de peste 60 000 la fiecare meci, cît și în privința calității prestației fotbalistice. Să amintim, deci, și ambianța de joc extraordinară, cu tribunele arhipline... Au apărut tendințe noi și orientări privind sistemul și tactica de joc care au dat un plus de frumusețe, de neprevăzut spectacolului sportiv, stimulînd spiritul ofensiv. Aproape toate partidele s-au ridicat la cele mai înalte cote ale calității. Într-un fel ni se pare absolut firesc, la acest turneu final au participat cele mai bune opt echipe europene — mai încolo le vom prezenta, sintetic, „cărțile de vizită" — în vreme ce la un turneu final de C.M. se califică 14 selecționate de țări din Europa, lîngă care, cum se știe, mai evoluează încă zece echipe din celelalte continente. Așa că, din start, a existat o mare concurență, cerință esențială pentru o calitate superioară a jocului. Ceea ce s-a dovedit, cu relevanță, fără putință de tăgadă. Specialiștii și comentatorii turneului final sînt unanim de acord că **„Euro '88" a fost,** într-o privire și concluzie de ansamblu, **o victorie a fotbalului-spectacol.** În mod special se subliniază că trei echipe au determinat, prin evoluțiile lor, această apreciere: Olanda, cîștigătoarea titlului, U.R.S.S., finalistă, și Italia, cu cea mai tînără echipă a turneului, media de vîrstă a „azzurrilor" fiind în jur de 25 ani deși Altobelli numără... 33!

● TENDINȚE NOI, ORIENTĂRI, STIL, EXPRIMARE, JOC.

Înainte de a prezenta, succint, cîteva însemnări despre jocul echipelor să vedem ce au avut unele din ele caracteristic, inedit. E de semnalat, la unele din ele, **omogenizarea mediei de vîrstă,** și scăderea ei, în raport cu alte ediții ale competiției: finalistele (Olanda și U.R.S.S.) au cam aceeași medie de vîrstă, la echipele de bază: 26,9 ani, prima, 26,7 ani a doua. În același cerc se înscrie R.F.G. — cu 26,2 ani. Cea mai tînără echipă a fost aceea a Italiei — cu o medie de 25,6 ani. Acesta este **rodul unei munci de perspectivă,** de patru ani, procesul omogenizării începînd la echipa de tineret, la care au fost adăugați jucători în formare, talentați, de valoare indubitabilă. Să remarcăm, în acest context, al sporului de tinerețe, că Maldini (Italia) — nu are decît 20 de ani, Vialli (Italia) — 19, Adams (Anglia) — 22, Bosman (Olanda) — 23, Thon (R.F.G.) — 22, Klinsmann (R.F.G.) — 24, Berthold (R.F.G.) — 24... Dar și **experiența competițională** a cîntărit mult. În rîndurile echipelor au evoluat jucători cu nu-

meroase selecții în loturile naționale, deci cu o mare experiență competițională în arena internațională: Dasaev — 82 selecții, Matthäus — 64, Altobelli, 60...

„Euro '88" s-a caracterizat printr-un fotbal modern, imaginativ, ale cărui improvizații și rapidele reacții au suplinit, au eliminat acele scheme rigide, ferecate de joc. Nu s-a mai văzut „jocul de bloc", cum era cel al Italiei, de altădată, dar acțiunile individuale au fost, oricum, subordonate **jocului colectiv.** Vezi Olanda, U.R.S.S., Italia...

Viteza acțiunilor, este o altă trăsătură. După cum **jocul în forță** a fost mereu, în prim plan. S-a demonstrat, deci, că și **jocul în forță poate fi imaginativ,** fantezia, inspirația fiind **atu-uri ale eficacității.** S-a relevat **o creștere evidentă a gradului de tehnicitate:** rafinamentul tehnic — Gulitt, Protasov, Matthäus, Vialli, Aldridge... s-a exprimat prin acea secvență extraordinară a înscrierii golului lui van Basten din finala cu sovieticii! **Aproape toate jocurile au fost de ridicată factură tehnică și spectaculară.** Aceasta și pentru că individualitățile (stelele) s-au încadrat perfect în jocul, în mecanismul echipei. De observat, apoi, că fiecare echipă a abordat jocul din punct de vedere tactic, diferit, de la un meci la altul, în funcție de atributele adversarului. Exemplul cel mai concludent — jocurile echipei Uniunii Sovietice. **S-a remarcat spiritul colectiv — ofensiv la toate echipele, tempoul ridicat de joc, ca și mobilitatea jucătorilor din linia a treia, de apărare, și jocul lor pe orice post, pe orice spațiu.** Această caracteristică a scos în evidență tipul de jucător total. Printre aceștia — olandezii Rijkaard și Koeman apărători care participau, cu succes, la faza de finalizare. Să mai amintim participarea portarilor la construcție și

jocul lor tactic în careul de 16 m, superioritatea numerică în cele două faze, atac-apărare, asigurată prin inteligenţă tactică, inteligenţă ce s-a manifestat, deopotrivă, şi în ce priveşte punerea în valoare a întregului potenţial disponibil, colectiv şi individual, iar talentul jucătorilor s-a arătat, mai ales în iniţiativa lor, de a-şi schimba funcţiile, atribuţiile, în raport de problemele apărute în joc! Neprevăzute iniţial. Au fost de reţinut, de asemenea, **schimbările tactice în funcţie de rezultat şi obiectiv, în ultimele minute**, participarea atacanţilor în dispozitivul de apărare în propriul careu (Gullit, Klinsmann, Belanov...). Nu în ultimul rînd să observăm că toate echipele au acceptat „jocul tare", dar fără riposte, păstrînd un admirabil spirit de fair-play, dovadă a înaltului moral de luptă, demonstrat, de unele echipe, şi prin tăria arătată la eşecuri, pe care le-au primit, cu demnitate cum a fost cazul Angliei sau Danemarcei. **Nu putem omite calitatea arbitrajelor**, deşi în unele meciuri au cam produs ilarităţi, totuşi „cavalerii în negru" au asigurat cursivitate jocurilor şi o unitate în aprecieri, făcînd distincţie între intenţie şi lipsa de intenţie, aplicînd bine legea avantajului, dar arbitrii au fost ajutaţi mult de sportivitatea jucătorilor.

● ESENŢIALUL DESPRE ECHIPE

Olanda. Echipă omogenă, cu o mare mobilitate şi cu numeroşi jucători-personalităţi (vedete) care şi-au pus amprenta pe joc şi au condus Olanda la performanţa supremă. Cînd dorinţa de victorie era evidentă, presiunea olandeză nu cunoştea momente de respiro. O dozare inteligentă a efortului, economia de resurse fizice, ştiind că într-o competiţie de durată, cu meciuri din ce în ce mai grele rezistenţa şi prospeţimea fizică sînt decisive pentru interpretarea partiturii tactice. Remarcabilă capacitatea de a găsi noi resurse, noi soluţii tactice „portocala mecanică" stăpînind cu măiestrie arta apărării şi atacului, dar mai ales dominarea la mijlocul terenului.

U.R.S.S. Jucătorii sovietici au pus în evidenţă o mare ştiinţă a jocului. Apărarea „aeriană" a fost de netrecut, iar construcţia jocului, cu combinaţii subtile, derutante, cu pase lungi şi demarări rapide pe ambele flancuri, au făcut adesea şah-mat ofensiva adversarilor. Cu mai multă şansă şi un coeficient mai mare de valorificare a situaţiilor de gol jucătorii sovietici s-ar fi putut detaşa şi mai evident, ei posedînd acum mai multe partituri tactice, pe care le etalează, în funcţie de adversar, superiori în organizarea apărării prin jocul de cap (Kuznetov, Mihailicenko) şi jucătorul de sprijin, care a funcţionat fără fisură, o echipă cu o disciplină de fier şi un joc metodic.

Italia. Cea mai îndrăgită şi susţinută echipă pentru tinereţea, prospeţimea şi fantezia jucătorilor, pentru măiestria lor în stăpînirea şi conducerea balonului. A impresionat jocul ofensiv, în rafale, care nu a cunoscut răgazul, jocul deschis, renunţînd la tradiţionalul joc închis — catenaccio — fiind permanent cu ochii şi spiritul spre buturile adversarilor. O echipă tînără cu jucători talentaţi, care a atins o maturitate ce anunţă mari performanţe.

R.F. Germania. Formaţia lui Beckenbauer, surprinsă la turneu, într-un proces de reconstrucţie încă neîncheiat, de unde o vizibilă lipsă de omogenitate, de forţă şi precizie în finalizare. Handicapaţi de accidentarea celor două vîrfuri, Aloofs şi Völler, a debutat în întrecere sub semnul improvizaţiei şi incertitudinii.

Irlanda. Marea revelaţie a turneului, care din out-sider s-a transformat, la un moment dat, într-o favorită. Harnică, modestă, cu o apărare „în tranşee", cum spunea cineva, echipă fără speranţe, cu jucători din campionatul englez, a învins pe una din favorite, echipa Angliei... Mai multe în capitolul consacrat special Irlandei.

Spania. O echipă pe care norocul avut la Tirana şi Viena în preliminarii (a obţinut victoria — deci 4 puncte în deplasare, la mustaţă) aici la Euro '88 a părăsit-o. Cam obosită, cu un joc totuşi aerisit, graţie tehnicităţii şi dinamismului jucătorilor săi, Spania a confirmat scăderea de formă şi valoare competitivă, cele trei înfrîngeri dinaintea turneului anunţînd căderea. Suprasolicitaţi, jucătorii în campionat şi „cupele europene" au fost marcaţi de neputinţă, irascibilitate şi ieşiri nesportive. A făcut mai mult, figuraţie. Prezenţa echipei României ar fi fost ... discutabil, mai prestigioasă.

Anglia. Nici o victorie. Zero puncte spune mult, pentru o echipă care nu mai cunoscuse înfrîngerea de o bună bucată de vreme. Reprezentanţii Albionului lipsiţi de experienţa proaspătă a „cupelor europene" — au pierdut contactul cu elita europeană (ce face huliganismul suporterilor, cît de grave şi răzbunătoare sînt consecinţele violenţei!) — a fost îngenuncheată de... proprii ei jucători, lecţia învechită de fotbal, monotonă şi fără străluciri i-a făcut pe unii comentatori s-o numească „bătrîna doamnă" a turneului. Lucrurile, poate s-ar fi schimbat dacă golgeterul C.M. din Mexic, Gary Lineker, n-ar fi irosit cinci-şase ocazii uriaşe de gol, balonul expediat de el întîlnind bara sau fiind expediat departe de ţintă. Dar aşa...

Danemarca. O echipă de la care se spera foarte mult a arătat şi realizat foarte puţin. Sepp Pionetek a fost nedecis între a prefera, în exclusivitate, generaţia tînără — echipa olimpică pe care a pregătit-o, din umbră, pentru viitor — şi formaţia revelaţie din turneul final al C.M. 1986 care s-a impus, pe „platourile mexicane" şi i-a adus mare faimă. A mizat tot pe Ellkjaer Larsen, Lerby, Sivebaeck Laudrup, Olsen... Şi cu „bătrînii" a pierdut.

Antrenorii. De remarcat că nici un antrenor din cei opt n-au fost înlăturaţi, după Euro '88, de la conducerea tehnică a echipelor. Ceva zvonuri au fost în legătură cu Bobby Robson şi Miguel Munoz, dar nu s-au adeverit.

Dacă spaniolul Munoz va pleca este pentru că la cei 66 de ani se gîndeşte poate, la retragerea sa de pe „banca suferinţelor". Cîştigătorul — Rinus Michels — în schimb, a plecat, de bună voie, de la echipa Olandei, echipa campioană, ofertele lui Bayer Leverkusen, cîştigătoarea „Cupei UEFA" fiind, probabil, după succesul de la Euro '88, care l-a plusat foarte mult, la capitolul competenţă, profesionalism şi inovaţie tactică — mai tentante! „Firma" întotdeauna ridică preţul!

● REVELAŢIA TURNEULUI SE NUMEŞTE IRLANDA

Da, Irlanda, poate cea mai simpatizată echipă, pe care doar neşansa a stopat-o de a juca în semifinale. Să ne reamintim că „elevii" lui Jackie Charlton, pe care-l cunoaştem de la ediţia '66 a C.M. cînd, împreună cu fratele său, Bobby Charlton, şi cu echipa lor, au cucerit titlul mondial învingînd, în finala de pe Wembley, cu 3—1 reprezentativa R.F.G. Noi ni-l amintim, însă, şi mai bine din meciul, tot de pe Wembley, cînd tricolorii au ţinut în şah (1—1) pe campionii mondiali, un an mai tîrziu, actualul antrenor, cu alura sa impresionantă avînd misiunea, în acel meci de legendă să-l păzească pe „micuţul" Florea Dumitrache, zis „mopsul" care prin driblingurile şi fentele măiastre i-a făcut lui Jackie momente grele, după propria declaraţie. Dar să revenim... Irlanda a venit la **Euro** cu emblema out-sider-ului! N-a fost aşa, pentru că „alb-verzii" au venit în arena CE să-şi vîndă scump pielea, chiar dacă n-au reuşit promovarea în semifinale, deşi au fost la un pas (olandezul Kieft a înscris în finalul meciului, min. 82, golul victoriei echipei care avea să devină... campioană (?), irlandezii — harnici, modeşti, dar bătăioşi, inspiraţi, cu un joc pe atac şi cu o apărare-beton — au produs marea surpriză realizînd o „remiză" cu U.R.S.S., cealaltă finalistă şi învingînd Anglia fără drept de apel. Aceasta din urmă o victorie care-l face pe antrenorul J. Charlton celebru, deoarece este prima victorie a Irlandei asupra Angliei după 39 de ani! Omul care a jucat la un singur club în carieră — 629 meciuri în prima ligă şi numai la Leeds United, din 1953 pînă în 1973! — n-a primit cu mare entuziasm sarcina să antreneze la Dublin echipa Irlandei. Era primul „străin" antrenor şi avea împotriva sa şi ostilităţile cercurilor catolice. Ambiţios şi tenace, Jackie, o dată pornit la drum, s-a apucat serios de treabă şi dintr-un lot extrem de eterogen, fără nici un jucător din campionatul intern, ba mai mult, doar 7 din 20 de selecţionabili erau născuţi în Irlanda, cei mai mulţi dintre ei activînd la cluburile engleze, trei chiar la echipa campioană, Liverpool, el a construit o echipă foarte puternică şi pragmatică, care a fost marea revelaţie a lui „Euro '88". Sigur, victoria asupra Angliei a dat multă apă la moară comentatorilor, mai ales că în echipa Irlandei au fost selecţionaţi mai mulţi jucători (trei, cum spuneam R. Houghton, Whelan şi Aldridge) de la Liverpool, decît în formaţia adversă! Tactica lui Jackie a fost simplă: viteză, pase lungi, chiar cu „mingea la bătaie", pentru a ajunge cît mai iute la poarta adversarului. Aşa a ajuns la un moment dat, cel mai comentat antrenor al turneului, creîndu-şi o faimă ce va dăinui şi-i dă o a doua strălucire în arenele fotbalului.

● VEDETE CARE VIN, „STELE" CARE SE STING...

„Euro '88" a propulsat şi el cîteva vedete sau le-a dat o nouă strălucire celor consacrate, deja, în arena internaţională. Cine îi va putea uita pe omniprezentul şi imprevizibilul Ruud Gulitt, pe acest jucător total, cu un simţ al

porţii şi o tehnică în lovirea balonului puţin obişnuită, care este Marco van Basten, din echipa Olandei, care a cucerit titlul european? Cei doi jucători, s-ar putea spune, au decis în mare măsură victoria finală a olandezilor. Ei sînt „focarele", piesele de bază pe care s-a axat întreg arsenalul tactic al echipei olandeze, pe drept numită „portocala mecanică". Dar lîngă cei doi, au mai apărut un Frank Rijkaard sau Ronald Koeman, doi jucători tenaci, în apărare, cu apariţii periculoase în atac, blondul Koeman deţinînd o forţă de şut rar întîlnită. La fel, „personaje ale spectacolului" demult lansate în arena internaţională, cum sînt cele din echipa Uniunii Sovietice, inspiratul şi inteligentul portar Rinat Dasaev, Vasili Raţ, Anatoli Mihailicenko, Aleksandr Zavarov şi Igor Belanov, Aleinikov sau Oleg Protasov, chiar dacă au pierdut finala cu „portocala mecanică". Au mai înscris nume, pe lista „starurilor lui Euro '88" echipa Italiei — un rafinat tactician şi periculos şuter, Vialli, apoi pe cei care vin şi ameninţă adversarii „squadrei azzurra" la C.M. 90, Mancini, Donadoni, Maldini sau De Napoli, echipa R.F. Germaniei — Mathäus, Völler, Brehme şi Klinismann, ca să ne oprim la echipele

care au promovat în semifinale. Dar ar fi nedrept să-i omitem pe R. Houghton, Whelan și Aldridge din echipa Irlandei care, cum am mai spus, a fost revelația competiției.

Apariția noilor „stele" ale jocului cu balonul rotund coincide, logic, matematic cu trecerea treptată, în umbră, pînă spre dispariție a fostelor glorii ale gazonului. Ne gîndim, spre exemplu, la italianul Altobelli (33 ani) folosit, de antrenorul său, doar spre finaluri de meciuri, dar într-unul, cel cu Spania, „maurul" și-a făcut datoria, marcînd golul care a deschis drumul spre victorie. Ne gîndim la palidele figuri făcute de spaniolii Chamacho, Butragueno sau Gallego, adesea în prim-planul marilor victorii, la „bătrînii" insulari Shilton, Sansom, Hateley și chiar Lineker; aveam în vedere, mai ales, pe nordicii Elkjaer, Laudrup, Lerby, Olsen care au strălucit pe tabela vedetelor „El Mundialului" mexican. Meciurile, evoluțiile și jocul acestora la „Euro '88" par să anunțe crepusculul carierei. S-ar putea să greșim, dar cotele lor la „bursa valorilor" au scăzut în ultimul timp — și turneul a demonstrat-o — considerabil. Vine o vreme...

OPINII, DECLARAȚII... TOT FELUL

Marile evenimente sportive și în special cele fotbalistice trăiesc, dăinuie în vreme și prin opiniile, prin declarațiile – colorate și savuroase – pe care le consemnează, în momentele fierbinți, cronicarii sportivi. Am selectat, pentru cititorii **Almanahului**, *doar cîteva din miriadul care ar putea constitui o carte uriașă, cît o enciclopedie – cîteva, zic, care mi se par mai semnificative, legate de pronosticurile dinainte, sau de rezultatele unor meciuri, inclusiv finala, din care desprindem păreri, uneori contradictorii, dar cu atît mai interesante și demne de a fi supuse comentariilor.* ● **Cunoscutul internațional francez Michel Platini** *a pronosticat, spre pildă, o finală Anglia–R.F.G. „Previziunea celui care a adus titlul european Franței, în* **1984**, *a fost departe de adevăr.* ● **Tot înaintea începerii turneului** *fostul internațional sovietic Nikita Simonian a declarat: „Noua campioană continentală va fi... selecționata Angliei". După cele două înfrîngeri consecutive suferite de echipa engleză a fost dezamăgit și a declarat că s-a pripit cînd i-a dat favoriți pe englezi.* ● **Rinus Michels**: *„Nu am nici o preferință, pronosticurile antrenorilor sînt luate în serios, or, cum mă consider un om serios, nu vreau să dau pronosticuri neserioase".*

● **Valeri Lobanovschi**: *„Nu vorbesc despre șansele noastre, după cum nu vorbesc nici despre șansele altora".* ● **Jose Chamacho** *(căpitanul echipei Spaniei): „Sper să văd o finală R.F.G.–Spania".* ● **Sepp Piontek**: *„R.F.G. are avantajul terenului, o recomandă rezultatele bune din ultimele turnee și are sprijinul suporterilor".* ● **Rinat Dasaev**: *„Conducătorii, antrenorii și jucătorii echipei noastre preferă să nu se joace de-a pronosticurile. Asta e distracția amatorilor. Noi sîntem profesioniști".* ● **La semifinala dintre echipele R.F.G. și Olandei**, *în tribunele stadionului din Hamburg, au fost toți antrenorii din prima ligă a campionatului vest-german. Dintre aceștia numai unul s-a bucurat de eșecul selecționatei vest-germane. Este vorba de olandezul Arie Haan, antrenorul formației VFB Stuttgart, care a declarat: „De la 14 ani am așteptat această revanșă pentru înfrîngerea suferită de echipa Olandei în finalul campionatului mondial de la München – 1974, disputată cu formația R.F. Germania".* ● **Numeroși susținători ai echipei Angliei** *l-au acuzat pentru rezultatele nesatisfăcătoare pe Gary Lineker, golgeterul campionatului mondial din Mexic. Aceștia susțin că, deși a beneficiat de numeroase ocazii favorabile, Lineker nu a reușit să înscrie nici un gol. Coechipierul său, Brian Robson, i-a luat apărarea, declarînd: „Nu trebuie să uităm că Gary a cîștigat multe meciuri pentru echipa noastră. A arunca, acum, toată vina pe umerii săi nu este sportiv".* ● **Într-un interviu, antrenorul Bobby Robson**, *la întrebarea-afirmație a reporterului că... „Lineker și Barnes au dezamăgit în mod special, nu?" a răspuns răspicat: „De ce ei? Toți au dezamăgit!" Dar cînd același antrenor a făcut tristul bilanț englez nu s-a ferit să afirme: „Trist e că ne-am întors acasă atît de repede! Altfel n-am jucat rău, dar am avut dificultăți la finalizare! Ceea ce nu e, să nu uităm, treaba antrenorului. Ce să fi făcut eu? Să-l învăț pe un golgeter, ca Lineker (cu 5 bare pe durata turneului) să înscrie?" fără comentarii.* ● **Rinus Michels, după finala**, *în care echipa sa a obținut victoria și titlul: „Fără noroc nu poți să cîștigi un asemenea turneu. Noi am avut noroc și în finală și în meciul cu Irlanda (1–0). După primul joc pierdut cu U.R.S.S. (0–1) am schimbat tactica și cîțiva jucători și am găsit, în timpul turneului, formația ideală, o formație cu jucători de superclasă fără nici un punct slab!"* ● **Valeri Lobanovschi — antrenorul echipei U.R.S.S.**: *„A fost o finală interesantă, care cred că a plăcut spectatorilor. Nouă ne-a lipsit Kuznețov (cumul de două cartonașe, dar unul luat în jocurile de calificare) foarte mult. Ar trebui să cugetăm asupra faptului că e bine ca aceste cartonașe galbene să-și păstreze sau nu valabilitatea și în turneul final. Victoria olandezilor este meritată".*

● **Juan Antonio Samaranch, președintele C.I.O.**, *prezent la finală: „Am văzut un joc foarte bun, cu un învingător meritos. Numărul mare de spectatori la acest turneu dovedește că fotbalul este unul dintre sporturile cele mai importante din lume, foarte*

populare și cu o audiență publică inegalabilă ● **Ruud Gulitt:** „De data aceasta (în finală) i-am lăsat pe sovietici să facă jocul și să vină în atac, nu ca în primul meci cînd am avut inițiativa noi. Cînd vom ajunge acasă, Olanda e prea mică pentru sărbătoarea noastră." ● **Franz Beckenbauer, antrenorul R.F.G.:** „Tandemul Gulitt–van Basten este cel mai bun din lume. Van Basten a marcat în finală golul secolului!" ● **Cotidianul moscovit „Sovietschi Sport":** „Un bravo pentru fotbal. Olandezii au cîștigat și, probabil, toți iubitorii fotbalului din Europa împărtășesc bucuria lor. Ei au jucat excepțional. Nici un reproș la adresa echipei noastre, pentru că a pierdut în fața unui adversar de înaltă clasă." ● **Ziarul „Pravda":** „Avem o echipă de argint! Olanda a devenit campioana Europei, dar echipa Uniunii Sovietice a lăsat o impresie bună la C.E." ● **Sunday Express** (Anglia): „Lumea fotbalului nu mai trebuie să plîngă după echipa lui Johan Cruyff. Campioana Europei a demonstrat, în mod strălucit, a dat startul într-o nouă eră a fotbalului olandez" ● **„The mail on Sunday"** (Anglia): „Olandezii au sărbătorit o „fiesta" a fotbalului inteligent, tehnic, variabil și versat" ● **„Tutto Sport"** (Italia): „Diavolii din Milano au cîștigat titlul european. Cu două lovituri strașnice Gulitt și van Basten (ambii la AC Milan) au învins valoroasa echipă a Uniunii Sovietice." ● **„Sunday Times"** (Anglia): „Desigur, Olanda a fost cea mai bună echipă a turneului final și U.R.S.S. a fost, probabil, cea de a doua echipă. Totuși, trebuie să ne pară rău pentru sovietici, fiindcă ne putem întreba ce s-ar fi întîmplat dacă roșcovanul Kuznețov n-ar fi fost suspendat?" ● Din nou, **Valeri Labanovschi,** antrenorul echipei U.R.S.S., care se află și la cîrma celei mai bune formații sovietice, Dinamo Kiev: „Turneul final al C.E. din R.F. Germania a demonstrat că nivelul general al jocului a crescut substanțial, chiar în comparație cu „Cupa Mondială" din Mexic '86! A fost cel mai bun turneu din istoria C.E. Un turneu imprevizibil, pentru toți experții și participanții înșiși. Practic, nimeni nu a fost în stare să prezică finala. Toți vedeam finaliste pe R.F.G., Anglia, Italia... Fotbalul a devenit mai iute și mai agresiv, și jucătorii mai versați, toate echipele, fără excepție, au preferat jocul colectiv, și nu jocul individual, al marilor vedete. Au fost depășite așteptările, partidele s-au ridicat la un înalt nivel, astfel că unii comentatori au descris fotbalul turneului ca fiind fotbalul secolului XXI!"

TABELA DE MARCAJ

GRUPA A: R.F.G.—Italia 1—1 (0—0). Au înscris: Brehme (min. 57) și, respectiv, Mancini (min.51); Spania—Danemarca 3—2 (1—1). Au înscris: Michel (min. 5) Butragueno (min. 52) și Gallego (min. 67), respectiv, Laudrup (min. 25) și Poulsen (min, 83); R.F.G.—Danemarca 2—0 (1—0). Au marcat: Klinsmann (min. 9) și Thon (min. 86); Italia—Spania 1—0 (0—0). A punctat Vialli (min. 74); R.F.G.—Spania 2—0 (1—0). A marcat Völler (min. 29 și 50); Italia—Danemarca 2—0 (0—0). Au înscris: Altobelli (min. 65) și De Agostini (min. 81).

În clasamentul final al grupei 1. R.F.G., cu 5 puncte (golaveraj 5—1) 2. Italia — tot 5 p. (4—1) 3. Spania — 2 puncte (3—5) 4. Danemarca — 0 puncte (2—7).

GRUPA B. Irlanda—Anglia 1—0 (1—0). A marcat R. Houghton (min. 7); U.R.S.S.—Olanda 1—0 (0—0). A înscris Raț (min. 53); Olanda—Anglia 3—1 (1—0). Autorul golurilor van Basten (min, 44, 73 și 76); Irlanda—U.R.S.S. 1—1 (1—0). Au înscris Vhelan (min. 38) și, respectiv Protasov (min, 74); U.R.S.S.—Anglia 3—1 (2—1). Au înscris: Aleinikov (min, 2) Mihailicenko (min. 26) și Pasulko (min. 71), respectiv, Adams (min. 15); Olanda—Irlanda 1—0 (0—0). A marcat Kieft (min. 82!).

În clasamentul final: 1. U.R.S.S. — 5 puncte (golaveraj 5—1), 2. Olanda — 4 puncte (4—2), 3. Irlanda — 3 puncte (2—2) 4. Anglia — 0 puncte (2—7).

În prima semifinală, Olanda—R.F.G. 2—1 (0—0). Au marcat R. Koeman (min. 74, din penalty) și van Basten (min. 89), respectiv, Mätthaus (min. 54, din penalty). A arbitrat românul Ioan Igna.

În a doua semifinală, U.R.S.S.—Italia 2—0 (0—0). Au marcat Litovcenko (min. 60) și Protasov (min. 62)

FINALA Olanda—U.R.S.S. 2—0 (1—0). Au marcat: Gulitt (min. 34) și van Basten (min. 54). A arbitrat francezul Michel Vautrot.

Viitorul unu: „COPPA DEL MONDO, ITALIA '90"

● STARTUL A FOST DAT

Abia s-au încheiat întrecerile lui „Euro '88" — ecourile, comentariile continuă — și gîndurile, atenția lumii fotbalistice s-au și îndreptat spre viitorul eveniment de proporții al soccerului mondial pe care-l reprezintă **Turneul final al C.M. din Italia 1990**. Cu toate că se cunosc o serie de lucruri privind cel mai apropiat și cel mai important moment — timp — al fotbalului, cum s-ar spune **viitorul unu**, pe care-l reprezintă **„Il calcio mondiale, Italia '90"**, scurgerea zilelor ne aduce mereu vești noi despre acțiunile și preocupările competitorilor și ale organizatorilor italieni. Iată, primele meciuri din preliminarii au și început... Pînă la ora la care scriem aceste rînduri — începutul lui august 1988 — în zona europeană s-a desfășurat un singur meci: Irlanda de Nord—Malta, din grupa a VI-a, rezultat 3—0 pentru irlandezi; în zona africană s-au întrecut, în meci pentru preliminariile C.M. '90, selecționata Malawi cu reprezentativa Ugandei, scor final 3—1 pentru prima echipă. Și, încă un rezultat, de data aceasta din zona Americii centrale: Costa Rica—Panama 2—0. Adevăratul debut, însă, va fi în toamna lui '88, cînd sînt programate cele mai multe meciuri, continuînd, desigur, în anul 1989, ca la sfîrșit, în decembrie, să fie alcătuite cele 6 grupe ale turneului final, prin sistemul tragerii la sorți din urmă, cu excepția Italiei, fixată automat în grupa A, și Argentinei, campioana mondială, stabilită, în prealabil, în grupa B, adică cele 24 echipe pentru cele 52 meciuri care vor oferi un spectacol — sperăm! — inegalabil ce se va derula pe durata a 30 de zile. Deocamdată, însă, din cele 24 echipe, nu sînt cunoscute decît două, Italia — țara organizatoare și Argentina, deținătoarea titlului suprem cucerit în 1986, la ediția mexicană a „El Mundialului". Dar FIFA a stabilit o serie de lucruri privind competiția finală. Astfel, meciurile vor avea loc în următoarea ordine, în prima fază, cuprinsă între 8 și 22 iunie.

● PROGRAMUL ÎNTR-UN TABLOU SINOPTIC!

Grupa A: între 9 și 16 iunie 1990, pe stadioanele din Roma și Florența. În această grupă va juca echipa Italiei, care va susține toate meciurile la Roma, pe stadionul olimpic, superba arenă de marmură albă, care are o capacitate de circa 100 000 locuri.

Grupa B: 8—18 iunie, la Milano, Napoli și Bari, în primele două orașe existînd, de asemenea, stadioane, cu mari capacități: „San Siro" din Milano (acum „Giuseppe Meazza") cu 103 000 locuri, și „San Paolo" din Napoli, cu 87 000 locuri.

Grupa C: 10—20 iunie, la Torino și Genova.

Grupa D: 9—19 iunie, la Milano și Bologna.

Grupa E: 12—21 iunie, la Verona și Udine.

Grupa F: 11—21 iunie, în sud, la Cagliari și Palermo.

De menționat că Argentina, campioana mondială, en titre, va susține meciul inaugural, potrivit tradiției —

cu cine? — răspunsul se amînă — la 8 iunie, la Milano, pe „San Siro".

Ne vom afla, oare, și noi printre cele 24 echipe competitoare? Există șanse, există speranțe că tricolorii pot rupe cu tradiția nefastă a ratării calificărilor.

Pentru faza a doua a turneului final — optimile de finală — programate între 23—26 iunie, se califică primele două clasate din fiecare grupă, precum și alte patru formații situate pe locul trei în ierarhia grupei, care realizează un punctaj, golaveraj etc. superioare.

Comisia de organizare a FIFA a mai anunțat și orele de desfășurare a meciurilor: 18, ora locală, 16 ora G.M.T.

Semifinalele sînt prevăzute pentru 3 și 4 iulie, orele 20.00 (locală). Finala, la Roma, aceeași oră, pe stadionul olimpic. Desigur, cu atîta timp înainte, ne gîndim că vedeta numărul unu a fotbalului mondial, Diego Maradona, cunoaște bine stadioanele italiene și că Italia, cu o echipă tînără, pregătită cu tact și răbdare de Azeglio Vicini, de cîțiva ani buni, va încerca, profitînd de terenul propriu, cum se spune, să stabilească un record, o

performanță unică în această competiție de elită: să obțină cel de-al patrulea titlu suprem din istoria zbuciumată a celei mai mari, mai captivante și spectaculoase competiții fotbalistice din lume.

Viitorul doi: „WORLD SOCCER - S.U.A. '94"

● FOTBALUL VA CUCERI AMERICA?

Sau — o altă întrebare — se va lăsa America cucerită de jocul cu balonul rotund? Sînt întrebări care au fluturat pe buzele a milioane de iubitori ai fotbalului chiar și a unor persoane care încă n-au pătruns în universul de mister al sportului care urcă, în triumf, la acest sfîrșit de secol XX, spre înaltele piscuri ale performanței sportive și popularității. Întrebări la care cititorii vor găsi, cel puțin parțial, răspunsul din însemnările care urmează.

În ziua de luni, 4 iulie, 1988, la Zürich, cu 10 voturi pentru din cei 21 de membri ai Comitetului Executiv al FIFA (7 a obținut Marocul, 2 Brazilia și 2 abțineri) s-a decis ca **Turneul final al campionatului Mondial din 1994, să fie încredințat spre organizare Statelor Unite ale Americii**, vestea a fost anunțată de irlandezul Harry Cavan, vicepreședinte al FIFA. Desemnarea S.U.A. ca țară organizatoare a fost primită de delegația americană prezentată la Zürich, cu o explozie de bucurie. O hotărîre care comportă două semnificații distincte: ziua în care s-a luat această decizie, 4 iulie, marca cea de-a 212-a aniversare a Independenței și, într-un fel, a formării S.U.A.; a doua notă distinctă — era pentru prima oară de la crearea „Cupei Mondiale" în 1930, cînd turneul final al celei mai mari competiții de fotbal se va juca într-un alt continent decît în America Latină sau Europa, prin regula alternanței.

● ÎN PRIM-PLAN... AFACERILE

Ecourile imediate au fost din cele mai diverse. Dar în majoritate au înclinat să considere că a fost o alegere bună. Să ne amintim că după ce Columbia a renunțat să organizeze ediția din 1986 a C.M., înainte doar cu un an, de inaugurarea turneului final, S.U.A. alături de Brazilia și Mexic, își pusese candidatura pentru a fi gazda... „El Mundialului" mexican, fostul secretar de stat, Henry Kissinger, diplomat și mare iubitor de fotbal — pentru publicitate numai ? — s-a zbătut enorm să determine administrația și opinia publică americană să găzduiască evenimentul, să convingă restul lumii că va fi un succes. Pînă la urmă opiniile au înclinat spre Brazilia, care și-a declinat și ea răspunderea, din motive economice, lipsa de fonduri necesare, scăderea popularității și regresul fotbalului în țara în care a cunoscut cele mai mari triumfuri și a dat zeii jocului cu balonul rotund, urmînd să i se încredințeze Mexicului importanta misiune, pentru a salva... alternanța, America Latină — Europa, un argument fiind existența bazelor sportive și reușita organizării ediției din 1970 a C.M. pe aceleași „platouri mexicane". De data aceasta, „politica americană" a avut sorți de izbîndă. Nord-americanii, atît de însetați să cîștige cît mai mulți dolari, s-au bucurat teribil, după ce-au aflat că S.U.A. au reușit, în sfîrșit, să organizeze un C.M. Chiar s-au și făcut, imediat, estimări că prin organizarea acestei competiții de anvergură s-ar putea cîștiga peste 1 500 milioane dolari, adică un miliard și jumătate. Și, culmea ironiei, o țară care a considerat totdeauna fotbalul ca un sport străin de preocupările și specificul american, în acest domeniu, iată, organizează un turneu final, primul după 56 de ani din istoria existenței acestei competiții!

● CÎND FOTBALUL SUSCITĂ MARI INTERESE

Se pare că în această opțiune au cîntărit foarte mult interesele economice și politice, ca și participarea pu

blicului. Deci, drept argumente sînt cifrele de afaceri, interesele economice, recordul de spectatori. Se așteaptă ca la C.M. din S.U.A. unde fotbalul nu se numește fotbal, ci soccer, să participe o cifră fără precedent de spectatori — 3 200 000 — în vreme ce recordul anterior, cel din Mexic '86, s-a situat la un nivel de 2,5 milioane la 52 meciuri. Se știe, FIFA va fi și ea beneficiară a unui sfert din cîștigurile realizate, din vînzarea biletelor, publicitate și dreptul de televizare a meciurilor. Unii experți, ca cei de la cotidianul „Wall-Street Journal", sînt mai reținuți în optimism, decît conducătorii Federației americane de specialitate (USSF — Unites States Soccer Federation — cu sediul la New York, pe Fift Avenue 350), ei apreciind că dacă această țară — S.U.A. — este „ultima frontieră de cucerit de către FIFA" ceea ce este foarte sigur sînt drepturile de retransmitere la TV. Argumente: canalul de televiziune N.B.C., de exemplu, a plătit în 1986 circa 5 milioane dolari pentru a retransmite diverse partide de pe stadioanele mexicane. După această investiție a obținut doar la finală un indice național de audiență de... 4 la sută! În restul lumii finala C.M. din Mexic a cunoscut un record fără precedent cu 600 milioane de telespectatori, a doua mare audiență din istoria Televiziunii, prima fiind actul istoric pentru întreaga umanitate, primii pași făcuți pe Lună, de americanul Neil Armstrong, în 1969! Astfel, încît se apreciază că atît față de TV, cît și în timpul desfășurării C.M. din S.U.A. se vor păstra momente de necunoscut. Conducătorii fotbalului din S.U.A., ca amfitrioni ai competiției, nu-și fac excesive iluzii în ceea ce privește performanțele pe care le-ar putea dobîndi echipa gazdă, că ea va putea pătrunde, automat, în fazele superioare ale întrecerii mondiale. **Președintele USSF, Werner Fricker**, consideră că organizarea Campionatului lumii va impulsiona fotbalul din țara sa, sport care stagnează în ultimii 17 ani. Tot el declară că Florida este unul din statele cu cele mai bune posibilități de găzduire a unor meciuri, la Orlando, Tampa și Miami. Stadionul „Joe Robbie", din Miami, proprietatea echipei de fotbal „Los Dolphins", de pildă, cu o capacitate de 74 990 spectatori, dar care poate fi sporită, ar putea găzdui chiar finala.

● ȘEFUL „EXECUTIVULUI" AMERICAN INTERVINE

Pentru a da greutate acțiunii, pentru o garanție sigură în privința traducerii în fapt a opțiunii organizării C.M., **șeful „executivului" american, președintele Ronald Reagan**, a transmis Comitetului Executiv al FIFA, **președintelui forului mondial, Joao Havelange**, un mesaj prin care arată că țara sa ar fi fericită să se bucure de ocazia de a primi, ca țară organizatoare, „Cupa lumii" la fotbal '94. Stadioanele moderne, de cea mai bună calitate, hotelurile, comunicațiile, transporturile, aeroporturile, toate mijloacele necesare sînt asigurate de S.U.A. la cel mai înalt nivel al exigențelor, pentru a le permite să organizeze un turneu final mondial de fotbal care prin măreția lui ar îmbogăți istoria și tradiția S.U.A.". „Țara noastră deține o experiență importantă în organizarea unor întreceri sportive de mare anvergură, cum sînt J.O. de la Los Angeles, din 1984, sau Jocurile panamericane și dacă înainte de Olimpiada din 1984 am fost surprinși de imensa cerere de bilete pentru meciurile de fotbal, aceasta presupune creșterea numărului celor care practică fotbalul, în țara noastră, ca și sporirea interesului pentru acest sport mondial. Așa încît sperăm ca turneul final al C.M. '94 să exercite, în această privință, a dezvoltării fotbalului în S.U.A., o influență extraordinară" — a mai spus, în mesajul său, **președintele Ronald Reagan**.

● OPINII PRO ȘI CONTRA DUPĂ HOTĂRÎRE...

Firește, primii care au felicitat delegația S.U.A., după efectuarea votării, au fost membrii Comitetului Executiv, în frunte cu **președintele Joao Havelange**. Din partea „adversarilor" **Octavio Pinto Guimaraes, președintele Confederației braziliene de fotbal**, a ținut și el, totuși, să arate: „Victoria S.U.A. era previzibilă, pe mine nu m-a surprins și consider că a fost o alegere bună pentru dezvoltarea fotbalului în general".

După reuniunea Comitetului Executiv al FIFA, din 4 iulie, la Hotel „Movenpick Regendorf" din Zürich, prezidată de nord-irlandezul Harry Cavan, primul vicepreședinte care a anunțat, dealtfel, desemnarea S.U.A. ca țară organizatoare, reacțiile au fost aprinse, prompte, din cele mai diferite.

„Cel mai frumos și neprețuit dar de Ziua Independenței S.U.A." — a spus în cadrul unui mesaj video americanul de origine austriacă **Werner Ricker**, imediat după decizia organizării C.M. '94 în S.U.A. Înfrîngerea regulii alternativei, America Latină—Europa, este o mare victorie. Lumea întreagă are nevoie de asemenea spectacole cum este turneul final al C.M. de fotbal. Milioane de tineri americani vor veni pe stadioane să practice fotbalul". **Henry Kissinger, mare pasionat de fotbal, și-a manifestat, de asemenea, bucuria unui vis împlinit, afirmînd că „hotărîrea FIFA este un triumf pentru nord americani". Paul Stiehl, trezorierul federației americane, care a și primit însărcinarea și titlul de „director al Cupei Mondiale 1994", la rîndul lui, a descris desemnarea S.U.A. ca o „injecție intravenoasă de vitamina B, ce va avea efectul direct al revitalizării acestui sport!" Decizia FIFA a reprezentat culmea unui ansamblu de eforturi oficiale și particulare în obținerea organizării C.M. din 1994.**

Evident, în tabăra celor care au suferit eșecul, reacțiile au fost contradictorii. Reprezentanții Marocului s-au declarat, pe față, indignați de decizia FIFA. Mediile de informare în masă din Maroc acuză „imperialismul yancheu" de a fi „mituit" și influențat pe reprezentanții FIFA. Un ziar se referă la o declarație malițioasă, ironică la adresa candidaturii Marocului făcută de un reprezentant al delegației S.U.A. la Zürich, care ar fi spus că „avem tot respectul pentru marocani, dar noi, americanii, sîntem în stare să organizăm „World Cup" mîine, ceea ce nu este cazul rivalilor noștri". Se invocă opinia lui **Jaques Georges, președintele UEFA**, care și-ar fi exprimat opțiunea pentru Maroc, deoarece principala candidată pentru ediția din 1998 a C.M. este Franța. Și, ca o ironie a soartei, chiar unele ziare marocane afirmau că FIFA are în vedere toate candidaturile care încă nu au primit satisfacție, astfel că pînă în anul 2022, Marocul poate spera să organizeze una din edițiile competiției supreme ale fotbalului. În schimb, **conducătorii fotbalului brazilian** au avut opinii echivoce. La Brazilia s-a afirmat, oficial, că alegerea S.U.A. va da un

nou impuls fotbalului, datorită unei noi „piețe" tinere, unor structuri puternice și competitive — a declarat **secretarul general al Conferinței braziliene de fotbal (CBF), Mozart di Giorgio** — și că decizia FIFA nu reprezintă o traumă pentru Brazilia. „Brazilia deținea și ea toate condițiile necesare pentru organizarea C.M. — împotriva acuzațiilor unor ziariști, pe care le respingem — a declarat **Miguel Aidar, președintele lui Sao Paulo**, doar S.U.A. reprezintă o lume nouă, competitivă pentru fotbal. **Didi**, legendarul mijlocaș al selecționatei braziliene, din 1954, 1958 și 1962, fostul antrenor al naționalei Peru-lui pentru C.M. din 1970, din Mexic, în schimb, a deplîns faptul că Brazilia n-a obținut ea decizia, după 38 de ani (din 1950), de la organizarea unei „Cupe Mondiale" în țara jocului „carioca"...

● ECOURI ÎN ȚĂRILE CAMPIONILOR MONDIALI

În Italia, reacțiile au fost mai mult negative, ele mergînd spre ideea că organizarea C.M. în S.U.A. nu va duce la progresul fotbalului. **Directorul sportiv de la Bologna, Nello Governato**, bunăoară, cel care a fost coechipier cu Chinaglia, la Juventus, acesta din urmă avînd „aventura americană" de la Cosmos New-York, a fost de acord că fotbalul va aduce noi aderenți, dar „fotbalul american nu va putea triumfa nici la nivel de masă, pentru că nu există în S.U.A. o cultură de masă pentru acest sport". **Jacomuzzi, conducător al clubului F.C. Torino**, a calificat decizia FIFA drept optimă. „Nu cred să existe o altă țară în lume capabilă să organizeze mai bine ca S.U.A. competiție ca aceasta. Dar la fel de bine știu că nordamericanii preferă mai mult alte sporturi de mare tradiție și largă audiență, cum sînt bass-ball-ul și baschetul, foarte spectaculoase, sau mai dure ca rugby-ul. **În Argentina**, fotbaliști, antrenori, arbitri, conducători sînt unanimi în a considera că **puterea economică a S.U.A. a fost factorul determinant pentru hotărîre**. Centrul atacant al **echipei campioane Newell's Old Boys din Rosario, Gerardo Martino**, a declarat că i-ar fi făcut mai multă plăcere dacă Brazilia ar fi găzduit C.M. din '94. Dar S.U.A. este o nouă și importantă „piață" pentru fotbal. (În paranteză fie spus, termenul de „piață" revine mereu în declarațiile factorilor occidentali din lumea fotbalului. Într-adevăr, ei privesc fotbalul ca pe o veritabilă „piață de afaceri". Nici nu ne așteptăm la altceva). **Vicepreședintele clubului River Plata, Osvaldo di Carlo**, a spus că nu-i deloc rea alegerea: „Turneul final oferă un spectacol nou și interesant pentru publicul american deși S.U.A. nu au o tradiție în acest sport!" **Carlos Bilardo**, cel care a dus echipa Argentinei în triumf la C.M. din Mexic '86, într-o declarație radiofonică, transmisă tocmai din Australia unde se afla, la un turneu, cu echipa Argentinei, a arătat că evenimentul „este important pentru S.U.A. care nu are, la ora actuală, decît 20 de echipe în ligă, ca să poată promova pe scena publică americană și fotbalul care nu se bucură, deocamdată, de prea mult interes."

Desigur, reacțiile și opiniile cu cele mai diverse argumente au fost mult mai numeroase. Se înțelege că Europa n-a privit cu ochi buni alegerea. Dovadă, ecourile produse în Italia, organizatoarea apropiatului C.M. din 1990, care simte o concurență prea puternică ce ar putea să pună în umbră eforturile — din punct de vedere financiar, organizatoric și publicitar — ale italienilor. Cert este că încă de-acum se fac, cum am văzut, tot felul de speculații, se produc o serie de acțiuni de culise, proprii fotbalului profesionist, aflat într-o permanentă concurență și goană după cîștiguri mari. Să reținem, deocamdată, faptul că mulți conducători și specialiști lansează sugestii cu adresa FIFA ca să-i oblige pe americani să înlocuiască gazonul artificial sintetic, al stadioanelor, cu gazonul natural, iarba verde, care convine mai mult europenilor și echipelor de rang înalt. Dar asta nu-i sperie deloc, „americanii sînt adevărați magi în a pregăti stadioanele și a crea ambianța marilor manifestări sportive", deocamdată...

● AMERICANII PROPUN...

La alegerea următoarelor stadioane din mai multe state americane, examinate, dealtfel, de o comisie superioară a FIFA, în aprilie.

În zona de nord-est a S.U.A. organizatorii s-au fixat asupra următoarelor stadioane și orașe: Stadionul „John F. Kennedy" din Philadelphia cu o capacitate de 90 000 locuri; Stadionul „Franklin" tot din Philadelphia (61 000 locuri); stadionul „Robert F. Kennedy" din Washington (55 000 locuri); stadionul „Palmer" din Princetown, New Jersey (45 000 locuri); stadionul „Corpului de marină" din Annapolis din statul Maryland (30 000 locuri); **în zona de sud-est a S.U.A.**: stadionul „Orange Bowl" din Miami, Florida (75 355 locuri) stadionul „Joe Robbie", tot din Miami (74 990 locuri); stadionul „Tampa" din Tampa, Florida (74 317 locuri); stadionul „Citrus Bowl" din Orlando Florida (50 843 locuri); **zona mijlocie de vest**: stadionul „Arrowhead" din Kansas City (78 065 locuri); stadionul „Cotton Bowl" din Dallas, Texas (72 000 locuri); stadionul „Soldier Field" din Chicago, statul Illinois (66 260 locuri); stadionul „Minnesota Sports" din Blasine, Minnesota (90 000 locuri); stadionul se află în construcție; **în zona de vest**: stadionul „Rose Bowl" din Pasadena, California (103 553 locuri); stadionul „Husky" din Seatle, statul Washington (72 484 locuri); stadionul „Memorial Coloseum" din Los Angeles, California (92 516 locuri); stadionul „Parker" din Corvallis, statul Oregon (40 553 locuri); stadionul „Sam Boyd Silwer Bowl" din Las Vegas, Nevada (30 000 locuri). 18 stadioane! Acest tablou prezintă capacități care depășesc, cu mult, baremurile impuse de FIFA. Dar, nord-americanii au promis că unele din aceste stadioane vor suferi noi amenajări, noi modernizări, inclusiv prin sporirea numărului de locuri și a dotării lor cu instalații suprasofisticate.

Cam acestea sînt dimensiunile ultimului C.M. anunțat, stabilit deja, cel din 1994. Timpul, care se grăbește, va putea aduce noutăți de ultimă oră care să facă din acest „Viitor II" al fotbalului mondial un moment de apogeu. Oricum — ca să mai reținem un amănunt, o idee la ordinea zilei — în urma unui acord semnat între FIFA și USSF, publicitatea pentru tutun și alcool va fi cu desăvîrșire interzisă pe toate stadioanele și în toate incintele legate de C.M. din 1994 din S.U.A.! E un pas înainte!

Deocamdată atît pentru cititorii **Almanahului**.

Așa că... This is America „World Cup"...

VASILE CĂBULEA

FORMULA 1 SAU FORMULA... HONDA?!

Poate părea greu de crezut, dar cea ce se întîmplă în acest sezon de formula 1 e un fel de joacă de-a șoarecele și pisica. Pisica e echipa „McLaren-Honda", cu Alain Prost și Ayrton Senna la volanul celor două super-monoplasuri, iar șoriceii sînt mai toți ceilalți piloți prezenți pe circuite. La ora cînd scriem aceste rînduri, scorul dintre echipa „McLaren-Honda" și celelalte team-uri e 10—0 în actualul campionat al lumii. S-au consumat, deci, 10 „Grand Prix"-uri din 16 și nimeni altcineva în afara mașinilor cu emblema „H" nu a trecut mai repede de linia de sosire. Să cîștigi 10 curse din 10 în calvarul din formula 1 e deja ceva cu totul și cu totul nemaiîntîlnit, și-n mare măsură motorul japonez își spune cuvîntul. Nu de alta, dar, în sezonul precedent motorul Honda a învins cu team-ul Williams și cu Nelson Piquet la manșă, pentru ca noua grupare, reunind McLaren-ul și Honda să domine de o manieră absolut senzațională, avînd, e drept, de partea sa și arta de piloți a celor doi „driveri" evidențiați mai sus: Alain, francezul, experimentat, lucid, inteligent și sobru, și Senna, brazilianul, un drac împielițat, care riscă surîzînd inconștient și care pilotează chiuind de bucurie. În urma lor, ceilalți, rămași cu buzele umflate, se bat anarhic pentru cîte un loc trei, trăind în continuare peripețiile atît de firești de pe circuite: defecțiuni mecanice, caramboluri, ieșiri în decor etc. etc. Honda, însă, nu mai știe ce înseamnă defecțiunea, totul funcționează matematic de exact, iar piloții săi, mai mari între maeștri, dau și plusul necesar pentru ca biruințele să fie absolut strălucitoare. Și, totuși, sentimentul inegalității e mereu mai mult copleșitor, șoriceii sînt prea mici pentru pisică și de-aici o evidentă plictiseală. La birourile de pariuri bookmakerii dau aproape faliment, publicul se împuținează văzînd cu ochii, camerele de televiziune caută mereu numai două mașini, iar Campionatul Mondial ediția '88 e practic cîștigat de la jumătate de Honda — atît la constructori, cît și la piloți. O singură dilemă mai rămîne: cine va fi campion al lumii, între Alain și Ayrton? Acum, cînd scriem, sînt la egalitate, iar gurile răutăcioase spun că pînă și aici e o-nțelegere la mijloc și că Alain, francezul, mai face unele concesii tînărului său coechipier. Posibil, ba poate chiar probabil, dar cum problema e mai mult „de casă", interioară, rămîne s-așteptăm finalul de sezon.

Ce e interesant, din punctul nostru de vedere, e cum a reușit echipa „Honda" să atingă o asemenea perfecțiune și, pe de altă parte, ce fac ceilalți pentru a mai reduce cît de cît din handicap? Pornim cu punctul doi, avînd extrem de puține de răspuns. Ceilalți au două variante: ori

Pilotul, la un pas de roțile mașinii sale

24 octombrie 1965. O victorie istorică a americanului Richie Ginther, cu prima mașină Honda venită pe circuite.

se-mpaca deocamdată cu situația, cum fac cei mai mulți, ori trec la contra-măsuri. Împăcații sînt destui, inclusiv cei care au adoptat motoarele „Honda" — cazul echipei „Lotus" —, menținîndu-se la un nivel destul de acceptabil. La contra-măsuri a trecut, pînă acum, numai bătrînul Enzo Ferrari, cel care se străduiește să țină aproape de vîrf. Firma Ferrari a pregătit deja o nouă mașină, pe care-o va lansa în sezonul viitor. Prea multe nu se știe despre ea, dar primul lucru deosebit de interesant e că va fi propulsată de un motor „atmosferic"! Șasiul, din carbon și kevlar, va cîntări 505 kilograme, avînd o lungime de 4,40 m și o lățime de 2,130 m. Motorul va avea o cilindree de 3500 cmc, cu 12 cilindri avînd cîte 4 valve pe cilindru, putînd dezvolta 600 cp la o turație de 12 500. Alimentarea va fi cu injecție electronică de tip „Weber—Marelli", vor fi folosite bujii „Champion" și aprindere electronică „Magneti Morelli". În fine, frîne pe toate cele patru roți, cu discuri autoventilație, din fibră de carbon. Acesta este F 1—89 cum a fost botezat și chiar dacă în aparență mașina ni s-a dezvăluit, secretele ei sînt strașnic ascunse de Don Enzo, care-și testează prototipul pe circuitul Casei Ferrari, de la Maranello. Firma italiană a rămas aceeași ambițioasă dintotdeauna, iar sfidarea japoneză care i-a venit de la Honda nu va rămîne fără replică... Ușor de spus, dar în practică lucrurile sînt foarte complicate. Și iată de ce: pentru că uzinele Honda s-au întors pe circuite cu totul pus la punct pînă în cele mai mici detalii. La începutul actualului sezon de formula 1 ziarul nostru a prezentat, pe scurt, istoria constructorului nipon în lumea formulei 1. Acum vom reveni asupra ei, pentru că e extrem de interesantă și merită să fie cunoscută...

Bătrînul „oyaji" Sachairo Honda și-a lansat programul de Formula 1 la începutul anilor '60 și nu a făcut-o decît din pasiunea pentru cursele automobilistice. Pe atunci era prea preocupat de mașinile „de oraș", cele care vor cuceri lumea infinit mai devreme decît circuitele de formulă, dar cu aceeași siguranță. Oyaji i-a încredințat această misiune lui Yoshio Nakamura, care a încercat întîi un motor de 16 cilindri, pentru a rămîne apoi la un 12 cilindri clasic. Și prima Honda a apărut pe circuite chiar în Japonia, avîndu-l la volan pe cvasi-necunoscutul pilot american Ronnie Bucknum. Asta se întîmpla în ultimele luni ale lui 1963, iar în august '64 mașina se aliniază la startul „Grand Prix"-ului R.F. Germania. Debutul va fi, însă, un eșec pe toată linia și japonezii se retrag, dar nu înainte de a fi înregistrat pe retină și pe diferitele mijloace video mai tot ce era de reținut în materie de tehnică de pe circuite. Doi ani mai tîrziu revin și sînt la nivelul celor mai „puternici", dovadă că și obțin prima victorie într-un G.P., cîștigînd — cu pilotul Richie Ginther — Marele Premiu al Mexicului! A doua victorie va fi obținută în 1966, în Italia,

1987. Au trecut 12 ani și mașina „Williams–Honda", pilotată de Nelson Piquet, îl „depanează" pe Alain Prost, pe circuitul Grand Prix-ului din R.F. Germania.

Ayrton Senna, brazilianul-minune, i se alătură lui Alain Prost, cu care domină anul acesta sezonul de F 1 pe maşinile McLaren–Honda.

prin John Surtess, după care — în 1968 — survine un accident: Jo Schlesser, un pilot francez, îşi pierde viaţa pe un circuit din Franţa, în noua maşină Honda, cu un şasiu de magneziu. Episod tragic, singurul dealtfel din întreaga istorie a firmei, dar suficient pentru ca respectuoşii constructori niponi să se retragă iar din curse, păstrînd un lung moment de reculegere. 15 ani!... Întoarcerea va fi ordonată de succesorul lui Sachairo Honda, Kiyoshi Kawashima, în 1983. O întoarcere pregătită din nou în cele mai mici amănunte. Şi din nou apar succesele. Întîmplare? Nici vorbă de aşa ceva. Totul e calculat, prevăzut, intuit chiar, iar după fiecare cursă motoarele Honda sînt închise în containere speciale şi iau drumul Japoniei, pentru a fi studiate în centrul de la Wako. Acolo, unde 300 dintre ei 3 000 de oameni ai uzinelor se ocupă numai de compartimentul auto-moto al firmei, formula 1 e o treabă extrem de serioasă. După cum avea să spună mai tîrziu Frank Williams, celebrul şef de echipă, **reuşita japonezilor este rezultatul unei educaţii, al unei stări de spirit.** Cînd ei doresc să-şi ducă la bun sfîrşit un proiect, aruncă în luptă tot ce au mai bun, investind în oamenii cei mai competenţi, fără a se uita la bani! În 1985 şi 1986 Honda a triumfat pe circuite cu echipa Williams—Honda, iar la capătul lui '87, cînd Nelson Piquet triumfa din nou, francezul Alain Prost, de la McLaren—Porche, avea să declare: „avansul tehnologic al motoriştilor japonezi este atît de mare încît a devenit ireversibil. De-acum, constructorii europeni vor trebui să se mulţumească doar cu furnizarea accesoriilor!" Şi a urmat ceea ce era de aşteptat: echipa McLaren a divorţat de celelalte motoare Porche, care-i aduseseră atîtea succese, montînd pe şasiuri cai putere japonezi. Am ajuns astfel de unde am plecat, adică la acest sezon, în care, cum spuneam la început, maşinile McLaren—Honda şi piloţii lor, Alain Prost şi Ayrton Senna, se plimbă pur şi simplu, jucîndu-se de-a şoarecele şi pisica cu celelalte maşini. Jocul e, însă, cum nu se poate mai serios, mărturie stînd meticuloasele echipe de tehnicieni japonezi prezente pe circuite, camioanele Honda — de tip „TIR", care ascund atîtea secrete de nedezlegat, iar unul dintre ele, se spune, computere legate direct, prin satelit, de centrul de la Wako. Aşa se şi explică misterul că Honda, în 1960 primul constructor mondial de motociclete, a ajuns să fie în 1986 al zecelea constructor de maşini al lumii! Un profesor american, John McDonald, de la „University Businnes School", avea să explice, după ce a efectuat un studiu amănunţit al fenomenului Honda: „Spiritul Honda e mai important decît orice cifră de afaceri. Funcţionarii săi sînt motivaţi în primul rînd prin dragostea lor de motoare". La Tokio, în „Honda Aoyama Building", intră în fiecare dimineaţă 1 300 de funcţionari, iar Tadashi Kume, preşedintele firmei, în vîrstă de 55 de ani, vine cu metroul şi intră punctual în biroul său de la etajul 10 al clădirii. De ce etajul 10? Pentru că poate urca şi coborî mai repede la colaboratorii săi, din restul clădirii. Pentru că Honda merge înainte, vizînd între altele locul 3 în producţia mondială de automobile, pînă în 1990. Dar în formula 1! Încă un titlu la piloţi, încă un titlu la constructori şi cît mai multe echipe cu motoare Honda. Că, deocamdată, sînt doar... jumătate dintre ele. Pe curînd, deci, un Campionat mondial de formula 1 purtînd emblema Honda!

Grupaj realizat de
T. ALEXANDRESCU

„Mici" întîmplări sau cum arată maşinile grăbite!

Mozaic cinematografic

Gina Lolobrigida

Richard Gere – *„băiatul bun" al cinematografiei britanice.*

Un enorm succes cunoaşte în S.U.A. cu filmul „Cocoon", tînăra actriţă **Tahnee**, *fiica Raquelei Welch.*

Încă doi ochi albaştri în cinematografia franceză: **Emmanuelle Béart**, *23 de ani.*

DINCOLO DE GAZONUL VERDE

Amintiri de la masa presei

Reluăm și în această ediție a **Almanahului** „Scînteia tineretului" '89 firul amintirilor de la „masa presei". Cineva asemăna „masa cronicarilor sportivi", cu un „turn Babel al presei". Aici se string ziariști de toate semințiile, se vorbesc o sumedenie de limbi și chiar dacă nu le cunosc, cronicarii se pot înțelege între ei. Fotbalul are și meritul de a fi creat un limbaj comun.

Există o limbă „esperanto" a fotbalului. Vă închipuiți „masa presei" care reunește — la un turneu final de C.M. sau C.E. — cîteva mii de cronicari. Această mulțime gălăgioasă pare un veritabil furnicar și ipostazele în care-i surprinzi pe reprezentanții ziarelor și agențiilor de presă sînt din cele mai diferite și bizare. Un italian poate să vorbească cu voce tare, la telefon, tot timpul meciului descriind jocul, fazele, golurile, într-un tempou care crește odată cu acțiunile ofensive de poartă, pînă la sugrumarea vocii. Pe un scoțian, stînd aplecat asupra mașinii de scris, îl poți surprinde stimulîndu-și inspirația cu tăria „whisky-ului", pe care-l are alături de carnetul de reporter; un francez poate sta liniștit, meditativ, circumspect... Cîte figuri, atîtea caractere și expresii umane.

„Masa presei" rămîne un univers greu de descifrat. Dar de pe un loc al ei lumea — inclusiv cea a fotbalului — se vede altfel. O lume cu sensuri și existențe multiple. În fond, fotbalul este un teatru, jucătorii sînt actorii care evoluează pe uriașa scenă a gazonului verde. O scenă pe care se petrec lucruri extraordinare, istorii palpitante, cu personaje legendare; o scenă de viață plină, intensă, unde se-ntîmplă drame și evenimente fericite, într-o succesiune neprevăzută, tulburătoare.

● ACȚIUNEA „PRATER"

În timpul călătoriei spre Viena se detaliază lucrurile, se caută argumente pro și contra, se completează părerile, opiniile cu noi informații care au răzbătut din tabăra austriacă și din partea adversarului direct în lupta pentru calificare. Cele două echipe, România și Spania, se aflau la egalitate de puncte. Obiectivul amîndurora — calificarea la „Euro '88" din R.F. Germania. Pînă aici drumul echipei noastre avusese un curs ascendent, cu excepția primului meci, cel de la Sevilla, pe care tricolorii l-au pierdut, la limită, (0—1) — golul a căzut spre finalul meciului, în plină dominare românească în urma unei evoluții de calitate, care ne-ar fi dat dreptul, potrivit tuturor specialiștilor și comentatorilor, la cel puțin un rezultat de egalitate. După aceea o suită de victorii frumoase și consistente: 4—0 cu Austria, 3—1 cu Spania și 5—1 cu Albania, toate la București; 1—0 cu albanezii, în deplasare, la Vlora, în sudul însorit al Albaniei... Un golaveraj excelent de 13 goluri marcate și numai 3 primite. Se făceau tot felul de calcule; în aceeași zi, la aceeași oră, spaniolii întîlneau, tot în ultimul meci, și tot la... Sevilla, echipa Albaniei. Ca să ne calificăm noi aveam nevoie de o victorie la limită, în vreme ce ibericilor le era necesară o victorie la o diferență de opt goluri! Era posibilă o asemenea victorie, în fața albanezilor, cînd în meciul tur, de la Tirana, spaniolii de abia i-au învins, la limită, printr-un mare noroc?! Greu de contracarat golaverajul nostru. Însa mai presus de orice calcule noi aveam în vedere marea dorință a tricolorilor de a juca în turneul final al C.M. programat pentru iunie 1988 în R.F. Germania. Judecind realist situația, ne mîngîiam cu visul și speranța că fotbaliștii austrieci nu au motivația mizei, a succesului. Pentru că într-un joc fără miză nu te poți mobiliza oricît ai vrea, ca pentru unul decisiv, de care atîrnă, poate, destinul, viitorul! Era miza orgoliului, dar pentru o victorie doar de palmares nu pui osul la bătaie, pînă la sacrificiul de sine, pînă la disperare. Erau, însă, două aspecte care ne cam încurcau socotelile, ne derutau dialogul, opiniile. La cîrma echipei austriece se afla iugoslavul Branko Elsner, care nu-și onorase promisiunile în cei trei ani de cînd conducea timona echipei ba, mai mult, a înregistrat numai eșecuri, trăgînd-o într-un vizibil anonimat. Nici o victorie de răsunet! De aceea — ziceam noi — el va cere, probabil, elevilor săi să lupte de data aceasta pentru el, deci să-i facă despărțirea de echipă și public, fără reproșuri prea tari: să-i facă drept cadou de adio o victorie a reabilitării și uitării eșecurilor. Și mai exista un punct nevralgic care intra în discuție: supărarea lui Toni Polster, cel mai bun jucător al team-ului austriac, fost golgeter al țării, și în momentul acela golgeter la echipă a A.C. Torino, care în cursa pentru „Gheata de aur" a Europei fusese învins (cu **44** de goluri marcate față de 39!) de românul Rodion Cămătaru. Putea să mocnească o răzbunare! Cei doi se aflau, deci, față în față, dar peste două zile, fiecare dorind, în sinea lui, să-i demonstreze celuilalt că este mai bun...

● ÎN VIENA... „ORAȘUL MUZICII" VREME RĂCOROASĂ

Nici n-am simțit cum a trecut timpul pînă la aterizarea pe aeroportul din Viena. Vreme mohorîtă. Nici o agitație specială pentru echipa noastră. Ca niciodată, cronicarii și fotoreporterii nu s-au înghesuit cu declanșarea aparatelor și blitzurilor și a minifoanelor pentru interviuri și declarații. Meciul nu prezenta nici un interes, cum bănuiam și vorbisem, de altfel, pentru mediile de informare austriece. Ca dovadă că și televiziunea s-a rezumat la informații stricte, fără detalii. Interesant, antrenorii noștri, Emerich Jenei și Cornel Drăgușin, au fost depistați, la aeroport, și intervievați, pînă la urmă, de doi ziariști din... altă țară, de la cotidianul sportiv portughez "A Bola" care se interesau nu atît de echipă și de meci ci de... componenții echipei Steaua. Urma Benfica Lisabona, în semifinalele

C.C.E., altă „încercare de foc" pentru fotbalul românesc. Oamenii pregăteau, din vreme, opinia publică! Evident, prea multe n-au aflat. Poate, două zile mai tîrziu, din urmărirea desfășurării meciului! Am fost așteptați de un reprezentant al Federației austriece și un interpret care a condus echipa la hotelul ce urma să fie reședința echipei pentru sejurul la Viena. Ulterior am aflat de la Cornel Drăgușin, antrenorul federal, că amfitrionii echipei — inclusiv ospătarii și responsabilii hotelului, situat, într-un cartier mai periferic, departe de centrul Vienei — afișau o răceală ce ieșea din limitele statutului de gazde. Cînd băieții noștri intrau în hotel sau la masă erau numărați și cercetați, într-un stil deloc elegant, ca nu cumva în rîndurile lor să se strecoare persoane neavenite. Interes mare pentru meci nu era, dar iată, „războiul psihologic" începuse.

● ALO, BUCUREȘTIUL! AȘTEPTĂM AVANCRONICA!

Am transmis avancronica de la Ambasadă. Mi-am intitulat-o „Ore de emoții înaintea deznodămîntului". Arătam că de cel mai important meci al naționalei într-o perioadă de patru ani — meciul decisiv pentru calificarea la Euro '88 — ne mai despart doar cîteva ore și că, în afară de cele știute deja, pentru această întîlnire decisivă, lucruri noi și date semnificative nu apăruseră. Arătam, ceea ce am spus și mai înainte, că pentru austrieci rămîne doar un „derby de onoare"... Echipa noastră are neapărat nevoie de victorie. Premise favorabile pentru succes și calificare erau indiscutabile. Dacă printre spectatorii austrieci nu stîrnește interesul, în schimb, toate țările participante la „Euro '88" și-au trimis specialiști și observatori să vadă echipa României, înarmați cu aparate de înregistrare și pixuri pentru desenarea schemelor tactice la fața locului. Au sosit mulți corespondenți de presă străini. În preajma meciului și televiziunea austriacă este mai generoasă, prezintă echipele, se iau scurte interviuri jucătorilor, doar-doar tribunele marelui stadion vor atrage mulțimi. Cămătaru, golgeterul european, și Jenei, care cucerise cu Steaua „CCE", sînt, de data aceasta, în prim plan. Din cîte am putut înțelege din întîlnirile cu jucătorii și antrenorii noștri, dominanta era optimismul robust, încrederea în forțele proprii, într-un cuvînt, încredere și speranțe în victorie și calificare. Deci, așteptam și noi cu aceleași emoții ca cei de-acasă dialogul de la distanță România—Spania, care va însemna, pentru ambele tabere, un suspans continuu, sub imperiul unei tensiuni psihice cum numai marile partide decisive poate s-o creeze. Înving spaniolii la o diferență de 8 goluri? Imposibil! Nu știam ce mocnește în tabăra austriacă. Văzusem, într-un ziar, o declarație a antrenorului B. Elsner: „Mi-e rușine de rezultatele mele!", prin care, e limpede, încerca să ceară sprijinul jucătorilor și să-i ambiționeze. Declarațiile la care, nu fără tîlc, vedeta echipei, Toni Polster, s-a grăbit să dea replică: „Nouă jucătorilor, ar trebui să ne fie rușine!" Concludent, nu? Ne-au sosit, la urechi, zvonuri că spaniolii, pe de altă parte, se ocupă serios de meciul nostru cu austriecii!? Am cules și cîteva declarații de la jucători. Bölöni: „Avem șansa unei mari performanțe! Sîntem deciși să n-o irosim!"; Cămătaru: „Voi juca să demonstrez că sînt golgeterul Europei!"; Jenei: „Ne-am pregătit pentru acest meci să-l cîștigăm! E prima noastră datorie! Jucătorii mei privesc acest meci ca pe unul al carierei lor!" Aveam motive să sperăm că aici, în orașul unde adesea am auzit atît de melodiosul și fascinantul vals „Pe valurile Dunării" compus de un ofițer de cavalerie român, totul se va termina cu un nou triumf al echipei și fotbalului românesc...

● TOTUȘI UN MOMENT DE INCERTITUDINE

În seara zilei de marți, 17 noiembrie 1987, ne-am deplasat la Stockerau, un orășel mic, aflat la vreo 30 de km distanță de Viena. Aici avea loc meciul echipelor de tineret ale celor două țări care, totdeauna — regulă strictă a UEFA — se joacă paralel cu meciurile echipelor mari. E spre seară, ieșim din oraș, ne îndreptăm spre acel loc minunat, ce-l reprezintă pădurile vieneze. Străbatem cîmpuri înverzite, cu pajiști ce urcă spre munții Tirolului. Cineva, care ne atrage atenția unei cirezi de vite, ne spune că, în Tirol, sînt vaci care pasc numai pajiști de flori — plante medicinale — laptele fiind administrat, mai ales, copiilor, ca un medicament, ca o vitamină întăritoare. Într-adevăr, laptele cu firma „Maresi" din Tirol este mai scump cu 25 la sută decît cel obișnuit...

Totul ar fi decurs în condiții normale, dacă în pauza meciului, pe coridorul de la vestiare, n-am fi făcut cunoștință cu ziaristul francez Erick Bielderman, trimisul special al cotidianului parizian „L' Equipe", care ne-a întrebat dacă, într-adevăr, Emerich Jenei se retrage de la conducerea tehnică a echipei după meciul cu Austria? Am rămas perplecși: nu auzisem de o asemenea intenție! Nu știa nimeni, nimic. Dar de unde a aflat? Cu un zîmbet satisfăcut, pe buze, probabil din orgoliu profesional și mîndrie, partenerul nostru de dialog ne-a mărturisit că i-a luat un interviu lui Jenei încă luni, la sosire, pe care l-a transmis

ziarului său, interviu care a și apărut, marți, adică în ziua în care ne aflam. Graba redacției „L' Equipe" de a-l publica era firească! După cum pentru tînărul ziarist Erick Bielderman era o „bombă" pe care-a prins-o și cu care și-a făcut loc, mai în față, printre „magiștrii" cronicii sportive de la reputatul ziar. Nouă, însă, ne-a produs o surpriză neplăcută! Am resimțit, chiar, un sentiment de amărăciune, alături de altul de nesiguranță și incertitudine! De ce tocmai în momentul acesta, atît de important pentru jucători, Jenei a făcut o asemenea declarație care poate să conturbe, să influențeze starea de spirit a echipei? Oare jucătorii știu de intențiile antrenorului? — ne-am întrebat.

N-am aflat, eram departe de ei. Dar răspunsul a venit în seara zilei de miercuri, după istoricul meci...

● „PRATERUL" ȘI SURPRIZELE LUI

A sunat ceasul decisiv. Ne îndreptăm spre stadion, cu emoții și, cum se-întîmplă, deobicei, în asemenea situații, cu orice gînd neexprimat, oprit ca și glasul, în forumul nostru interior... Vremea pronosticurilor, a calculelor, a părerilor a trecut. Mai sînt mai puțin de două ore pînă la „lovitura de începere". Alaiul din preajma stadionului nu-i deloc animat, gălăgios. Mai mult tineret, înarmat cu tot felul de instrumente de produs zgomote, fanioane, steaguri... Stadionul din parcul „Prater", modernizat recent, este o construcție monumentală. Toate tribunele sînt acoperite. Capacitate — 80 000 locuri! Instalație de nocturnă care face din noapte, zi însorită. Ne identificăm locurile la „masa presei". Tribuna presei era cea mai populată cu o oră înainte de meci. Primim lista cu formațiile și programul de meci editat pe o hîrtie fină, în condiții grafice de excepție. Dintre fotografiile jucătorilor austrieci se detașau cele ale vedetelor de primă mărime, căpitanul și „veteranul" echipei, Bruno Pezzey, și golgeterul Toni Polster, care apăreau în mai multe, inslusiv în faze de joc. Date despre „Euro '88" și fotbalul austriac. În ce ne privește, pentru echipa noastră", era rezervată o singură pagină din 32! Lipsă de generozitate? Altceva? Prea multe întrebări...

Prima apariție pe teren, fanfara. In fruntea ei un ponei, înveșmîntat în drapelul austriac, care trage o tobă imensă, în care toboșarul bate cu forță ritmul pentru fanfară... Imnurile protocolare! Emoții! Inima ne pulsează puternic! Ce-o fi? Public puțin — în pauză avea să apară, pe tabela de marcaj, cifra exactă a spectatorilor: 6207! — biletele foarte scumpe, între 30 și 50 de dolari! Grupurile de tineri din tribune flutură steagurile și cîntă „Marșul" din Aida! Apoi finalul din Simfonia a noua de Beethoven, partea aceea înălțătoare cu imnul, pe versurile lui Schiller... Fluierul de începere... Început de tatonare, cele două echipe se comportă ca... doi boxeri. Apoi, primele șarje ofensive ale tricolorilor. Atacurile noastre sînt, în cîteva rînduri, un real pericol pentru poarta lui Linderberger, dar Hagi, Cămătaru nu nimeresc ținta, Klein întîrzie șutul, într-o situație favorabilă, nu închegăm jocul, Lăcătuș pri-

mește un cartonaș, austriecii reușesc primul șut de-abia în minutul 26 pe care Silviu Lung îl prinde fără dificultate... Dar să nu facem, din nou, cronica meciului... În prima repriză echipa noastră nu a practicat un joc suficient de ofensiv, consistent și eficace. În pauză se anunță rezultatul de la Sevilla: Spania conducea Albania cu 4—0! În tribune se scandează „Espania" și se flutură lozici pentru iberici. Din nou o ciudățenie: meciul lor începuse cu 8 minute mai tîrziu!? Începem să găsim explicații pentru „răceala" de la primire, comportamentul distant, simpatia tribunelor, prin care se adeveresc și bănuielile lui Bulgarelli...

În partea a doua a meciului, echipa noastră iese la atac dar ineficacitatea ne pîndește vrăjmaș: Pițurcă îl schimbă pe Cami, dar degeaba, Ungureanu, Iovan, Bölöni, Hagi, Stoica, Mateuț, Bumbescu cred că am amintit toți jucătorii care și-au înscris numele la această ratare de proporții, ale cărei pierderi sînt incalculabile s-au arătat incapabili să-și adjudece victoria, să obțină mult dorita calificare! Ultimele minute sînt de-a dreptul dramatice, sufocante! Lo Bello îl elimină pe Belodedici, pentru că, după ce primește un cartonaș galben, jucătorul nostru îl aplaudă, și a venit imediat cel roșu. Pe stadioanele de-afară, nu-i tocmai ca la noi, unde arbitrii se lasă intimidați de firmă și numele glorioase! Dar păcatele se plătesc!... Atacăm insistent, fulminant, poarta austriacă, jucătorii de pe banca de rezerve se ridică în picioare, strigă la colegii lor, intră pe pistă, au de furcă cu tușierul, spaniolii conduc numai cu 5-0, ar mai fi timp, un gol pentru calificare, doar un gol, hai băieți, însă... și la ultimul nostru atac o ocazie uriașă se încheie printr-o nouă ratare, a lui Bölöni, dintr-o poziție ideală... Fluierul lui Lo Bello pune sfîrșit unei bătălii dramatice care se încheie la scor alb: 0—0. O nouă ratare pentru echipa națională, un nou insucces pentru fotbalul românesc! Simțim că ne trec toate nădușelile, ne uităm unii la alții, uimiți, nu ne vine să credem!...

Nu avem nici un dubiu, calificarea o puteam obține, acest meci îl puteam cîștiga, dacă toată campania preliminariilor C.E., inclusiv partida de la Viena, le pregăteam mai bine, cu mai multă atenție și răspundere, cu o angajare sufletească totală, și, bineînțeles, dacă jucam mai incisiv și, în loc de ratări, înscriem goluri...

Coborîm, cu pași șiaoanogi, ca de plumb, scările tribunelor. Nu mergem la vestiare, n-aveam de ce, nu e cazul de felicitări, n-aveau rost, pe jucători i-am zărit, taciturni, cu fețele pămîntii, livide de efort și durere, așa că ne-am îndreptat spre... „conferința de presă". Dar n-a fost o „conferință" organizată, pe austrieci nu-i prea interesa, ceea ce a făcut ca Jenei să fie „agățat de ziariști în holul mare al vestiarelor. Întrebările se cantonau în cîteva direcții principale: ce va face în viitor? De ce a jucat echipa noastră ofensiv — cu presing în forță numai în repriza a doua? Cît de mult îl supără acest eșec? Nu e de părere că forcing-ul a început prea tîrziu? Antrenorul român a dat unele răspunsuri la țintă, altele echivoce: „Viața merge înainte! Ca orice elev care are o corigență și noi avem dreptul să ne susținem corigența!" (Cînd, spunem noi, o campanie se-ncheiase, nu cu corigență, ci cu repetenție!); „Supărarea este mare pentru că mai există un precedent: meciul Australia—RFG (...la CM din Spania, ne amintim, austriecii au cedat victoria la scorul trebuincios producînd mare scandal)... și a ajuns RFG în finala cu Italia. Acum, Austria a jucat pentru Spania!", „Austriecii au declarat că joacă pentru victorie, cînd colo s-au apărat, au făcut anti-joc, ca să ne deruteze... Ei, nu aveau ce pierde..." Președintele FRF, Mircea Angelescu, completează: „De trei zile se susține aici, sus și tare că Austria dorește victoria! Că vrea o victorie pentru Elsner! Că e un joc de onoare pentru fotbalul austriac! O echipă care joacă așa cum a jucat Austria, în această seară, înseamnă că nu victoria a vrut-o! A vrut un punct de la echipa României!" Din nou Jenei: „Dacă ne uităm la caseta tehnică vedem că șansele ne-au ocolit!" „Dacă Spania s-a calificat este un moment fericit pentru ei și nefericit pentru noi!" Ziaristul francez, E. Bielderman, a insistat: „Intenționați să vă ocupați de echipa României, în continuare?" Jenei: „Cum am mai declarat, s-a încheiat un ciclu, s-a terminat o campanie, probabil va veni altul la cîrma echipei!"

Dar Jenei se află, în continuare, la cîrma echipei și se gîndește, probabil, să izbîndească, cu tricolorii, într-o nouă campanie, cea pentru calificarea la CM din Italia '90. Îi dorim și le dorim tricolorilor succes! O calificare la un turneu final ne lipsește ca apa și aerul... Fotbalul românesc are nevoie de ea și o merită! Învățămintele cele mai dureroase sînt uneori de bun augur! În campania lui „Euro '88" am pășit, la debut, cu stîngul și am încheiat tot cu stîngul! Acum, în octombrie '88, cînd în primul meci întîlnim Bulgaria în deplasare, să pășim cu dreptul!

VASILE CĂBULEA

biblioteca ENIGMA

Taci, draga mea conștiință

C. B. Gilford

NOAPTEA

Lovitura o împinse în volan pentru că nu-și legase centura de siguranță, așa încît nu văzu prea clar ce se întîmpla acolo în noapte, în fața parbrizului, în fața farurilor. Observă doar o formă întunecată... o siluetă... un corp. Bara mașinii parcă prinsese corpul... îl aruncase... îl făcuse să se zvîrcolească... chiar dinaintea ei. Apoi partea cea mai oribilă: mașina nu se opri. Nici un mesaj nu fu în stare să circule de la creier la piciorul drept, să-i spună să părăsească acceleratorul și să apese pe frînă, pentru că mașina, avîntîndu-se încă înainte, prinse din urmă corpul aruncat și de data aceasta îl trînti de șosea. Toată mașina se clătină cînd, mai întîi roata din față, apoi cea din spate, trecură peste acel lucru și-l făcură una cu pămîntul.

Oprește... dar dură așa mult! Voia să oprească... și totuși, desigur, n-o făcu. Mașina avea o energie, o viață, o voință proprie. Și merse mai departe. Corpurile, carnea nu însemnau nimic pentru ea; o mașinărie din metal, cauciuc și sticlă. Lucrul acela de pe drumul din spatele ei îi semăna, carne de frate.

Piciorul ei găsi în cele din urmă pedala de frînă. Se ridică aproape în picioare apăsînd pe pedală. Mașina se învîrti o dată ca un cîine pus brusc în lesă, încercă să scape de ea, viră întîi spre barele de protecție din stînga drumului, apoi spre copacii din dreapta. Se luptă să recapete controlul, insistă pe frînă, în timp ce cu mîinile trăgea în sus de volan, de parcă ar fi fost hățuri. Partea din spate se ridică, cauciucurile schelălăiră pe asfalt și apoi, în sfîrșit, mașina se opri. Rămase acolo rigidă, amorțită, incapabilă să dea drumul volanului.

Trecu mult timp pînă cînd reuși să se desprindă, să-i dea drumul. Mintea îi era complet vidă, cu toate celulele înghețate. Timpul trecea. Simțurile îi reveniră cu greu. Mîna stîngă bîjbîi după clanță, o apăsă, împinse portiera. Scoase piciorul stîng și atinse asfaltul. Corpul îl urmă, ieșind din mașina încremenită. La început rămase pur și simplu în picioare în mijlocul drumului, fără putință de orientare și fără țintă.

Tăcerea domnea pretutindeni. Toate zgomotele nopții încetaseră: insectele, păsările, animalele, chiar și vîntul, toate fură întrerupte de bubuiala și zdrobitura violenței. Asfaltul gri negricios al drumului era aproape invizibil. Stătea singură, izolată, suspendată în timp, spațiu și negură. Singură, în afară de...

Oare ce lovise? Pe cine?

Îngrozitorul mister o imobiliză mult timp — orice sau oricine ar fi fost era acolo în urmă, la o sută de picioare sau mai bine, acolo unde drumul cotea înspre beznă. **Cunosc drumul**, gîndi ea. **Îl cunosc ca pe propria-mi palmă. Asta e curba cea rea, unde farurile nu pot să lumineze decît copacii și mizeria terasamentului... Știu asta. Am condus noaptea pe drumul ăsta de mii de ori... și de obicei încetinesc... pentru că știu cum este. Brusc poate să-ți apară ceva în fața farurilor... și n-ai cînd să oprești...**

Ceva. Nu... cineva. Nu... un mort e doar un obiect.

Se trezi mergînd, tocurile lovind monoton asfaltul. Departe de lumina roșie a stopurilor, fu repede înghițită de întunericul cald.

Era o noapte fără lună, doar cu stele palide care nu dădeau decît atîta lumină cît să distingi cerul de pămînt. Se apropie de lucrul acela, poate la vreo 50 de picioare.

Atunci se opri, îngrozită într-un fel nou, diferit. Puțin într-o parte, pe jumătate ascuns în iarbă, era atît de imobil, inform, tăcut, un lucru puțin mai închis decît restul nopții, o umbră ceva mai densă.

Nu se putu fizic apropia, deși își impuse. Dacă tot nu mai mișca, era lipsit de viață, ce rost mai avea? Ce putea face?

— Trăiești?

Sunetul propriei voci, cuvintele zdruncinînd brusc tăcerea, o speriară și-i amplificară groaza. Nu veni nici un răspuns! Pentru că acel lucru de la pămînt nu mai avea viață!

Aleargă înapoi în mașină, o insulă familiară de lumină și siguranță. Sări înăuntru, trase ușa cu putere, ca și cum ar fi urmărit-o cineva. Motorul lenevea încă. Băgă în viteză; mașina săltă înainte recunoscătoare.

Un sfert de milă de curbă continuă — chiar mai puțin de-atît — și de cealaltă parte a ei era acasă. Mașina intră pe alee. Ușa garajului se ridică ca prin farmec, telecomandată. Mașina alunecă înăuntru. Stinse motorul dar nu intră în casă. În loc de asta, rămase acolo, uitîndu-se în neștire la pereții goi și albi ai garajului, sclipitori, orbitori în lumina farurilor.

Ar trebui să mă întorc, repeta neîncetat o voce, propria-i voce, în cap. **Ar trebui să mă întorc... sau să chem pe cineva ... un doctor... salvarea... poliția!**

Totuși groaza, ca niște mîini reci, nu-i dădea drumul. Nu-i permitea nici să iasă să inspecteze botul mașinii, nici să intre în casă la telefon, nici să stingă farurile. Nici măcar să urle.

Așa încît oribilul gînd trebui să-i rămînă în creier, reverberînd acolo: **Am fugit de la locul faptei!**

DIMINEAȚA

La ivirea zorilor, se mișcă în sfîrșit. O durea tot corpul cînd ieși țeapănă din mașină și părăsi garajul în zorile unei veri timpurii. Distinse vag razele soarelui alunecînd pe stropii de rouă, parfumul pămîntului și-al vegetației, cîntecele păsărilor din fiecare copac. Lumea noii zile se deosebea atît de mult de lumea de aseară, încît se întrebă, plină de speranță, dacă nu cumva visase.

Merse pe aleea cu pietriș, încercînd să se îndrepte de șale. Observă că hainele de pe ea erau sigur cele purtate în ajun. Rochia verde scurtă și pantofii verzi asortați nu prea se potriveau cu ora matinală.

Totul era atît de liniștit. N-ar fi trebuit să audă sirena? Nu neapărat, desigur. Nu prea treceau multe mașini pe Tanager Lane, deci poate că descoperirea nu fusese încă făcută. Atunci, se putea întoarce chiar ea în locul acela și... și ce?

Gîndul era ca și cum ar fi alergat izbindu-se de un zid masiv. Ce-ar face dacă s-ar întoarce acum? Să se uite lung la cadavru? Să cheme poliția? Să-și recunoască vina? Apoi să-ncerce să explice de ce n-o chemase noaptea trecută? Poate că dac-ar fi sunat atunci, s-ar mai fi putut face ceva. Acum era sigur prea tîrziu. **„Mi-e teamă că va trebui să vă arestăm, doamnă Rand..."**

Intră în casă, prin ușa din interiorul garajului, direct în bucătărie. Puse de-o cafea, se duse în baie și se schimbă în pantaloni scurți, o bluză subțire și răcoroasă și rămase în picioarele goale.

Toate mișcările îi erau încete, ca de robot. Cînd se întoarse în bucătărie, cafeaua nu era gata, dar așteptă cu răbdare. După ce o făcu, se așeză cu ceașca în mînă. Licoarea neagră era amară și-i arse gura și gîtul. Nu conta. Ce aștepta oare, sirena poliției sau a salvării?

După mult, mult timp, auzi soneria telefonului. Ascultă, sperînd să se oprească, dar fiindcă continua să sune, se ridică resemnată și luă receptorul aparatului de pe perete.

— Alo...

— Jen? Jennifer?

— Da. — Vocea i se părea vag familiară. — Tu ești, Brad? Unde ești?

— Sigur că eu. Cine altul și-ar permite să te sune la ora asta imposibilă? Sînt la Denver, unde în altă parte? Doar nu te-am trezit cumva din somn? Știu că-ți place să te scoli devreme vara, așa că am riscat. Eram îngrijorat.

— De ce?

— N-ar fi trebuit să te las să mă conduci la aeroport și să te-ntorci singură acasă.

— A, de-asta!

— Da, de-asta! Știu că ești o văduvă independentă și mergi unde vrei și cînd vrei. Dar nu e nevoie să-mi fii șofer.

Știa că ar fi trebuit să spună ceva, să continue poate argumentația, dar nu se simțea în stare.

— Te simți bine, Jen?

— Da.
— Ai o voce cam ciudată...
— Nu... mi-e... mi-e bine.
— Nu te-am trezit?
— Nu, eram trează.
— Ești cît se poate de trează?
— Da.
— Vrei să te măriți cu mine?

Rămase cu ochii pironiți pe peretele opus. În cele din urmă răspunse foarte hotărît.

— Nu, Brad, nu pot să mă mărit cu tine. Și închise telefonul.

Nu trecu decît un minut, poate două, pînă ce telefonul sună din nou. Lăsînd în urmă sunetul soneriei, ieși din bucătărie și alergă în picioarele goale în garaj.

Mașina aștepta. Acum, la lumina zilei, îi dădu ocol și se opri în fața ei.

Noaptea trecută nu fusese un vis. Bara cromată avea o adîncitură și geamul semnalizatorului era spart. Lovise ceva. Ceva.

Se urcă în mașină, porni motorul și ieși din garaj. Nu dură decît un minut. Nu era departe; dincolo de curbă. În locul acela. În locul acela unde lovise ceva, crăpase geamul și julise cromajul.

Acolo nu era nimic. Se opri, ieși din mașină, se plimbă în picioarele goale în sus și-n jos pe drum, pe iarbă. Nici măcar pete de sînge. N-ar fi trebuit oare să fie sînge? Sau poate că corpurile lovite de automobile au numai hemoragii interne?

Nu găsi nimic.

UITAREA

Nu-i spuse nimic lui Brad pînă în septembrie, la sfîrșitul verii. Așteptase trei luni să-i povestească ce se întîmplase în noaptea cînd el plecase la Denver și ea îl condusese la aeroport.

El ascultă cu seriozitate și înțelegere și cînd ea se opri, avea deja la îndemînă o explicație a misterului. Lovise vreun animal destul de mare, fără să-l omoare, îl rănise doar, iar acesta se tîrîse de-acolo, undeva în pădure. Sigur, ar fi destul de greu de stabilit asta trei luni mai tîrziu, dar un lucru era din fericire limpede: lovise un animal. Un om, o ființă umană nu s-ar fi tîrît în pădure.

Apoi Brad îi zîmbi îngăduitor, o luă în brațe, o sărută și o mustră că nu-i mărturisise mai curînd.

— Înțelegi, Jean, te-aș fi salvat de cîteva luni de îndoială și îngrijorare. Ai nevoie de mine. Nu ți-e clar de-acum? De ce nu te măriți cu mine?

Îl privi. Brad Richmond: nu prea frumos, dar cît se poate de sobru și foarte masculin; 35 de ani; plin de succes în afaceri. Divorțat acum mult, mult timp; are nevoie de o femeie; are nevoie de dragoste. Sigur, la fel ca ea.

— Jen, nu-i normal să trăiești în sălbăticia asta absolut singură.
— Sălbăticie? Cînd cad frunzele, pot să văd multe alte case. Îmi place locul ăsta.
— Știu.

Da, știa. Petrecuse aici șase ani fericiți cu Evan și aceasta era casa ei. După ce Evan murise în accidentul de mașină, odată cu Mike, Jen rezistase să-și mai ia alt soț și alt cîine. Așa că locuise aici foarte singură.

— Căsătorește-te cu mine, Jen, insistă el.
— Vrei să te însori cu un șofer laș care a fugit de la locul faptei? îl provocă ea.
— Ce vrei să spui?
— Vreau să spun că n-are importanță ce-a ieșit, adică, din punct de vedere moral. Am lovit ceva pe drum. N-am visat; mașina e julită. Am lovit ceva... dar eu am fugit și l-am lăsat acolo... să sufere durerea... sau să moară.
— Pentru că ți-a fost frică, argumentă Brad. Psihologie simplă. Soțul tău a murit într-un accident de mașină. Asta ți s-a-ntipărit în minte și nu poți uita. Așa încît atunci cînd ai fost implicată într-un accident ai intrat în panică.
— De cînd Evan a fost ucis în mașină, am un motiv în plus să fac ceea ce trebuie.

Încercă să o ia din nou în brațe.

— Iubita mea, n-am să-ți fac nici o vină din asta. Nimeni nu poate să-ți facă vreo vină.

Se îndepărtă de el.

— Principalul e că eu mă simt vinovată, spuse ea.

CAPCANA

Omul nu apăru pînă în ianuarie. Jen tocmai tîra spre casă o cracă ruptă de pe dealul împădurit, gîndindu-se cît de bine se descurca singură, tăindu-și cu toporul propriile lemne, cînd îl zări pe alee. Lăsase ușa garajului deschisă după ce ieșise, iar acum omul stătea acolo, uitîndu-se lung la mașină.

Altfel nu s-ar fi alarmat. Era obişnuită să trăiască singură, nu se emoţiona sau speria uşor şi, în plus, era ziua-n amiaza mare; dar bărbatul se uita la maşină. Numai din acest motiv, o intuiţie groaznică o preveni că este el...
Scăpă din mînă craca. Îi veni s-o ia la fugă în sens invers, departe. Şi ar fi făcut-o, dar pe cînd stătea îngheţată şi nehotărîtă, el îşi întoarse ochii de la maşină şi o privi ţintă.
Erau la o sută de yarzi depărtare unul de celălalt. Nu-i putea distinge faţa, nici ochii, dar privirea lui pironită asupra ei o reţinea şi nu-i dădea voie să fugă. Cînd în cele din urmă se mişcă, o porni spre el încet, trasă neajutorat ca de un magnet malign.

Astfel încît imaginea lui nu se contură brusc, ci treptat, pe măsură ce se apropia de el. Purta o scurtă grosolană împotriva frigului, era scund şi slab. Smocuri de păr lung şi sîrmos îi ieşeau de sub şapca roşie. La început îşi închipui că faţa lui prelungă era contorsionată într-un fel de rînjet zeflemitor, dar apoi văzu că aceasta îi era adevărata expresie. Ochiul stîng era cît o crăpătură. De sub ea, pornea pînă la gură o cicatrice, care părea să-i ridice colţul stîng, dezvelindu-i jumătate din dantură. E urît. Vorbele acestea rele începură să-i răsune în minte... urît... aproape diform.
Se opri la vreo zece paşi de el. Părea ca şi cum i-ar fi zîmbit, dar avea un zîmbet oribil, strîmb. Îi adresă întrebarea cuprinsă de panică.
— Ce doriţi?
— Doamna Jennifer Rand ? — Avea o voce blîndă şi vorbea puţin peltic, poate din cauza buzei de sus deformate.
— Da. — Încercă să vorbească egal şi calm. — Cine sînteţi?
— Danny Korth.
Numele nu-i spunea nimic.
O lăsă în nedumerirea ei vreo 10-15 secunde. Apoi adăugă:
— Sînt cel pe care l-aţi lovit cu maşina acum şase luni.
După aceea, ea ştiu totul; tot ce mintea ei conştientă refuzase să ştie în acest răstimp. Acela fusese corpul unui om trîntit pe asfalt. Făcut ghem ca o minge ... haine negre şi un ciuf de păr negru în bezna nopţii, aşa încît păruse să nu aibă nici formă, nici identitate umană. Aşa încît putea să se prefacă a crede că lovise altceva, nu un om. Totuşi subconştientul ei ştiuse adevărul, nu-i aşa? Oarecum sosirea acestui bărbat nu fusese o surpriză mare, enormă. În adîncul sufletului îl aşteptase întotdeauna să apară.
— Vă amintiţi, d-nă Rand?
Ea dădu din cap afirmativ. Panica se evaporase. În locul ei se instalase resemnarea şi disperarea, tovarăşele ei secrete în ultima jumătate de an.
— Aţi oprit maşina; v-aţi întors să priviţi . Poate aţi crezut că sînt mort , sau aţi sperat asta . Apoi v-aţi dus acasă. N-aţi raportat accidentul. N-aţi chemat salvarea. Pur şi simplu v-aţi dus acasă.
Ea dădu din nou din cap, hipnotizată de singurul lui ochi, de orbita albastră, luminoasă, sclipitoare.
— Aş fi putut să mor. Dar soarta a preferat să mă lase aşa. — Cu o mînă slabă făcu un gest vag înspre faţă, apoi se apropie un pas. Tot corpul i se coborî şi balansă cît făcu acest singur pas. Piciorul stîng era cu cîţiva inci mai scurt decît dreptul.
Ce putea să spună? Că-i părea rău? Să se scuze? Să explice? Nimic nu i se părea potrivit. Totul depindea de el. Iar el hotărîse să se întoarcă.
— Şi acum ce vreţi? întrebă ea supusă.
Atunci fu sigură, după modul în care i se contorsionară buzele, că-i rînjea zeflemitor.
— În clipa asta, răspunse el, mi-e frig. Vreau să intru înăuntru şi să beau o ceaşcă de cafea.
Mintea nu-i mai lucra. I se părea că ar fi mai în siguranţă afară. Dat fiind şchiopătatul lui, ea ar fi putut să fugă. În casă, unde nu puteau fi văzuţi sau auziţi nici de vecini, nici de trecători, putea s-o încolţească. Deşi era mic şi diform, avea oricum mai multă forţă decît ea... şi putea s-o bată, să scoată un cuţit sau un pistol. Dar nu conta. Aceasta-i era soarta pe care o merita. Nu scăpase nici o clipă de Danny Korth şi nu va scăpa nici acum.
O luă înainte conducîndu-l prin garaj, apoi prin bucătărie.
— Livingul e aici.
— O să-mi beau cafeaua în bucătărie, spuse el.
— Pot să vă pun haina în cuier?
— O s-o arunc pe un scaun.
— Exact aşa şi făcu, aruncînd-o împreună cu şapca. Părul şaten arăta murdar şi nepieptănat, urît ca tot restul. Nu purtase mănuşi, aşa că începu să-şi sufle în mîini să le încălzească. Ea încercă să nu-i urmărească mişcările, se întoarse şi se ocupă cu pregătirea cafelei.
— Aveţi o casă drăguţă, comentă el după ce se aşeză.
Ea rămase în picioare, cu ochii la ibric, fără să-l privească pe vizitator.
— Locuiţi aici singură.

Nici măcar nu strînse din umeri. Deşi nu putea să-i ghicească următoarele mişcări sau cuvinte, tot ce spunea i se părea exact ceea ce aşteptase să audă. Acum ştia că o priveşte fix.
— De ce nu vă scoateţi haina? întrebă el în cele din urmă.
Ea se supuse, aruncînd-o, ca şi el, pe un scaun. Apoi se întoarse cu faţa. Ştia că mai curînd sau mai tîrziu va trebui să dea ochi în ochi, aşa că se uită la el, direct la pleoapa căzută, la cicatrice şi la gura diformă. Nu fusese niciodată frumos, nici măcar acceptabil, aşa că nu fusese niciodată cine ştie ce — dar, bineînţeles, acum era şi mai puţin, mai puţin decît nimic... hidos ... un monstru.
— M-am întors la locul accidentului în dimineaţa următoare, se trezi spunîndu-i. Nu eraţi acolo. Unde aţi plecat?
Rînji din nou.

— Sînteți curioasă să aflați, nu-i așa, d-nă Rand?

— Da, de-atunci încoace sînt curioasă. Știam că am lovit ceva, pentru că mașina avea o adîncitură. În cele din urmă am hotărît că fusese un animal care se tîrîse de acolo.

— Și-așa v-ați liniștit conștiința, hî?

— Nu complet. N-am vrut să lovesc nici măcar un animal.

— Mă bucur, d-nă Rand. Acum că ne-am cunoscut, îmi dau seama că sînteți un om cu conștiință.

Își bătea joc de ea, desigur, dar n-avea dreptul să se simtă jignită, așa că-i acceptă stilul.

— Unde ați plecat? întrebă ea din nou.

— O să vă spun, d-nă Rand. De-aia m-am întors. Ca să vă spun totul. Dar mai bine să luați întîi loc.

Ea se supuse. Timp de șase luni avusese o presimțire și acum se simțea copleșită.

— După ce m-a lovit mașina dumneavoastră, continuă el, în timp ce privirea fixă a singurului lui ochi o obliga să-l privească, ați oprit mașina și v-ați întors. Eram conștient. Știam că sînteți acolo. Și m-ați întrebat: „Trăiești?"

Ea își mușcă buza. Cît de bine își amintea. Chiar așa spusese.

— Aveam dureri mari, d-nă Rand, dar am auzit întrebarea foarte clar. Și am prins și tonul vocii dumneavoastră. Ceea ce voiați să spuneți de fapt era: „Sper că ești mort ca să nu poți depune mărturie împotriva mea". Așa că mi-am dat seama pe loc ce gen de om sînteți. O femeie bogată într-o mașină mare. Am urît întotdeauna tagma dumneavoastră, bogătașii cu mașinile lor mari, pentru că eu mi-am petrecut aproape toată viața mergînd pe jos. Iar pe dumneavoastră v-am urît în mod special, pentru că m-ați lovit și nu v-a păsat, preferînd să fi murit. V-am urît atît de mult, încît nu v-am răspuns. N-am gemut ca să vă atrag atenția că trăiam. Și am avut dreptate în privința dvs., nu? Pentru că ați luat mașina și ați plecat, nu? și n-a mai venit nici o salvare. M-ați lăsat acolo să mor. E un delict grav să părăsiți locul accidentului, d-nă Rand.

— Da, știu... Îi cercetă masca groaznică a feței, ca să descopere vreun indiciu. — De-aia ați venit? Ca să mă șantajați?

El rînji, un cap distorsionat al morții.

— Ce faceți cu cafeaua?

Ca și-nainte, ea se mișcă la comanda lui. Cînd aduse o singură ceașcă, el întrebă:

— Nu vreți să beți și dumneavoastră cu mine?

Apoi ea mai turnă o ceașcă. Aduse frișcă și zahăr, dar vizitatorul își bău cafeaua amară.

— Nu beți, remarcă el.

Ascultătoare, ea sorbi din ceașcă.

— Hai să zicem așa, d-nă Rand, începu el în sfîrșit. Mi-a venit o idee cînd stăteam întins pe drum, în timp ce dvs. sperați că am murit. M-am gîndit că indiferent dacă chemați poliția sau salvarea sau pe altcineva, o să spuneți că a fost un accident și o să vă creadă fiindcă sînteți bogată. Și o să mă plătiți din asigurare. Eu o să suport durerea, iar compania de asigurări cheltuielile, iar dvs. n-o să vi se-ntîmple nici pe dracu'. Așa că în clipa aceea mi-am spus că n-o să permit să se petreacă așa ceva.

Se opri și gustă din cafea.

— E bună și caldă, remarcă el. Azi e frig afară.

Ea aștepta, ca un prizonier, sentința.

El sorbi de vreo șase ori înainte să continue.

— M-am hotărît să revin să vă văd într-o bună zi, d-nă Rand. Amicul meu și cu mine.

— Amicul dumneavoastră?

— Da, amicul meu și cu mine aveam o rulotă parcată lîngă drum. Bănuiesc că n-ați văzut-o. — Oricum, el m-a dus la spital. Apoi s-a întors peste cîteva zile și a verificat mașina. Știam numărul de înmatriculare, vedeți dv. Mașina era în garaj . Pînă azi are același număr. Prietenul meu a făcut cercetări. V-am descoperit numele. Sînteți văduvă și locuiți singură în această casă. Ne-am gîndit că am putea oricînd să vă dăm pe mîna poliției...

— Încă mai puteți asta, îl întrerupse ea.

El aprobă, sorbind din nou din cafea.

— Încă mai putem. Să nu uitați asta, d-nă Rand.

Era un păianjen uriaș și răuvoitor care stătea acolo și-și țesea pînza în jurul ei, iar ea lupta să iasă.

— Deci intenționați să mă șantajați, zise ea slab. N-ați fi obținut mai mult de la compania de asigurare decît de la mine.

Răspunsul lui fu calm și simplu.

— Ne putem oricînd întoarce la compania de asigurări dacă trebuie. — Trînti ceașca cu putere, speriind-o. — Ați uitat ce-am spus acum un minut. Ar fi prea ușor pentru dumneavoastră să lăsăm totul pe seama companiei de asigurări. Vreau să negociez direct cu dumneavoastră. Vreau să plătiți.

— Nu sînt bogată..., începu ea.

— Mai există și alte lucruri în afară de bani.

Ea clipi.

— Nu înțeleg.

— Uitați-vă la mine, îi ordonă el.

Oare expresia de pe fața lui era o batjocură? După felul în care cicatricea îi trăgea în sus colțul stîng al gurii, dezgolindu-i dinții, părea să rînjească, dar judecînd afacerea cu care venise, nu putea să fie așa.

— Uitați-vă la mine, doamnă Rand. Cîți bani v-ar trebui ca să compensați asta? Cu o mînă arătă fața, pleoapa căzută, cicatricea albicioasă, gura deformată. Cam cît ați spune?

— Asigurarea mea urcă pînă la 100 000, zise ea.

Palma mîinii stîngi coborî cu putere pe masă făcînd să zăngăne ceştile.

— Tăceţi din gură cu asigurarea! strigă el. Nu vreau să-mi plătească ei. Vreau să-mi plătiţi dumneavoastră!

Se făcu mică în faţa furiei lui.

— Nu am atîţia bani!

— Bani! Strigătul deveni ţipăt. Nu vreau numai bani.

Se uită la el stăpînită de teroare.

— Atunci ce vreţi? Întrebarea îi ieşi în şoaptă.

— Vreau o viaţă, răspunse el liniştit.

— Ce?

— O viaţă.

— Viaţa mea?... aţi venit aici să mă ucideţi... Şoapta devenise şi mai surdă.

El clătină din cap.

— Nu viaţa dumneavoastră, doamnă Rand. **A mea.** Viaţa zdrobită de maşina dumneavoastră. Viaţa mea dinainte. O viaţă normală.

Acum reuşea să şoptească numai cu mare greutate.

— Cum aş putea eu oare...

El o fixă sever cu privirea singurului ochi, ca un judecător pronunţînd sentinţa.

— Vreau tot ce aveţi. Casa asta. Maşina. Contul dumneavoastră din bancă. Şi pe dumneavoastră.

Ea îşi înăbuşi un strigăt.

— Pe tine, repetă el. Pe tine, Jennifer.

SENTINŢA

Cînd Brad sosi pe neaşteptate în seara aceea, deşi nu aveau întîlnire, ea îşi revenise din criza de isterie, dar fără îndoială că arăta schimbată. De fapt, ştia că aşa este. Se uitase scurt în oglindă şi descoperise acolo aproape o străină, cu obrajii palizi şi ochii bîntuiţi de nelinişte.

— Jen, ce s-a-ntîmplat cu tine? Ţi-e rău? O prinse de umeri, dar ea se scutură şi-i întoarse spatele. — Jen!

— Brad, pleacă. N-ar fi trebuit să deschid uşa.

— Aş fi deschis-o cu forţa. Ce s-a întîmplat? Nu plec, aşa că va trebui să-mi spui.

În cele din urmă îi spuse povestea cu Danny Korth.

Brad era furios, parcă gata-gata să comită un act violent, dar îl văzu luptîndu-se să rămînă calm, să se gîndească. Brad fusese întotdeauna genul de om liniştit, metodic, care gîndea problemele din toate unghiurile de vedere, hotărînd apoi cel mai bun mod de a proceda; dar acum era vizibil marcat — nu găsise încă calea cea mai bună.

— Unde este acum acest Danny Korth? vru să ştie cînd recitalul ei se sfîrşi.

— Afară în maşină.

— În maşina ta?

— Da. Spunea că vrea să meargă cu maşina care l-a doborît.

— A furat-o.

— Vai, Brad, sper. Sper că o ia şi pleacă. Poate că aşa n-am să-l mai văd.

El dădu din cap posomorît.

— Da, presupun că ai scăpat cam ieftin.

— Dar eu ştiu că nu scap aşa uşor, reluă ea. O să se-ntoarcă.

— Şi-atunci ce se va-ntîmpla?

— Nu ştiu.

— Jen, eu chem poliţia. Să-l aresteze pe tipul ăsta.

— Pentru ce?

— Încearcă să te şantajeze.

— Vrei să le spună că am fugit de la locul accidentului?

— Poţi să negi asta. Ţi-ai reparat maşina. Ce poate el să dovedească? Cuvîntul tău are mai mare greutate decît al lui.

Ea scutură din cap şi-l privi cu drag. De ce nu se căsătorise cu el cu un an în urmă, cînd îi propusese prima dată? Atunci n-ar mai fi locuit aici, n-ar mai fi condus pe drumul acela, nu l-ar mai fi lovit şi mutilat pe Danny Korth.

— Sînt vinovată, Brad, insistă ea. Sînt răspunzătoare de starea în care e acum omul acela. I-am distrus viaţa. Nu-nţelegi? Nu e doar o problemă legală, ci morală. Eu mă simt moral vinovată, aşa că trebuie să plătesc. Preţul întreg.

— Adică?

— El mi-a spus că i-am distrus şansele de a duce o viaţă normală. Ca orice bărbat, vrea un cămin, o femeie — casa asta şi pe mine.

— Stai un pic. Brad se îndreptă spre ea, dar ea din nou îi întoarse spatele şi se îndepărtă. N-o urmări, dar continuă să-şi muşte buzele şi să-şi încleşteze pumnii. — Bun, deci ţi-a luat maşina. Să-i fie de bine. Dar în ce priveşte casa, sau o femeie... Se opri, îngrozit de ceea ce spusese. Pe tine nu te va obţine!

Pe cînd stăteau uitîndu-se unul la altul, auziră sunete afară, huruitul unui motor, cauciucurile pe aleea cu pietriș, ușa garajului deschizîndu-se și închizîndu-se, apoi sunete din casă, pași, pași amenințători, pași inegali; după care apăru Danny Korth.

Korth vorbi ca și cum era proprietarul casei.

— Cine-i tipul ăsta, Jennifer?

— E Brad Richmond, răspunse automat. E prietenul meu cel mai bun. Știe cine sînteți.

Îl văzu pe Brad studiind apariția, piciorul mutilat, fața oribilă, zdrobită; dar își reveni repede. Brad avea un instinct puternic de supraviețuire și o mare capacitate de a răbda, ceea ce-i adusese mari succese în afaceri. Ea văzu acum întreg acest mecanism în funcțiune. Era concentrat dar nu isteric cum fusese ea.

— Jennifer și cu mine sîntem foarte buni prieteni, domnule Korth, începu el. Deși n-am făcut nici un aranjament încă, am discutat să ne căsătorim. Așa încît consider că problemele ei mă privesc și pe mine.

Bărbatul se sprijini de perete, acordînd astfel corpului suportul pe care piciorul mai scurt nu reușea să-l ofere. Nu spuse nimic.

— Se pare că dumneavoastră sînteți o problemă, domnule Korth.

Fața strîmbă parcă rînji.

— D-na Rand mi-a spus povestea pe care i-ați istorisit-o. Pretindeți că dvs. ați fost victima și că ați fost salvat de un prieten într-o rulotă. Susțineți că rulota era parcată la marginea drumului, în pădure. Unde era prietenul dvs. în momentul accidentului? Cu dvs. sau în altă parte? Și ce faceți în această zonă noaptea tîrziu, rătăceați prin pădure sau vă plimbați pe drum?

Ochiul albastru solitar privi în batjocură la anchetator. O limbă roșie ieși să lingă buza răsucită.

— Făceam orientare turistică, răspunse Danny Korth.

— Ce vreți să spuneți?

— Zona mi s-a părut bună. Și toate casele erau singuratice. M-am gîndit că am putea găsi ceva.

— Adică vreo casă goală, izolată, pe care să o spargeți.

— Poate.

— De ce nu i-ați explicat asta doamnei Rand?

— Nu m-a întrebat.

— Sînteți spărgător de profesie, domnule Korth?

— N-am spus asta. Danny Korth șchiopătă prin cameră și se afundă în cel mai comod fotoliu din fața căminului. Oricum, ce contează? Sînt om. Jennifer a călcat un om și l-a lăsat să moară în drum.

— Nu-i mai spuneți Jennifer! Brad își pierdu cumpătul pentru o clipă. Se întoarse cu spatele, luptîndu-se cu sine însuși. Desigur că putea ușor să dea intrusul afară. Sau chiar să-l ucidă. Arăta de parcă asta ar fi vrut, dar se întoarse spre Jennifer. — De ce nu chemăm poliția ? Omul acesta e un hoț.

— Nu puteți dovedi asta, îl întrerupse Korth.

Brad se așeză. Se simțea mai bine. Se uită lung la Korth timp îndelungat, apoi își reluă interogatoriul.

— Spuneți că prietenul ăsta v-a dus la un spital. La ce spital? Ce doctor v-a îngrijit?

— Ce contează?

— Doctorul și spitalul nu prea și-au dat osteneala cu dvs.

— Eram într-o stare destul de proastă.

— A, sigur. Dar chirurgia plastică face minuni în zilele noastre. Un doctor cît de cît priceput ar fi putut să...

— Brad, gata! strigă Jennifer. De ce vrei să-l mai torturezi?

— Nu vreau să-l torturez, vreau faptele. N-avem dreptul să le știm? Uită-te la omul ăsta, Jen. Bineînțeles că e infirm și știe că ai lovit pe cineva sau ceva pe drum. Dar legătura n-a fost dovedită. De unde știm noi că tu i-ai făcut asta? Cicatricea de pe fața lui mi se pare cam veche.

— Sînteți doctor? întrebă Korth nu supărat, dar plictisit. Știți să deosebiți o cicatrice veche de una recentă?

— Nu, dar pun pariu că pot să găsesc pe cineva care știe. Vă supuneți unui examen medical?

Korth se lăsă pe spate în fotoliu.

— Nu, de ce-aș face-o? Jennifer mă crede. Nu-mi pasă cît e negru sub unghie dacă dumneata crezi au ba.

Brad se întoarse spre ea.

— Îl crezi?

Ea dădu din cap afirmativ.

— Nu uita prietene, se oferi Korth, cum m-am identificat față de Jennifer la început. Cînd a ieșit din mașină, s-a întors să se uite. Și-am auzit-o spunînd: „Trăiești?" Exact vorba ei. Întreab-o. Cum altfel aș fi putut să știu asta dacă n-aș fi fost eu cel ce zăcea acolo pe drum?

Brad o privi scurt, cu ochii plini de durere și neajutorare.

Ea dădu din nou din cap.

— Du-te, Brad. Nu poți să faci nimic.

— Și să te las aici cu el?

— Da.

— Ce vă îngrijorează, prietene? întrerupse Korth. Credeți cumva că am de gînd s-o violez? Poate că am fost spărgător, deși n-aș mai putea fi nici măcar atît acum în starea în care mă aflu. Dar cu violul nu m-am ocupat. Voi dormi în camera de oaspeți pînă cînd Jennifer și cu mine ne căsătorim.

— Jen! Brad străbătu camera și o prinse brutal de umeri. N-ai de gînd să te mărți cu el?

— Ce pot să fac?

— Lasă-l să meargă la poliție. O să stai la închisoare un an, e mai bine decît...
— Asta nu l-ar ajuta pe Danny.
— Jen, nu poți să faci asta! Urma să te măriți cu mine!
— Asta se-ntîmpla demult, Brad. Am pierdut ocazia. Acum am alte răspunderi.
— Jen, n-o să te las. Ăsta-i ultimul meu cuvînt.
— Te rog să pleci, Brad.
— Nu mișc un pas.

Ea îl privi drept în ochi, hotărîtă.

— Atunci va trebui să chem poliția. Va trebui să le spun că Brad Richmond se află în casa mea împotriva dorinței mele și că vreau să plece.

El se dădu cîțiva pași înapoi.

— Ești nebună, șopti el. Tîrîtura aia care stă acolo e un nebun, dar tu ești mai nebună ca el.

Îi întoarse spatele și o porni grăbit spre ușă, fără să spună „la revedere", fără alt cuvînt. Ea se duse și o închise în urma lui, pe cînd mașina pornea. Apoi se întoarse să se confrunte cu Danny Korth.

— Bine, zise ea supusă.
— Și tu crezi că violez femeile? întrebă el.
— Tot ce știu despre dumneavoastră este că v-am mutilat.
— Bine. Prietenul ăla al tău, cine știe, poate vrea să-mi vină de hac, să mă acuze de viol. Nu risc nimic. Am să dorm în camera de oaspeți. O să ne comportăm frumos și legal, pentru că vreau tot ce posezi, Jennifer, inclusiv persoana ta. Acum, du-te la culcare. Mîine avem multe de făcut, trebuie să ne scoatem autorizația de căsătorie și să facem planul pentru luna de miere. Abia aștept... Jen... luna de miere.

Ascultătoare se duse în cameră și-l lăsă în fotoliul ei preferat, urmărind focul din cămin, complet stăpîn pe casa ei.

REVOLTA

Danny Korth apăruse marți. Acum era joi, autorizația fusese scoasă și toate preliminariile îndeplinite, iar nunta aștepta. Danny fusese ocupat.

— Avocatul Verone ne va căsători la ora patru, o informă el. Am rezervat o cameră pentru o noapte la Sandbury, apoi o pornim spre sud fără să ne grăbim. Florida e întotdeauna aglomerată în perioada asta a anului, dar o să găsim noi ceva. Vreau să mă prăjesc la soare.

Ea nu protestase. Se dusese ascultătoare la bancă să scoată suficienți bani pentru excursie.

Făcuse bagajele sub ochii atenți ai lui Danny.

— Taiorul ăla verzui, spuse el, e numai bun pentru ceremonie, după care supraveghease și restul garderobei ei, inclusiv cîteva costume de baie pentru plaja din Florida. Cu totul erau cinci valize ticsite, toate ale ei. El, evident, nu avea bagaj, dar spuse că o să-și ia ce-i trebuie în drum.

La ora trei, Danny încărca valizele ei în mașină, cînd sună telefonul. Era Brad. Nu-l văzuse de marți.

— Mulțumesc cerului că mai ești acolo, începu el. Ești teafără?

Știa ce vrea să spună.

— Da, sînt teafără.
— Bine, vin imediat la tine.
— Nu, nu veni, îl întrerupse ea și-i povesti de planurile de nuntă.

El o opri înainte să termine.

— Stai acolo. Reține-l pînă vin eu. Ai priceput, Jen?
— Brad, ce rost are?
— Uite ce e, am făcut niște verificări. Cred că am întrebat fiecare spital și clinică pe o rază de 100 mile. Am controlat dosare căutînd numele lui Danny Korth. Oamenii m-au sprijinit mult. În plus, m-a ajutat un căpitan de poliție pe care-l cunosc. Nu există nici un Danny Korth. Pricepi? Poate a folosit alt nume. Dar știm data accidentului, 25 iunie, așa-i? Nu există nici o evidență a unei astfel de lovituri atunci și nici cîteva zile după. Înțelegi?
— Poate că prietenul lui l-a dus mai departe decît 100 mile, spuse ea obosită.
— Sigur. Dar de ce? De ce-ar fi făcut-o cînd avea dureri, cînd ar fi putut să moară? N-are sens.
— Brad... Nu poți să m-ajuți... sînt vinovată...
— Ascultă-mă! Reține-l! Nu părăsi casa! Vin în jumătate de oră, peste 20 de minute. Stai acolo. Te iubesc... Închise telefonul.

Ea plecă de la telefon, se opri la oglindă și-și privi reflecția în ea. Purta taiorul verzui. Părul îi era coafat, avea cantitatea corectă de machiaj pe față, și totuși nu arăta ca o mireasă. Mai degrabă ca un prizonier condamnat gata să fie dus să-și asculte sentința. În fond asta și era, nu? Un prizonier... vinovat.

Sentința pe viață. Se văzu tremurînd. Dacă l-ar fi omorît pe Danny Korth și ar fi chemat poliția și salvarea imediat, acum ar fi fost liberă. Cine-ar fi putut să dovedească că condusese prea repede? Dacă l-ar fi rănit și ar fi telefonat după, ar fi avut remușcări, desigur, dar ar fi fost în fond liberă. În loc de asta, îl rănise... și fugise ... îl abandonase să sufere și poate să moară. Deci acum nu era liberă. Dar sentința pe viață!

Totuși așa era drept, nu? Tot ce-i furase, îi dădea înapoi acum. Sau, mai degrabă, tot ce putea.

— Jennifer, e timpul să plecăm, se auzi vocea lui Danny din bucătărie.

Ea se supuse automat. Îl găsi în bucătărie.

— Mireasa e frumoasă, spuse el.

Își bătea joc de ea? Cum putea să-și dea seama vreodată?

El îi ținu ușa să intre în garaj. Acolo se afla mașina, ghinionul ei, cu spatele încărcat cu bagaje pentru luna de miere. Mirele deschise portiera din față a locului de lîngă șofer. Ea urcă. Ușa mare a garajului, comandată de butonul din perete, se căscă deschisă, lăsînd soarele de ianuarie să pătrundă înăuntru. Galantul ei tovarăș șontîcăi în jurul mașinii spre portiera șoferului, dar înainte să ajungă, ea smulse cheile din contact.

El nu le descoperi lipsa decît după ce se așeză la volan. Și atunci îl văzu înțepenind.

— Jennifer, întrebă el după o clipă, unde sînt cheile?

— La mine, răspunse ea.

— Dămi-le.

— Nu.

Se lăsă tăcerea ca un fel de încercare a voinței. În cele din urmă el vorbi primul.

— Ce s-a întîmplat? o întrebă calm.

— A sunat Brad Richmond. A verificat spitalele. Nu apare nici un Danny Korth sau altcineva tratat de leziunile tale în jurul datei de 25 iunie.

— Deci acum tu nu mă mai crezi. Rămase tăcut, încrezător.

— La ce spital ai fost dus? Ce doctor te-a tratat ?

— Nu pot să răspund la întrebările astea. Nici măcar pentru tine, Jennifer. Trebuie să protejez niște oameni.

— Atunci nu mă mărit cu tine. — O surprinse și pe ea stăpînirea cu care vorbea, stăpînirea din interiorul ei, hotărîrea ei bruscă. Oare Brad ar fi mîndru de ea? Spera că da. Aprobarea lui Brad era importantă, singurul lucru de care se agăța acum.

Danny nu se mișcă de la locul lui.

— N-ai de gînd să-mi plătești ce-mi datorezi?

— Nu, pînă nu aflu absolut sigur că-ți datorez ceva.

— Ți-am făcut deja o descriere completă a accidentului. Cum aș putea să știu toate astea, dacă n-aș fi fost acolo?

— Ți-ar fi putut spune cineva.

— Cine?

— Persoana pe care am lovit-o, înainte să moară. Prietenul ăla al tău din rulotă. Poate că tu erai prietenul. Poate că tu ai dus victima de acolo.

Rîse încet în bătaie de joc.

— Cred că Brad Richmond ți-a vîrît ideea asta cretină în cap.

Ea nu se mai lăsă intimidată de batjocura lui ca mai înainte.

— Poate că da, îi răspunse. Dar vreau mai multe dovezi.

El rîse din nou.

— Ce alte dovezi pot să-ți mai dau?

Ea ezită puțin.

— Cît de bine îți amintești cum te-am lovit? întrebă ea.

— Ce vrei să spui?

— Eu îmi amintesc foarte clar detaliile. — Încrederea îi creștea pe măsură ce vorbea. — Cum arăta pietonul cînd l-am văzut prima oară. Cum l-a lovit mașina. Toate astea. Tu cît de bine-ți amintești?

— Ți-am spus deja.

— Mi-ai spus ce s-a întîmplat după. Cum am coborît din mașină, m-am întors și restul. Dar cît de bine-ți amintești detaliile concrete ale șocului?

El era prudent. Ea nu se uita la el, refuza să-l privească, dar simți că e în gardă, foarte circumspect cu tot ce spunea.

— E evident unde am fost lovit, răspunse el rar. La picior... la cap ...

— Da, dar cum? Ce parte din mașină te-a lovit? Ai căzut ? Ai fost aruncat? Te-a călcat mașina? Cu ce parte?

— Jennifer, totul s-a întîmplat atît de repede că...

Ea continuă să privească drept în față, la peretele garajului.

— Nu cred asta, domnule Korth. Mi-ați spus deja, țineți minte, că după aceea ați fost foarte conștient de amănunte.

— Asta-i altceva.

Acum el era în apărare. Nu-și mai bătea joc. Încerca s-o liniștească.

— E o deosebire între lucrurile care se întîmplă brusc și lucrurile care ți se întîmplă cînd ai motiv să le observi cu atenție.

— Și mie mi s-a întîmplat brusc, argumentă ea iute, fără milă. Am imaginea în minte și va rămîne acolo pentru totdeauna.

— N-am văzut decît farurile. Am fost orbit. Nu mi-am dat seama nici măcar în ce parte să m-arunc.

— Cred că ați fost lovit cu partea stîngă.

— Bineînțeles.

— Altceva?

— Nu știu.

— Vreau dovezi.

— Dovezi? — Devenise brusc răutăcios. Poate că îi va face vreun rău, dar trebuia să riște. — Dovezi!, urlă el. Uită-te la mine! Uită-te la corpul meu distrus!

— Dar nu asta-mi amintesc... Arată-mi ce-mi amintesc... Vocea i se pierdu.

El respira greu. Simțea respirația lui fierbinte pe obraz.

— Nu înțeleg.

Ea era acum ca în transă, privind fix prin parbriz la peretele alb al garajului. Pe zidul imaculat, începură să se formeze imagini palide din amintiri.

— Arată-mi, îl imploră încet, dacă te potrivești cu imaginea mea.

El ezită.

— Adică... să ies și să stau în fața mașinii?

— Da ... da... poate că așa mă conving.

El apucă clanța portierei, se repezi afară, șchiopătă pînă ajunse în fața mașinii și rămase acolo, aruncîndu-i o privire fioroasă.

— Cum arăt? țipă el. Mă potrivesc cu imaginea ta?

Da, se potrivea. Deși garajul era inundat de lumina soarelui și nu de cea orbitoare a farurilor, amintirile de coșmar prinseră formă în jurul lui. Expresia feței ei îi trăda probabil groaza, pentru că Danny rînji triumfător. Un ultim detaliu, mic dar important.

— Ridică brațul stîng în dreptul feței, îi strigă ea. Nu te uita... încearcă să-ți aperi fața... nu te uita... stai așa...

El urmă instrucțiunile cu precizie.

Ea își cunoștea mașina și cît de repede putea răspunde la comenzi. Cheia în contact... învîrtită... motorul trezit la viață... pîrghia de viteze la „Pornește"...

Apoi urletul lui pe cînd mașina pornind brusc înainte, chiar dacă piciorul ei nu era pe pedala de accelerație, îl lipi de peretele garajului.

Urla și ea, alunecînd pe scaunul din stînga, încercînd să ajungă cu picioarele pedala ca s-o apese tare și să termine treaba.

Atunci apăru Brad, cu umerii lui lați umplînd spațiul portierei deschise și încercînd s-o scoată de-acolo.

— Vreau să-l omor... e singura scăpare... sfîrșitul suferinței... pe urmă merg la închisoare! plînse ea.

— Stai liniștită, Jen! Doar atît te rog.

Nu se știe cum, dar ea îl ascultă. Se supuse și înlemni.

Umerii și brațele lui Brad se retraseră.

— Korth! îl auzi strigînd scurt.

Acesta stătea în fața lor cu ochiul mare deschis, lucind de groază.

— Korth, spune adevărul!

— N-am fost eu acela, răsuflă el greu. Piciorul... și fața... mi le-a paradit un camion... acum patru ani. Jennifer mi-a omorît cîinele... l-am înmormîntat în pădure — vă arăt unde. Știam că-și închipuie că a lovit un om cînd a întrebat „Trăiești?". Așa mi-a venit ideea să mă răzbun. Iubeam cîinele — singurul care m-a iubit vreodată.

Îl urmăriră împreună cum înainta șontîc-șontîc pe drumul pe care venise. Se oferiseră să-l conducă la autogară, la aeroport sau oriunde în altă parte, dar refuzase. Nu era schilod, mîrîise el amar, se putea descurca și singur. Îi oferiseră bani, dar îi refuzase și pe aceia. Nu era un neajutorat. O va scoate la capăt.

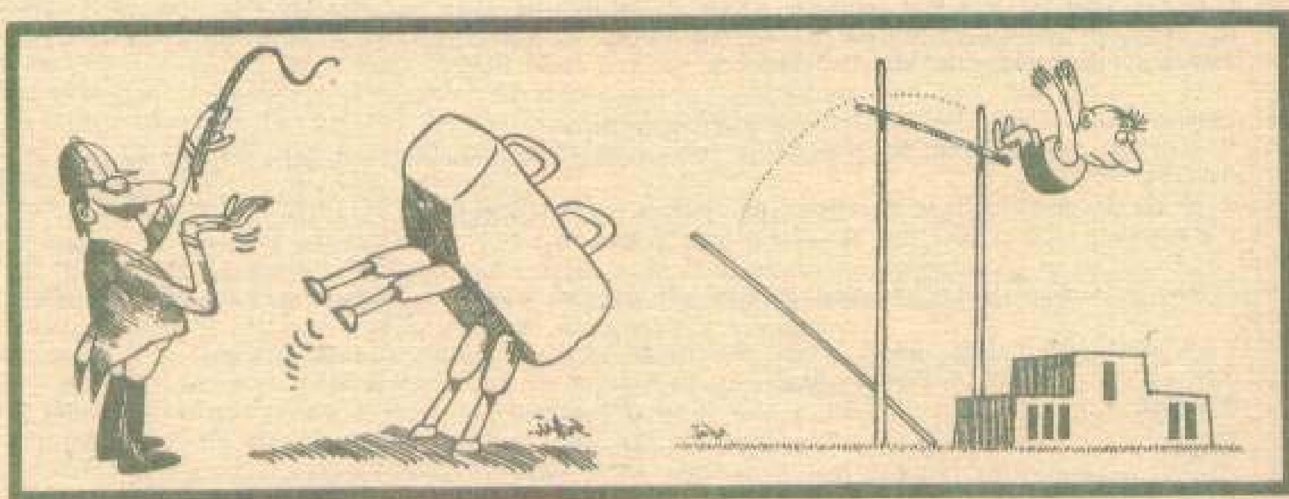
— Crezi că se mai întoarce? întrebă Jennifer.

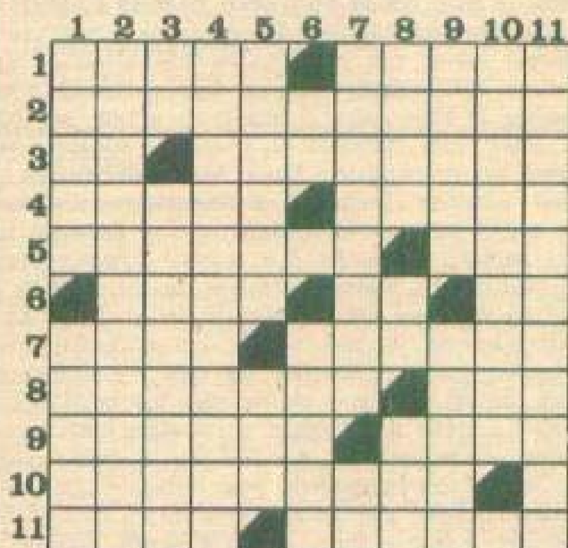
— Niciodată, zise Brad. Ești liberă.

— I-am ucis prietenul. N-o să fiu niciodată complet liberă. Vreau să plec de-aici. Nu mai vreau să văd locul ăsta.

— Am să te iau de-aici, îi promise Brad.

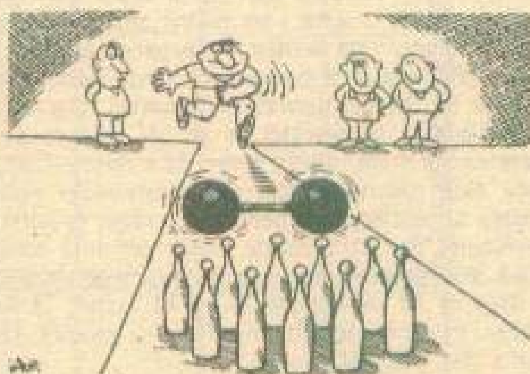
Traducere și adaptare: LIGIA TODAN

ORIZONTAL: 1) Se duce-n fugă la stadion — Cîntăreț de noapte 2) Trecerea în revistă a formațiilor populare 3) Pană pusă în cric! — Face praf cînd mătură 4) Grămada ordonată a celor de la țară — A te exprima în forță 5) Moale la contact — Are un tic repetat la anumite intervale de timp 6) Imagini de moment — Verticala pe care se înalță lumea — Pune capăt vorbei! 7) Precizează locul fiecăruia — Un interpret clasic de operă 8) Întrerupătoare de sarcini — Mănîncă unde-i pui (pl.) 9) Plesnite cu vorba — Limitator de viteză 10) Rătăcit printre cuvinte 11) Copii de trupă — Exponent la o putere (pl.)

VERTICAL: 1) E mohorît și picură din cînd în cînd — Pastă închegată la rece 2) Procedeu de îndreptare a celor porniți pe un drum greșit 3) Ecuație de gradul III! — Cernut, fără impurități 4) Foc mocnit din care sar scîntei la ațîțare 5) Carte de duzină ce-și pierde rapid actualitatea (pl.) — A ieși puțin în lume (masc.) — Nimerit în față! 8) Ajuns în nămeți din cauza vîntului — 1—2 milimetri... în minus! — Lipsit de culoare 9) Se ia după vorbele altora — Pălărie-n biserică 10) Bine înfipți, cu greutate 11) Lucru a pagubă (pl.)

Arhiva sentimentală a „Scînteii tineretului"

BRIGĂZILE DE ALTĂDATĂ...

Mais ou sont les neiges d'antant? — rostesc odată cu François Villon — și mă întorc spre fereastra dinspre început a anilor mei de gazetărie, către acea vreme a zăpezilor fierbinți și curate ale sufletului petrecut direct dintr-o studenție exuberantă și suavă în gifiala fascinantă și nocturnă a rotativei. Zăpezi purtate-n suflet și-n buzunar, în dreptunghiul carnetului de reporter, care avea pe fiecare filă înscrisă efigia „Scînteii tineretului". Zăpezi care mă încîntau și mă înspăimîntau în același timp.

Ei, dar anii trec, începi să capeți „experiență" — și chiar capeți o anume înțelepciune și îndemînare, dacă ai venit în Hotarul Cuvintelor cu oarecare îndemn natural, din fașă. Capeți însă vrînd-nevrînd și abilitatea potrivirii, a șablonului — și dacă **fașa** lipsește, cu atît mai mult se întinde șablonul. (Îmi amintesc de un coleg care „deținea" — **fașa** lui! — treisprezece șabloane de redactare a unei știri despre strîngerea și trimiterea fierului vechi către oțelării).

Anii trec, cum spuneam — firești și în rotunjire ori tîriș-grăpiș — și cu ei se duc, din păcate, și **fragedele zăpezi de altădată**, pe care nici amintirea nu le mai poate scoate întocmai din ocnițele de afund ale sufletului. De unde și nostalgia exclamației... **ou sont les neiges d'antant?** Într-adevăr. **Unde sînt zăpezile de altădată?** Ce paseri măiastre le vor fi luat pe aripi și au uitat să le mai aducă la întoarcere? Ce condori se vor fi prăbușit cu ele-n soare, prefăcîndu-le în sudoare de aur? Ori — vorba Poetului — vor fi fiind însăși sudoarea privighetorilor ce-au cîntat toată noaptea, pînă-n zori — sudoarea cîntecului, roua dimineții? Undeva trebuie să fie ele, **curatele zăpezi de altădată**, pentru că, iată, generație de generație, depunem mărturie că existau, le-am simțit, le-am trăit!

Dar ce mă tot întreb eu aici de acea vreme a „zăpezilor fierbinți"? Cînd aș putea foarte bine să-mi văd de treabă, să-mi scriu articolul pe care trebuie să-l predau mîine, să nu zgîndăr lacăte amorțite — și să-mi fie chiar bine. Nu pot, însă. Acum nu mai pot. M-a ispitit c-o invitație un om la care țin foarte mult care-mi propune o amintire, ceva ca de „arhivă sentimentală", pentru Almanahul tineretului, ca om ce-am pălmășit cu condeiul la acest ziar niște ani buni. Ani buni? Hm! Un fel de-a zice. Ani mulți. Douăzeci la „Tineret", apoi cinci la „România liberă" — un sfert de veac: mă îngrozesc cînd mă uit peste umăr la cîtă vreme s-a povîrnit în spate-mi. Și totuși, iată-mă, de vreo două ceasuri, în fața hîrtiei, buimac și nepriceput, ca atunci, în anii dintîi, spăimit de munții ce și-ar putea ridica avalanșele peste mine, din imaculatul colii albe. Strîng bine condeiul de urechi, țintuiesc în cuie de argint coala — și scriu cu sînge de dragoste tînără, împrospătată. Simt, observ

cum se desprinde din amintire, capătă contur tot mai clar, o mașină cu prelata trasă, un **imeseu** de modă veche — și-n el, o mică trupă gălăgioasă de tineri, învîrtind cămăși umede de sudoare deasupra capului, ca pe cele mai frumoase drapele. Mașina se apropie, se apropie, disting inscripția din parbriz — **Brigada Scînteii tineretului** — recunosc chipurile celor dinăuntru, simt însumi vîntul înfiorîndu-mi pletele rebele. Se află — pe băncile laterale: Marian Ovidiu, Bazil Răvescu, Cornel Dumitru, gazetari în stare să galopeze printre fapte 48 de ore neîntrerupt și-n cea de-a 49-a să scrie o pagină de ziar și s-o transmită imediat, prin telefon, în redacție. Lîngă ei — Gică Cucu, fotoreporter, un ochi mereu treaz în aparat, pîndind instantaneul de excepție. În față: Vali Tanasof, șoferul, un tînăr mai tînăr ca noi, atent la drum — „Am marfă rară neică-n carlingă, de-o săptămînă n-au schimbat praful din cuta cămășii" — dar și la aparatul lui Gică — și cred eu, acum, tîrziu, că nu întîmplător a ajuns Vali fotoreporter, poveste de care Gică Cucu se pare că încă de pe atunci nu era străin. În sfîrșit, lîngă șofer, de-a dreapta lui, pe locul de onoare: subsemnatul, în calitate de „șef al brigăzii" — și care, din profunde sentimente democratice ce-l animau, îi „obliga" pe toți, prin rotație, să stea pe scaunul de onoare (care, în paranteză fie spus, era cel puțin zguduit la hîrtoape).

Era în vara anului 1974 — și noi pornisem, **brigadă**, într-o mai lungă călătorie de documentare. „Brigada" era un fel de specie publicistică — gen „Trimișii noștri speciali transmit" — abordată cu prilejuri oarecum speciale, ca acum, în întîmpinarea aniversării a 30 de ani de la Eliberare. Ziua — alergam, întrebam, notam, cercetam, verificam, fotografiam. Noaptea — plănuiam, scriam, ne certam, rescriam. Dimineața — la prima oră — transmitem: telefonic, taxă inversă, convorbire de presă! (Gică isprăvea de seara, mituind cîte un mecanic de locomotivă ori conductor de tren să-i ducă filmele în „Nord", la „biroul corespondențe", de unde urma să le ridice „Regina Grantului", curiera oacheșă a ziarului, care nu se supăra niciodată dacă făcea drumul degeaba). Și din nou „pe cai!" — în alt județ — pentru o nouă zi de alergare, întrebare, notare... Nu voi face însă aici, cu orice preț, un rezumat al subiectelor tratate de brigadă; luam, se înțelege, pulsul firesc și ardent al muncii și conștiinței tinere — din mari unități industriale și întinse recolte, din amfiteatre școlare și laboratoare de cercetare — în preajma marii sărbători. Voi reda numai cîteva secvențe, cîteva crochiuri, ce țin de natura „inimă" a gazetarului, a noastră, cei de atunci, hălăduind cu-n pumn de vise la butoniera vîrstei. Așadar...

Trecusem Argeșul, Oltul, „atacasem" Doljul și poposisem — ne prinsese și duminica — în Mehedinți. Ni se cam isprăviseră paralele și făcusem roată în jurul lui nea Băghină, un fel de paznic-administrator al unei baze a BTT-ului, situată pe un tăpșan de munte, de unde aveam sub privire Dunărea la Cazane și Parîngul la Petroșani. Și se minuna tare nea Băghină cum de ne plăceau așa de mult nouă, niște bucureșteni, brînza și pîinea la care ne îmbiase: „Că dacă știam aduceam țestul și sedila încoace, că eu venii doar așa, c-o monstră, să gustați și dumneavoastră ceva local, specific, dar lăsați, pe mine, diseară aici punem de mămăligă". Ne-am înfruptat, i-am mulțumit lui nea Băghină și pentru seară — și ne-am risipit care-ncotro, la datorie. Scriam de zor, dar înaintam greu. Bazil scheuna că nu-i sare nimeni în ajutor, că tocmai a prins ideea de urechi și n-o poate trage din călimară. Cornel, serios și grav, se retrăsese într-un colț și medita cu ochii cruciș pe vîrful pixului. Vali îi dădea lui Gică niște consultații despre motorul în patru timpi al Gigelei — și uite, mă întreb și astăzi: cum dumnezeu de-și numise mașina Gigela, nume bun de mîngîiat o floare, sau o fată? Dar pe Vali cine-l poreclise „Generalul", el dovedindu-se apoi destul de abil să transforme porecla în renume, devenind, tacit și... neoficial, conducătorul expediției? Ovidiu trecea de la unul la altul, sfătos și ardelean, ca un „chibiț de geniu" în jurul unei mese cu jucători întărîtați. Eu? Eu nu mai eram: mă făcusem mic-mic, într-un gînd pe care-l trimiteam spre o „contesă" pe care n-o cunoscusem încă. Scriam de zor, înaintam greu, dar la asfințit — cînd s-a arătat nea Băghină cu miresme îmbietoare în desaga de pe umăr și-n clondirul ținut cu grijă de toartă — toate „corespondențele" erau redactate, gata să ia dimineața calea eterului spre întîlnirea cu plumbul linotipurilor. A fost o seară, a fost o noapte cum rar am trăit: unici între greieri și stele.

Și iarăși am mai traversat cîteva județe: Gorj, Caraș-Severin, Alba. La Alba am supus la vot „eliberarea pe cauțiune" de sarcinile brigăzii a lui Ovidiu, pentru trei zile: era joi, iar duminică avea omul nuntă — căci plecase în brigadă numai ce se însurase. Iar nunta, cum se întîmplase, urma să se petreacă în casa părinților lui, la Ocna Mureș, cîțiva kilometri de Alba Iulia, unde însăși mireasa îl aștepta de o săptămînă. Am continuat documentarea în cinci, Bazil a scîncit din nou: „Se simte lipsa, excelență" — dar Gică a replicat: „Face poze generalul, l-am instruit, și scriu eu". Duminică seara, printre alte daruri de preț, fericita pereche a primit și o mașină... de gazetari lihniți de foame și obosiți de muncă, dar cu ochii sticliți după obraze rumene de codane (parte despre care numai Cornel avînd noroc de un damenvals). „Cauțiunea! — i-ar fi zis Bazil lui Ovidiu, cînd a coborît din mașină arătîndu-ne pe toți — cam scumpă, dar merită, n-ai decît s-o suporți". Ovidiu însă ne-a omenit cu multă dragoste — și-n numele cauțiunii a continuat, imediat după nuntă, brigada cu noi pînă în Moldova.

Dar despre acest traseu, poate într-un viitor almanah.

Ceea ce nu mă oprește însă să mă întreb ce vor mai fi făcînd prietenii mei de brigadă — știut fiind că de la „Scînteia tineretului" nu prea se iese la pensie, cititorilor tineri adresîndu-li-se gazetari tineri. Ovidiu Marian este un competent publicist pe probleme agrare la Agerpres. Bazil Răvescu lucrează în cadrul unei case de filme — și nu o dată i-am întîlnit numele pe ecrane. Cornel Dumitru este activist la secția de presă a partidului. Vali Tanasof a devenit într-adevăr un fotoreporter talentat la „Scînteia tineretului", însoțind în prezent altfel de brigăzi, cu aparatul de gît, de care nu se desparte nici la masă, nici în somn. Gică Cucu — eh, Gică Cucu este prietenul trecut prea devreme și nemeritat dincolo de apa Styxului, pentru care acum, la acest ceas de noapte, cînd scriu aceste rînduri, pic după datină lacrimă din paharul ce-l am alături.

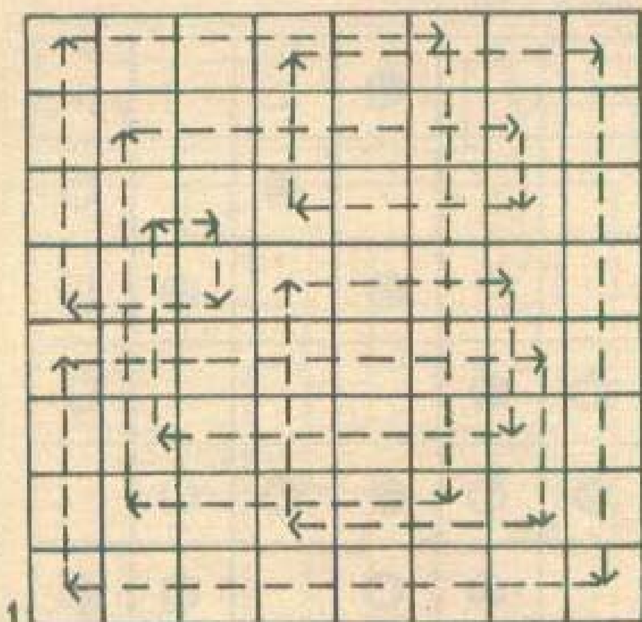
Ceea ce nu mă oprește, totuși, să exclam, în numele tuturor, cu ochiul coborît în suflet și-n amintire: Eh, brigăzile de altădată!...

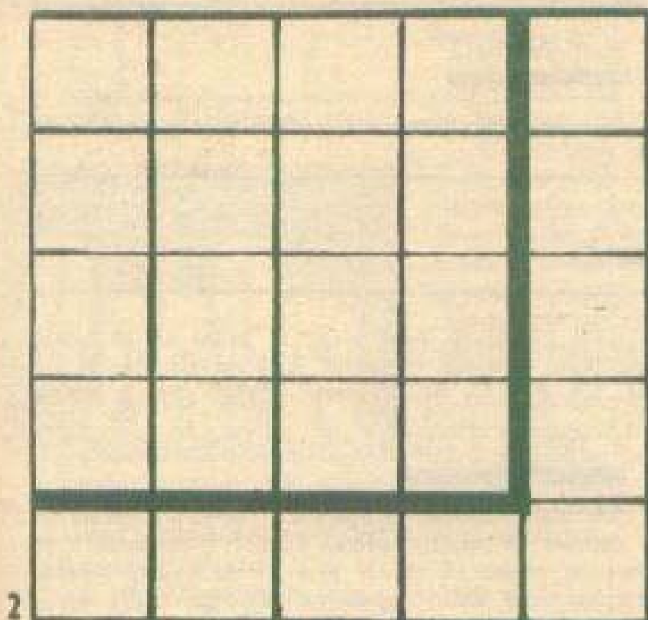
ION ANDREIȚĂ

RĂSPUNSURI
La problemele de logică distractivă

1. LABIRINT CU CIFRE

Problema este mai simplă decît pare. Într-adevăr, este clar că în fiecare colț trebuie să avem o schimbare de direcție. Să observăm că în colțul din dreapta-jos nu se poate veni decît din colțul din dreapta-sus, iar aici numai din cîmpul marcat cu 4 pe latura de sus. Din colțul din dreapta-jos se merge în cel din stînga-jos, apoi 3 cîmpuri în sus, apoi 6 spre dreapta. Abia aici putem să ramificăm drumul, în sus sau în jos. Dacă mergem 2 cîmpuri în sus, trebuie să facem apoi 3 la stînga și de aici 2 în sus sau în jos. În sus nu se poate (se închide drumul fără a acoperi pătratul), dac» mergem în jos ne blocăm din nou (nu putem continua nici la stînga, nici la dreapta). Dacă alegem drumul în jos (2 cîmpuri), trebuie apoi să mergem 3 cîmpuri spre stînga, apoi 3 în sus, apoi din nou putem să ne ramificăm. Drumul spre stînga se va bloca din nou, cel spre dreapta continuă. În cele din urmă vom obține drumul din figura 1, singura soluție a problemei.

1

2

2. UN CAREU NEOBIȘNUIT

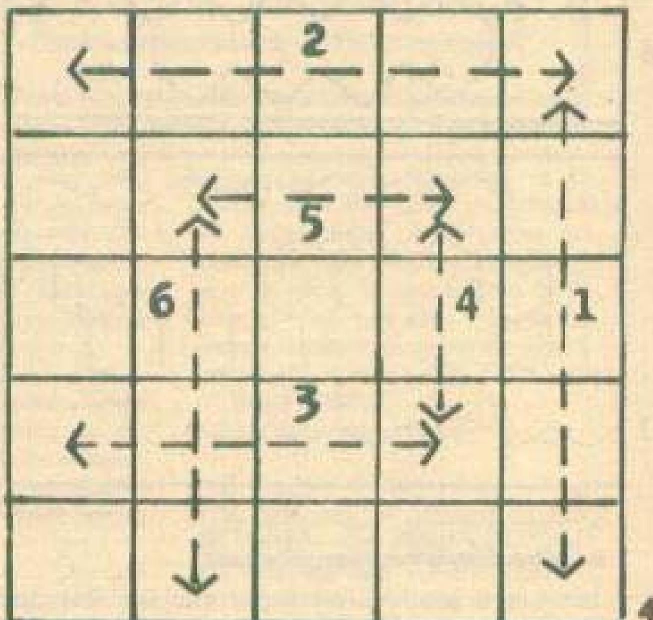
Se decupează careul ca în figura 2 și apoi se asamblează cele două piese ca în figura 3 (cu piesa în formă de V răsturnată deci). Trucul se bazează pe faptul că literele O, S, I pot fi răsturnate fără a se modifica.

3

3. UN PĂTRAT LATIN

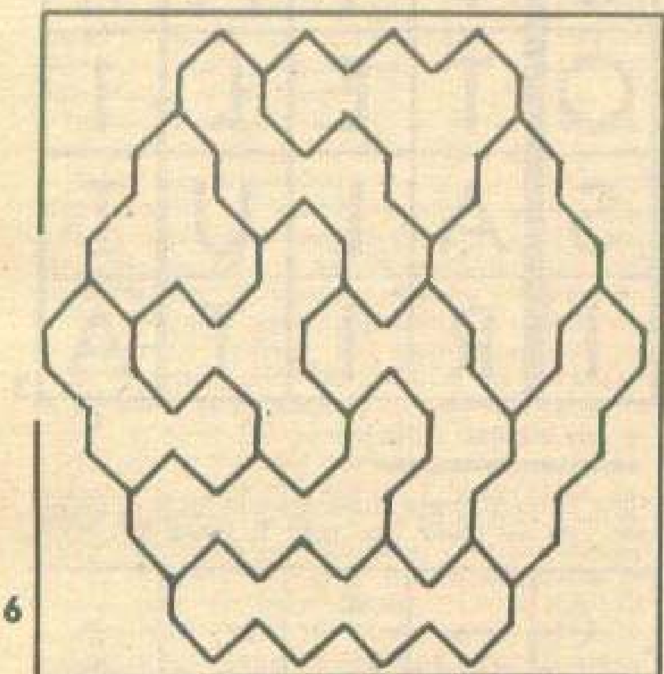
Cele 6 interschimbări sînt indicate în figura 4, iar pătratul care se obține este redat în figura 5.

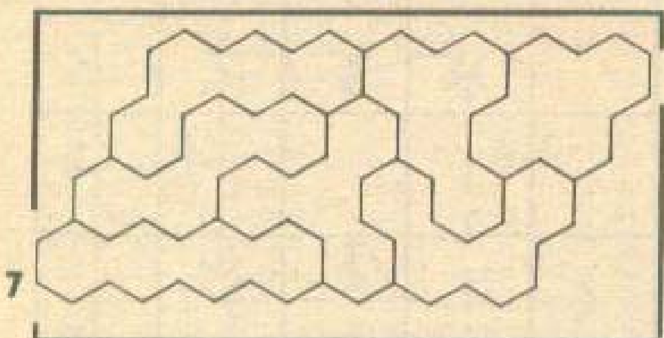
4

A	C	E	B	D
C	E	B	D	A
E	B	D	A	C
B	D	A	C	E
D	A	C	E	B

5

6

7

4. UN ASCENSOR CU... PROBLEME

Iată cele 6 soluţii (le puteţi găsi explorînd sistematic arborele tuturor „mutărilor" posibile):

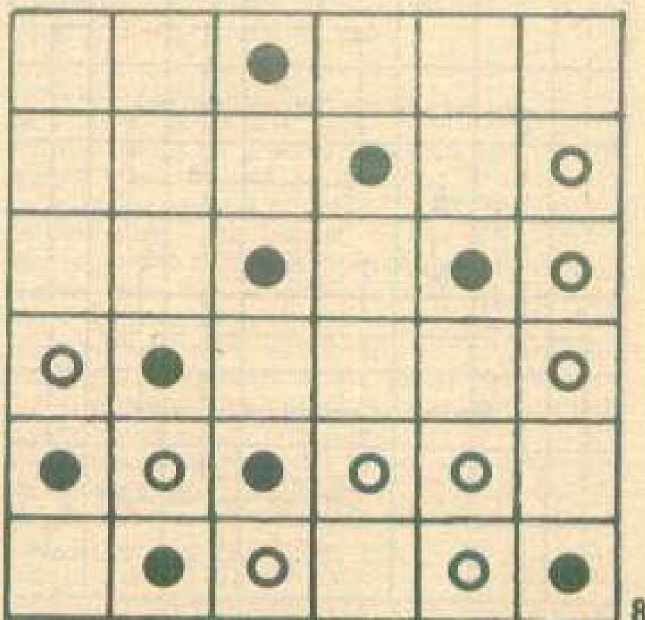
0, 2, 4, 7, 9, 5, 1, 3, 8, 10, 6, 11
0, 2, 4, 7, 10, 6, 9, 5, 1, 3, 8, 11
0, 2, 5, 1, 3, 8, 4, 7, 10, 6, 9, 11
0, 2, 5, 1, 4, 7, 3, 8, 10, 6, 9, 11
0, 3, 8, 10, 6, 2, 5, 1, 4, 7, 9, 11
0, 5, 1, 3, 8, 10, 6, 2, 4, 7, 9, 11

5. HEXA-POLIOMINOURI

Cîte o posibilitate de a rezolva aceste probleme este indicată în figurile 6 şi 7.

6. CU PIESE DE GO

O soluţie este indicată în figura 8 (probabil că mai există şi altele).

8

7. O PASIENŢĂ

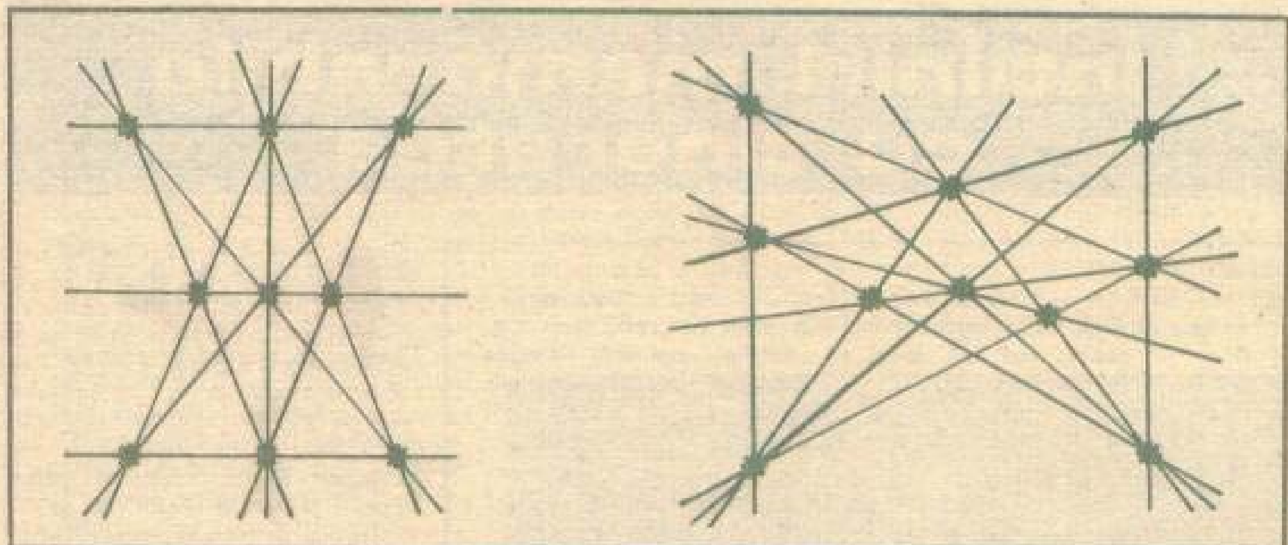
Şirul mutărilor este perfect identificat de cărţile care se mută:

T4, C2, R4, P2, P4, P3, P4, R2, T2, T3, T4, R3, R4, C3, C4

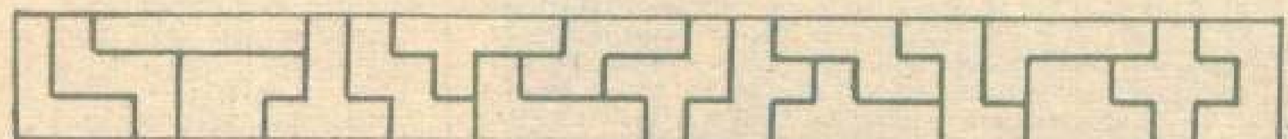
Dacă mutaţi la întîmplare, s-ar putea să vă blocaţi înainte de a ajunge la soluţie: după R3, R2, P4, T4, C2, C3, C4, P3, T2 nu mai este posibilă nici o mutare.

8. PUNCTE ŞI LINII

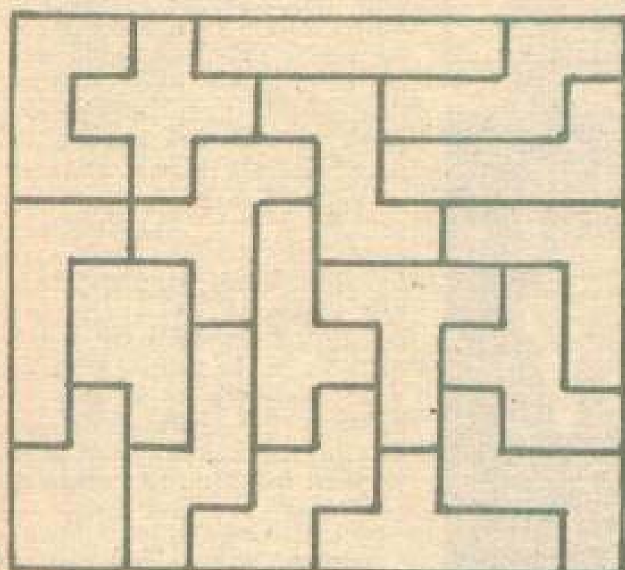
Răspunsul este dat în figura 9. (Pentru 11 puncte pot fi obţinute 16 triplete, pentru 12 pot fi obţinute 19 triplete iar pentru 16 puncte apar 37 de triplete. Acestea sînt singurele valori superioare celor din figură pentru care problema este complet rezolvată.)

9

10

11

9. DIN NOU PENTAMINOURI

Figurile 10 şi 11 prezintă cîte o construcţie pentru dreptunghiurile 3+30 şi 9+10; pentru celelalte, problema rămîne în seama cititorului (există, desigur, soluţii).

RĂSPUNSURI

La problemele de logică distractivă

● Într-un magazin de articole pentru femei se putea citi următorul anunţ: 10% REDUCERE PENTRU ACEEA CARE CUMPĂRĂ ÎN 10 MINUTE DE LA INTRAREA ÎN MAGAZIN."

● Băieţelul, care a fost adus pentru prima oară la balet, uitîndu-se intrigat la balerinele care dansează pe poante în jurul partenerilor: „Mami", întreabă el cu voce tare, „dar nu era mai simplu dacă alegeau nişte balerine mai înalte?"

● După ce a văzut pentru prima oară un musical în America, un european, obişnuit cu opereta vieneză, exclamă: „Foarte interesant! Nimeni nu putea să cînte, dar toată lumea cînta".

● O societate de binefacere înfiinţată de cîteva americance din sud, hotărîse să scrie deţinuţilor, ca să încerce să-i ajute întrucîtva. Faptul era dificil, pentru că înafară de numărul sub care au fost înregistraţi, nu ştiau nimic despre ei. Una dintre doamne, mai inventivă, recurse la această formulă de adresare prietenoasă:

„Dragă 688395,
Pot să-ţi spun 688?"

● Agatha Christie, însoţindu-şi soţul, arheolog, în călătorii de studiu, spunea cu multă convingere. „Un arheolog este cel mai bun soţ. Pentru el, devii tot mai interesantă pe măsură ce îmbătrîneşti".

Întîlniri memorabile cu tinerețea

Se spune — și cred, pe drept cuvînt! — că nici o vîrstă, nici un anotimp al vieții nu se identifică mai îndreptățit cu poezia decît tinerețea. De aceea, cînd aud, spusă cu seriozitate emfatică, sintagma „poezie tînără", mi se pare că se folosește o nedorită tautologie. Orice poezie autentică este tînără, orice poet real, indiferent de vîrsta din buletinul de identitate, este, în fond, una dintre expresiile „tinereții fără bătrînețe".

Hazardul peregrinărilor reporterićești și al preocupărilor literare mi-a îngăduit să cunosc, pe parcursul timpului, cîteva emblematice voci poetice ale secolului nostru. Despre întîlnirile și convorbirile cu trei dintre ei aș dori să notez cîteva amintiri în rîndurile de mai jos. Pe doi dintre ei — Nichita Stănescu și Vladimir Vîsoțki — i-am cunoscut cînd și biologic erau tineri, iar pe cel de-al treilea, Paul Eluard (al treilea nu în ordinea cine știe cărei ierarhii, căci nu văd cine ar putea stabili vreo ierarhie pe tărîmul valorilor perene!), l-am știut ca pe un reprezentant tipic al tinereții — sursă neîntreruptă a poeziei.

NICHITA

Un acut simțămînt de culpabilitate mă încearcă de fiecare dată cînd mă gîndesc că am avut atîtea prilejuri de a sta de vorbă mai pe îndelete cu cel căruia toți îi spuneam, încă atunci cînd trăia, simplu și frățește: „Nichita" și că, dintre ele, am folosit atît de puține, atît de puține...

Ce-i drept e drept, nu m-am numărat nici o dată printre intimii săi, n-am făcut parte din „curtea" care (uneori din interese) îl însoțea pretutindeni. Ocaziile noastre de a sta de vorbă erau legate, mai totdeauna, de împrejurări mai mult sau mai puțin, să le zicem așa, protocolare: o ședință sau o consfătuire scriitoricească, o recepție sau vreun cocteil pe la cine știe ce ambasadă etc. O singură dată am izbutit — nu știm prin ce minune — să-l „prind" fără „curtea" obișnuită, cînd ne-am întîlnit, acum vreo 15 ani, la Fondul Literar care se găsea, pe atunci, în vechea clădire a Școlii de literatură de la șosea. Ne-am plimbat atunci vreo oră în jurul Arcului de Triumf (Era, mi se pare, toamnă și frunzele căzute foșneau sub pașii noștri cu un soi de troznet subțire, adînc și feeric). Spre marea mea uimire, a privit încă o dată clădirea ușor morocănoasă a „școlii", ce rămăsese deja mult în urmă, și a exclamat brusc:

— Eu n-am urmat nici o dată cursurile acestei școli și, nu o dată, mă cuprinde o mare părere de rău. Aș fi fost coleg cu Labiș, cu alții din generația lui, care e, de fapt, și a mea. Știai că eu sînt, la drept vorbind, „un poet întîrziat"?!? Să debutezi în volum la 27 de ani e tîrziu pentru un poet, crede-mă. Știu, ai să-mi vii cu exemplul lui Arghezi, care a scos „Cuvintele potrivite" la aproape cincizeci de ani. Dar aceasta e excepția, nu regula, și, pe urmă, altele erau vremurile atunci. Acum ne grăbim însă. O fi bine, o fi rău, cine știe?!?

Trebuie să spun că — știindu-l iubitor de formulări paradoxale, el însuși fiind o ființă paradoxală — mă așteptam la multe, numai la asta nu, cum, tocmai el, socotit încă de pe atunci „cap de școală", să-și exprime cu atîta sincer năduf regretul că n-a urmat acea școală, pe care destui își luaseră obiceiul s-o huleaască pe cele mai felurite tonuri (din păcate, chiar unii dintre foștii ei elevi!). De aceea l-am întrebat: „Ce îți putea da oare școala mai mult decît ai dat tu literaturii române?" (E bine să precizez că publicase de-acum cele „11 elegii", „Oul și sfera", „Laus Ptolemaei", opere fundamentale ale poeziei noastre contemporane). Și-a trecut, cu un gest caracteristic, mîna prin părul încă blond ca paiul și a rîs: „Și dumneata îmi vii cu flatări d-astea, bătrîne?" (totdeauna mi se adresa cu dumneata, însă totdeauna mă denumea, familiar, „bătrîne", iar eu nu mă simțeam contrariat, ba, dimpotrivă, consideram că e ceva firesc).

— Adevărul e — mi-a spus, redevenind subit serios, grav chiar — că n-am dat literaturii române nici pe sfert din ce mi-a dat ea mie. Pregătesc o „Carte de recitire" (peste un timp avea să și apară N.n.), în care voi încerca să-mi arăt recunoștința pentru tot ce mi-au dat, nu numai ca scriitor, ci și ca om, marii clasici ai literaturii noastre, începînd cu „clasicii" așa-zis „de manual", pe care, din păcate, după terminarea școlii, prea puțini își mai iau osteneala să-i recitească. Avem o literatură mare, bătrîne, avea dreptate Călinescu s-o privească din unghiul acesta, singurul valabil, în „Istoria" sa, carte de căpătîi, nu altceva. Se vorbește uneori prea mult, despre dialectica tradiție-inovație. Lucrurile stau mult

mai simplu decît vor unii să le prezinte, totul e să privești realitatea așa cum e, să n-o exagerezi nici pe o latură, nici pe cealaltă. Spun un lucru extrem de banal, știu, dar toate marile adevăruri sînt banale: tradiția e ochiul lucid, vigilent cu care privește trecutul către prezent: ia să te vedem, măi prezentule, ești în stare cumva să știi pasul după mine, să duci mai departe toată avuția pe care ți-o las ca moștenire? Sau ești un nevolnic care are în spinare o povară prea grea, pe care nu e în stare s-o ducă decît sprijinit în cîrje. Și știi care sînt cîrjele? Imitația, epigonismul, mimarea, fie după modelele trecutului, fie după cele ale prezentului...

Furia bruscă împotriva epigonismului, exprimată de acela care, în viață fiind, devenise deja obiectul unui epigonism supărător adesea, mi s-a părut numai de bun augur, dar, mai ales, adînc semnificativă.

L-am mai întîlnit, cum spuneam la început și în alte cîteva rînduri pe Nichita. Niciodată însă n-am mai avut prilejul de atunci, de la Arcul de Triumf, de a sta mai pe îndelete de vorbă cu el despre ale poeziei și ale vieții (căci sînt mai legate între ele decît ni se pare). Îmi fac nu o dată o vină din aceste ocazii pierdute, irosite, zădărnicite, adesea din superficialitate. Dar cine putea bănui — îmi zic, căutîndu-mi parcă o scuză — că firul vieții sale se va rupe atît de neașteptat și de crud? Îmi mai amintesc însă o vorbă a lui, parcă aruncată în treacăt, în pauza unei ședințe sau la vreo recepție, nu-mi mai aduc bine aminte: „Să știi, bătrîne, că poezia este ceea ce nu se vrea cu tot dinadinsul poezie..." Nu știu dacă a mai rostit-o altundeva, dar eu mi-am notat-o ca pe un adevăr esențial.

VÎSOȚKI

Pentru tineretul sovietic de astăzi ideea de poezie și ideea de tinerețe sînt reunite într-un singur nume, care capătă parcă, îndată ce-l pronunți într-un cerc de tineri muncitori, studenți, elevi sau ostași din Moscova, Leningrad, Kiev, Tbilissi sau orice alt loc din Uniune, rezonanța bizară a unei noțiuni, a unui concept: Vladimir Vîsoțki.

Înainte de orice, actor — asta s-a și vrut, asta a și fost toată viața lui activă, așa l-am și văzut, pe celebra scenă de la Taganka, printre altele interpretînd rolul principal în excepționalul spectacol „Maestrul și Margareta" —, Vîsoțki a intrat însă în conștiința tineretului sovietic mai ales ca poet baladist, „un George Brassens al U.R.S.S.", cum l-a caracterizat cea care i-a fost tovarășă de viață un lung răstimp, cred că peste un deceniu: Marina Vlady. Plin de tîlc e faptul că, acum cîteva luni,

cînd i s-a acordat Premiul de Stat post-mortem (căci el s-a stins din viață la numai 42 de ani, în urma unei boli necruțătoare), s-a precizat că i se decernează această înaltă distincție pentru înalta măiestrie actoricească și „pentru crearea și interpretarea unor cîntece" de largă audiență publică.

Cînd l-am cunoscut, acum vreo două decenii, Taganka „cea mare" era abia în fașă, dar gloria lui de interpret, cu o voce ușor răgușită, al propriilor cîntece începuse de-acum să se formeze și să crească pînă la proporțiile unui mit. la un concert, desfășurat în sala unui club studențesc — o sală de vreo 200 de locuri —, a luat parte, cred, un număr dublu (sau, poate, chiar mai mulți) de audienți. După cîte îmi amintesc, atunci ne-am și cunoscut, prin intermediul unei prietene, ziaristă la agenția „Novosti", admiratoare de mai multă vreme a talentului său unic, și tot atunci am stat de vorbă mai îndelung.

— Oare chiar așa să fie? — rîse el cu reală detașare cînd auzi impresiile mele entuziaste despre cîntecele ascultate și interpretarea lor, într-adevăr, de neuitat. Un poet mare? Un poet adevărat? Vă dați seama ce înseamnă asta într-o literatură care i-a dat lumii pe Pușkin și pe Esenin? (Aveam să aflu mai tîrziu că, în urma unor intrigi „sforărești" din culise „literare", în timpul vieții nu i se tipări decît un singur volum, și acela în ultimele zile cînd trăia, pe această bază" neputînd fi primit în Uniunea Scriitorilor — N.n.). Eu nu sînt și nu vreau să fiu decît atît, un poet al „cîntecelor de autor", adică al acelor cîntece care își dobîndesc adevăratul sens și adevărata valoare doar cînd sînt aduse la cunoștința publicului de autorul lor. Cum te creez? Ei, asta e o treabă ceva mai complicată! Drumul lor e, cel mai adesea, foarte întortochiat. Uneori mă trezesc noaptea cu o strofă pe buze, mă duc drept la chitară și încep să zdrîngăn pînă îi găsesc echivalența melodică ce mi se pare cea mai potrivită, cea mai capabilă să meargă drept la inima ascultătorului. Altădată se întîmplă să nu pot scăpa o zi întreagă de o frîntură de melodie, parcă țîșnită de undeva, din necunoscut, care își „cere" imperios un text pe „măsură", un poem care s-o valorifice. Mai ciudat e cînd încep să scriu o poezie veselă, vioaie, cu ritm săltăreț, dar melodia, ca un făcut, ia un curs „serios", de marș ori de romanță. Cum

procedez atunci? N-am o rețetă „de-a gata", de prefabricat. Uneori melodia, încetul cu încetul, parcă de la sine, se adaptează la text, alteori invers...

Ne-am întîlnit și în alte cîteva rînduri, uneori în grabă, alteori mai pe îndelete; la o ceașcă de ceai. Mi-aduc aminte că, o dată, gazdă primitoare, în confortabilul și spațiosul lor apartament moscovit, ne-a fost însăși Marina Vlady. Cu frumoasele ei mîini ne-a servit ceaiul, în prețioase ceșcuțe japoneze, împreună cu acele prăjiturele specific rusești denumite „priadki". Atunci l-am întrebat, pe cîte îmi amintesc, care e deosebirea între poezia citită și cea rostită sau cîntată.

— O deosebire? Auzi ce mă întreabă Victor? (din prima clipă a cunoștinței noastre, la modul foarte rusesc, m-a tutuit și mi-a spus pe numele cel mic, ceea ce mi s-a părut pe deplin firesc — N.n.) Sînt zeci de deosebiri și nici una — se grăbi să-mi răspundă, fără a aștepta și opinia Marinei. Una e cînd scrii, în singurătatea camerei tale de lucru, pentru un cititor imaginar, și alta cînd scrii mereu „cu fața la public", cum o fac eu. Unii mi-au reproșat că sînt declamator și retoric, alții că sînt prea „intimist", mă rog, fiecare după gustul și receptivitatea lui; fără ideea că vei întîlni și reproșuri critice, nu te azvîrli, cu poeziile tale, în marea tumultuoasă a publicului. Eu știu una și bună: indiferent că scrii pentru pagina tipărită sau pentru a-ți cînta versurile în fața mulțimii, ele trebuie să respire o atotcuprinzătoare și indispensabilă sinceritate. Cu alte cuvinte, să te exprime așa cum ești, nefardat, negrimat. Asta e și deosebirea între teatru și poezie, între actor și poetul-cîntăreț. Îți dai seama cît de greu îmi vine să trec aproape zilnic de la o ipoteză la alta?!?

După cîte îmi aduc aminte, aceasta a fost ultima noastră convorbire. Poate și de aceea mi s-a întipărit cu o putere atît de nestrămutată în memorie...

ELUARD

Un singur prilej mi s-a ivit să-l întîlnesc și să stau de vorbă cu Paul Eluard, poetul favorit al tinereții mele, ca și a multor altora din generația mea de utecişti din toamna lui 1944, care știau pe de rost și recitau cu fervoare, în românește sau în franțuzește, poemul său de rezistență intitulat emblematic: „Libertate" (sînt greu de uitat clipele cînd recitam cu patos: „Pe caietele de școlar/ Pe bancă, pe copaci/ Pe nisip, pe zăpadă/ Scriu numele tău.../ Și prin puterea unei vorbe/ Încep acum o nouă viață/ Eu m-am născut ca să te aflu/ Să-ți spun pe nume/ LIBERTATE" — N.n.). Prilejul amintit mi s-a ivit în 1951, la o reuniune pentru pace de la Moscova, unde eram corespondent. Cum puteam să știu că peste nici un an acest bărbat falnic, cu chipul nobil emaciat, care își pusese fără ezitare condeiul în slujba celor mai înalte idealuri ale umanității, avea să se sfîrșească la nici 57 de ani? Și că această întîlnire era, de fapt, o ultimă șansă pentru reporterul îndrăgostit de poezia sa?

Fiind mereu înconjurat de participanți la reuniune ori, pur și simplu, de admiratori ai poeziei sale (și tare îi mai plăcea lui Eluard să se afle mereu în mijlocul oamenilor, ca vîrstă, pregătire, bagaj de cunoștințe, din categoriile cele mai diverse!) nu mi-a fost prea ușor să-l „smulg" pentru cîteva minute dintr-un „asediu" prelungit, pentru a-l supune „tirului" întrebărilor gazetărești. Prima dintre ele pornea chiar de la sus-amintitul poem „Libertate" și se referea, concret, la raporturile dintre poezie și politică (mai ales că nu de mult apăruse la Paris o plachetă a sa, „Poeme politice").

— Îmi pui o întrebare care mi s-a mai pus, deci n-o să te superi dacă răspunsul meu o să repete răspunsuri date și în cadrul altor interviuri. Poezia e un organism viu și, ca atare, nu se poate hrăni și adăpa decît din viață. Or, viața în toate ipostazele ei, de la cele mai simple la cele mai complexe, înseamnă luare de atitudine, deci politică. Greșit procedează acela care limitează sensurile poeziei politice doar la rostirea metaforică a unor sloganuri. Deși, ca să fim drepți, și pe această cale se pot obține efecte poetice dintre cele mai semnificative.

Parcă stimulată de acest răspuns, întrebarea următoare a apărut de la sine: „Care e raportul dintre istorie și contemporaneitate în poezia modernă?". Întrebare la care interlocutorul părea să se fi așteptat, altfel nu se explică promptitudinea cu care mi-a răspuns.

— Bine că ați precizat că e vorba de poezie, căci altul e raportul amintit pentru un istoric, altul pentru, să zicem, un inginer și cu totul altul pentru poet. Ca să fie mai limpede gîndul meu, o să vă dau un exemplu: cînd prietenul meu Aragon, inspirat și inspirator, a cîntat-o în anii Rezistenței pe Ioana D'Arc, intona, de fapt, un imn de slavă întregii Franțe combatante. Pentru poet istoria e, firesc, integrată în contemporaneitate, la fel, de altminteri, ca și viitorul. Desigur, asta nu înseamnă o ștergere a delimitărilor temporale, cum încercam în tinerețea noastră suprarealistă, împreună cu același Aragon, cu Breton și Soupault, sub influența dicteului automat, izvorît, la rîndul lui, din cunoștințele noastre vag-freudiste. Nu, dicteul automat era o joacă de copii mari, pe cînd ceea ce vreau eu să spun se referă la faptul că poetul autentic trăiește, firesc și simultan, trecutul, prezentul și viitorul. Cred că asta am și vrut să spun cînd mi-am intitulat unul dintre volume: „Poezie neîntreruptă". A trăi concomitent toate ipostazele timpului înseamnă, de fapt, a asigura poeziei tinerețea ei perpetuă: tocmai aceasta e, în realitate, poezia tînără și tinerețea poeziei, forța genezei unui sentiment de trăire continuă într-un timp fără delimitări artificiale!

Nu l-am mai reîntîlnit pe Eluard — cum am mai spus, un an mai tîrziu avea să și moară — dar cuvintele lui îmi răsună și acum în auz... nu, nu ca un testament ci ca un fel de „manifest poetic" adresat tuturor generațiilor, dar mai ales tineretului ca receptorul cel mai sensibil la timp.

VICTOR BÂRLĂDEANU

Fotografie de: MIHAI CUCU

Aventura lui Peter Black

de Robert L. Fish

Au trecut mulți ani de la evenimentele despre care vreau să vă povestesc și asta pentru că menajera noastră, doamna Essex, a folosit unul din jurnalele mele ca burlet contra curentului de sub ușă. În ciuda timpului care s-a scurs, relatez încă plin de admirație despre strania abilitate de care a dat dovadă bunul meu prieten Schlock Homes în rezolvarea unei probleme care a derutat cele mai agere minți de la Scotland Yard. În plus, cazul a picat chiar la țanc, fiindcă Homes tocmai terminase afacerea bizară cu artistul de circ ce-și cîștiga pîinea mîncînd becuri, caz de care cititorii mei își vor aminti sub titlul „Aventura luminatului client", și era gata să dea piept cu o nouă problemă.

Totul s-a întîmplat într-o miercuri dimineață de la începutul lui martie. Afară, o furtună cu rafale de ploaie și grindină ne bătea în pervazuri. Focul de la sediul nostru din Str. Încovrigată nr. 221 B contracara furia naturii dezlănțuite. Homes stătea ghemuit în scaunul lui lejer, cu vioara în mînă, executînd în joacă pasajul lent din „Concertul pentru talgere" de Copeland[1], în timp ce eu mă cufundasem în cercetare, studiind un tratat despre „Vaccinarea degetului mare (aplicație a injectării intradigitale a serului)" de Hayden.**. Deodată, în ușa de la stradă se auziră bătăi puternice și o clipă mai tîrziu pajul anunță un musafir. Homes și cu mine schimbarăm priviri întrebătoare, fiindcă nici unul din noi nu aștepta oaspeți, totuși am îndoit cuminte pagina unde rămăsesem, în timp ce Homes puse vioara deoparte și se ridică în picioare.

Spre marea noastră surpriză, bărbatul care apăru șiroind în ușă nu era altul decît inspectorul Lestride, zis „Babanul", fostul contrabandist de pe Strada Reverenței și cu siguranță unul din cei care nu se numărau printre admiratorii lui Homes. Acesta din urmă se încruntă, dar cu ospitalitatea-i caracteristică, îi făcu semn cu mîna să poftească înăuntru.

— Intrați, domnule inspector. Luați loc! Faceți-vă comod!

Bărbatul solid își scoase melonul și pelerina și acceptă un loc lîngă foc, în timp ce Homes, după ce dădu în primire obiectele, se întoarse în scaunul său. Trecură cîteva momente în tăcere, după care Lestride își drese glasul și spuse:

— Am să intru direct în subiect, domnule Homes. Mărturisesc că nu vă deranjez din proprie inițiativă. Inspectorul șef adjunct a insistat să vă consultăm într-un caz destul de interesant intervenit de curînd. — Inspectorul dădu din umeri. Mă îndoiesc sincer că ne-ați putea fi de vreun ajutor, acolo unde cele mai ascuțite minți de la Yard n-au izbîndit nimic, dar cuvîntul inspectorului este lege.

— În ce constă mai exact cazul la care vă referiți? întrebă Homes cu voce egală.

Lestride își desfăcu portofelul pentru a scoate o foaie împăturită, pe care i-o înmînă lui Homes. Prietenul meu o acceptă și se lăsă pe spate să o studieze cu o față lipsită de expresie. M-am dus în spatele lui ca s-o citesc și eu peste umăr. Fusese dactilografiată pe un formular standard de telegramă și conținea următorul text simplu:

BARCLAY'S MIEZUL NOPȚII RESPONSABIL SUPEU QUICKLOCK* TIP SARE

Homes pipăi hîrtia o clipă, apoi ridică ochii încruntat.

— De unde aveți asta, domnule inspector?

— Am găsit-o asupra unei persoane pe nume Peter Black, cunoscut intimilor — din motive de neînțeles — sub numele de Sculă Neagră. A fost ridicat azi dimineață pe baza acuzației de rutină că vagabondează cu intenții necurate și în cursul percheziției obișnuite am descoperit această telegramă. Cum experții noștri în coduri n-au scos nimic din ea, am considerat că e extrem de suspectă. Dacă nu-i găsim cheia pînă diseară la opt, desigur că vom fi obligați să-i dăm drumul lui Black, dat fiind că nu putem reține o persoană pe acest temei mai mult de 12 ore, în afară de cazul cînd se descoperă dovezi suplimentare.

Homes dădu din cap îngîndurat.

— Ce profesie are negrul ăsta?

— Nu e negru, dar pretinde că lucrează la agenția de presă Reuter, zise Lestride, într-o funcție care-i lasă serile libere. — Zîmbi cu puțin cam multă cruzime. — Recunoașteți că v-am cam încuiat domnule Homes.

— Avînd în vedere că oamenii dumneavoastră s-au ocupat de mesajul acesta aproape toată dimineața, în timp ce mie abia mi-a fost înmînat, cred că ar fi mai cinstit să vă păstrați părerile pînă după ce voi fi avut timp să studiez problema — se pronunță Homes cu răceală. — Totuși, chiar la prima vedere se remarcă unele lucruri.

— „Barclay's", continuă Homes pe o voce egală, dacă la asta se referă biletul, este, desigur, unul din restaurantele de primă mînă ale Londrei, dar mi se pare că, în mod normal, închid la zece, așa încît e puțin ciudat că vor să-și ia supeul acolo la miezul nopții. În ce privește tipul de sănătură cu închidere rapidă...

Întinse mîna în spate după o carte de referință, deschise și studie mai mult timp o pagină, apoi o închise, ținînd degetul ca semn, și-l privi pe Lestride.

— Spuneți-mi, zise el, greșesc cumva dacă presupun că acest Black nu este un bărbat tînăr, ci aproximativ de vîrsta mea?

— Așa este, da, domnule Homes, răspunse Lestride evident surprins.

— Și a fost și el pe front, ca noi toți, în timpul Marelui Război?

— Da, a fost, zise el, deși nu-mi pot da seama cum ați ghicit?

— N-am ghicit, am dedus, răspunse rece Homes, ridicîndu-se în picioare, închizînd cartea și punînd-o la loc. Se întoarse spre Lestride, care se ridicase la rîndul său. — Domnule Inspector, vă propun să vă întoarceți diseară la șase, cînd o să am ceva să vă comunic.

Lestride îl studie bănuitor pe Homes cîteva momente, apoi dădu din umeri.

— În cîteva dăți ați avut noroc, recunoscu el. Dacă pînă diseară reușiți să descifrați codul, voi fi bucuros să dau uitării tot trecutul.

Luîndu-și pelerina și melonul, coborî grăbit scările.

— Voi fi bucuros să dau uitării tot trecutul, îl cită Homes cu un zîmbet strîmb. Parcă nu l-am pus pe calea cea bună de zeci de ori pînă acum. Ei, presupun că va trebui s-o mai fac o dată de dragul inspectorului șef. Pe urmă, iar o să încep să mă confrunt cu formalismul lui Lestride.

— Dar, Homes, strigai eu, cum ai reușit să deduci vîrsta și serviciul militar al tipului din cîteva cuvinte?

— Mai tîrziu, Watney, spuse el cu blîndețe. Pentru moment avem multe de făcut.

— Crezi sincer că poți să descifrezi un cod care a derutat experții de la Yard? Nu mă îndoiesc de capacitatea ta, Homes, adăugai, dar timpul e atît de limitat!

— Iată un motiv în plus să nu-l pierdem, zise el și începu să-și desfacă cordonul halatului. Și-acum trebuie să plec, oricît de neplăcut mi-ar fi pe vremea asta.

Ultimele cuvinte îi fură înăbușite de ușa închizîndu-se în urma lui. L-am așteptat să revină într-o tăcere buimacă și cînd, în cele din urmă, își făcu apariția, mi-e teamă că am căscat gura involuntar, fiindcă Homes era îmbrăcat în ținută soldățească. Avînd în vedere că trecuseră 30 de ani buni de cînd avusese ultima oară ocazia s-o poarte, uniforma îi rămăsese, desigur, prea scurtă la glezne.

Șapca de campanie cu ghirlandă de ghinde i se potrivea destul de bine, iar moletierele suflecate, deși un pic decolorate, nu-i veneau prea rău. Din pricina anilor, bastonul de paradă se cam încovoiase, dar era evident încă utilizabil. Porni spre ușă cu un pas de ofițer caracteristic marelui său talent actoricesc, tăie aerul cu bastonul de paradă, lovindu-se astfel peste picior, se crispă de durere și-mi trimise un zîmbet chinuit.

— Mă voi întoarce, spuse cu o grimasă de bravură, care mă lăsă nedumerit dar în admirație, și coborî șontic-șontic scările.

Se lăsase înserarea și ploaia rece continua să măture străzile, cînd Homes se întoarse în fine acasă. Urcă scările cu efort, trînti ușa în urma lui și căzu în scaun, aplecîndu-se imediat să-și dea drumul la moletierele prea strîmte. Îi observai îngrijorat privirea posomorîtă.

— Homes! am exclamat nerăbdător. Te simți bine?

Nu răspunse, dar în schimb își desfăcu moletierele și le stoarse violent. Un torent de apă se revărsă pe covorul nostru, urmat de cîteva mucuri de țigare și de diverse alte gunoaie.

— De jos în sus, nu de sus în jos, mormăi el exasperat și căzu pe spate în scaun.

Deodată păru să-și amintească întrebarea mea.

— A, da, Watney, răspunse el zîmbind. Mi-e doar frig și foame, altfel mă simt bine. Ce ne-a pregătit doamna Essex pentru cină?

Mîncarea ta preferată: ardei iuți în curry, trași prin unt, cu sos din corcodușe și stafide, asezonați cu ceapă și curmale, i-am răspuns. Dar, Homes, ce-ai făcut cu problema? Ce-i cu vorbele alea de neînțeles? Ai reușit să descurci ceva?

— Desigur, zise el languros, întinzînd mîna după o havană „Venusiana". O aprinse și trase adînc aer în piept, în timp ce ochii îi scînteiau. Îmi dădeam seama că prelungea suspansul în modul lui insuportabil pe care-l folosea ori de cîte ori ducea la bun sfîrșit o situație încurcată.

— Ei, hai, Homes! i-am spus pe un ton oarecum aspru. Cîteodată ești de-a dreptul imposibil.

— Nu, nu, Watney! zise el ridicînd mîna. Imposibilul e ceva ce elimini cînd dorești să rămîi cu improbabilul. — Suspină. — Bine, Watney, atunci, dacă nu poți să aștepți sosirea lui Lestride, presupun că trebuie să-ți satisfac curiozitatea. Mesajul era limpede ca bună-ziua, dacă-l priveai din unghiul corect, și e firesc să fi fost găsit asupra domnului Black, pentru că dînsul lucrează la o agenție de presă. În el se spune doar că un colonial romantic cu un nume cam ciudat a avut norocul să cîștige un concurs terpsichorean într-una din țările Pieței Comune. Mai precis, în Canada. Asta era tot!

— Ba nu zău, Homes, îi zisei cu reproș, nu obții nimic trăgîndu-mă pe sfoară.

— Vorbesc cît se poate de serios, crede-mă! răspunse el. Dar uite că, dacă nu mă-nșel, vine Lestride însuși și ai să asculți amănuntele pe măsură ce i le comunic lui.

Ușa se deschise pentru a da la iveală pe masivul ofițer de poliție, ținîndu-și strîns melonul în mînă. Nu făcu nici o mișcare să se elibereze de pelerina de pe care se scurgea ploaia, ci rămase acolo împietrit, manifestîndu-și astfel, ca de obicei, disprețul trufaș.

— Ei bine, domnule Homes, zise el zeflemitor și evident pregătit să se bucure de înfrîngerea prietenului meu. Presupun că vom fi nevoiți să-i redăm domnului Black libertatea, pur și simplu pentru că n-ați fost în stare să dezlegați codul.

— Intrați, domnule inspector, spuse Homes cu căldură. Scoateți-vă haina și luați loc. Aveți dreptate că va trebui să-l eliberați pe domnul Black, dar nu pentru că eu n-am fost în stare să dezleg ghicitoarea din cuvintele acelea, ci tocmai pentru că au o explicație atît de simplă.

Zîmbi cînd îl văzu pe inspector tresărind, așteptă pînă cînd polițistul încă bănuitor se debarasă de veșmîntul său exterior și se așeză, apoi scoase foaia de hîrtie din buzunar. O puse pe masă ca s-o putem citi cu toții, apoi indică cu un deget de magician.

— Să ne oprim la aceste cuvinte, zise el calm. BARCLAY'S MIEZUL NOPȚII RESPONSABIL SUPEU QUICKLOCK TIP SARE. Watney, tu m-ai întrebat după-masă cum am reușit să deduc vîrsta și serviciul militar al tipului din aceste cîteva cuvinte. Tu pe vremea aceea erai în India și cred că dl. inspector era prea tînăr; dar în cursul antrenamentului amplu la care am fost supuși pentru a fi pregătiți în fața tranșeelor din Franța, am învățat și săritura cu închidere rapidă, cu scopul de a sări peste sîrma ghimpată a inamicului. De fapt, acest tip de săritură s-a folosit mult timp, pînă cînd s-a observat că prea mulți soldați s-au îmbolnăvit de hernie de pe

urma genunchilor ținuți prea strînși după bătaie, motiv pentru care a fost înlocuită cu săritura deschisă, mult mai isteață, care cred că a rămas în practica armatei pînă în ziua de azi.

Îl priveam pe prietenul meu cu o admirație fără rezerve în timp ce însuși inspectorul Lestride fu, nevoit să-și modifice expresia încruntată și bănuitoare a feței, cu care ascultase vorbele lui Homes. Acesta din urmă se lăsă pe spate, își împreună degetele și continuă calm:

— Acum, zise el, faptul că acest Peter Black, sau cum îl mai cheamă, cunoaște săritura cu închidere rapidă mi-a indicat faptul că a făcut războiul; de aici și deducția mea în ce privește vîrsta și fosta lui carieră militară. — Își desfăcu degetele așa încît să poată ridica unul într-un semn profesional. — Totuși, acest lucru mi-a indicat ceva cu mult mai important.

— Ce anume, Homes? l-am întrebat cu respirația tăiată.

Îmi zîmbi.

— Gîndește-te, spuse el. Avem de-a face cu un om care lucrează la o agenție de presă, loc în care informația se transmite adesea codificat, fie din motive de economie, fie ca să împiedice alte agenții concurente să le fure. E adevărat că nouă știrea s-ar putea să nu ni se pară prea semnificativă, dar fără îndoială că ea este pentru un ziarist înnăscut.

— Care știre? întrebă Lestride, acum complet concentrat la spatele prietenului meu și nemaipurtînd expresia zeflemitoare pe chip. Și care să fie codul?

— În ce privește informația, răspunse Homes, după cum îi explicam lui Watney înainte să sosiți dumneavoastră, domnule inspector, e vorba doar de cîștigarea unui concurs de dans. Cît despre cod, este cel folosit în mod firesc de un fost combatant, și anume vocabularul militar standard, cunoscut, mi se pare, sub numele de alfabet fonetic.

Lestride îl privi lung.

— Ce alfabet?

— Alfabetul fonetic, repetă Homes și se întoarse spre mine. Nu se folosea și în India, Watney?

— Desigur, răspunsei instantaneu și citai din memorie: Ana, Barbu, Costică, Dan, Elena... și așa mai departe pentru A, B,C, D...

Homes ridică mîna.

— A, așa m-am gîndit și eu, dar cînd am aplicat literele la mesaj n-am obținut nimic. Apoi mi-a trecut prin minte că, de-a lungul timpului, alfabetul fonetic s-o fi schimbat și el. Îmbrăcat de rigoare, am pătruns fără probleme în Magazinul Armatei și Marinei Militare și acolo am intrat în vorbă cu un funcționar, care lucrase ca telegrafist pe lîngă generalul Rohr la Belleau Wood. El mi-a dat versiunea actuală. În loc de Ana, Barbu, Costică, Dan etc., alfabetul fonetic care se folosește acum în armată este Alfa, Bravo, Charlie, Delta, Ecou etc.

Lestride scutură din cap.

— Tot nu înțeleg ce are asta a face cu mesajul de pe masă!

— Să revenim la mesaj, avînd în vedere cele ce v-am povestit, domnule inspector, zise Homes egal. BARCLAY'S MIEZUL NOPȚII RESPONSABIL SUPEU QUICKLOCK TIP SARE. Cuvintele în sine nu înseamnă nimic, au fost folosite doar pentru a transmite mesajul prin intermediul primei litere a fiecărui cuvînt. Să le luăm și vom vedea că sînt: B, M, N, R, S, Q, T, S.

— Ei și? făcu Lestride devenind din nou bătăios.

— Să vedem unde ne duc literele astea dacă aplicăm alfabetul fonetic modern în uzul actual, după care am luat aici o copie. Homes așeză o a doua foaie lîngă prima și indică cuvintele cod pentru fiecare literă. Cu mirare zărirăm mesajul, pe care Homes ni-l transcrisese cu minunata sa ortografie:

BRAVO! MIKE NINO ROMEO STOP QUEBEC TANGO STOP

— Homes, strigai mîndru. Ai reușit din nou!

— Vrei să spui..., se fîstîci Lestride.

— Exact, zise Homes puțin sever. Dl. Black ducea pur și simplu acest mesaj pe care-l primise, n-am nici o îndoială, de la corespondentul lor canadian. Nu pretind că știrea ar avea vreo importanță mondială covîrșitoare, dar un lucru e sigur: datorită întîrzierii provocate de tactica greoaie a poliției nu mai este, desigur, de actualitate, iar dl. Black a pierdut probabil, cu această ocazie, niște bani. Să aveți în vedere acest lucru cînd îl eliberați.

— Îi voi cere scuzele de rigoare imediat ce mă întorc la Yard, zise Lestride aiurit și ne părăsi, sper, mai limpede la minte și mai drept.

Se crăpa de ziuă și un vînt puternic îndepărtase norii în timpul nopții, aducîndu-ne o binevenită ușurare după vremea proastă care ne chinuise. Luam micul dejun decojindu-mi prima caperă și încercînd în același timp să citesc ziarul de dimineață, cînd apăru Homes. Părea mulțumit de sine pentru că tocmai salvase un sărman nevinovat de la o detenție suplimentară. Se așeză pe partea opusă a mesei și-și trase șervetul în poală.

— Ai găsit ceva în ziar care să intereseze un detectiv cam plictisit, Watney? întrebă el, întinzînd mîna după heringi și marmeladă.

— Ar fi ceva, Homes, i-am spus citind povestea de pe prima pagină: „Se pare că în noaptea trecută s-a dat o spargere la una din cele mai mari bănci din Londra. Hoții au făcut să sară în aer încuietoarea seifului și au fugit cu cîteva milioane de lire. Poliția a descoperit la locul faptei o substanță, despre care chimiștii susțin că ar fi o combinație de nitrat cu glicerol..."

— Nitratul, evident, știm cu toții ce este. Dar glicerolul?

Abandonă heringul cîteva clipe pentru a se duce în birou, de unde se întoarse cu un volum de referință din vasta sa bibliotecă. Îl răsfoi, murmurîndu-și ceva, apoi deodată se opri descoperind informația dorită.

— A, uite! Glicerol: folosit ca emolient în industria farmaceutică, conservant pentru alimente, ca umectant al tutunului și al altor materiale, ca element de falsificare a vinurilor, berii etc.

Ochii săi îngroziți îi întîlniră pe ai mei.

— La FALSIFICAREA vinurilor și a berii? Nemernicii ăștia trebuie dați pe mîna justiției fără întîrziere, Watney! O telegramă autorităților prin care-mi ofer serviciile, te rog!

Traducere și adaptare: LIGIA TODAN

„S-au învățat să lupte pentru viață"

CASCADORII LA CADRU!

A treia zi de filmare. Prima în care sînt chemați cascadorii. Căldură mare. Costume de epocă, pelerine, fracuri și meloane, flinte, cai, spade, șei.

324 filmat la două aparate!

— Atenție, acțiune, motor!

Șapte oameni pe o scară lată de 1 m și înaltă de 5, o coordonare perfectă a mișcării. O palmă, un dos de palmă, pălăria zboară pe trepte. Un picior de lemn „mînuit" cu abilitate, simularea primirii împușcăturii în plin, o rostogolire pe cele 27 trepte, o alunecare pe balustradă în mîini!

— „Purtatul acelui picior de lemn e un element de cascadorie... Trebuie în primul rînd o mobilitate extraordinară pentru a filma douăzeci de minute cu piciorul îndoit sub tine, pentru a folosi piciorul exact ca pe un ciot, ca pe o proteză, pentru a urca astfel aproape în viteză scara și a o coborî imediat în alunecare pe balustradă. Evident trebuie să cunoască și poziția aparatelor, filmăm cu două, pentru a masca falsa infirmitate. Cascadorul trebuie să știe și mult film, altfel tot curajul, toată tehnica sînt inutile.

Soby Cseh și Nelu Crăciun pun la punct cadrul următor. Cel de-al doilea șchioapătă rău. Am crezut că așa e rolul...

— Nea Nelu s-a accidentat, ieri la o săritură de la patru metri. Cutiile de carton n-au fost bine strînse sub prelată. O entorsă urîtă, dar n-a părăsit o secundă filmarea.

— Cum se sare de la înălțime, Nelu Crăciun?

— Glumiți? Sînteți ironic?

— Vorbesc foarte serios. Toți băieții ăștia tineri spun că mata i-ai învățat, indiferent de accidentul de ieri...

— Amortizarea se face pe cartoane, cutii de carton, acoperite cu o prelată pentru a nu fugi de sub tine la impact. Sînt mai multe stiluri

de săritură, mai multe elemente de acrobație: o cădere în față prin rostogolire în aer, căderea pe spate, căderea „stinghie", cînd corpul este lăsat perfect relaxat pînă aproape de orizontală și abia apoi se face desprinderea, căderea pe lateral, cu rotire în aer. Soby e cel mai bun specialist la sărituri, are și cîteva inovații în acrobația mișcării apreciate în lume, nu numai la noi.

— Care e secretul „aterizării"?

— În general în cascadorie nu există rețete, nu se scriu manuale, nu se dau sfaturi, totul e practic. Descompunerea mișcării se învață în aer!! Aterizarea se face în așa fel încît suprafața de contact cu cartoanele să fie cît mai mare...

— Nelu Crăciun la cadru! Pirotehniștii la cadru, urmează secvența cu cele două explozii! Machiajul la cadru!

Se sting reflectoarele, se șterge clacheta cu buretele. Apoi se completează din nou: 333 filmat 1.

O ȘCOALĂ ȘI PATRU PROMOȚII DE CASCADORI

Cu ochii la pregătirea cadrului îl interpelez din nou pe Reli Manolescu care e lîngă mine:

— Ai fost elevul lui Nelu Crăciun?

— Nu chiar, am făcut cursul de anul trecut. Profesorii au fost de fapt Aurel Popescu, Telu Păun și Paul Fister. Primul coordonator, ceilalți la mișcare fizică și spadă, respectiv la călărie.

— De unde ai știut de existența cursului? E ceva anual?

— Nu, e al patrulea curs de cascadorie de la noi. Primul a fost făcut la „Dacii", a fost inițiat de Sergiu Nicolaescu și condus de Soby. El Soby este și cel pe care-l considerăm șef de școală între cascadori. Tot ceea ce explică pare atît de simplu, căci apelează mult la logică la... bun simț.

— E un bun pedagog...

— Sigur, și asta contează enorm. La preselecție la curs au venit 600 de oameni. Ah ce m-ați întrebat... a fost anunțat și în presă concursul de selecție!

— Cîți au luat examenul de început și în ce a constat?

— Eu cred că în meseria asta, echilibrul psihic, poate mai mult ca cel fizic și caracterul omului, sînt determinante. De aceea mi s-a părut foarte normal că examenul a constat într-o probă psihologică, o discuție

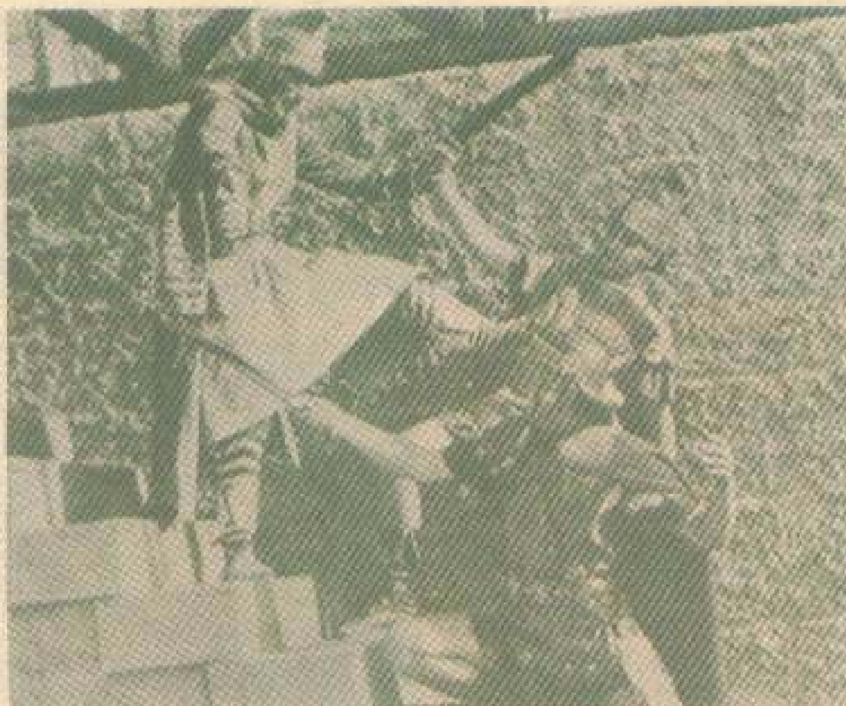
cu viitorii conducători ai cursului. Aşa din 600 au rămas 98 care am început să învăţăm cascadoria.

— Curs intensiv?

— Cinci luni, cu examene după fiecare lună: mînuirea spadei, mobilitate, săritură peste cal, peste lada de gimnastică, călărie şi săritură de pe cal, probe date apoi în costumaţie de platou... E una să faci trei rostogoliri consecutive după o săritură peste ladă, cînd eşti în costum de sport şi alta cînd eşti cu zalele pe tine, cu scutul într-o mînă şi cu spada în cealaltă.

— Cîţi aţi terminat cursul?

— 30. Am şi o fotografie, v-o pot arăta odată. Sîntem împreună cu cei care ne-au scos cascadori, ne-au „uns" cascadori: Fister, Păun, Aurel Popescu, cu specialistul în hipism Marius Ivanciu...

— Care a fost cea mai grea zi de antrenament?

— În primele zece zile am avut continuu o febră musculară teribilă cu toate că fac sport de cînd mă ştiu. Şocul cel mare l-am avut însă la călărie — pînă la curs încălecasem de două trei ori — cînd, după ce ni s-a explicat scurt poziţia, ni s-au descris harnaşamentul şi am fost familiarizaţi bine de tot cu calul, m-am trezit nevoit să cobor o pantă serioasă — malul abrupt al unui rîu, o viroagă, şi apoi să urc pe partea cealaltă. Animalul s-a lăsat mult în faţă şi ca să-l echilibrez a trebuit să mă lipesc aproape de crupa lui, pe spate, ba să mă şi balansez căci terenul era mlăştinos şi-i fugeau picioarele cînd pe dreapta cînd pe stînga...

— Prima filmare?

— Luna trecută la Deva, la castelul Corvinilor. Aici am fost cu Nelu Crăciun, aici el ne-a ţinut lecţii serioase despre film, despre poziţia noastră faţă de aparat.

— Adică?

— Să vă dau un exemplu: o lovitură de pumn de pildă... dacă cei doi sînt în axul aparatului, poate fi dată de la... 5 metri (!) de cel care o primeşte. Importantă e mişcarea şi mai ales reacţia primitorului. Dacă aparatul nu e în ax eşti descoperit, altfel trebuie lovit. La blocarea unui cal cu trăgătorul, acesta trebuie să fie întotdeauna în partea opusă aparatului.

— Să ne oprim la „trăgător"...?

— Ah, cînd un cal trebuie împiedicat, după care se face săritura de pe el i se prind de picioarele din faţă două legături, care cu o trăgătoare se leagă la şa. Călăreţul trage de ea, animalul se rostogoleşte în faţă şi în fracţiunea de secundă următoare trebuie să se desprindă.

— Ai sărit vreodată?

— Sigur... Am martor şi o fotografie.

Aurelian Manolescu, pe care încercasem să-l prind nepregătit la lecţia... teoretică, s-a dovedit inbatabil. Şcoala de cascadori se poate mîndri cu absolvenţi ca el. Şcoala aceasta, „afiliată" filmărilor pentru „Mircea cel Mare" este a patra. Prima a fost înainte de „Dacii", apoi la „Bătălia pentru Roma" şi „Mihai Viteazul".

Exploziile în şir m-au lipit de perete. Doi cascadori se strecoară printre ele spre un zid. Aparatul alunecă în traveling lateral pe lîngă ei. Fiecare pas e foarte precis. O explozie în spate e urmată aproape imediat de una în faţă. Tinerii sînt exersaţi şi au sînge rece. Nelu Crăciun îmi face semn de la distanţă, spre băieţi, e încîntat. Soby îi ia aproape în braţe la sfîrşit. Nu-i nevoie de nici o altă dublă.

RECORDURI MONDIALE; UN ZBOR DE 47 METRI CU O LIMUZINĂ

Un zbor într-o limuzină, fără modificări la motor. Calculul parametrilor trambulinei. Încercările pe machetă, îngreuierea spatelui vehiculului pentru a evita catapultarea de pe trambulină prin rostogolire. Alegerea unei poziţii optime în maşină. Calcularea timpului necesar părăsirii maşinii sub apă.

Apoi fotografi, ziarişti, apoi „un Nu!" fotografilor şi ziariştilor. Colegi, un scafandru pentru recuperarea în caz de nevoie a temerarului cascador din maşina submersă.

În ultimul moment se refac calculele şi se suplimentează cimentul din portbagaj.

Contact, motor, acţiune! Maşina coboară furioasă spre „Marea cea Mare". Zborul! Un Aoooahh! prelungit, cu mîna la gură.

Scafandrul însuşi n-are timp să-şi aşeze bine masca pînă cînd învingătorul apare la suprafaţă. Balizele printre care s-a trecut arată un zbor de 47 metri! Record! Performerul e cascadorul român Soby Cseh.

— ...Ce alte recorduri mai deţin cascadorii români, Nelu Crăciun?

— Regretatul Aurel Gruşevski, Gruşa, a fost foarte aproape de a-l stabili pe cel de săritură din maşină în viteză. Atunci recordul era pe la 120 km/h. Gruşa a fost aproape, i-au lipsit ceva materiale, pista de beton impunea o frecare mult mărită. Pe iarbă şi noi, alţi cîţiva, sărim la 90—100 km/h. Dacă vreţi... un record — sigur neomologat, eu îl consider şi coborîtul lui Sob Cseh pe faţadă din balcon în balcon în filmul „Un comisar acuză".

O inovaţie, mai mult decît un record, constituie şi încercarea folosirii trăgătorului pentru trei picioare. Calul se rostogoleşte pe o parte, e ceva foarte spectaculos. Abia se experimentează. Să vedem...

Oricum, să zbori 47 metri deasupra mării, nu-i puţin lucru.

AM ÎN MINE O ÎNCREDERE OARBĂ

Cu oricare din cei vechi ai vorbi două nume revin ca un laitmotiv: Stavru şi Gruşevschi. Doi oameni deosebiţi, doi dintre cei mai dotaţi cascadori ai noştri, pierduţi în împrejurări dramatice. Jocul soartei a împins la pieire pe un as la motoarelor într-un stupid accident de motocicletă. Aurel Gruşevski, autorul celor două atît de cunoscute cărţi despre cascadori, „Din jurnalul unui cascador" şi „Din lumea unui cascador", autorul unora din cele mai spectaculoase cascade (coborîrea fără asigurare de la etajul zece (!), pe balcoane, din „Aventuri la Marea Neagră") îşi pierdea viaţa într-un accident rutier. O povestire a lui Gruşa parcă rău prevestitoare, sublinia nefasta dependenţă a cascadorului de lumea obiectelor neînsufleţite, de precizia motoarelor şi rezistenţa zidurilor de protecţie, de rezistenţa cartoanelor sau de năbădăile flăcărilor a căror evoluţie e greu de ghicit.

„Subconştientul — scria undeva Aurel Gruşevski — declanşase semnalul de alarmă. Periculos! Depăşeşte posibilităţile de amortizare!"

„I-am întîlnit în chiar dimineaţa ce urmase cutremurului. Se aflau undeva în provincie, turnau un nou film. Au sărit în ce maşini au găsit... au cerut apoi să fie trimişi în „linia-ntîi" a operaţiunilor de salvare".

„Tudor Stavru şi Paul Firter au făcut imposibilul pătrunzînd printr-o nişă teribil de îngustă şi redînd vieţii o tînără."

„De ce nu mergeţi la Nestor să vorbiţi cu Stavru? De ce nu se duce să se culce? Au trecut opt zile. Ăştia n-au astîmpăr, ăsta n-are moarte".

— Vedeţi, nu ştiu ce să zic, poate a avut chiar o presimţire, cu vreo două zile înainte l-am văzut foarte surescitat. Stavru era un tip foarte aparte: nu bea, nu fuma, atîta doar că-i curgea sîngele prea repede prin vine.

— ...El practic terminase tot ce era de făcut acolo. Se şi schimbase, trebuia să mergem la o conferinţă de presă... parcă văd blestematele alea de costume de camuflaj pe care le avea... Ce văzusem noi sub dărîmături în zilele alea. Mă mir că mai rezistam psihic, ce erori comisese natura asta dezlănţuită. El... Stavru, salvase oameni de sub dărîmături, fusese conducătorul operaţiunilor de salvare la Nestor... Nu pot să-l uit, îmi pare rău, dar nu vă pot povesti mai mult, poate altă dată...

Pentru prima dată, de trei zile, trei zile grele de filmări, îl văd pe Nelu Crăciun emoţionat, pierzîndu-şi — ce-i drept doar pentru o secundă — controlul; trece la alt subiect, nu îndrăznesc să insist; cîndva la începutul discuţiei noastre spusese mai mult ca pentru el:

— Avem şi morţii noştri şi necazurile noastre. La noi oamenii sînt cei mai spectaculoşi, nu cascadele, păcat că mulţi nu ştiu asta...

„După opt zile de curaj şi după opt nopţi de uitare de sine, fostul muncitor lăcătuş, cascadorul Tudor Stavru, a căzut la datorie".

MERSUL PE ŞI ALUNECAREA ÎNTRE VAGOANE

— Care e cascada cea mai grea, Nelu Crăciun?

— Sînt două tipuri distincte de cascade. Din prima categorie fac parte cele care se opresc după prima acrobaţie, după prima încercare. Dacă însă cascadele sînt înlănţuite atunci e mult mai greu. Trebuie, spre exemplu, să sari de pe cal în cădere, să te ridici şi să te lupţi cu spada, trecînd prin cele patru puncte de şarf pe care ţi le dă dinainte operatorul. Dacă prima mişcare — căzătura — e greşită, restul e degeaba.

— Cum e, totuşi, un mers pe vagoane?

— Simplu.

— ?!?

— Serios, viteza trenului nu e mare, are cam...

— 10 kilometri pe oră.

— Nu, are cam 30... Însă asta nu-i mult. Greutatea e, spre exemplu, să te laşi între vagoane, din cădere bineînţeles, printre tampoane şi să te prinzi la viteza asta de bara de fier de sub vagon, chiar la capătul lui, pe care ţi-o montezi acolo dinainte. Apoi îţi laşi picioarele să lovească încet terasamentul şi trăgînd mîinile la piept te laşi sub tren.

— Cît durează totul?

— Zece secunde, poate nici atît. Apoi însă, trebuie, uneori, să ieşi de sub linie cînd trenul e încă deasupra.

— ?!?

— Da, aştepţi să treacă o roată, două, simţi viteza şi cînd trece următoarea ai şi pornit. Ai timp suficient.

— Adică, mai puţin de o secundă.

— Cam aşa, dar e suficient, faci practic o rostogolire paralelă cu linia ferată, peste ea.

— Sau cum scria Soby „dacă te

concentrezi n-ai voie să greşeşti niciodată".

— Exact.

CASCADORUL? UN ARTIST DE FILM

— Da, ca să vă conving, pe lîngă ce aţi auzit cu lovitura de pumn falsă, faţă de axul de filmare, o să vă descriu cum se filmează o desfăşurare de trupe călări, de cavalerie, o înfruntare de două cavalerii.

— Ca la „Mihai Viteazul"!

— Exact. Aparatul este la mijloc. Să zicem că deschiderea asta cam de 90 de grade este cea a obiectivului. În margini sînt cele două oşti. Noi sîntem în prima linie întotdeauna. În momentul cînd s-a dat acţiunea plecăm. Dar cum? Primii pleacă cei din flancul depărtat, apoi cei din ce în ce mai apropiaţi, de cameră. Asta o dată, căci altfel cei apropiaţi maschează căzăturile celor din planul doi. În afară de asta sînt explozii pe care pirotehnistul nostru, nea Tiberiu, le dă cînd trebuie, şi tu eşti obligat să respecţi un culoar fixat dinainte. Apoi momentul împiedicării calului trebuie să fie foarte scurt ca să pară veridic. Din planul depărtat, uneori situat la peste 100 metri trebuie să eviţi ca trecerea figuranţilor chiar prin faţa obiectivului (la numai doi-trei metri) să se suprapună cu căderea ta. După ce ai căzut, la două trei secunde în urma ta apare linia a doua, trebuie să-i aştepţi şi abia apoi să te retragi pe un culoar, printre ei. Dacă rămîi blocat sub cal mai mult de acestê secunde...

— Pare mai greu decît un rol cu replică serioasă.

— Nu neapărat, atît doar că e nevoie de mult mai multă precizie.

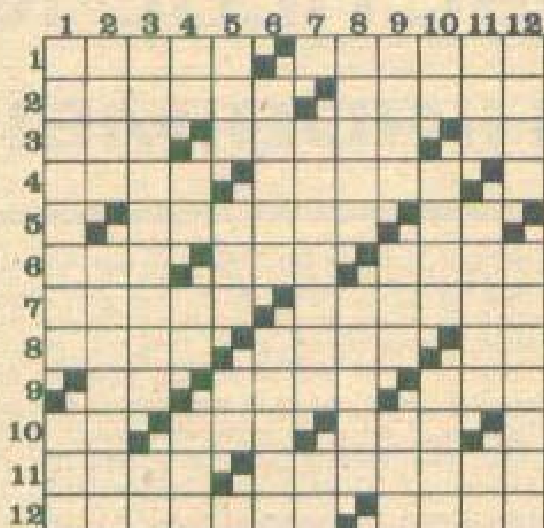
...Soarele roşu se lasă greoi peste văile Doftanei, Telegăi, ale Buştenarilor. Zalele şi genuncherele, laolaltă cu coifurile şi centurile se aşază cuminţi în lăzile de recuzită. Una cîte una maşinile părăsesc locul de filmare. Printre ultimii, cascadorii se suie în autocar. Oboseala este vizibilă pe feţele lor, se simte în mişcări, în mersul domol, al lor, cei care într-o singură zi au luptat cu lancea, spada, pumnalul, au călărit armăsari nărăvaşi, au sărit în flăcări pe ferestre şi s-au rostogolit pe treptele de marmură sau pe scările de brad negeluit.

Leacul pentru entorsa lui Nelu Crăciun este „filmarea de a doua zi". În alt decor, între aceiaşi prieteni, un alt spectaculos cotidian al acestor cavaleri ai riscului care sînt CASCADORII.

RADU GEROGESCU

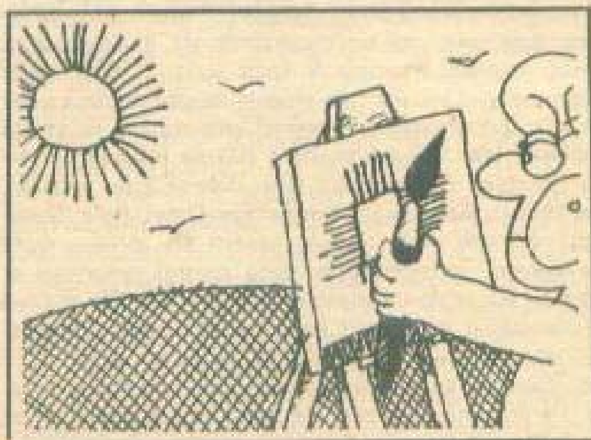
DIMINEAȚA

ORIZONTAL: 1) Ziarist și scriitor român, editor al ziarului „Dimineața" (Constantin) — În volumul „Cardioglob, sau pe ce lume trăim", include și poezia „Dimineața cu greieri" (Nicolae) 2) Om de cultură român, autor al poeziei „Lăcrămez de dimineață" (Gheorghe) — Semnatarul volumului „Scări la stele", în care apare și poezia „Dimineață aurie" (Horia) 3) Poet năsăudean, din creația căruia face parte poezia „Dimineața pe plajele albe" (Aurel) — Din creația acestui poet semnalăm volumul „Dimineți de vară" (Niculae) — Ion Staicu 4) Ca lămiia — Regizor cehoslovac, realizator al filmului „Sîmbătă noaptea, duminică dimineață" (Karel) 5) Liric sovietic, semnatar al poeziei „Bună dimineața" — Eră 6) Fiu în limba arabă — Apă stătătoare — „...de dimineață", poezie de Constantin Abăluță (neart.) 7) Popor — Artiști 8) Aliat — Apreciat scriitor contemporan, autor al poeziei „Dimineața, pe Tîrnava mică" (Ion) — Dumitru Kirculescu 9) Cupru — Autor al poeziilor „Azi dimineață, mersul tău" și „Tăcutele dimineți" (Gellu) — Apuci, însușești 10) Capi! — „Dimineață de...", volum de versuri pentru copii al nepalezului Laksmiprasaol Devkota — Atom cu exces de sarcină 11) Autoare a poeziei „Dimineață blîndă, luminată", din volumul „Roata lumii" (Florența) — „Utopia...", volumul lui Marius Robescu, apărut în 1975, ce cuprinde și poezia „Dimineți" (nom. pl.) 12) Poetă contemporană, pentru care „Într-o dimineață frumoasă de aprilie/ Ora șapte mirosea a vanilie" („Sărbătorească"; Doina) — Poet maramureșean, autor al poeziei „Odă dimineții", din volumul „Goana după vînt" (Tiberiu)

VERTICAL: 1) Semnatarul volumului de reportaje „Geamandura", în care întîlnim și însemnarea „Bună dimineața, doctore! Trăiască!" (Nicolae Grigore) — „...spre lumină", volumul în care Cristian Sîrbu include și poezia „Dimineți provinciale" (sing.) 2) Liric clujean, autor al poeziei „Pe înginatul dimineții" (Emil) — Apreciat pictor român, semnatarul pînzei „Dimineața la sapă" (Octav) 3) Poet ieșean, autor al poeziei „Dimineața pe plaja fierbinte a mării" (Dan) — Barbu Lăutaru 4) Calc! — Campion — Ionel Tudor — Strugure (reg.) 5) Rîu în Franța — Dînsele — Negație 6) „Dimineți de...", povestire de Marin Preda — Alt poet contemporan, autor al poeziei „Dimineața", din volumul „Cupa de aur" (Vlaicu) 7) A lansat, alături de Ștefan Hrușcă, șlagărul „Dimineți cu ferestre deschise" (Vasile) — Plantă textilă 8) Tată — La întemeierea lui se obișnuiește să se salute cu „Bună dimineața!" 9) „...zorilor", piesă de A.N. Arbuzov (neart.) — Tetraetil-tiurandisulfură (Abr.) — Localitate în Japonia 10) Ionel Apostol — Nimic — Înaintare prin apă 11) Munte în Zair — „Dimineața...", poezie de Florența Albu — Soare egiptean 12) Martoră la nuntă — Poet rus, autor al poeziei „Dimineața" (Ivan)

Dicționar: ABN, IEI, AUA, EHN, TTD, OSU, AMI

● Comicul de TV George De Witt povestea despre o cunoștință întîmplătoare: „Era atît de complexat încît, dacă îi spunea liftierului la ce etaj merge, adăuga imediat «Sper că nu vă abateți din drum...»"

● „De fapt", mărturisește ea unei prietene, „îl iubesc pentru cîteva lucruri: o căsuță, un iacht micuț, o piscină cochetă, un grăjduleț pentru cai de cursă".

● Sandy și Mac, prieteni de multă vreme, pregătiseră, pentru prînz, două bucăți de pește. Mac se servi primul și își luă în farfurie bucata cea mai mare. „Ce maniere mai sînt și astea, Mac?", îi reproșă Sandy, „dacă eram în locul tău, aș fi luat bucata cea mai mică!" „Uite", răspunse Mac cu gura plină de pește „poți fi mulțumit. Acum e a ta."

● Nepoata: Pur și simplu nu mai pot suporta toanele soțului meu. E mereu nemulțumit și nervos, nu mai mănînc și slăbesc încontinuu. „De ce nu-l părăsești, atunci?" se revoltă mătușa.

„Sigur că asta intenționez, dar vreau întîi să ajung la 50 de kg."

DE LA „PROIECTILUL NI" LA LECȚIA HIROȘIMEI"

Despre istoria bombei atomice s-au scris biblioteci întregi. Cele mai multe, rafturi sînt ocupate de „proiectul Manhattan", cel mai amplu și mai ambițios proiect științific și tehnologic din cîte fuseseră realizate în lume pînă la acea dată. Și ale cărui rezultate concrete aveau să inaugureze ceea ce urma să se denumească „era atomică". O eră întîmpinată nu cu salve de salut ci cu explozii de o forță terifiantă, urmate de consecințe din cele mai nefaste pentru specia umană. Despre „proiectul Manhattan" se spune, în mod curent, că a dus la crearea, de către Statele Unite, a primei bombe atomice. Afirmația necesită însă o precizare. Este adevărat că performanța a fost realizată în Statele Unite, în cadrul unui program inițiat, coordonat și finanțat de autoritățile de la Washington. Dar la activitățile desfășurate în „lagărul de concentrare al laureaților Premiului Nobel", cum avea să fie denumit laboratorul de arme creat special pentru „proiectul Manhattan" în mica localitate Los Alamos din statul New Mexico, au participat oameni de știință, ingineri și tehnicieni dintr-un mare număr de țări. În plus, bomba nu ar fi putut fi realizată dacă nu ar fi fost folosite cercetările întreprinse în domeniul fizicii nucleare de savanți aparținînd unui mare număr de țări. În legătură cu aceasta, fizicianul american R. Lapp, scria în 1953: „Principiile pe baza cărora a fost produsă bomba atomică americană au fost elaborate de geniul unor oameni de știință din diferite țări: lordul Rutherford (Marea Britanie), profesorul Einstein (Germania), soții Joliot-Currie (Franța), Fermi (Italia), Hahn și Strassman (Germania), Bohr (Danemarca). Această listă cuprinde savanți din aproape toate țările Europei, inclusiv Rusia. Dacă savanții americani ar fi încercat să realizeze planurile lor atomice fără ajutorul direct al multor cercetători europeni, bineînțeles că experimentarea bombei atomice nu ar fi putut avea loc în 1945. Dacă ne-am fi folosit numai de serviciile americanilor în proporție de sută la sută, am fi înmormîntat proiectul nostru atomic. Spunînd aceasta, nu am nicidecum intenția să înjosesc știința americană sau să deduc că americanii singuri nu ar fi fost în stare să creeze bomba atomică. Însă este aproape cert că fără „străini" talentați ca Fermi, Bethe, Wigner și Teller, pentru a nu cita decît cîteva nume, am fi avut nevoie de mult mai mult timp pentru fabricarea bombei". Iar într-o lucrare editată de laboratorul național Los Alamos care narează amănunțit povestea creării primei bombe atomice, în textul explicativ al unei fotografii ce reprezintă un aspect din munca experților în genistică angrenați în proiect figurează, între altele, și numele unui George Economu...

ÎNĂUNTRUL ȘI ÎNAFARA „CLUBULUI ATOMIC"

Despre „proiectul Manhattan" s-a scris, așadar, mult. Și se va mai scrie încă. De cîtva timp se cunosc mai multe elemente și despre împrejurările în care s-a născut prima bombă atomică realizată de U.R.S.S. După binecunoscuta declarație făcută de ministrul de externe al U.R.S.S., V.M. Molotov, spre sfîrșitul anului 1947, că „pentru Uniunea Sovietică bomba atomică nu mai reprezintă un secret", cea mai celebră referire în acest sens la care se apelează figurează în memoriile mareșalului Uniunii Sovietice G.K. Jukov, care relatează cum, imediat după aflarea veștii, la Potsdam, că Statele Unite au realizat bomba, I.V. Stalin l-a convocat pe academicianul Igor Kurceatov pentru a-i cere ca, împreună cu colaboratorii săi, să urgenteze activitățile de producere a armei atomice sovietice.

Avea să se scrie, apoi, pe măsura desfășurării evenimentelor, despre activitățile desfășurate în domeniul armelor nucleare de Marea Britanie, Franța, China, India, care le-au conferit acestor țări statutul de membre ale „clubului atomic". După cum se scrie, tot mai frecvent în acești ani, despre eforturile desfășurate în secret de țări ca Republica Sud-Africană și Israel vizînd, după cum o arată probe tot mai evidente, producerea de către aceste state a propriei lor arme nucleare.

S-a scris mult și despre eforturile desfășurate în Germania nazistă pentru producerea bombei atomice. Multe elemente rămîn încă învăluite în mister, în ciuda trecerii anilor. Părerile „istoricilor bombei" sînt în continuare împărțite. Așa de pildă, francezul B. Goldschmidt consideră că la începutul anilor '40 „germanii au conchis că o bombă atomică veritabilă nu ar putea fi confecționată în cîțiva ani" și că „nu din considerente morale au renunțat la idee, cum s-a pretins uneori". În schimb, austriacul Robert Jungk formulează o apreciere mai nuanțată. În cartea sa „Mai strălucitor decît o mie de sori", el citează trei factori principali care aveau să acționeze pentru a împiedica realizarea unei bombe atomice germane: „În primul rînd, proasta organizare și insuficienta apreciere a cercetărilor de interes militar din partea regimului hitlerist. În al doilea rînd, greutățile tehnice care stăteau în calea realizării unui proiect atît de complicat. În al treilea rînd, și cel mai important — după părerea lui Jungk — atitudinea personală a celor mai de vază atomiști germani, care, din fericire, nu au făcut nimic ca să combată lipsa de înțelegere a autorităților și dificultățile tehnice ivite în calea proiectului de construire a unei astfel de bombe, ci, dimpotrivă, s-au străduit, cu succes, să abată atenția forurilor conducătoare hitleriste de la ideea unor asemenea arme inumane". Acest al treilea factor, ține Jungk să sublinieze, a fost foarte puțin cunoscut de opinia publică, pentru că „din discreție și tact, majoritatea celor în cauză au preferat să nu pomenească despre această «chestiune delicată» decît în cercuri restrînse". Episodul acesta rămîne și astăzi deschis ipotezelor, controverselor și eventualelor dezvăluiri tardive și pe deplin revelatoare.

Intenționa oare Japonia militaristă să-și construiască,

la rîndul său, o bombă atomică? Elemente suficiente pentru un răspuns cuprinzător la această întrebare au lipsit vreme îndelungată. Abundau supozițiile, informațiile fragmentare. În cartea menționată a lui Robert Jungk se vorbește la un moment dat despre faptul că a doua zi după bombardarea Hiroshimei, Yoshio Nishima, cel mai cunoscut fizician atomist japonez, a fost convocat la cartierul general al statului major al armatei unde a fost consultat, în calitate de autoritatea numărul unu în materie, asupra naturii noii arme. Bomba lansată în urmă cu o zi asupra Hiroshimei a fost oare o bombă atomică? — a fost el întrebat. „Desigur, ar fi posibil" a murmurat savantul. Iar adjunctul șefului de stat major al armatei i-a adresat o a doua întrebare: „Ați putea să construiți o bombă atomică în termen de șase luni?" Nishima i-a replicat: „În condițiile actuale, nici măcar șase ani nu ar fi suficienți pentru a fabrica o asemenea bombă în Japonia. Și apoi, nici nu avem uraniu".

Se părea că episodul acesta, relatat în cartea lui Jungk ar fi cuprins esențialul în ce privește formularea unui răspuns la întrebarea dacă Japonia militaristă s-ar fi angajat într-un program de producere a bombei atomice. Au trecut ani și decenii de la încheierea celui de-al doilea război mondial și răspunsul la întrebare părea să fie dat în mod definitiv. Și iată că, la peste patru decenii după încheierea marii conflagrații și după bombardamentele atomice de la Hiroshima și Nagasaki, presa japoneză avea să aducă la cunoștința generală existența unui proiect de producere a unei bombe atomice japoneze. Proiectul Ni, cum a fost el denumit, avea să-și afle însă sfîrșitul, înainte de a putea fi finalizat, tocmai în ruinele bombardamentelor atomice efectuate asupra celor două orașe japoneze.

1943: „AȚI AUZIT DE BOMBA ATOMICĂ?"

Despre ideea producerii unei bombe care să utilizeze energia nucleară a început să se discute, în cercurile militare nipone, încă înainte de dezlănțuirea războiului din Pacific. Printre primii care au manifestat interes față de un asemenea proiect a fost generalul Takeo Yasuda, absolvent al Universității din Tokio, șeful Departamentului științific și tehnic al forțelor aeriene și apoi șeful statului major al forțelor aeriene al armatei imperiale. Parcurgînd literatura de specialitate, generalul Yasuda manifesta o atenție deosebită față de articolele în care se vorbea despre faptul că reacția în lanț a fisiunii nucleare a uraniului poate duce la o explozie de o putere extraordinară. Unul din foștii profesori ai generalului Riokighi Sagane, care vizitase Statele Unite înainte de război, avusese prilejul de a întîlni la Universitatea din California tineri fizicieni din Europa și Statele Unite și de a lua cunoștință, prin intermediul lor, de ideile care circulau în legătură cu proiectele în domeniul nuclear. La capătul mai multor întîlniri cu generalul, profesorul Sagane a redactat un document în care formula concluzia că descoperirile cele mai recente în domeniul fizicii nucleare își pot găsi aplicații militare. „Să lăsăm experții să se ocupe de această problemă" — a declarat ministrul de război, Hideki Tojo, la aflarea conținutului memorandumului redactat de profesorul Sagane. În consecință, în mai 1941, generalul Yasuda a cerut Institutului de cercetări fizico-chimice să studieze „posibilitatea proiectării și construirii unei bombe cu uraniu". Cu realizarea acestui proiect a fost însărcinat profesorul Yoshio Nishina, care în tinerețe studiase la Copenhaga, unde îl avusese ca profesor pe Niels Bohr. La cererea profesorului Nishina, un număr de peste 100 de tineri cercetători ale căror preocupări erau legate de domeniul nuclear, au fost puși să lucreze, sub conducerea sa, pentru nevoile armatei. Timp de doi ani, ei au efectuat diferite calcule cu caracter teoretic, au elaborat un studiu comparativ privind diferitele metode de fisiune a izotopilor uraniului și au analizat posibilitățile de obținere a minereului de uraniu.

La 5 mai 1943, profesorul Nishina a prezentat un raport comandamentului forțelor aeriene prin care se arăta că producerea unei bombe atomice este posibilă din punct de vedere tehnic. Generalul Yasuda a înaintat raportul lui Tojo, care devenise între timp prim-ministru. În acest moment s-a născut proiectul Ni. În limba japoneză, caracterul „ni" înseamnă „doi". Dar proiectul a fost denumit după începutul numelui omului de știință care avea să fie conducătorul său.

După ce a ascultat concluziile savanților, premierul Tojo l-a convocat pe șeful Departamentului general al statului major al forțelor aeriene, colonelul Jawashima. „Ați auzit de bomba atomică? Sau n-ați auzit?" — l-a întrebat, pe un ton tranșant, premierul. Și fără a mai aștepta răspunsul, a continuat: „Este ceva care poate să răstoarne cursul războiului. Să trecem la construcția bombei. Veți avea prioritate deosebită în ce privește acordarea de fonduri, materiale și forță de muncă. Găsiți pentru fizicieni tot ce au nevoie".

„Avem oameni destui" — i-a replicat cu un surîs profesorul Nishima colonelului cînd acesta i-a relatat conținutul discuției sale cu premierul. „Important este ca armata să ne ajute să obținem uraniul" — a continuat fizicianul. Și astfel s-a trecut efectiv la realizarea proiectului. În vara anului 1943, colonelul Kawashima și subordonații săi au

început să se preocupe de căutarea minereului de uraniu. Rezervele cunoscute de uraniu ale Japoniei, aflate în prefectura Fukushima și în Peninsula Coreeană (invadată la acea dată de armata japoneză) n-au fost însă la înălțimea așteptărilor. În același timp, pentru efectuarea experimentelor necesare era nevoie urgentă de o cantitate de două tone de oxid de uraniu. S-a luat atunci hotărîrea să se recurgă la un ajutor din partea Germaniei. Ambasadorul japonez la Berlin, Hiroshi Oshima, le-a prezentat căpeteniilor naziste o cerere oficială în vederea obținerii a două tone de minereu de uraniu. Răspunsul Berlinului a fost că înainte de a da curs cererii, ar dori să știe de ce are nevoie Japonia de o cantitate atît de mare de uraniu. Ambasadorul a transmis de urgență acest răspuns, deloc încurajator, al partenerilor de Axă la Tokio. Cuprins de indignare la aflarea poziției germane, Kawashima a telegrafiat ambasadorului de la Berlin: „Spuneți-le că ne e greu să înțelegem atitudinea lor față de solicitarea noastră. Amintiți-le că Japonia se află în război cu Statele Unite și Marea Britanie ca aliat al Germaniei. Dacă problema nu este rezolvată la nivel de lucru, ar fi de dorit ca negocierile să fie purtate direct cu Führerul".

Este greu de spus dacă această problemă a fost adusă sau nu la cunoștința lui Hitler. În orice caz, în cele din urmă autoritățile naziste au hotărît să dea curs solicitărilor formulate la Tokio. La sfîrșitul anului 1943, o tonă de minereu de uraniu a fost încărcată la bordul unui submarin care urma să o transporte în Japonia. Dar în apropierea coastelor peninsulei Malacca, submarinul a fost avariat și scufundat de nave de război americane. O altă cantitate de o tonă, relatează anumite surse, n-a mai fost trimisă niciodată de Germania.

EFORTURI DISPERATE

Membrii proiectului Ni s-au gîndit atunci să încerce a procura uraniu prin alte modalități. La începutul anului 1944, lucrările se aflau încă în stadiul cercetărilor de laborator. Statul major al forțelor aeriene n-a dat, în prima fază, prea multă atenție acestui proiect pe care chiar el îl inițiase. Puțini dintre militari credeau că o bombă atomică ar putea avea o putere explozivă atît de mare. Dar pe măsură ce situația de pe fronturile de luptă se înrăutățea pentru Japonia, liderii militari au început să-și pună speranțe tot mai mari în proiectul bombei atomice încredințat spre înfăptuire oamenilor de știință. După bătăliile din Marea Coralilor și din largul coastelor insulelor Midway, Japonia militaristă a început să se retragă dintr-o serie de teritorii ocupate de ea anterior.

Insulele Mariane, declarate la Tokio drept „fortăreață inexpugnabilă", erau administrate de Japonia după primul război mondial, în baza unui mandat încredințat de Liga Națiunilor. În cea mai mare insulă a arhipelagului, Saipan, pe lîngă o garnizoană ce număra 30 000 de militari trăiau aproape 25 000 de oameni aparținînd populației locale. Bătălia pentru Saipan, care a început la 15 iunie 1944, a fost una din cele mai înverșunate cîte s-au purtat în timpul războiului din Pacific. Celor 70 000 de pușcași marini americani, care au debarcat pe insulă cu un puternic sprijin aerian și de pe mare, le-au trebuit mai mult de trei săptămîni pentru a înfrînge rezistența garnizoanei japoneze. Într-un moment în care soarta bătăliei nu este încă hotărîtă și se purtau lupte înverșunate, premierul Tojo i-a convocat pe oamenii de știință angajați în producerea bombei atomice și le-a dat ca temă de reflecție ce s-ar întîmpla dacă bomba ar fi lansată asupra insulei Saipan, transformînd-o într-un mormînt comun pentru atacanți și apărători. Întrebare, dealtfel, inutilă, pentru că pînă la nașterea bombei mai era un drum lung de străbătut. Între timp, încercările de a rezista în Saipan ale japonezilor au eșuat. La 9 iulie 1944 trupele americane au ocupat insula în întregime. La 18 iulie, guvernul Tojo a fost nevoit să demisioneze. În aceeași zi, membrii proiectului Ni au început un experiment esențial privind scindarea izotopilor uraniului. Și tot în aceeași zi, sprijinul acordat proiectului a sporit masiv. S-a hotărît ca de procurarea minereului de uraniu să se ocupe Departamentul înzestrării armatei, mai precis secțiunea tehnică și științifică a opta, care avea un efectiv de peste 500 de oameni, în locul cartierului general al forțelor aeriene, care acționase pînă atunci fără nici un succes. O misiune în acest sens a fost încredințată maiorului Ioichi Yamamoto, de formație geolog. Conducerea științifică a lucrărilor a revenit profesorului Satoyasu Iimori de la Institutul de cercetări fizico-chimice. Diplomat la Oxford, el a fost unul din primii cercetători japonezi care s-au ocupat de studierea elementelor radioactive. Profesorul Iimori a proiectat și construit două uzine pentru minereu de uraniu concentrat. Minereul trebuia să vină din China și Coreea. Dar exploatarea și transportul său punea numeroase probleme.

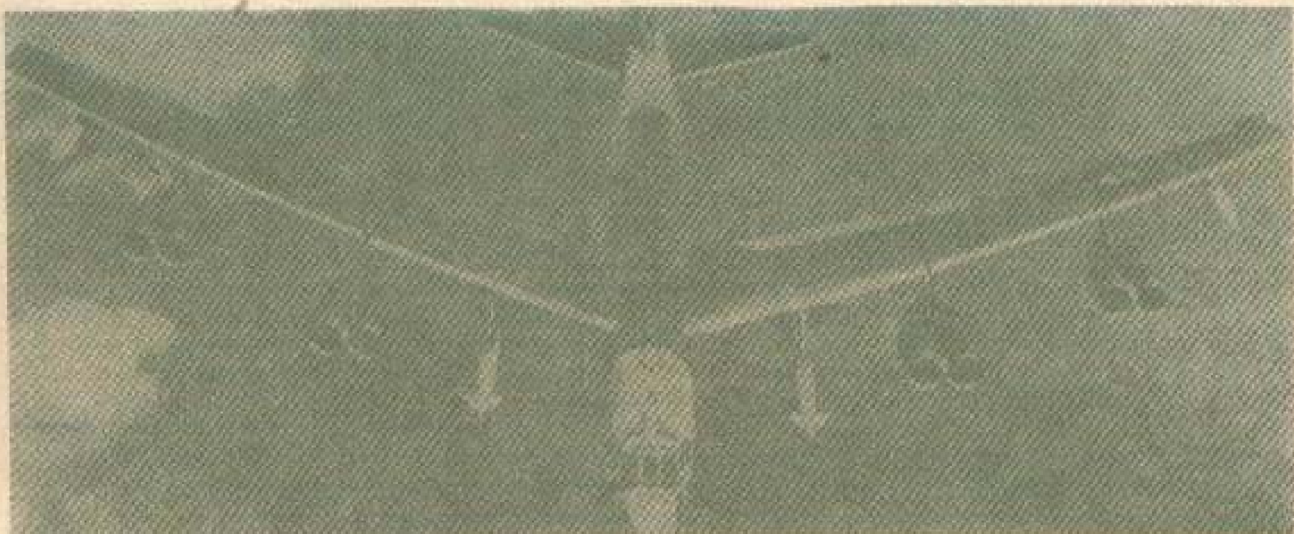
Deteriorarea continuă a situației militare a făcut ca de la un moment dat să nu se mai poată conta pe resursele din teritoriile „de peste mări". Singura speranță care mai rămînea erau resursele ce ar fi putut deveni utilizabile de pe teritoriul japonez. În consecință, a început exploatarea minereului cu concentrație redusă din prefectura Fukushima. Elevi ai școlilor din regiune au fost mobilizați la munca de extragere a minereului dintr-un bazin aflat în apropiere de orașul Ishikawa. Acești adolescenți în vîrstă de 15 ani lucrau de dimineața pînă noaptea în condiții deosebit de dure.

La începutul anului 1945, activitățile din cadrul proiectului Ni cunoșteau un ritm febril. O nouă serie de încercări de extragere a uraniului 255 alimentase anumite speranțe. Dar din luna martie, din insula Saipan, unde fostul premier Tojo proiectase să arunce o bombă cu uraniu, bombardiere americane B—29 au început să efectueze bombardamente masive asupra localităților japoneze. La 9 martie, bombe incendiare lansate de avioane americane au transformat un întreg cartier al capitalei japoneze în cenușă. În cursul unei singure nopți, flăcările au mistuit aproape 100 000 de vieți omenești. Două zile mai tîrziu, a căzut victimă unui raid orașul Nagoya, peste alte cîteva zile Osaka, apoi Kobe.

SPERANȚE DEFINITIV SPULBERATE

La 13 aprilie se anunța prin radio decesul președintelui Roosevelt. În aceeași zi, bombardiere B—29 și-au făcut din nou apariția deasupra orașului Tokio. În bombardamentul efectuat de ele au fost distruse în cea mai mare parte clădirile Institutului de cercetări pentru echipament de aviație. A rămas intactă doar clădirea nr. 49, care adăpostea laboratoarele proiectului Ni. Profesorul Nishina tocmai se gîndea că, odată mai mult, primejdia a trecut cînd, deodată, o explozie puternică a prefăcut și această clădire în ruine.

Raidurile masive de bombardament întreprinse asupra orașelor Tokio și Osaka i-au privat în mod considerabil pe

cercetătorii japonezi de posibilitatea continuării activităților lor în domeniul fisiunii izotopilor de uraniu. Dar în exploatările miniere din Fukushima, elevii au continuat să sfarme rocă pînă în ultima zi a războiului. În lunile ce au urmat, centrul de gravitație al deplasărilor s-au deplasat în laboratorul profesorului Bunsaku Arakatsu din Kyoto, unde au fost continuate cercetările pentru separarea izotopilor de uraniu prin folosirea unei instalații centrifuge. Calculele teoretice erau făcute de Hydeki Yukawa, care avea să devină ulterior laureat al Premiului Nobel.

În ziua de 22 iulie 1945, oamenii de știință au informat în mod oficial că Japonia nu poate crea o bombă atomică. Două săptămîni mai tîrziu, la 6 august, o bombă americană cu uraniu a prefăcut în cenușă orașul Hiroshima. Peste două zile, profesorul Nishina și generalul Ansue, șeful celui de-al doilea departament al statului major general s-au deplasat la locul exploziei. Au sosit la Hiroshima și profesorii Arakatsu, de la Kyoto, și Asada, de la Osaka. Cînd s-au întors de la Hiroshima, cei trei fizicieni au fost invitați la statul major general. Se așteptau să li se pună întrebarea dacă ceea ce au văzut erau într-adevăr consecințele unei explozii atomice. Dar subiectul discuției a fost cu totul altul. „Puteți să vă reuniți eforturile pentru a crea o bombă atomică în decurs de șase luni? Noi vom anunța că principalii participanți la realizarea proiectului și-au pierdut viața în timpul bombardamentelor și vom organiza funeralii pentru fiecare din ei. Între timp, vă vom instala în prefectura Nagano, unde există, săpată în roca de granit a muntelui, lîngă Matsushiro, o cetate subterană pentru familia imperială. Dacă americanii vor încerca să ne ocupe, trupele regulate și unități de voluntari vor încerca să reziste cu orice preț timp de șase luni. Dacă puteți produce bomba în acest răstimp, vom arunca în aer capul de pod al inamicului și vom răsturna cursul războiului în favoarea noastră".

Fizicienii ascultau toate acestea într-o tăcere de piatră. Fanatismul ignorant al elitei militare era atît de incredibil pentru oamenii de știință cît era teoria relativității pentru generali și amirali. „În actuala situație — a rupt tăcerea profesorul Nishina — nu șase luni, dar nici șase ani nu ar fi un răstimp suficient pentru noi. Nu avem nici uraniu, nici energie electrică. Nu avem nimic din ceea ce ne-ar trebui".

Dar oamenii în uniformă păreau să vorbească într-o altă limbă. Mult timp încă după ce oamenii de știință părăsiseră cartierul general, le-au rămas întipărit în memorie chipul generalului cuprins parcă de delir al amiralului Toyataro Tamura de la statul major al forțelor armate și cuvintele rostite de el: „Lucrările trebuie să continue în orice situație, pentru a face bomba măcar pentru viitorul război, dacă nu pentru cel actual".

Japonia militaristă avea să capituleze, însă, necondiționat. Iar în 1976, guvernul de la Tokio avea să ratifice Tratatul de neproliferare a armelor nucleare.

CORNELIU VLAD

Mozaic tehnico-științific

☐ **Atenție la... neatenție.** Un inginer elvețian a inventat un dispozitiv care permite recuperarea obiectelor pierdute sau uitate de proprietar în diferite locuri. Acesta este compus dintr-un emițător de foarte înaltă frecvență care este atașat pe la obiectul respectiv sau chiar la o persoană urmărită și un receptor, aflat în posesia supraveghetorului. Distanța de detectare variază în funcție de versiunea aparatului, între 1 200 și 5 000 metri, acesta indicînd cu precizie direcția și amplasarea sursei semnalului.

☐ **Energetică.** O firmă nord-americană a început comercializarea unui sistem de recuperare a căldurii pierdute de la compresoaele grupurilor frigorifice ori a instalațiilor de aer condiționat, procedeu vizînd prepararea de apă caldă menajeră în hoteluri, spitale etc. Funcționarea se bazează pe principiul cunoscut al pompei de căldură. Agentul care iese din compresor este returnat către un tub din cupru prin care circulă apă. Turbulența creată de contracurentul produs de circulația în sens invers aer-apă favorizează schimbul de căldură. Sistemul poate recupera echivalentul a circa 6.000 Kcal/oră, adică necesarul energetic pentru a încălzi 40 litri de apă de la 16 la 65 grade C. Aparatul este de mici dimensiuni (1,50/0,50 metri) și poate fi montat pe un încălzitor de apă clasic. Utilizînd un asemenea dispozitiv se poate economisi pînă la 30 la sută din costul încălzirii apei.

Povestiri umoristice chineze

Publicăm mai jos cîteva povestiri umoristice şi satirice — traduse din volumul „O sută de anecdote din toate dinastiile Chinei", apărut în Editura Shangwu din Beijing în anul 1985. „Aceste bucăţi întruchipează — după cum apreciază, în prefaţa cărţii, Lu Yunzhong, profesor universitar la Facultatea de limbă engleză a Institutului de limbi străine din Shanghai — trăsăturile caracteristice ale povestirilor cu haz, scrise de literaţi proeminenţi din diferite epoci. Scurte, concise şi pline de sevă, ele dramatizează întîmplări hazlii ale vieţii oamenilor de rînd, în condiţiile sociale ale epocilor respective". Povestirile pe care le publicăm în continuare fac parte din volumul „supă de ginseng" (cuprinzînd traducerea integrală a celor „O sută de anecdote") predat Editurii Sport-Turism.

MAI LASĂ-L PE BUDHA ÎN PACE

Mama micuţului Zhai Yongling era o budistă foarte evlavioasă. Era atît de pioasă, încît recita scripturi budiste fără încetare, de dimineaţa pînă seara. Într-o zi, Yongling vru să-i spună ceva – şi o strigă tocmai cînd ea invoca mai abitir numele lui Budha.

– Vezi, mămico, replică fiul, te superi pe mine doar pentru că te-am chemat de cîteva ori. Închipuie-ţi atunci cît de supărat trebuie să fie Budha, cînd îi chemi numele de mii de ori, într-o singură zi.

PISICA VEGETARIANĂ

Un şoarece bătrîn văzu, din întîmplare, o pisică purtînd un şirag de mărgele în jurul gîtului, cum numai călugării budişti poartă.

– Ah, exclamă şoarecele cu bucurie, această pisică a devenit vegetariană!

Apoi, bătrînul şoarece îşi chemă neamul, să facă împreună o vizită pisicii, pentru a-i exprima recunoştinţa lor. Abia apărură, că pisica scoase un urlet de poftă şi spintecă pe loc cîţiva şoricei. Bătrînul şef de trib scăpă teafăr, cu fuga. Fugea şi ţipa cît îl ţinea gura:

– Aoleo! Aoleo! Pisica asta este şi mai nemiloasă, de cînd a devenit vegetariană!

UN REGRET

Respectabilul domn Lu, rămas văduv către asfinţitul vieţii, îşi luă de nevastă o femeie tînără şi frumoasă. Nefericită de această căsnicie, tînăra nevastă era mai tot timpul cu sprîncenele încruntate. Într-o zi, domnul Lu o întrebă:

– Regreţi că te-ai măritat cu un om bătrîn, ca mine?

– Nu, răspunse aceasta.

– Eşti nemulţumită pentru că rangul meu oficial este prea scăzut? continuă soţul.

– Nu, întări, din nou, tînăra femeie.

– Atunci de ce eşti atît de nefericită?

– Nici vîrsta ta înaintată şi nici rangul tău scăzut nu constituie cauza regretului meu. Singurul meu regret este că m-am născut prea tîrziu ca să te fi întîlnit cînd erai tînăr.

MINCINOSUL

Un tînăr pierde-vară din Wuling era cunoscut drept un mincinos notoriu. Într-o bună zi, aflîndu-se la tîrg, îl opri un om.

– Am auzit că eşti un mincinos iscusit, zise acesta, arată-mi şi mie cît de priceput eşti la minciuni.

– Oh, n-am timp acum pentru aşa ceva, răspunse grăbit tînărul. Chiar adineauri am aflat că s-a scos apa din Lacul de Est şi că toată lumea e acolo să prindă broaşte ţestoase cu carapacea moale. (O specie comestibilă, cu carnea foarte gustoasă şi hrănitoare, constituie o delicatese a bucătăriei chinezeşti – n.n.) Mă reped şi eu pînă acolo să prind cîteva.

Crezîndu-l, omul o luă fără zăbavă spre Lacul de Est. Într-un tîrziu, cînd ajunse la lac, se trezi în faţa ochilor cu o întindere fără margini de ape – şi nici ţipenie de om. Abia atunci îşi dădu seama că fusese tras pe sfoară.

CÎND UN OM SERIOS SPUNE NU

Pentru a scăpa să nu fie bătut de muiere, bărbatul se ascunse sub pat. Dar muierea strigă la el:

– Ieşi afară! Repede!

– Nu, nu ies! răspunse bărbatul.

– Ieşi, am zis! se înfurie şi mai mult muierea.

– Nu, răspunse hotărît bărbatul. Şi nu mai repeta. Cînd un om serios spune nu, nu rămîne!

TOBA ŞI BOUL

Un om zise:

– În satul nostru există o tobă atît de mare, încît atunci cînd e bătută se aude pînă la o sută de li. (1 li = 500 metri – n.n.)

Un altul interveni:

– În satul nostru există un bou care cînd vrea să bea apă îşi întinde gîtul pînă la malul celălalt al fluviului.

Primul om clătină din cap a neîncredere – şi hotărî:

– Nu poate exista un bou atît de mare.

Al doilea om replică:

– Dacă nu ar exista un astfel de bou, de unde naiba aţi mai lua voi atîta piele ca să acoperiţi toba aia a voastră?

FABULĂ CU FURNICI

Lăsîndu-şi oaspetele în salonaş, gazda se strecură în bucătărie să îmbuce, pe fugă, ceva.

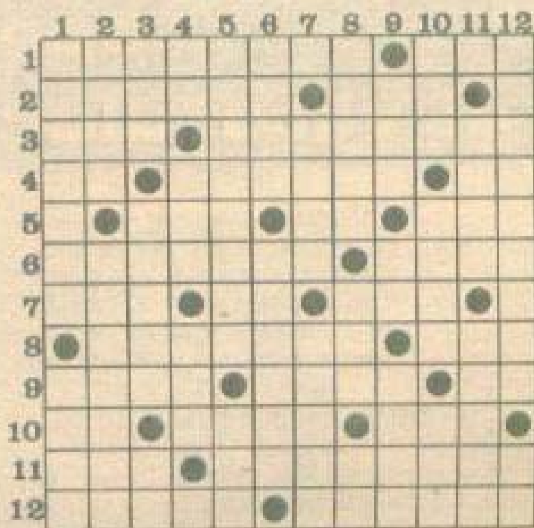
– Ce salonaş frumos ai! strigă pe neaşteptate musafirul. Păcat că stîlpii sînt cam mîncaţi de furnici.

– Furnici? ieşi în grabă gazda din bucătărie. Unde sînt? întrebă îngrijorat.

– De unde să ştiu eu? răspunse calm musafirul. Ele nu se lasă niciodată văzute, cînd mănîncă.

Traducere din limba chineză de
XU WENDE şi LIA-MARIA ANDREIŢĂ

Se lasă noaptea pe tînjală,

ORIZONTAL: 1) Compozitor român, autor al suitei de dansuri populare „Seara la izvor" (Jozsef) — „Seri la ...mării", melodie de Sile Dinicu (nom.) 2) Mare om de cultură român, autor al elegiei „Imnul de sară" (Gheorghe) — Fluviu de coastă în Italia 3) Orășel în Filipine — În volumul „Datoria", include și poezia „Înserare" (Ion) 4) Unu la zaruri — „...de stea", volumul lui Cristian Sîrbu, în care întîlnim și poezia „Seară rustică" (pl. neart.) — Sau 5) Poet contemporan care include în volumul „Ochii florilor" și poeziile „Soră bună mi-e seara" și „Seară nesfîrșită, de omăt" (Petre) — Se sfîrșește seara — Autorul faimosului roman „Misterele Parisului", ce conține în volumul al II-lea și capitolul „Cina" 6) „...de seară", volum al prozatorului și dramaturgului sovietic Nikolai Evghenievici Virta (neart.) — Liric maramureșean, autor al poeziei „O șoaptă pentru seară" (Tiberiu) 7) Rege al Țării Galilor — Particulă a viitorului — Scriitor american, autor al poemului „Steaua serii" (Edgar Allan) 8) „Ultima seară de...", poezie din creația lui Ștefan Ureș — Abia (reg.) 9) Mese de seară — „American Association of School Librarians" (abr.) — Încep lucrul! 10) Cal de mare — Poet mehedințean, autor al poeziei „Aseară", din volumul „De dragoste" (Victor) — Împărat legendar al Chinei 11) Petrecere de seară — Veșnic tînărul interpret al melodiei „Astă seară nimeni să nu doarmă" (Gică) 12) Scriitor român contemporan, autor al volumului de povestiri „Mireasa vine cu seara" (Vasile) — Prozator american al cărui volum „Așteptînd Autobuzul 5" se deschide cu povestirea „Pe înserat" (John Hoyer)

VERTICAL: 1) Liric contemporan, autorul poeziilor „Baladă de seară" și „Pe urmă se făcuse seară...", din volumul „Cîntece de viscol" (Horia) — În volumul „Poezii" (din 1970), include și poezia „Seară de toamnă" (Olga) 2) Poet ardelean, semnatarul versurilor „Seara își trimite fetele s-adune nori/ Și s-arunce-ntunecimea-n munți și vale" („Ninge") — Pictor rus, semnatar al pînzei „Seară de vară" (Isaak) 3) Poet bistrițean, autor al poeziei „Seri clujene" (Aurel) — Vagabond — Cald! 4) Tudor Constantin — Autor al versurilor din volumul „Serile cătunului" — Se umple seara de stele 5) Poetă sovietică, autoarea volumului „Seara" — Universal Postal Union (Abr.) 6) Trecătoare în NE Italiei — Regretată cîntăreață de muzică populară, interpreta de neegalat a cîntecului „Aseară vîntul bătea" (Maria) 7) „Cum... serii", poezie de Anghel Dumbrăveanu (pl.) — Semnatarul volumului „Cîntarea cîntărilor mele" ce include și poezia „Clopote de seară" (Nicolae) 8) Diplomat și scriitor român, ale cărui note de călătorie, intitulate „Veneția", conțin însemnări făcute în trei seri consecutive (Costache) — „...spre lumină", volumul lui Cristian Sîrbu, în care apare și poezia „Seară cu viscol în Bărăgan" (sing.) — Radu Petrescu 9) Curmături — Ulpiu Olinescu — Compoziție muzicală cu caracter liric 10) Oaie — Lumină de seară — Campioni 11) „Astă seară vom inventa o specie... de vis", poezie de Emil Manu — Autorul versurilor melodiei lui Valențiu Grigorescu, „Cîntec de seară" (Mircea) 12) Poet ieșean, semnatar al volumului „Călătoria de seară" (Dan) — Diftong

Dicționar: ESI, DAU, UEL, ABI, AASL, IAO, UPU, LIUS

Că nu dă zilei socoteală...

NELSON MANDELA – simbolul rezistenței, speranței și viitorului Africii de Sud

„Prețuiesc propria-mi libertate, dar mai presus de toate o iubesc pe a voastră. Prea mulți au murit de cînd eu mă aflu în închisoare. Prea mulți au suferit pentru dorința lor de libertate. Le sînt dator văduvelor, orfanilor și părinților lor, care i-au plîns și i-au jelit. Nu numai eu am suferit în acești lungi, lungi ani irosiți. Nici eu nu iubesc viața mai puțin decît voi, dar nu îmi pot vinde dreptul de a mă fi născut – și cu atît mai puțin acest drept al poporului meu – pentru a-mi recăpăta libertatea. Libertatea mea și a voastră sînt inseparabile. Mă voi întoarce!"

CÎTEVA DATE BIOGRAFICE

„M-am născut la 18 iulie 1918 în Umtata, Transkey. Tatăl meu, căpetenia Henry, era poligam: a avut patru soții. Nici el nici mama nu urmaseră vreodată cursuri școlare. Tata a murit în 1930; după moartea sa, David Dalindyebo, noul șef de trib, a devenit tutorele meu". Acestea sînt primele cuvinte dintr-o notiță autobiografică a lui Nelson Mandela. Ele fac aluzie la acea lume din care fiul căpeteniei tribului regal Tembus, aparținînd populației Xhasa, se simte trăgîndu-și rădăcinile spirituale.

„În esență, Nelson este un tradiționalist", scria cîndva soția sa Winnie, care a crescut, ca și el, în cîmpiile largi ale Transkeyului, aflat în vecinătatea Oceanului Indian. „Dacă îl auzi filosofînd despre ce înseamnă să îi asculți vorbind pe bătrînii așezați în jurul focului, dacă îl asculți descriindu-i pe acei bătrîni înțelepți cu părul și bărbile albe pe care îi admiră atît, atunci realizezi că aceștia sînt oamenii care au trezit în Nelson mîndria și iubirea adîncă față de poporul său. Iubirea aceasta atît de puternică, de intangibilă este cea care caracterizează în esență personalitatea lui Nelson".

Mandela însuși vorbește despre această perioadă: „Bătrînii ne povesteau despre războaiele purtate de strămoșii lor pentru apărarea țării și despre faptele de vitejie ale conducătorilor și războinicilor noștri din acele vremuri tulburi. Speram că printre posibilitățile pe care mi le-ar fi oferit eventual viața va exista și aceea de a servi cu modestele mele puteri adevărului poporului meu, luptei sale de eliberare națională și socială.

La 16 ani, conform legilor nescrise ale tribului devenisem bărbat și puteam face parte din „parlament". Dar, altfel decît pe vremea tatălui său, cînd membrul parlamentului din Transkey era în același timp și șeful statului marii căpetenii tribale, drepturile la decizii ale acestor organizații tradiționale deveniseră extrem de limitate. Coloniștii, stăpîni atotputernici, nu lăsaseră populației africane mult mai mult decît posibilitatea de a decide în probleme legate de familie și de a judeca acte și atitudini criminale. Se pare că, în ciuda îngrădirilor, aceste tradiții au marcat înțelegerea de către Mandela a democrației reale, căci în 1962, în fața completului de judecată a declarat: „Structura și organizarea societății africane existente cîndva în această țară au influențat puternic evoluția viziunii mele politice. Multe lucruri erau primitive și nesigure într-o astfel de societate și desigur ea nu s-ar fi ridicat la cerințele actualei epoci. Dar în această societate exista germenele democrației revoluționare".

Acest germene însă nu poate încolți în oricine, dacă e să ne gîndim doar la prințul Mantazima, un văr al lui Nelson Mandela. Deși cei doi au crescut împreună și au primit aceeași educație, Mandela a devenit revoluționar, un luptător pentru libertate, iar vărul lui, un colaboraționist, un trădător, care, ani de zile, pentru un salariu mare primit de la rasiști, a fost șef exclusiv al oprimării propriului popor. Adesea, hegemonia lui Mantazima în bantustanul Transkey era asemuită dictaturii lui Duvalier în Haiti.

În 1938, sfatul familiei a hotărît să-l trimită pe Mandela, după ce acesta absolvise o școală misionară, la Universitatea Fort Hare din Alice pentru a studia dreptul, acea universitate pe care au absolvit-o mulți din actualii conducători politici africani, printre care și Robert Mugabe. Acolo a luat Mandela, fiul mîndru al unei familii regale africane, primul contact direct cu autoritățile albe. Era membru al comitetului reprezentativ al studenților de la Fort Hare, iar cînd a fost limitat dreptul comitetului la exprimare liberă a opiniilor, Mandela și colegii săi au organizat o grevă a studenților. În timpul boicotării cursurilor s-au cunoscut, de altfel, Mandela și Oliver Tambo, actualul lider al A.N.C. Nelson Mandela a fost exclus din Universitate și s-a reîntors în localitatea sa natală, unde îl aștepta o surpriză. Verii și unchii lui i-au căutat între timp o soție, iar pregătirile de nuntă erau în plină desfășurare. Numai lui Nelson nu-i ceruse nimeni părerea...

PRIMUL CONTACT CU MAREA METROPOLĂ

După un timp, tînărul în vîrstă de 22 de ani și presupusul urmaș al căpeteniei luă drumul metropolei industriale, orașul aurului, Johannesburg. Primul deceniu la Johannesburg a fost pentru Mandela, sosit aici în 1940, o perioadă de mare cenzură. Orașul, cu milioanele de locuitori, mărginit de minele de aur, trebuie să fi fost un șoc pentru tînărul de douăzeci și doi de ani. Mai mult decît atît, în Johannesburg mizeria populației de culoare, privată de drepturi, ieșea și mai mult în evidență. Cartierele luxoase ale albilor și ghetourile suprapopulate ale negrilor constituiau contraste flagrante. În plus, Mandela, dat fiind noul său loc de muncă, respectiv, supraveghetor la poarta unui ghetou aparținînd lucrătorilor la minele Crown, a mai luat contact cu o altă țară a societății bazate pe discriminare rasială, barăci cu paturi de ciment, 20 sau mai mulți bărbați într-o încăpere, închiși noapte de noapte în spatele gardurilor străbătute de curent electric.

La Johannesburg, Mandela se căsătorește cu Evelyn Ntoko, care în decurs de zece ani îi dăruiește trei copii. Familia trăia în „renumite cutii de chibrituri" din Soweto, acele locuințe minuscule care fac ghetoul să pară, privit de sus, un lagăr de concentrare. În vecinătate locuia și Walter Sisulu cu familia. Sisulu, viitorul secretar general al A.N.C., a fost și cel care a descoperit dorința lui Mandela de a deveni jurist și în consecință i-a găsit o slujbă la biroul unui avocat alb, impulsionîndu-l peste ani să își termine studiile. Tot lui Sisulu i se datorează și schimbarea viziunii tribale a fiului căpeteniei din Umtata.

PRIMELE CONTACTE CU CONGRESUL NAȚIONAL AFRICAN

În această perioadă a descoperit Mandela A.N.C.-ul, al cărui scop dintotdeauna a fost unitatea tuturor africanilor. În 1944 a intrat în Liga tineretului a susnumitei organizații, iar în 1947 era deja secretarul ei general. A doua jumătate a anilor '40 a însemnat și perioada de revoltă a tinerelor forțe conducătoare din A.N.C. împotriva celor „bătrîne". Ultimii sperau încă să poată determina autoritățile albe de la Capul Bunei Speranțe prin apeluri scrise și rugăminți să renunțe la nedreptățile sociale. Cei tineri considerau aceste demersuri o iluzie, cu atît mai mult cu cît în 1948 Partidul Național rasist preluase puterea politică, iar ideologia apartheidului devenise oficial doctrină de stat. „Pînă în 1949, va spune Mandela mai tîrziu, A.N.C. folosise doar metode constituționale în activitatea sa politică... Noi eram de părere că sosise vremea cînd congresul trebuia să vizeze forme mai radicale, militante de acțiune — greve, nesupunere, boicot, demonstrații de protest — pe lîngă metodele devenite tradiționale."

Cel mai elocvent exemplu că noua strategie a presiunii maselor asupra autorităților își dovedise superioritatea îl constituie anul 1952. A.N.C. și-a elaborat așa-numita campanie de nesupunere și refuz. Aceasta înseamnă că „voluntari" urmau să încalce conștient legile rasiste. Campania a fost declanșată la 26 iunie, acel an, cu 33 de participanți, iar la finele anului ea cuprindea 8500 de oameni aparținînd tuturor raselor. Nelson Mandela a fost desemnat de Congres „marele voluntar".

Devenit cunoscut pretutindeni ca unul dintre principalii organizatori, „marele voluntar" și-a atras în mod special mînia autorităților. În noiembrie 1952 a fost adus în fața instanței și condamnat la nouă luni închisoare. Acesta a fost începutul actelor de represiune pe care Mandela le va avea de suportat de-a lungul timpului. În anul 1950 rasiștii promulgaseră „Legea înăbușirii comunismului" și Mandela a înțeles că această măsură nu se îndrepta doar împotriva Partidului comunist, care fusese interzis, ci „avea ca scop atacarea și distrugerea tuturor organizațiilor politice care acuzau politica rasistă a regimului sud-african".

Cîțiva ani mai tîrziu Mandela explică: „Decenii la rînd comuniștii au fost singura grupare politică din Africa de Sud care era dornică să îi privească pe africani ca pe ființe umane, ca pe egalii lor, să lupte alături de africani pentru drepturile lor politice și pentru locul acestora în societate.

CINCI ZILE SAU CĂSNICIA LUI WINNIE MANDELA

„Într-o zi, brusc, Nelson a parcat automobilul la marginea unei străzi și mi-a spus: «știi ceva, acolo lucrează o croitoreasă și ea o să-ți facă rochia de mireasă. Cîte domnișoare de onoare vrei să ai?»... Jur pe zeii Africii! Astfel mi-a spus Nelson că ne vom căsători". Astăzi Winnie se amuză de această îndrăzneață și neobișnuită cerere în căsătorie. Dar atunci îi pierise graiul, recunoaște ea. De cunoscut s-au cunoscut în timpul marelui „Proces al înaltei trădări", care a început în 1956. Mandela o rugase atunci pe activista cu probleme sociale în vîrstă de 22 de ani să strîngă bani pentru apărarea celor acuzați, iar Winnie s-a îndrăgostit de bărbatul chipeș și deja renumit, acuzat în acel proces.

Împreună cu alți 155 de conducători și reprezentanți ai mișcării împotriva apartheidului, Mandela fusese acuzat că vrea să răstoarne sistemul discriminatoriu și opresiv sud-african și să îl înlocuiască cu unul comunist. Motivul real al declanșării acuzației oficiale era „Carta libertății". În 1955, în jur de 3000 de reprezentanți ai diferitelor grupări de opoziție, printre care și A.N.C., s-au adunat la un congres popular la Kliptown și au elaborat această cartă, care este și astăzi programul politic fundamental al Congresului Național African. În ea participanții se angajau să lupte „pentru ca Africa de Sud să aparțină tuturor celor care o locuiesc".

„Congresul popular — spunea Mandela în 1956 — a fost cea mai «impresionantă declarație» pe care această țară a dat-o vreodată... pentru prima oară în istoria țării noastre s-au reunit toate forțele democratice, făcînd abstracție de deosebirile de rasă, concepții, apartenență la partide sau religii diferite, au negat rasismul în toate formele lui, manifestîndu-și dezacordul cu politica de stat, și-au definit clar intențiile și scopurile și s-au unit pe baza unui program comun de acțiune. Această mișcare a Congresului popular trebuia înăbușită prin razii de amploare și arestări masive. Timp de patru ani și jumătate cît a durat procesul acuzații au fost alternativ eliberați pe cauțiune sau închiși.

La 14 iunie 1958 Winnie și Nelson s-au căsătorit. „Atunci nici măcar nu știam cînd divorțase. Nu avusesem curajul să-l întreb", mărturisește Winnie în cartea sa «O parte din sufletul meu s-a dus cu el». Pentru căsătorie, Nelson a trebuit să ceară instanței de judecată cîteva zile de «concediu special». „Era dorința părinților mei să ne căsătorim acolo unde mă născusem. A primit de la autorități aprobarea de a merge acolo. Aceasta a fost singura perioadă în care ni s-a îngăduit cu adevărat să fim împreună. Aceste cinci zile ale nunții noastre... Cînd ne-am întors din Transkey, viața noastră a continuat la fel de nefiresc cum se scursese și înainte. În septembrie 1958 am fost arestată. Așteptam primul meu copil. Fiica mea face parte din acea categorie de sud-africani de culoare care au fost în închisoare încă înainte de a se naște".

Și Nelson Mandela a mai fost arestat. De cum era eliberat, continua să pregătească la Pretoria, împreună cu un colectiv de juriști, apărarea în „procesul de înaltă trădare".

Mandela însuși deschisese la Johannesburg, împreună cu Oliver Tambo, un birou de avocatură. Erau primii cetățeni de culoare din Africa de Sud cu un astfel de birou. Ruth Monepati, secretara lui Mandela din 1955 pînă în 1961, povestește: „Mandela și Tambo erau juriști geniali, iar biroul lor era plin, de dimineața pînă seara tîrziu, de oameni în căutarea dreptății. Sigur este că cei doi nu au cîștigat averi, pentru că de cele mai multe ori apărau africani simpli și nevoiași, alungați de pe pămînturile lor și care aveau greutăți în obținerea unui permis de muncă sau locuire în oraș, fiind astfel amenințați cu deportarea forțată. Mulți nu-și puteau plăti avocații, iar cei doi considerau apărarea compatrioților de culoare o datorie sfîntă".

În 1961 s-au prăbușit definitiv toate acuzațiile din „procesul de înaltă trădare"; toți acuzații au fost eliberați, iar Mandela s-a întors pentru scurt timp la Soweto, la soția și cele două fiice ale sale — cea mai mică nu avea nici trei luni. A rugat-o pe Winnie să-i împacheteze cîteva lucruri și a dispărut din nou.

„Aceasta a fost ultima oară cînd l-am văzut, în mod legal, pe soțul meu acasă, ca tată de familie"

ACȚIUNI CONTRA POLITICII DE APARTHEID

„Prima stare explozivă a fost înregistrată în primele ore ale dimineții de 16 decembrie 1961" își amintește Hilda Bernstein, angajată, împreună cu soțul ei, în lupta de rezistență. Manifeste erau lipite pe ziduri, se putea citi: „Răbdarea poporului nu este nelimitată. În viața fiecărei națiuni vine momentul cînd rămîne doar alegerea între a se supune sau a lupta. Acest moment a venit pentru Africa de Sud".

„Umkhonto we Sizwe", „Lancea națiunii" fusese pentru prima oară aruncată, iar conducerea supremă a acestei organizații, care atunci nu aparținea oficial A.N.C.-ului, a fost preluată de Mandela. Clădiri ale guvernului au explodat în acel septembrie la Johannesburg, Port Elizabeth și Durban. Alte acte de sabotaj au urmat. „Acestea erau menite a fi semnale de alarmă, pentru a clarifica tuturor în ce situație catastrofală ne-a adus politica naționalistă. Speram ca regimul și adepții lui să devină raționali, înainte de a fi prea tîrziu, înainte de a se ajunge în stadiul îngrozitor al unui război civil", a explicat mai tîrziu Mandela hotărîrea de a da lovituri unor instituții economice și administrative. În același timp însă se dăduse un ordin strict: membrii organizației „Lancea națiunii" nu aveau voie „în nici un caz să ucidă sau să rănească oameni în pregătirea sau înfăptuirea operațiilor". Și astăzi aripa înarmată a A.N.C. are aceleași principii de a cruța pe cît se poate civilii. La acest semnal, autoritățile, în loc să reacționeze cu înțelegere, au recurs la forță. De aceea s-a hotărît pregătirea grupării pentru un război de guerillă. Mandela însuși a fost instruit, învățînd să folosească explozibile, arme și să tragă la țintă. În ianuarie 1962 a părăsit Africa de Sud pe cale ilegală pentru a participa la Addis Abeba la conferința panafricană și astfel a călătorit prin mai multe țări africane.

Cu cîteva luni înaintea plecării, albul Arthur Goldreich i-a oferit un nou adăpost la mica lui fermă în Rivonia. Pe drumuri ocolite erau aduse acolo din cînd în cînd soția Winnie și cele două fiice. „Puținele ore petrecute acolo erau, cumva, bucățele de viață de familie. Zeni, fiica cea mare, își închipuia locul acela ca pe casa ei, deoarece era singurul loc unde tatăl ei se jucase vreodată cu ea. Ani de zile a dus dorul acelei ferme", scrie Winnie Mandela despre ferma din apropierea Johannesburgului.

În iulie 1962 soțul ei s-a întors în Africa de Sud. Ea însă l-a mai văzut o singură dată. „Conștiincios cum era în toate, a ținut să meargă în Natal pentru a informa personal pe membrii A.N.C. despre călătoria sa", își amintește Hilda Bernstein. „Mandela însă a întîlnit mulți oameni, iar unii din ei nu s-au putut abține să declare că l-au văzut în carne și oase. Peste tot în țară existau informatori ai poliției, care nu aveau altă treabă decît să fie atenți la cel mai mic zvon. Astfel poliția a aflat că Mandela era în Natal și a organizat o blocadă a străzilor. Așteptarea a durat trei zile, după care polițiștii l-au arestat în timp ce voia să se întoarcă la Johannesburg". Aceasta se întîmpla la 5 august 1962.

La scurt timp a fost adus în fața instanței. Hilda Bernstein se afla la Pretoria, printre cei aproximativ 350 de spectatori, care împotriva interdicției și-au făcut drum în sala de judecată. „Cînd a intrat Mandela în sală, toți cei prezenți s-au ridicat ca și cum ar fi intrat judecătorul în persoană, întîmpinîndu-l cu salutul A.N.C.-ului — pumnul ridicat — strigînd „Amandla!" — „Putere!". Mandela i-a salutat pe cei prezenți, iar lui Winnie, îmbrăcată în portul tradițional regal al tribului Tembus, frumoasă ca o regină, i-a zîmbit.

Instanța l-a acuzat pe Mandela că a organizat greva generală din mai 1961 și că a părăsit ilegal țara. A fost condamnat la cinci ani închisoare. Justiția statului rasist era aproape sigură că el era unul din conducătorii „Lancei", dar de demonstrat nu putuse demonstra. Nu încă.

Prezentare și adaptare de
GABRIELA ȘEICARU

Arhiva sentimentală a „Scînteii tineretului"

Locul de întîlnire

Nu mă pot abține, ori de cîte ori trec pe sub arcadele de marmură, să nu mă abat pe la „Scînteia tineretului", locul în care am trăit aproape două decenii. Spun „am trăit", pentru că aici mi-am găsit, de la primele începuturi profesionale, cei mai buni prieteni și tovarăși de muncă, cea mai ospitalieră atmosferă de lucru și, nu de puține ori, chiar acoperișul de noapte, în camera de serviciu sau în tipografie, cînd eram cap limpede și mai apoi supracontrol. Aici, în redacție, aveam locul de întîlnire, primeam sarcini, plecam pe teren, reveneam, redactam, corectam, așteptam confirmarea calității, rămîneam la o partidă de tenis de masă sau chibițam pe lîngă șahiștii „de serviciu" (secretariatul tehnic). Duceam cu toții aceeași viață dinamică, antrenantă, agitată uneori, optimistă întotdeauna, plină de tot felul de evenimente și întîmplări, de bucurii și necazuri trăite și simțite deopotrivă ca într-o adevărată familie. Memoria le păstrează cu emoție și respectul pentru cei mai frumoși ani dintr-o viață de om și gazetar la un cotidian de invidiat.

Ce să scoți mai întîi din aceste „sertare" ale amintirii? Poate copleșitorul sentiment al participării la punerea în funcțiune a Hidrocentralei de pe Argeș, la străpungerile de galerii de pe Lotru, la bararea Dunării în zona Porților de Fier, la inaugurarea sau închiderea unor șantiere naționale ale tineretului ca cele de la Autostrada București-Pitești, Bazinul carbonifer al Olteniei, Termocentralele Rovinari și Turceni, la recordurile de minerit, la evenimente dramatice provocate de calamități naturale, la mari competiții artistice de masă sau poate palpitantele investigații legate de anchetele sociale sau freneticele „brigăzi" care ne mobilizau, pe toți, fără excepție, de la redactorul șef pînă la secția scrisori și corectură; poate chiar acele clipe de „respiro", tot împreună, prilejuite de organizarea excursiilor, a întîlnirilor sportive prietenești cu redacții județene. Și cîte și mai cîte. Amintirile mele călătoresc și azi cu nostalgie pe drumurile de documentare, purtînd nume de oameni și locuri, care au contribuit esențial la pregătirea și experiența mea de viață.

DE UNDE MI SE TRAGE

Terminasem, practic, anul al V-lea de facultate, cînd apărea pe ecrane filmul „Gaudeamus igitur", în jurul căruia se crease atunci o imensă campanie de presă. Am scris, la îndemnul lui Vartan Arachelian care avea „intrarea" făcută la „Scînteia tineretului", o notă. De atunci m-am ținut aproape de „Papa" — așa îi spuneam, fiind

mai în vîrstă ca mine, publicînd cîte ceva, participînd la organizarea unor anchete și scriind mai apoi articole la rubrica, cu larg ecou, **„Tinerețe, educație, răspunderi"**. „Papa" m-a introdus la redactorul șef adjunct, Eugen Florescu, care m-a întrebat direct: „Știi să scrii?" Luat direct, n-am înțeles la ce se referea, dar fiind filolog, n-am negat. Ce-o fi o fi! Am primit o delegație de colaborator, și lăsînd la o parte timiditatea, am început cu zel să scriu la **secția morală!**

Dar cum perioada de probă dura, mi se părea mie, cam de mult, eu fusesem între timp adoptat de colectiv (mi se spunea, și eram încîntat, „puștiule") l-am „amenințat" pe redactorul șef adjunct că dacă nu-mi face angajarea ca titular, mă duc la Pitești, la ziarul local. Cuvîntul magic fusese rostit. În loc să-l supere atitudinea mea, l-am văzut luminîndu-se: „Pitești? Avem acolo un post liber de corespondent". Argeșan fiind, am acceptat cu bucurie. Dar prietenii mei continuau să spună că angajarea mi se „trage", de fapt, de la o excursie cu redacția în Delta Dunării. Erau pe vas, între alții, Fănuș Neagu, Ion Băieșu, tipi de umor și petrecere, care țineau rubrici de mare popularitate în paginile ziarului. Cu umorul și amabilitatea lor, m-au ajutat să devin simpatic și mi-au insuflat curajul să mă apropii mai mult de redactorul șef. Ceea ce am și făcut într-o dimineață, în zori, cînd acesta pescuia la proră. Am intrat în vorbă și l-am ajutat „cu zel" să-și descurce firele. „Ia-l dom'le, că-i băiat bun, nu vezi, priceput la toate, angajează-l!" spunea nea Fane. Aflat în preajmă, „bătrînul" Ranga, fotoreporter de mare clasă, a cărui dispariție o regretăm cu toții, a prins momentul și mai tîrziu avea să glumească pe seama încadrării mele: „Puștiule", știi de unde ți se trage? De la pescuit".

LECȚIA DE GAZETĂRIE

Dacă este adevărat că ziaristica se învață pe cont propriu, depinzînd de harul celui care o practică, nu e de neglijat rolul și rostul gazetarilor cu experiență. Lecția de gazetărie a acestora am simțit-o de multe ori. Mi-amintesc de nopțile de brigadă, cînd chinuiam cuvintele, căutînd sensul cel mai potrivit, admonestat de „moșu" (Jean Andreiță), pentru că nu-l nimeream, sau cînd eram întors de la lift de Nicolae Arsenie, secretarul responsabil de redacție, și „rugat" să găsesc un titlu potrivit, punîndu-mi în brațe un vraf de materiale. „Vezi tu, Bobiță, rafistolează-le și dă-le un titlu". Dar nu voia un titlu ci... „Mai caută, asta e ideea". Dar ideea era de mult scrisă de el, în capul articolului respectiv. Abia mai tîrziu, cînd redactam rubrica de informații și trebuia să dau multe titluri, am înțeles ce bun a fost acel antrenament. Acum îl iert, și-i mulțumesc! Îi mulțumesc și profesionistului de excepție, Ilie Purcaru, pe care-l admiram în timpul ședințelor de lucru cu redacția „Ramuri", cînd trecea pe sub condei, într-o singură noapte, de la un cap la altul toată revista. M-a impresionat forța lui, în ciuda constituției fizice, de a interpreta și comenta faptele întîlnite, umplînd cu ușurință paginile ziarului, în timp ce eu abia scoteam un reportaj de 3—4 file. Copleșit de personalitatea sa, mi-a fost jenă să recunosc că nu știam prea exact ce mi se cere atunci cînd m-a trimis în teren cu sarcini exprese în cultura de masă. Am expediat în teren primul articol. Cînd am luat ziarul, l-am văzut pe prima pagină semnat cu numele meu întreg. Dar articolul suferise mari modificări. Cu manuscrisul alături am confruntat textele. Nu mi-am revenit multă vreme. Dar următoarele articole au fost mai aproape de ceea ce trebuia. De atunci n-am mai purces la drum fără să știu exact ce se vrea de la mine. Și nici nu mi-a fost jenă să întreb de două ori. Deși lecția a fost atunci „prea dură", mi-a prins bine. Asemenea „lecții" le rețin cu plăcere, chiar dacă erau susținute cu tăieturi apăsate și scris mărunt printre rînduri, însoțite de un „hm" și o mîngîiere nervoasă de mustață, sau cu violență verbală și priviri încruntate, dîndu-mi dreptul să-i notez aici pe acești profesioniști ai condeiului cu numele lor care circula cu simpatie în cercurile de prieteni: „Conu Alecu", „Cîinele", „Nea Mitică" și altfel.

REPORTER DE VACANȚĂ

Pînă atunci nu prea se întîmplase să fie dislocat un om din redacție și trimis special într-o acțiune de durată. Am fost preferat ca reporter de vacanță pe litoral. Toată redacția mă invidia. Eu singur știam ce mă așteaptă. De aceea nici nu m-am repezit direct în mare... M-am apucat serios de lucru, scriind și transmițînd zilnic, chiar de două ori, reportaje din cele mai diverse domenii, spre disperarea fetelor de la „Rețea". Vacanța mea fusese scurtă, două trei săptămîni. Nu eram bronzat, spre mirarea colegilor, dar materialele continuau să apară. Și au apărut, pînă în luna septembrie, cînd cineva a sesizat: „Cît îl mai țineți pe litoral?"

A fost o frumoasă ambiție gazetărească, de felul celor pe care știa să le aprindă mai tînărul redactor șef, și prieten apropiat de atunci, Nicolae Dan Fruntelată, căruia îi spuneam cu drag: „Feleul".

DESPRINDEREA

Desprinderea s-a produs brusc, dureros. A venit printr-un apel telefonic, seara, de la secretara de serviciu a redactorului șef. Mi se amintea că am împlinit 40 de ani și „ne-am gîndit că s-a ivit un prilej favorabil. Treci dimineață și discută". Am trecut. Și de atunci au mai trecut cinci ani în care eu port fără întrerupere carnețelul de reporter care-mi roade buzunarele hainelor. Și nu mă pot abține, ori de cîte ori trec pe sub arcadele Casei Scînteii, să nu arunc o privire spre ferestrele etajului al III-lea. Parcă o aud și acum pe Angela, stenodactilografa, care bătea la mașină mai repede decît dictam noi, anticipînd cuvintele, fiindcă ne știa stilul fiecăruia: „Pe unde mai umbli nebunule?" Sau pe Ida, secretara care ne dădea formele de teren, azi pensionară: „Iar îți vine să-ți iei cîmpii?..." și alte chemări și voci prietenești dinspre secțiile Sport sau Foto, dinspre secretariatul tehnic, de la Documentare și secția Externă, de pretutindeni, din birourile unde și de unde se intră și se iese ca într-un stup ce adună mierea din cuvinte pentru a o oferi generos cititorilor.

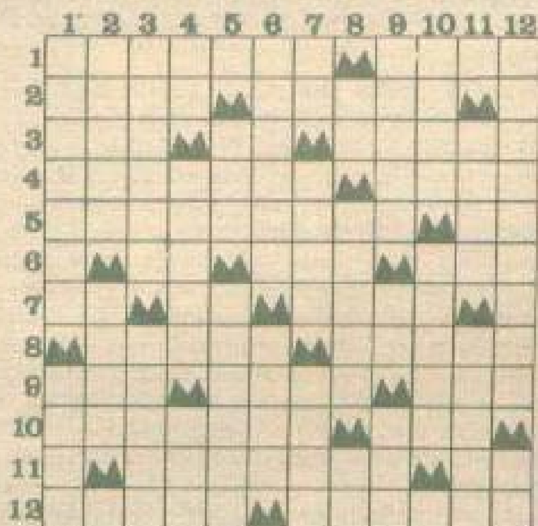
Urc la etajul al III-lea și-mi caut acolo amintirile. Ele continuă să circule pe urmele mele de reporter neliniștit, gelos pe cei care scriu azi la „Scînteia tineretului", sau plecați de aici, din această școală de gazetărie, luminînd cu talentul și experiența lor paginile altor publicații.

VASILE RĂVESCU

SUPLIMENTUL LITERAR - ARTISTIC AL „SCÎNTEII TINERETULUI"

cuprinde pagini diverse de creație originală, comentarii, eseuri, dialoguri cu personalități ale vieții cultural-artistice și, firește, relatări despre ședințele și turneele cenaclului literar-artistic „Confluențe"!

Imagini de vis

ORIZONTAL: 1) Reprezentant de seamă al fovismului, semnatarul pînzei „Visul" (Henri) — Scriitor bistrițean, prezentînd visele Dorei pe patul de spital, în povestirea „Sub pojghița subțire a somnului" (Valentin) 2) „...visurilor noastre", cronică romantică, în șase tablouri, de Alexei Arbuzov (neart.) — „Vis despre...", tablou al maghiarului Imre Amos 3) Fiord în Norvegia — Cămă! — Scriitoare contemporană, autoarea cărții pentru copii „Poveștile visului" (Monica) 4) Spulberarea viselor (pl.) — „În... visul nu se mai întoarce", poezie de Emil Manu, din volumul „Vesperalia" 5) Autorul melodiei „Azi noapte te-am visat" (Ion) — Catene! 6) Emilia Stănescu — Localitate în Camerun — Recipient 7) Aurel Popescu — Tudorel Zidaru — Poetă mexicană, semnatara volumului „Primul vis" (Juana Irès de la...) 8) Filmul lui Bryan Forbes, „Vis de glorie", i-a permis acestei tinere actrițe o evoluție de excepție, alături de Cristopher Plummer și Anthony Hopkins (Tatum) — Autorul poeziei „Abandonat visării", din volumul „Hibernale" (Nicolae) 9) „...și visele; eseu asupra imaginației materiei", lucrarea filozofului și criticului literar francez Gaston Bachelard — „Vis de...", melodie de Mircea Romcescu — Exclamație de frig 10) Actor italian, rolul principal în filmul lui Renato Castellani, „Vis spulberat" (Leo) — „Un vis într-un vis" și „Tărîm de vis" sînt două poeme din creația acestui mare scriitor american 11) Scriitor român, autorul romanului „Privighetoarea de ziuă", al cărui capitol 20 prezintă „o săptămînă de lene, dragoste și visare" — Un cont deschis! 12) Lumea aceasta, nu cea de vis — Autoarea poeziei „Visul e-aproape" (Magda)

VERTICAL: 1) Exponent de seamă al realismului psihologic italian, semnatarul nuvelei „Visul" (Alberto) — „Vis de...", un frumos vals românesc, semnat de George Ochi-albi 2) Scriitor român contemporan, autorul romanului „Oamenii visează trandafiri" (Ion) — Autorul melodiei „Frumoasă-i visarea" (Temistocle) 3) Apreciat umorist, autorul lucrării „Carte de explicarea viselor" — Autorul prozei „Lupta viselor cu apa", din volumul „Anatomia suferinței" (Mihail) 4) Împlinirea visului! — „Vis despre... fermecată", volum de versuri de Istvan Olah (pl.) — Hîrtie adunată 5) Noroi — „Visînd cu...", poezie de Anghel Dumbrăveanu 6) Eseist și poet francez, autorul volumului de versuri „Visurile întunericului" (André) — Localitate peruană 7) Perioadă — Liric clujean, autorul poeziei „Visul" — Comună în U.R.S.S. 8) Curmătură — Regizor francez din creația căruia face parte filmul „Julieta sau Cheia visurilor" (Marcel) — Campion 9) Poet simbolist, autorul volumului „Sub cupola de vis" (Ion M.) — În duet! — Tip de fibră textilă 10) Orășel în Suedia — Regizorul maghiar al filmului „Mefisto", ce a semnat și pelicula „Vîrsta viselor" (Istvan) 11) Acesta — Actriță italiană, prezentă-n filmul „Visul spulberat" (Cosetta) 12) Prozator francez, semnatarul lucrării „Visare asupra naturii primitive a omului" (Etienne Pivert de) — Ciolan

ACEI MEȘTERI MINUNAȚI ȘI ARTA LOR NEMURITOARE

Întîlnirea cu arta populară, cu valorile civilizației noastre tradiționale rămîne întotdeauna un prilej de bucurie, de intensă vibrație sufletească. Un vas de lut, cu smalțul înrourat și îngemănarea lui de brîie stelare, un ștergar ca zăpada, la capetele căruia palpită flori nemaivăzute, un chimir cusut cu mărgele sau o formă de lemn în care încrustațiile par un alfabet primordial, înseamnă pentru noi, atunci cînd le privim sau le atingem cu instinctivă sfială, nu doar prilejul unei intense emoții estetice ci și sursa unui sentiment dintre cele mai puternice: acela al conexiunii la un filon spiritual străvechi, la matricea definitorie a existenței și dăinuirii noastre multimilenare. E un „izvor pururea reintineritor" care nu a încetat să fascineze, în curgerea și evoluția lui, generațiile de creatori ale artei culte, care au găsit în arta noastră tradițională, în temele și formele ei, o nobilă sursă de inspirație, o cale de legătură cu fibra cea mai adîncă a spiritualității românești.

Meșteșugurile artistice tradiționale — căci la ele se referă cu precădere aceste însemnări ca și grupajul de „portrete" cuprins în aceste pagini — au constituit dintotdeauna o dimensiune fundamentală a civilizației satului românesc, a culturii populare, creațiile meșterilor noștri — unelte de muncă, ustensile casnice, piese textile de interior, piese de port popular — situîndu-se mereu la confluența utilului cu frumosul și încorporînd nu doar pricepere „tehnică", meșteșugărească ci și harul creatorilor din lumea satului, vocația lor de a conferi acestor obiecte valențe artistice multiple, purtînd pecetea autenticității, a originalității, a rafinamentului și măiestriei creatoare. Privind fenomenul în istoricitatea lui, se poate spune că generațiile tinere de astăzi au posibilitatea să cunoască — prin intermediul muzeelor etnografice și de artă populară, al numeroaselor expoziții permanente — multe din creațiile reprezentative ale artei noastre vechi, a căror valoare consistă, pe lîngă expresivitatea lor artistică intrinsecă, în vechimea lor, în faptul că au fost realizate de generațiile de creatori populari înaintașe, constituind pentru noi cei de azi o mărturie palpabilă a potențialului creator al satului românesc, a înaltelor culmi pe care au ajuns, printr-o milenară cizelare, meșteșugurile artistice. Concomitent cu posibilitatea cunoașterii vîrstelor succesive ale creației populare, noi cei de azi avem privilegiul să receptăm arta tradițională, meșteșugurile artistice și ca pe un fenomen viu, în continuă dezvoltare și prefacere calitativă, în strînsă conexiune cu valorile tradiției, grație activității creatorilor populari contemporani, care și-au asumat — prin prisma unei conștiințe patriotice și artistice de autentică vibrație — misiunea perpetuării acestor meșteșuguri, pe care le-au preluat de la înaintași, de la moșii și strămoșii lor, de la părinți, ducînd mai departe, pe firul tradiției — căreia îi adaugă expresivități noi, izvorîte din pricepere și talent — această torță nestinsă a spiritualității românești, a vocației creatoare a poporului nostru.

Tînărul care vrea să știe mai multe despre străvechiul meșteșug al olăritului nu are deci la îndemînă doar vitrinele muzeelor și expozițiilor în care se află sintetizată o întreagă istorie a ceramicii autohtone — începînd cu cea geto-dacică — ci și lucrarea vie, deosebit de interesantă a meșterilor olari de azi, a marilor meșteri, care odată cu lutul și străvechea roată a olarului au preluat și duc mai departe acest frumos meșteșug, cu tehnicile și motivele lui decorative fundamentale, specifice fiecărui centru, fiecărei zone, cu convingerea că mîna care modelează pasta și o împodobește cu superbe linii și culori nu rămîne și nu poate să rămînă o simplă „manufactură", ci este un act de creație prin care meșterul de azi continuă o tradiție, realizează un act de restituire spirituală, făcînd să trăiască pentru noi un vechi meșteșug, o artă cu vechime de secole și milenii.

O componentă distinctivă a activității meșterilor populari amintiți anterior o constituie grija pentru formarea celei mai tinere generații de creatori, pentru transmiterea mai departe a acestor străvechi și frumoase meșteșuguri. Fiii și nepoții unor venerabili creatori de astăzi, rudele acestora — ilustrînd în primul rînd transmiterea din tată-n fiu a meșteșugurilor — ca și ucenicii lor, elevii unor clase speciale de inițiere în aceste tehnici, create din inițiativa centrelor de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, a școlilor populare de artă — învață cu răbdare și pasiune, aspirînd să devină la rîndu-le meșteri renumiți, despre care să se vorbească cu admirație și ale căror creații să constituie o bucurie pe care ei înșiși să o transmită urmașilor, ca pe o torță nestinsă.

DRĂGUȘ, UN SAT NEPERECHE

Pentru mine drumul către Drăguș este întotdeauna o călătorie prin memorie. Am străbătut de multe ori, adolescent fiind, acest drum de la poalele munților, neașteptat pe atunci, simțindu-mă fascinat de imaginea culmilor colosale ale Făgărașilor, care coboară brusc spre întinderea calmă a depresiunii. Mergeam acolo atras de o forță pe care nu mi-o puteam explica, de iradierea magnetică a unei frumuseți care părea să aibă aici, în acest sat nepereche, o intensitate aparte. Îmi plăceau și îmi plac și azi acești drăgușeni, care purtau și mai poartă încă, în constelația satelor din jur o mîndrie care le luminează chipul și le dă un aer aparte, izvorît din conștiința faptului că

sînt purtătorii unor tradiţii de excepţie, pe care doresc să le păstreze cu sfinţenie şi să le perpetueze în dimensiunea lor profundă, originală, autentică. E o senzaţie care au încercat-o fără îndoială şi cercetătorii şcolii sociologice şi etnografice bucureştene, al cărei spirit tutelar a fost marele profesor şi cercetător al realităţii satului românesc, Dimitrie Gusti, atunci cînd în urmă cu mai bine de o jumătate de secol au optat pentru Drăguş ca zonă de investigaţie. Acel neuitat film „Drăguş — o zi din viaţa unui sat românesc", pe care am avut privilegiul să-l văd în cadrul unei „Zile a Drăguşului", la Muzeul Satului din Capitală, reprezintă nu numai un document cinematografic inestimabil, ci şi o mărturie emoţionantă despre forţa şi expresivitatea unor tradiţii pe care generaţiile de astăzi le păstrează cu grijă şi veneraţie.

Una din uliţele pe care mie îmi place să mă plimb atunci cînd mă aflu în mijlocul prietenilor mei drăguşeni este cea pe care se află casa lui Dumitru Sofonea. Un pîrîu limpede curge pe una din laturile străzii, de la sud la nord, însoţind casele mari, cu acoperişuri de ţiglă roşie. Casa meşterului cojocar se află cam la cinci minute de mers din centru, pe partea dreaptă: o clădire trainică, frumoasă, cu poartă înaltă, boltită, cu intrarea pietruită, cu lespezi de rîu, albite de trecerea carului pe sub arcada de zid, înaltă şi albă.

Dialogul cu Dumitru Sofonea nu se înfiripă prea uşor. Meşterul e de-acum o celebritate, a călătorit mult, la tîrguri şi expoziţii din ţară şi din străinătate, a dat interviuri în presă, la radio şi la televizor şi se bucură de o popularitate care pare uneori că-l oboseşte. Şansa mea e că sînt „din zonă" — nu uit să-i spun asta — şi interlocutorul meu devine dintr-o dată mai comunicativ, făcînd abstracţie de faptul că sînt totuşi reporter. Privesc jur-împrejur, îl întreb, exclam, îl „descos", în timp ce el coase cojoace şi pieptare, povestind într-una despre arta lui şi despre călătoriile care i-au adus atîţia admiratori şi atîta faimă. În jurul nostru, la umbră sînt piei de oaie puse la uscat sau la argăsit, bucăţi de piele şi de blană gata croite, pieptare multicolore în diferite faze de execuţie, panglici de meşină decorative, gheme şi papiote colorate, ace.

La Drăguş, îmi povesteşte chiar meşterul de azi, tradiţia cojocăritului este foarte veche. În memoria satului se păstrează şi azi amintirea unor meşteri care au trăit la începutul secolului: Vasile Husea, Spiridon Fogoroş, Gheorghe Jurcovan, Solomon Jurcovan, Gheorghe Rogozea, Gheorghe Sofonea a lui Şchiopu Pandurului, aceştia avînd la rîndul lor ucenici, deveniţi apoi meşteri cojocari de renume ca Gheorghe Guşeilă, Vasile Tătaru, Nicolae Sofonea, Gheorghe Popa Codrea ş.a.

De la tatăl său Dumitru Sofonea a deprins cele mai ascunse taine ale cojocăritului, tehnici şi motive decorative ce s-au cristalizat într-o practică de secole aici la Drăguş. Bătrînul Sofonea lucra cioareci, „recăle" (piese de îmbrăcăminte confecţionate din aba), „cheptare înfundate" (fără despicături în faţă) pentru femei şi bărbaţi, cojoace mari cu mîneci (unele dintre acestea cu lîna în afară — ciobăneşti), opinci, căciuli ş.a. Evoluţia portului ţărănesc din zonă a diminuat însemnătatea unor piese, aducînd în prim-plan altele precum „cheptăruţele crăpate" (adică pieptare despicate în faţă), „bondiţele", cojoacele trei sferturi ş.a. Indiferent însă de evoluţia modei Dumitru Sofonea cel tînăr a rămas credincios tradiţiei drăguşene, pe care altoieşte, cu ingeniozitate şi har, cîmpuri ornamentale ce poartă o subtilă pecete proprie.

Partea cea mai spectaculoasă a realizării unui cojoc sau a unui pieptar rămîne, desigur, împodobirea lui. Mai întîi „se scriu florile", cu ajutorul unei penițe sau chiar a unui capăt de mosor muiat în cerneală, pentru motivele de formă rotundă, cu ajutorul degetarului fiind marcați așa-numiții „ochi". Prin alăturarea elementelor de bază rezultă ansambluri decorative mai mari, amplasate pe piept sau deasupra buzunarelor ca și de-a lungul unor fîșii de meșină (numită local „pojiță").

Brodatul direct pe piele sau pe „pojiță" reprezintă într-adevăr marea artă a lui Dumitru Sofonea din Drăguș. Se coase mai întîi tot ceea ce e cu negru, apoi cu maro, cu roșu, cu vînăt, cu vișiniu, cu roz, cu verde. Sub privirile noastre uimite, pe cîmpul alb al pieptarului se nasc flori și motive geometrice de o frumusețe neasemuită, forme și culori vii, alcătuind ansambluri de o armonie desăvîrșită. Printre pleoapele întredeschise meșterul privește el însuși cu încîntare acest joc de linii și culori, în care se disting cîteva arii bine individualizate: „floarea cheptarului", amplasată în partea din față a „cheptarului înfundat", „floarea de la schinare", aflată deasupra brîului brodat de la marginea din spate, apoi „lipărul" (floarea de la guler), „țifra" (floarea dintre buzunare), trandafirul, „brăduleții", „muștele", „onurile", „ochii", „crestele".

Să reținem în finalul acestor însemnări un fapt cît se poate de semnificativ: toți cei cinci copii ai lui Dumitru Sofonea au învățat cojocăritul de la tatăl lor. Ion, băiatul cel mare, absolvent al Academiei de Studii Economice. Mărioara, fata cea mare, stabilită în Făgăraș, Livia, studentă la Facultatea de agricultură a Institutului Agronomic „Nicolae Bălcescu" din București, Lenuța, elevă a unui liceu din Sibiu și Dumitru fiul cel mic au moștenit acest meșteșug și-l duc mai departe, fiind la rîndu-le ajutoare părintelui lor sau ei înșiși autorii unor piese de cojocărit de mare frumusețe. Marele meșter de mîine va fi, se pare, Dumitru Sofonea cel mic, fotografiat aici alături de tatăl său, într-o simbolică alăturare care ne demonstrează că arta cheptarelor înflorate la Drăguș va dăinui și în următorul mileniu.

AMINTIRE DESPRE O NEDEIE

Alexandrina Mioc, din satul Ohaba-Forgaci, comuna Boldur, județul Timiș a învățat să țeasă de la bunica ei, Ana Călina. „Eram copilă, își amintește dînsa, și frumusețea costumului popular, bogăția lui multicoloră m-au atras, îndemnîndu-mă să învăț și eu lucrul cu acul". Avea 7 ani cînd a încercat să facă prima floare pe pînza albă și își amintește că n-a fost deloc ușor. Bunica, dar și mama au avut multă răbdare și au învățat-o cum să coasă, cum să aleagă culorile, cum să îmbine motivele pentru a crea cîmpuri ornamentale care să respecte tradiția țesutului și a broderiei, specificul acestui meșteșug, așa cum s-a păstrat el în Ohaba-Forgaci și în întreaga zonă etnografică a Lugojului. Așa a ajuns Alexandrina Mioc, la numai 9 ani să cunoască taina cusăturilor pe „fire numărate", a „tăieturilor" și a „ciuraturii", fapt care i-a permis atunci, la acea vîrstă a copilăriei, să țeasă primul „spăcel" (ie) pentru „ruga" (nedeia) din acel an. Vestea că fata de numai nouă ani și-a țesut și și-a brodat singură ia s-a răspîndit repede în sat, astfel că multe fetițe și chiar tinere femei veneau s-o vadă cum lucrează, încercînd să „fure" ceva din tainele acestui străvechi meșteșug.

În anii care au trecut de la acea primă ie, rămasă ca un reper sentimental în biografia sa artistică — pentru că Alexandrina Mioc este o artistă în toată puterea cuvîntului — creatoarea din Ohaba-Forgaci a parcurs, cu talent, efort și rafinate căutări tehnice și plastice, un drum ascendent către desăvîrșirea artistică. Ea realizează azi, cu deplina conștiință a priceperii și talentului său, piese superbe de port popular bărbătesc și femeiesc: „spăcele" (ii), poale, oprege, catrințe, brîie, conciuri, cămăși, obiele precum și numeroase țesături decorative menite să împodobească interiorul locuinței țărănești.

Priceperea și talentul acestei pasionate creatoare în domeniul țesăturilor și broderiei sînt preluate de nepoata sa, Doina Petruți, o tînără profesoară din comuna Sinersig, județul Timiș. Născută la 27 aprilie 1958 Doina a urmărit cu vie curiozitate, încă din copilărie, arta mătușii sale, care a învățat-o cu răbdare cum se țese pînza, cum se numără firele, cum se aleg culorile, cum se brodează. Încet-încet străvechiul meșteșug s-a transmis de la mătușă la nepoată, care a reușit, nu după multă vreme, să croiască, să coasă și să împodobească singură piese de port bărbătesc și femeiesc, cojoace, țesături de uz casnic și obiecte cu rol decorativ pentru interiorul tradițional. Studiind vechi piese de port popular, transcriindu-și elementele decorative specifice zonei Lugojului — Doina Petruți este absolventă a Facultății de filologie din Timișoara, specializarea română-franceză — ea a reușit să reconstituie pînă în cele mai mici detalii un interior de casă țărănească din zona Sinersigului, majoritatea pieselor fiind țesute și decorate de ea, concomitent cu organizarea unei expoziții de creație ce cuprinde piesele realizate de elevi, pe care îi inițiază în tainele artei textilelor, în cadrul unui „cerc gospodăresc" pe care îl conduce în cadrul școlii. Se prefigurează, deci un nou schimb de ștafetă în spațiul tradiției, al prețuirii valorilor artei noastre populare.

UNDE ESTE LUT ESTE ȘI UN OLAR

Despre meșterul olar Ionică Stepan din Biniș, județul Caraș-Severin a auzit multă lume. Biografia sa (artistică) a stîrnit interesul cercetătorilor, care i-au consacrat multe pagini în lucrările lor, numele său fiind pronunțat cu prețuire atunci cînd e vorba de meșteșugurile artistice tradiționale și protagoniștii lor. Prezent în ultimul deceniu la numeroase tîrguri și expoziții, deținătorul multor premii și diplome care certifică forța talentului său, autenticitatea creației lui în domeniul ceramicii populare, meșterul din

Biniş a reprezentat cu cinste arta tradiţională românească şi peste hotare, cu prilejul unor demonstraţii care au stîrnit admiraţia publicului căci Ionică Stepan este, între altele, un „maestru al focului", cuptoarele sale, cu două guri de foc — respectînd modelul medieval — permiţînd un superb „joc" cu flăcările, în urma căruia vasele sale dobîndesc frumuseţi greu de egalat în spaţiul breslei. Meşteşugul l-a moştenit — după cum mi-a mărturisit în cadrul unui dialog care a durat mai multe ore — de la tatăl său, iar acesta de la tatăl lui, care la rîndu-i l-a învăţat de la părintele său, tot aşa pe parcursul a şapte generaţii, pe care meşterul de azi a reuşit să le identifice, făcîndu-şi arborele genealogic. Cîndva, îmi spune acest om, acum în vîrstă de şase decenii, dar încă tînăr prin puterea mîinii şi ascuţimea minţii, toţi locuitorii Binişului se ocupau cu olăritul. Faptul este explicabil prin aceea că localitatea este aşezată într-o zonă de dealuri, unde argila şi nisipul, ca materii prime, sau combustibilul se găseau şi se găsesc şi azi cu relativă uşurinţă. Ionică Stepan îşi aminteşte şi astăzi cum pleca, copil fiind, împreună cu tatăl său, prin satele cărăşene sau timişene să vîndă ulcioare, căni, farfurii, chiupuri şi figurine de lut, olăritul, în ultimă instanţă, mijlocul principal de subzistenţă al locuitorilor din Biniş, căruia i se alătura, fireşte, agricultura.

„Unde este o rîpă este şi un olar" obişnuieşte să spună meşterul Ionică Stepan, citînd dintr-un autor pe care acum cînd scriu aceste rînduri nu mi-l amintesc. Cînd spune asta mi-l şi închipui pe artist, însoţit de nepotul său Leonid lucrînd în buza dealului de la marginea satului, de unde extrag lutul — se sapă gropi adînci de 8—10 metri. De aici argila este depozitată în grădina casei, într-o groapă special destinată acestui scop, numită „lutiţă". Gerurile de peste iarnă, ploile, arşiţa fărîmiţează „gliile" (calupurile), uniformizîndu-le şi făcîndu-le apte pentru prelucrare. Cînd încep să lucreze cei doi olari din familia Stepan îşi pregătesc din timp materialul. Lutul, amestecat cu nisip este călcat cu picioarele şi ce ciudat e atunci, îmi spune meşterul cel tînăr, liceanul, pămîntul e moale şi răcoros şi parcă îţi mîngîie tălpile.

PODOABE PENTRU SUFLET ŞI PENTRU MIRESE

Pentru Mircea Lac, creator popular binecunoscut în întreg judeţul Hunedoara şi nu numai aici, pentru că realizările sale şi ale elevilor săi au stîrnit interesul specialiştilor din întreaga ţară, lemnul are posibilităţi de expresie nelimitate. Această limbă nepieritoare şi foarte veche a

crestăturii, a sculpturii în lemn reprezintă o moştenire pe care profesorul Mircea Lac, îndrumătorul cercului de sculptură în lemn de la Casa Pionierilor şi Şoimilor Patriei din Deva, a dobîndit-o în acel sat din Apuseni în care s-a născut, Almaşu Mare, judeţul Alba, ca semn viu al unei îndeletniciri şi al unei arte arhaice, pe care moţii au transmis-o din generaţie în generaţie şi căreia i-au conferit forţă şi strălucire, aşezînd-o emblematic în fruntea meşteşugurilor pe care le-au practicat şi le practică şi astăzi, cu un talent şi o autenticitate creatoare demne de toată admiraţia. Ca dascăl la Deva, mai întîi la Liceul pedagogic, apoi la Casa Pionierilor şi Şoimilor Patriei din oraşul reşedinţă de judeţ, meşterul nostru — pentru că este într-adevăr un meşter în sensul cel mai adînc şi mai emoţionant al cuvîntului — a considerat că una din cele dintîi datorii ale sale este transmiterea acestei arte cu rădăcini multimilenare, în care s-au întruchipat atît de strălucit sensibilitatea creatoare a înaintaşilor.

Lecţiile de prelucrare artistică a lemnului (cărora li se adaugă prelegerile şi demonstraţiile practice de realizare a podoabelor din metal, tehnică străveche şi ea, specifică zonei pădurenilor) sînt nu numai o superbă demonstraţie de stăpînire desăvîrşită a meşteşugului ci şi o probă de vibrant patriotism, prin legătura intimă dintre mesajul pe care artistul il propune şi istoria dăinuirii noastre neîntrerupte. Vorbindu-le copiilor despre tradiţia acestui meşteşug el îi învaţă, încă de la început, un adevărat alfabet al ornamenticii, arătîndu-le ce valoare pot avea în ansamblul ornamental o incizie, o crestătură, o sculptură. Şi prezentarea şi folosirea uneltelor reprezintă pentru ucenicii meşterului — copii din Deva şi din întreg judeţul — o etapă a transmiterii acestei arte. „Zgîrieciul", „horjul" (compas) dăltiţa, dalta, toporul, fierăstrăul, cuţitoaia, rindeaua, cuptorul (pentru podoabele de metal realizate în tehnică străveche) reprezintă elementele unui vocabular, ale unei gramatici artistice care, odată deprinse, le permit micilor meşteri să se încumete în realizarea unor piese de certă valoare expresivă.

PRINTRE UIMITOARE FLORI DE MĂTASE

Marioara Chiru s-a născut la 4 octombrie 1949 în satul Rachelu, comuna Luncaviţa, judeţul Tulcea. Face parte, cu alte cuvinte, din generaţia tînără de meşteri populari, mai exact dintre aceia care şi-au propus să revitalizeze tradiţiile deosebit de vii odinioară, ale ţesutului şi broderiei, cărora ea le-a conferit, prin talent şi efort creator, prin

obstinația cu care valorifică tezaurul deosebit de bogat al acestei zone nord-dobrogene, o strălucire aparte. Încercînd să parcurgem, în sinteză, biografia sa artistică, trebuie să pornim de la faptul că Marioara Chiru s-a născut și a crescut într-o familie în care prețuirea pentru valorile tradiției dobîndește aspecte concrete. Bunica și mama ei au fost niște țesătoare recunoscute, prețuite nu doar în comunitatea satului Rachelu ci și într-o arie mai întinsă, bunica sa Maria Istrate fiind autoarea unor țesături brodate, de borangic, de o neasemuită frumusețe.

O realizare de vîrf a creației Marioarei Chiru o reprezintă piesele de borangic, în special ștergarele, cu „alesături peste fire" sau „ajurate cu păpuși" (șabac), avînd ca motive decorative „buchețelele", „sacsiile" (ghivece cu flori), „ajutorul cel mare", „cocoșeii", „păunii", „căluții". Borangicul este o țesătură realizată în casă de tînăra maestră, care își crește singură viermii de mătase, hrănindu-i cu frunza duzilor aflați în preajma casei și tot ea își prepară firele, pe care le sortează în funcție de grosime și calitate. Din cele mai fine, categoria I-a le spune ea, se țes maramele și ștergarele de nuntă, lungi de trei-patru metri, împodobite tot prin tehnica „șabacului" (broderie în ajuri sau prin linii de arniciuri. Din firele de borangic de categoria a II-a se realizează o altă categorie de ștergare de nuntă — „pentru mesenii de rînd" — și, de asemenea, cămăși și cearceafuri.

Caracterul artistic al activității pe care o desfășoară pasionata creatoare din județul Tulcea este confirmat și de faptul că ea reușește, prin țesăturile și broderiile pe care le realizează, să transpună în materialul textil o veritabilă sinteză a creației populare tradiționale din zonă. Studiind piesele vechi de nord-dobrogean, păstrate în muzee și expoziții, în casele locuitorilor, ca mărturii ale talentului generațiilor înaintașe, Marioara Chiru se află concomitent în postura unui cercetător al creației noastre populare. Multe din vechile piese ale costumului popular tulcean au fost reconstituite cu migală de Marioara Chiru, tehnica și ornamentica acestora fiind însușită și de alte tinere femei din satele vecine și din întreg județul ca și de o viitoare generație de creatoare, astăzi eleve, cărora maestra din Rachelu le-a „predat" arta țesutului și a broderiei. Nepoata sa (de soră), Lenuța, în vîrstă de 14 ani, a învățat de la mătușa ei multe din subtilitățile artei textile tradiționale, cărora încearcă să le confere, în contextul tradiției, o notă personală. Foarte perceptivă la sfaturile Marioarei Chiru, Lenuța cunoaște toate tipurile de broderie, își calculează cu mare exactitate necesarul de fire, știe să pregătească firele pentru țesut, urzindu-le pe gard, știe să țeasă în două și patru ițe", să rostuiască „despărțămintele" etc. Meșteșugul Marioarei Chiru va trăi deci prin nepoata ei, acum în vîrstă de numai 14 ani, așa cum vor-dăinui și frumoasele țesături și broderii de borangic, bumbac, in și lînă, mereu renăscute prin creația viitoarelor generații.

RĂȘINARI. O CRONICĂ PE STICLĂ

Pictorul Vasile Frunzete din Rășinarii Sibiului, străveche vatră de spiritualitate și istorie românească, se mîndrește cu faptul că arta sa se situează, potrivit aprecierii specialiștilor, în prelungirea unei tradiții care au avut reprezentanți de marcă în satele din Țara Făgărașului și cele ale Mărginimii Sibiului — pictura pe sticlă și pe lemn — ilustrată cu atîta har de un Matei Țimforea, să zicem. Rășinariul însuși, de unde își trage seva poezia marelui Goga, este un spațiu al interferențelor spirituale, creația populară fiind ilustrată de-a lungul anilor prin reprezentanți de frunte, al căror renume a depășit hotarele localității. În ceea ce-l privește pe Vasile Frunzete, artist popular a cărui creație are o dimensiune aparte — neputînd fi încadrat în categoria „pictorilor naivi" — trebuie spus că el se trage la rîndu-i dintr-o familie de meșteri cu renume, cojocarii Ioan și Ana Omotă, în picturile sale pe sticlă și pe lemn fiind recognoscibile parcă, alături de liniile și cromatica vechii picturi pe sticlă, și ceva din armonia ornamentală a cojoacelor de Rășinari. Din această juxtapunere creatoare rezultă poate și caracterul insolit al

picturii lui Vasile Frunzete, care realizează prin ansamblul creației sale o cronică în imagini a satului românesc de ieri și de azi, o sinteză a vieții sale individuale și colective. „Casele din Rășinari", „Ulița cu case colorate", „La fîntînă", „Coboară turmele", „Cu toba prin sat", „Tăiatul lemnelor acasă", „Carul cu juni", „Secerătorii", „Căsătoria" sînt titlurile unor tablouri ce fixează scene din viața cotidiană a satului, dar și elemente ale tradiției, perpetuate cu respect și deosebită grijă de generațiile de astăzi. Pictura sa nu-și refuză nici proiecția mitologică, lucrări purtînd titlul „Masa părinților", „Pasărea măiastră", „Meșterul Manole", „Pomul vieții", „Călărețul fără cap", „Omorîtorul de balauri", „Marele zburător", „Zmeii", „Pasărea de foc".

Narînd pictural viața satului său, Vasile Frunzete a reușit, prin talent și perseverență autodidactă, să realizeze un adevărat salt în raport cu pictura pe sticlă tradițională. Imaginile sale sînt compuse din cîmpuri monocrome, el

conturează mai întîi cu linii negre puternice, apoi umple aceste suprafeţe, egale ca ton, cu culori pure. Pictura sa nu are relief, nu are lumini şi umbre ci se constituie, aşa cum spuneam, din cîmpuri de culoare intensă, egală şi uniformă, senzaţia de profunzime fiind realizată nu din perspectiva liniilor şi a volumelor ci din culoare, din contrast. Aparent simplă, tehnica sa este realmente de mare efect, prin prospeţimea culorilor, prin jocul formelor, prin armonia ansamblului, care te duce, fireşte, cu gîndul la pictura vechilor icoane pe sticlă dar şi la unele simboluri ale picturii contemporane.

E o plăcere să-l urmăreşti pe Vasile Frunzete cum pictează, născînd prin transparenţa sticlei imagini de o memorabilă expresivitate. E interesant, de asemenea, să vezi cu cîtă măiestrie îşi pregăteşte lemnul, suprafaţa de lucru, preparînd-o cu o pastă formată din gips, cîlţi şi clei. Printre pleoapele sale întredeschise lumina face cale întoarsă către cîmpul picturii, după ce a străbătut straturile memoriei afective, şi în faţa sa se nasc, pentru a mărturisi viitorului, scene din viaţa Răşinarilor, din Satele Mărginimii Sibiului, mărturisind sensibilitatea unui artist adevărat, a cărui vocaţie este pe deplin confirmată de numeroasele expoziţii organizate în ţară şi peste hotare, de premiile şi distincţiile care îi încununează creaţia.

COCOŞUL DE HUREZ

Un mesaj artistic plin de forţă şi sensibilitate vine spre noi din spaţiul cu recunoscute tradiţii al Horezului, comuna vîlceană în care meşteşugul olăritului s-a aflat şi se află la mare cinste. Generaţie după generaţie, prin meşteri talentaţi şi prin familiile lor, au conferit acestei îndeletniciri însemnele artei, înscriind în istoria creaţiei populare un reper distinctiv, cu atribute pregnante, sintetic reprezentate de sintagma „ceramică de Horezu". Că această străveche artă e vie şi azi o dovedesc numeroasele familii de olari „active", ca şi tradiţionala manifestare „Cocoşul de Hurez", în spaţiul căreia îşi dau întîlnire meşteri olari din întreaga ţară, veniţi parcă să sublinieze prin prezenţa lor ideea că Horezul este unul din centrele cele mai prestigioase ale acestei arte, în multitudinea formelor ei de expresie.

Soţii Gheorghe şi Maria Iorga, din satul Olari, comuna Horezu formează un „tandem" artistic care s-a impus tot mai mult în ultimii ani, în competiţia benefică ce se desfăşoară între meşterii zonei. Îi defineşte pe soţii Iorga tineri încă, frumuseţea formelor şi a motivelor decorative şi, mai ales, acurateţea incredibilă în realizarea fiecărui detaliu, a fiecărui centimetru pătrat de vas. Cînd priveşti o farfurie sau o ceaşcă ieşită din atelierul acestei familii — să amintim că şi fiul şi fiica lor au moştenit pasiunea şi priceperea modelării lutului — poţi fi sigur că obiectul, sub toate aspectele lui, are ceva din perfecţiunea unei forme sculpturale îndelung şlefuite, începînd cu linia şi sfîrşind cu frumuseţea decoraţiei, realizate printr-o „diviziune a muncii", mamei şi fiicei fiindu-le rezervate mai ales operaţiile de decorare a vaselor.

Creaţia soţilor Iorga se înscrie, prin datele ei esenţiale, în linia tradiţiei care a consacrat comuna Horezu şi în special satul Olari ca un puternic centru al olăritului. E vorba mai întîi de ceramica „de uz", nesmălţuită, cu o decoraţie mai sobră, dar foarte expresivă — un simplu registru ornamental, de culoare roşie. Ceramica bogat ornamentată, pe care soţii Iorga o realizează de asemenea, are şi ea rădăcini foarte vechi şi este legată de tradiţia comemorării strămoşilor, prilej cu care erau folosite aceste vase frumos împodobite. Decorarea acestor piese ceramice se realizează cu ajutorul „gaiţei", un soi de pensulă, cu doar cîteva fire tari de păr. Culoarea este picurată pe suprafaţa vasului dintr-un corn de olar; roata se învîrte iar „gaiţa" execută mişcări de zig-zag, de „juravire" a culorii, rezultînd un brîu vibrat, un motiv căruia meşterii locali îi spun „spic de grîu". Cîmpurile ornamentale includ şi alte motive: „bobocii", „miezurile de floare", meandrele şi celebrul „cocoş de Hurez", devenit aproape o „marcă" a ceramicii realizate de renumiţii meşteri de aici. Vasele au, aproape fără excepţie, un fond maroniu sau „angobat" (culoarea albă rezultată din cufundarea în pasta lăptoasă de caolin), pe care se aplică elementele de decor, de culoare cărămizie, verde sau alte nuanţe ale acestora.

CIVILIZAȚIA LEMNULUI

„Lemnul are tainele lui, trebuie să ai răbdare să le descoperi" spune meșterul Pavel Caba din Nereju-Vrancea, unul dintre creatorii populari pentru care lemnul, într-adevăr, pare să nu mai aibă secrete. L-am văzut lucrînd, cu ocazia uneia din numeroasele întîlniri purtînd genericul „Zilele creației populare" pe care le organizează Muzeul Satului și de Artă populară din Capitală, și am fost pe drept cuvînt fascinat de acel simț special cu care știe să identifice în bucata de lemn forma ascunsă, unică parcă, ce urmează să se nască, să prindă contur, ca și acel sunet misterios care sălășluiește în adîncurile fiecărei fibre, pentru că înainte de toate meșterul Pavel Caba este un neîntrecut făuritor de instrumente muzicale. În imaginea alăturată, realizată cu prilejul amintitei manifestări, pot fi văzute, pe masa sa de lucru, cîteva din fluierele care-i poartă semnătura. O semnătură de artist, pentru că tot ceea ce realizează Pavel Caba poartă pecetea vocației sale creatoare, a înaltului profesionalism, de unde și valoarea de unicat a acestor piese. Nu e vorba, cum spuneam, numai de fluiere, ci de o întreagă gamă de instrumente muzicale (cavale, ocarine, ș.a.), ce se disting prin acuratețea și frumusețea execuției, prin calitatea sunetului pe care îl emit, fiind, în consecință mult solicitate de interpreții cîntecului popular din zonă și din întreaga țară. Prezentarea creatorului popular Pavel Caba nu ar fi însă completă dacă nu am spune că el stăpînește întregul „repertoriu" al lemnului. Cofițele, șiștarele, tiparele și „păpușarele" de caș, „veselarele", „blidarele", casele întregi construite de el sînt doar cîteva din elementele de uz gospodăresc pe care le realizează cu deosebită pricepere și cu un simț artistic înnăscut.

Meșteșugul l-a deprins de la tatăl său, Ion Caba, și de la Ion Pavel din Negulești Vrancei. De fapt aici, la Nereju, civilizația lemnului, arta prelucrării lui are vechi tradiții, încît pentru copilul Pavel Caba lemnul făcea parte

din aerul și lumina casei părintești, din viața localității natale. A preluat, deci, cu o curiozitate mereu vie dar și cu talent nativ, tot ceea ce înaintașii săi i-au transmis, punînd parcă de la sine un plus de har, de imaginație. Fluierele, de pildă, le face ca nimeni altul. Sînt suple, cu suprafața perfect lustruită, au cel mai adesea încrustații, cîmpuri ornamentale de un desăvîrșit bun gust și sună frumos, împrumutînd parcă ceva din vocea ascunsă a arborelui. Le face din lemn de prun, frasin, paltin și, arareori, din tisă, pe care o găsește mai greu, fiind o esență mai puțin reprezentată în pădurile zonei. Mi-a povestit o dată cum face fluiere din lemn de prun. Trunchiul se taie în bucăți cu fierăstrăul, apoi se despică în 6—10 bucăți, care se cioplesc cu barda (se „fățuiesc"), pînă se ajunge la o secțiune pătrată, în care se poate înscrie viitoarea circumferință a fluierului.

Prins într-o menghină, pe tejghea, lemnul e găurit cu un „sfredel", de forma frunzei de păr, spune meșterul, spre a sugera cît mai bine alura părții de lucru a acestui burghiu specializat. Apoi această bucată pătrată e subțiată cu securea și cu o rindea mică, după care i se dă forma rotundă, cu ajutorul unui „rașpel". Capetele, neprelucrate pînă în această fază, sînt rotunjite separate, după care se taie „vrana" și se confecționează dopul, elemente esențiale în obținerea timbrului dorit. Găurile se fac cu o „custură" cu trei tăișuri, după care sînt finisate cu șmirghel. Urmează operația de finisare generală, după care fluierul este uns cu ulei și lăsat să se usuce.

SUNET DE CORN

Unul din aspectele cele mai semnificative ale activității meșterilor populari contemporani îl constituie grija pentru a transmite arta lor generațiilor care îi urmează. Demersul lor mi se pare cît se poate de firesc și își găsesc explicația în iubirea lor sinceră pentru meșteșugul pe care l-au îmbrățișat și l-au slujit cu credință, cu pasiune, în dorința vie ca învățătura lor, dobîndită în urma unei activități îndelungate, să nu se piardă. Este și aceasta dovada unei autentice conștiințe artistice, a convingerii lor că moștenirea spirituală a viitorului trebuie să încorporeze și aceste meșteșuguri, pe nedrept uitate în unele locuri. Fotografia alăturată este o convingătoare pledoarie în sensul celor spuse anterior. Bărbatul în vîrstă, cîntînd la „tilincă", este renumitul creator popular Mihai Lecatiș, din Cîmpulung Moldovenesc, iar tînărul de alături, care dă semn din corn, este Nicolae Chișciuc, ginerele meșterului, căruia acesta din urmă s-a străduit să-i transmită secretele artei sale, preluate la rîndu-i de la înaintașii săi.

O convorbire cu cei doi creatori de instrumente muzicale — fluiere, „trîmbițe" (buciume), tilinci, cornuri — are o savoare deosebită, prin unda de poezie care o traversează, subtil. „Ca să faci un instrument bun, îmi spune meșterul Lecatiș, trebuie să știi cum să cauți lemnul de rezonanță. Cel mai bine poți s-o faci iarna, cînd e liniște și lemnul „doarme". Îl lovești cu muchia toporului și-l asculți cum vibrează, cum cîntă, numai atunci poți fi convins că e bun. De obicei trebuie să asculți mulți copaci pînă să dai peste cel pe care îl cauți. Străbați în lung și-n lat pădurea de molid, lovești și asculți pînă cînd deodată apare el, cel căutat, purtînd în fibrele lui o muzică aparte." E vorba, aproape fără excepție, de un arbore care

a răsărit mai tîrziu decît cei din jur, crescînd mai „dezmierdat", la adăpost de vînturi, lîngă izvoare, unde vin sălbăticiunile și calcă iarba, astfel că atunci cînd era „puiandru" copacul a putut să crească drept, în lumină.

„Ca să faci o trîmbiță, continuă meșterul cel tînăr, Nicolae Chișciuc, trebuie să cunoști o serie de reguli. Copacul trebuie să fie bătrîn, în jur de 150 de ani, și gros ca să-l nu-l poată cuprinde un bărbat cu brațele. Se taie, cum spuneam, iarna — avînd firește toate aprobările necesare — cînd arborele n-are sevă și e aproape înghețat. Apoi se crapă în lobde mari și e adus acasă, unde se ține la uscat circa doi ani, în dosul casei sau în grajd, rezemat în picioare, fiind întors pe o parte și pe alta, pentru a se usca foarte bine. Trîmbița (buciumul) se realizează în mai multe etape. Dintr-o bucată de lemn lungă de circa 3,5 m se „hăicește" cu toporul și se netezește cu „cuțitoaia" pînă se obține forma exterioară a instrumentului. Apoi se despică în două, cu „cuțitul de draniță", pentru a se putea executa canalul interior, „ighebuirea", cu ajutorul „scoabei" și al teslei (în partea mai groasă, numită „bute"). Suprapuse din nou, cele două părți sînt strînse, fără să „răsufle", cu o spirală de coajă de mesteacăn, preparată și ea într-un mod special. Aceasta se recoltează de regulă „în verde", la sfîrșitul lunii mai sau începutul lunii iunie, desprinzîndu-se de pe tulpina mesteacănului în fîșii spirale late de circa două degete și se lasă să se usuce, ani în șir, cu partea dinspre interior deasupra. Înainte de folosire se umezește cu apă caldă, se desface și se lasă așa în apă 2—3 ore. Se înfășoară pe „trîmbiță" de la bute la vîrf, avînd grijă ca tubul astfel creat să nu „răsufle", pentru că altfel calitatea sunetului lasă de dorit. Capătul spiralei se lipește apoi cu rășină sau clei, pentru a nu se desface, apoi i se pune (trîmbiței) muștiucul, din lemn de paltin, alun sau soc, acesta putînd fi schimbat la nevoie, pînă se obține sunetul dorit."

MIRCEA FLORIN ȘANDRU

Fapt divers pe mapamond

● *Un papagal furat a reușit să se întoarcă la prima lui stăpînă pentru că la momentul oportun a recunoscut cîinele casei. Fosta protectoare a papagalului din localitatea Niort (Franța), însoțită de cîinele ei, a luat parte la o vînzare de animale din orașul apropiat, La Rochelle, prilej cu care papagalul bine dresat și-a recunoscut prietenul patruped și a început să strige: „Acesta este Black, acesta este Black".*

● *Din diferite cauze, în lume se înregistrează destul de multe nașteri premature. Numai în R.F.Germania, se nasc anual înainte de termen 40.000 de copii, de cele mai multe ori subponderali, ei urmînd să-și petreacă primele săptămîni (uneori chiar luni) de viață în incubator. Ei sînt astfel izolați total de mediu, de părinți sau de personalul însărcinat cu îngrijirea lor.*

O nouă generație de incubatoare urmează să facă posibil ca această microlume protectoare să devină mai tandră, atît pentru adulți, cît și pentru părinți.

La o simplă apăsare pe buton, incubatorul poate fi înclinat, ridicat sau coborît, astfel încît părinții sau asistentele se pot dedica timp mai îndelungat copilului, șezînd.

● *Sisteme de recunoaștere și senzori aproape umani au făcut posibil ca noii roboți ai Centrului tehnic din Berlin să fie capabili să monteze parbrize la automobile. Roboților li s-a atribuit calitatea de „inteligenți" pentru că ei reușesc să descopere defectele de fabricație și să le corecteze singuri. În afară de aceasta sînt extrem de adaptabili; nu trebuie reprogramați pentru o operație diferită, iar din acest motiv li se prevede un viitor strălucit. Se preconizează ca din 1991 acești roboți să lucreze în laboratoarele spațiale, pregătind construcția de uzine pe orbită.*

● *Despre francezul René Tranoni se spune că este omul care vorbește cel mai repede. La începutul lunii februarie a recitat clar 555 de cuvinte dintr-o dramă de Molière, depășind astfel cu 3 cuvinte fostul record al unui american, ba mai mult, și-a adjudecat și recordul celor 190 de cuvinte (alese de subiect) pe care le-a rostit în exact 9 secunde.*

● *După 29 de zile și 30.000 km străbătuți pe calea aerului, o pisică slabă și jigărită, cu numele Felix, a aterizat pe aeroportul londonez Heathrow, destinația ei inițială fiind California.*

Drumul de întoarcere la stăpînul ei american l-a străbătut Felix „legal" torcînd într-un fotoliu comod al avionului companiei britanice cu destinația California.

„DE LA «BE - BOP», LA... CASA ALBĂ!"

Amintirile lui Dizzy Gillespie din lumea jazz-ului

Personaj faimos, pe numele său întreg John Birks Gillespie, el a reinventat, pur și simplu, jazz-ul! Formidabil trompetist, a inovat fără încetare și a influențat mai multe generații de „jazz-man"-i din lumea întreagă.

Născut în 1917, în Carolina de sud, pe coasta Atlanticului, a studiat mai întîi trombonul și armonia la „Laurinburg — Institute", debutînd în orchestra lui Frankie Fairfax. A cîntat apoi cu Teddy Hill, cu care a făcut și un turneu în Europa, ca trompetist. După stabilirea la New-York, începe să colaboreze cu mari nume ale jazz-ului: Ella Fitzgerald, Earl Hines, Duke Ellington. La sfîrșitul războiului, alcătuiește un cvintet cu care va semna contracte în California. Din această formație va face parte și Charlie Parker, marele său prieten și controversatul saxofonist, cu destin tragic. După dizolvarea grupului, „Dizzy" face mai multe turnee în Europa, cu o orchestră al cărei lead-er va fi. La Paris, în 1952 și 1953, repurtează mari succese. „Be-bop"-ul, noul curent lansat de el, în jazz, îl va purta pe culmile gloriei, conferindu-i o imensă popularitate. Cu începere din 1957 va participa la toate marile festivaluri de jazz din America, sau Europa: Newport, Antibes, Wright, și va edita un număr uriaș de discuri.

Deși influențat, inițial, de muzica lui Roy Eldridge, Dizzy Gillespie reușește să creeze un stil trompetistic cu totul modern. Împreună cu saxofonistul Charlie Parker — acesta din urmă, o adevărată legendă în lumea jazz-ului! —, inițiază celebra revoluție stilistică „be- bop", încă de la începutul anilor '40. Deformîndu-și trompeta și folosind, uneori, surdina, Dizzy s-a remarcat întotdeauna printr-un „atac" precis, percutant, o sonoritate clară și o excepțională virtuozitate, cu întorsături bruște ale frazei muzicale, ce se desfășoară, frecvent, în registrul acut. A putut fi ascultat, de două ori, și la București: în noiembrie, 1971, cu formația „The Giants of Jazz" și în 1974, cu prilejul turneului „Newport in Europe", cînd s-a dovedit a fi și un „show-man" excelent, dispunînd de o inepuizabila vervă orală și mult haz.

Aceeași vervă poate fi descoperită și în amintirile sale (atît de sugestiv intitulate „To be or not to bop"!), publicate pe la mijlocul anilor '70. Dizzy povestește, cu o seriozitate simulată, într-un stil specific american, despre „avatarurile gloriei" sale, despre prietenii și colaboratorii săi — uneori citîndu-i chiar pe aceștia, pe pagini întregi —, despre mărirea și decăderea lui Charlie Parker, despre turnee, contracte, despre ambițiile sale, ca și despre problemele pe care i le-a creat discriminarea rasială.

Uriașa sa popularitate l-a făcut, în cele din urmă, să candideze pînă și pentru postul de Președinte la Casa Albă...! Sînt copioase paginile în care dezvăluie cum și-ar fi alcătuit o echipă guvernamentală, cu Duke Ellington — ministru, secretar de stat, sau Ray Charles — director al bibliotecii Congresului, ș.a.m.d.. Imaginea atît de contradictorie a unei Americi spectaculoase, dar cu flagrante, de-a dreptul scandaloase, inegalități răzbate printre rîndurile așternute de Dizzy pe hîrtie.

„TO BE OR NOT TO BOP!"

Contribuția mea a fost, în același timp, ritmică (de inspirație afro-cubaneză!) și armonică. Le explicam pianiștilor cum să plaseze acordurile în raport cu soliștii, pentru a le oferi acompaniamentul ideal. De exemplu, în loc să cînt cu conștiinciozitate fiecare notă dintr-o partitură foarte încărcată, eu le eliminam pe cele pe care le consideram „în plus", trișînd însă, pentru a lăsa impresia că ele există și se aud...!

Așa se explică faptul că, cei care au vrut să noteze acordurile mele, au transcris note pe care eu nu le cîntasem niciodată... Notele mele erau, de fapt, doar „subînțelese"! Aceasta, hai să-i spunem, „iluzie acustică", era de fapt noua formă de frazare muzicală și era exact ceea ce deosebea muzica noastră de cea a înaintașilor (...)

Cînd **Charlie Parker** a sosit la New York, în 1942, noul stil se născuse deja, dar el i-a adus o dimensiune în plus. Mai văzusem saxofoniști cîntînd cu o viteză uimitoare, dar nici unul ca el. Și apoi, ideile lui, intrările, „swing"-ul lui! Eu, care fusesem întotdeauna înnebunit după pian, am renunțat la el, ca și la trompetă, în favoarea sax-ului pen

tru a demonstra, la **„Jardbird"**, felul în care ideile noastre se puteau include în noul stil; concertul a fost epocal. **Charlie Parker** avea o frazare foarte personală, bazată, în special, pe accentuarea tonală și pe spiritul **„bluesy"**; ceilalți interpretau mai egal, mai uniform. Contribuția lui **Charlie Parker** la curentul nostru muzical se situează, mai ales, la nivelul interpretării temelor, a inflexiunilor și a liniilor melodice. Captivante, unele dintre ele... Profunde! Melodii la fel de frumoase și de emoționante aproape, ca muzica lui **Beethoven**. Poate exagerez, dar așa ni se părea nouă, cel puțin...

TURNEE DE JAZZ ÎN ANII SEGREGAȚIONISMULUI RASIAL

Întorcîndu-mă în timp, îmi amintesc că, spre sfîrșitul lui 1941, mi s-a ivit ocazia să plec în turneu, în Canada și în **„Midwest"** cu o orchestră albă, cea a lui **Charlie Barnet**. În vremea aceea, discriminarea rasială se simțea mai puțin în mediul oamenilor de jazz. Era, totuși, ceva, din moment ce nu prea existau orchestre albe de renume, care să angajeze permanent cîntăreți negri! Excepție făcea orchestra lui **Benny Goodman**. Orice scuză părea convenabilă pentru a justifica această nedreptate: incidentele pe care le-ar putea provoca orchestrele mixte (Albi/Negri) față de anumiți clienți, sau patroni de restaurante, rasiști, complicațiile ce s-ar fi putut ivi într-o orchestră albă, din cauza elementelor de culoare, în locuri publice ca hoteluri, toalete, baruri, care aplicau legi segregaționiste. Dar părerea mea este că motivul principal era acela că majoritatea orchestrelor albe acceptau fără să protesteze această situație, pentru a se apăra de concurența periculoasă a cîntăreților negri. Faptul că am acceptat locul oferit de **Charlie Barnet**, era, într-un fel, o formă de a lupta împotriva discriminării rasiale.

Charlie Barnet era cunoscut pentru ideile sale liberale. O angajase deja cîntăreața pe **Lena Horne**. Mai tîrziu i-a luat pe basistul **Oscar Pettiford** și trombonistul **Trummy Young**. Dar pe vremea angajării mele eram singurul negru! Odată cîntam într-un mare hotel din Indianapolis, oraș renumit pentru rasism. Negrii nu aveau nici măcar dreptul să-și cumpere un bilet pentru spectacol.

Într-o zi, la hotel m-a oprit un portar și m-a întrebat unde merg.

— În cabina artiștilor.

— De ce?

— Fac parte din orchestră.

— Pe naiba!

A trebuit să intervină cineva din orchestră ca să mă lase să trec și să ajung la repetiție!

O altă întîmplare amuzantă — la Detroit era un trompetist alb care, văzîndu-mă că țin trompeta cu gura în jos, în timp ce-mi citeam partitura, mi-a zis:

— Trebuie să ridici trompeta. Gura trebuie să treacă peste pupitru ca să lasă sunetul bine. Ține trompeta în sus!

— Bine. Am să-ncerc.

Și, ori de cîte ori uitam, ridica mîinile ca să-mi reamintească. După două săptămîni am învățat să țin trompeta corect.

LA HOLLYWOOD, PREGĂTIRI DE CONCERT

Membrii orchestrei fuseseră aleși cu grijă. Îl angajasem și pe **Charlie Parker**, pentru că era, fără îndoială, un geniu, fratele meu siamez, „jumătatea" mea muzicală. **Milt Jackson** era un tînăr vibrafonist care putea să „urce" ajungînd foarte repede la stilul nostru, cu o interpretare percutantă, plină de inventivitate ritmică și debordînd de inspirație. De departe cel mai bun elev al meu, **Ray Brown** interpreta textele de bas modern cele mai solide cu o tehnică suplă, perfect aplicată. S-a făcut observația că angajasem doi albi: pianistul **Al Haig** și bateristul **Stan Levey**, ceea ce părea ciudat în vremea segregației. Lumea părea să uite că era vorba de doi interpreți excelenți, pasionați ai noului stil. S-au lansat zvonuri că **Charlie Parker** nu era deloc încîntat să lucreze cu mine. Total inexact! **Yard**, impresarul, era fericit să nu aibă responsabilitatea acestei angajări, pentru că nu era sigur că o poate respecta. Luasem, de altfel, șase cîntăreți în California, în loc de cinci, prevăzuți în contract, știind că nu pot cînta cu certitudine pe sprijinul lui **Yard**. **Charlie Parker** era un mare muzician, atît de mare încît i se întîmpla uneori să hoinărească peste măsură și să ajungă foarte tîrziu pe scenă. În astfel de situații, patronul îmi spunea: „Contractul indică cinci cîntăreți, dar nu văd decît patru pe scenă. Trebuie să reducem plata." **L-am mai angajat și pe Milt Jackson**, ca să fim siguri că vom fi mereu cinci. Cîteodată, **Charlie Parker** lipsea toată dimineața, iar patronul întreba: **„Unde e Charlie Parker?"** Eu răspundeam: „Numele lui nu figurează în contract. Tot ce îmi ceri dumneata este să am cinci oameni pe scenă, și îi am". Pînă la urmă era de acord, iar mai tîrziu venea și Charlie... (...)

În sfîrșit, aveam grupul meu! — **„Cvintetul lui Dizzie Gillespie"** —, în care **Charlie Parker** era un membru eminent. Eu onoram facturile și luam hotărîrile!

Am fost prea bun prieten cu **Charlie Parker** ca să-l pot vorbi de rău acum. De aceea îi las pe alții să evoce, aici, despărțirea noastră.

Stan Levey (percuție): Singurul lucru care-l enerva teribil pe **„Diz"** era să ne vadă ajungînd cu întîrziere la repe

ţie. El este un profesionist adevărat, care nu suportă acest gen de atitudine. Incorectitudinea era de neconceput pentru el! **Charlie** nu venea niciodată înainte de 11,15, şi începeam cu întîrziere. **Parker** trecea printr-o perioadă foarte proastă. Era deja bolnav şi complet dezorientat. Dar **„Diz"** ştia aceasta cînd înfiinţase grupul.

Charlie era un „iresponsabil" pe care trebuia să-l ţii legat ca să fii sigur de prezenţa lui. Talentul însă, geniul lui, compensau din plin lipsurile. **Dizzy** adoptase faţă de el atitudinea unui părinte care are în grijă un mic geniu, un copil minune, pe care trebuie să-l supraveghezi, ca pe orice copil. Nu trebuia să-i dai toţi banii deodată, pentru că ar fi cheltuit totul şi nu s-ar mai fi întors în grup.

Dar **Charlie** avea caracter şi o personalitate foarte puternică. Ştia ce vrea! Relaţiile dintre cei doi erau destul de încordate pentru că Dizzy, ca un adevărat profesionist, hotăra, spre exemplu: „Începem la 9,30!" Dar **Charlie** nu începea niciodată la o asemenea oră. Era foarte dezordonat. Această atitudine a frînat prietenia lor, pentru că **Dizzy** nu o putea accepta. Avea ambiţie, voia să reuşească cu orice preţ, să devină o vedetă.

Cînd termenul angajamentului nostru în California se apropia de sfîrşit, **Parker** ajunsese o umbră. Era o ruină, un om complet distrus.

Walter Gilbert Fuller (aranjor): După întoarcerea la New-York, **Charlie Parker** a fost reprimit în orchestra care avea acum un angajament într-o sală din **„Bronx"**. Dar a fost ultima lui apariţie împreună cu noi. Era dărîmat şi a stat în colţul lui pînă cînd i-a venit rîndul pentru solo. Şi-a luat sax-ul, l-a dus la gură şi a bolborosit: „bleo, bleo, bleo..." Iar **„Diz"**, în faţa unei săli arhipline, a strigat: „Daţi-l afară pe nenorocitul ăsta!" Nu voia ca orchestra lui să apară ca o şleahtă de drogaţi.

CELE CINCI ACUZAŢII FATIDICE...

În 1946 au început să circule, şi chiar să apară în presă poveşti destul de „sordide" despre grupurile **„be-bop"**. **Acuzaţia nr. 1: „Be-bop"-erii** purtau haine excentrice şi ochelari negri, seara... Urmăriţi moda anilor '40, în filmele vechi, care rulează uneori, tîrziu, la televiziune: haine lungi, aproape pînă la genunchi, şi pantalonii largi! De fapt, mă îmbrăcam ca toată lumea, ca orice personaj al vremii. Mai tîrziu, în plină epocă **„be-bop"**, am devenit un fel de **„dandy"**, cu pantaloni strînşi pe gleznă, dar cu nimic mai extravaganţi decît **„jeans"-ii** peticiţi de astăzi.

Pentru scenă aveam costume cu revere foarte late şi centuri — cadou de la un croitor din Chicago! — dar pe care nu le purtam în oraş. Mai tîrziu ne-am hotărît să purtăm haine uşoare, de caşmir ruginiu, dar fără revere. Am lansat chiar o modă! Lumea s-a luat după noi, ajungînd la concluzia că e ridicol să mai plăteşti în plus pentru revere late... În 1943, revista **„Esquire"**, cea mai influentă pentru moda masculină, a calificat ţinuta noastră drept elegantă, deşi îndrăzneaţă, şi a publicat o poză de-a noastră.

În amintirea Franţei poate, pentru care aveam o slăbiciune, am adoptat, la un moment dat, bereta. Era practică, pentru că la nevoie o puteai băga şi în buzunar. Înainte, îmi pierdusem o mulţime de pălării! Ca orice **„dandy"** al vremii, îmi plăcea să port pălărie, dar cele pe care le tot pierdeam costau 9 dolari bucata. În timpul unor înregistrări, neavînd surdină la trompetă, am înlocuit-o cu bereta, şi, cum eram iniţiatorul unui curent, tinerii mi-au urmat imediat exemplul!

Acuzaţia nr. 2: „Be-bop"-erii purtau barbă, de fapt „barbişon", sau alte soiuri de „prelungiri păroase"...

La început mă rădeam sub buza inferioară, dar aveam senzaţia de arsură şi de înţepături. Cînd începea să crească părul din nou, mi se irita pielea exact în locul în care venea în contact cu trompeta. Aşa că mi-am lăsat „bărbuţa", unul dintre atributele mele cele mai caracteristice. De fapt, acest smoc de păr — care nu displace, de altfel, doamnelor... — este foarte folositor pentru a face mai blînd contactul cu trompeta, şi m-am gîndit că mă va ajuta să-mi îmbunătăţesc stilul.

Acuzaţia nr. 3: „Be-bop"-erii foloseau un jargon ciudat sau încercau să vorbească la fel ca negrii...

Această acuzaţie e, întrucîtva, îndreptăţită. Foloseam cuvinte din **„Dig latin"**, limbajul codificat, ca **„ofay"** pentru a vorbi despre un alb. **„Pig latin"** este un soi de limbaj codificat care s-a dezvoltat în rîndurile populaţiei de culoare şi care permitea adulţilor să comunice fără să poată fi înţeleşi de copii şi de neiniţiaţi. De altfel, negrii aduseseră din Africa un număr mare de cuvinte care au intrat în vorbirea curentă, ca de exemplu **„yum-yum"** (ce bun — ce bun!), etc.

Jargonul **„Be-bop"** se crease foarte simplu. Cineva lansa cîte un cuvînt care suna bine, altul îl repeta, apoi altul — şi tot aşa. Fără să ne dăm seama, fusesem iniţiatorii unui limbaj ermetic, pe care, ca să-l descifrezi, trebuie să fii avizat. Ziua în care **„Vulturul va zbura"** (vulturul american, bineînţeles!) era ziua în care erau plătiţi

cîntăreţii!... Un **„brici"** era curentul venit pe vreo fereastră deschisă şi care era tăios ca o lamă. Un oarecare număr de cuvinte, pe cît de pitoreşti, pe atît de colorate, s-au strecurat în limba engleză, dar nu cred că am fost autorul nici unuia dintre ele, cu excepţia lui **„Be-bop"**. Era modul obişnuit de a ne exprima, al nostru, al negrilor, iar cei ce voiau să comunice cu noi trebuiau să ţină seamă de el!

Acuzaţia nr. 4: „Be-bop"-erii aveau, zice-se, atitudini „antipatriotice" faţă de segregaţie, şi faţă de **„Felul american de viaţă" („The American Way of Life")**. E adevărat că noi n-am vrut niciodată să rămînem închişi într-un context pur american, pentru că eram creatorii unei arte cu rădăcini universale. Refuzam, de asemenea, rasismul, sărăcia, exploatarea anumitor clase şi nu eram dispuşi să ducem o existenţă monotonă, pentru a supravieţui. Dar aceste sentimente nu aveau nimic „antipatriotic"! Dacă America refuza să-şi aplice Constituţia şi să se respecte ca oameni, noi nu mai aveam nimic de împărţit cu sistemul lor şi cu **„Felul american de viaţă"**. Şi s-a ajuns pînă acolo încît să se considere că cine iubea muzica noastră era „antiamerican"!...

Acuzaţia nr. 5: „Be-bop"-erii aveau preferinţă pentru alte religii, decît cea creştină. Nu e decît parţial adevărat! Majoritatea cîntăreţilor şi compozitorilor negri, inclusiv cei din perioada **„bop"**, au avut primul contact cu muzica datorită bisericii. Şi au fost supuşi acestei influenţe toată viaţa. Dar, din motive mai degrabă sociale decît religioase, un mare număr de cîntăreţi de jazz au trecut la islamism, începînd cu anii '40. „Ascultă, dacă te faci musulman, devii alb!" — se spunea. „Capeţi un alt nume şi gata, nu mai eşti negru!". Mulţi au început să se convertească pentru că părea mai avantajos să nu mai fii negru în vremea segregaţiei. Chiar şi eu am fost tentat, dar mi-am zis apoi că majoritatea celor din generaţia mea încearcă să se transforme în orice, numai să nu rămînă „negri" şi e păcat. Nu aveau conştiinţa identităţii rasei lor şi încercau să se lepede de ceea ce li se părea a fi o ţară. Şi cînd toţi aceştia au aflat că, de exemplu, **Idris Suleiman**, care tocmai trecuse la islamism, putea să intre în restaurantele rezervate albilor şi să cumpere sendvişuri pentru ceilalţi, pentru că nu mai era „negru" — cu toată culoarea lui de horn nescuturat! — au început să se convertească unul după altul...

(...) Muzicienii începuseră să-şi înscrie, la rubrica „rasă", din buletinul de identitate, litera **„W" (White=alb)**. Kenny Clarke mi-a arătat buletinul lui zicînd: „Ia te uită, negrule, eu nu mai sînt negru, sînt alb!". Purta acum numele arab **„Liaqat Ali Sallam"**. Un altul a intrat într-un restaurant unde negrii nu erau primiţi. A declarat că se numeşte **„Mustafa Dalil"** şi a fost lăsat să intre, iar patronul l-a primit politicos chiar!

Cînd m-am dus să-mi fac şi eu buletinul de identitate, n-am permis poliţiei să înscrie nimic la rubrica **„rasă"**. Cînd poliţistul a vrut să completeze, l-am întebat:

— Ce puneţi acolo, **„C" („coloured" = „de culoare")**?

— Păi, ce să pun, sînteţi negru, nu?!?

— Eu, negru? Nu...

— Atunci ce sînteţi, alb?

— Nu sînt nici alb. Nu treceţi nimic în rubrică şi daţi-mi buletinul aşa. Şi aşa a făcut. Nu voiam nici **W(white)** nici **C(coloured)**.

Un ultim atac împotriva noastră a fost comis cînd presa a început să afirme, sus şi tare, că **„be-bop"-erii** erau un pericol pentru muzica populară, pentru **„blues"**-uri şi pentru vechiul jazz **„Dixieland"**. Ceea ce nu era adevărat!

Cearta dintre **„bop"-eri** şi „zaharisiţi" (care nu cîntau şi ascultau decît **„New Orleans"**), a fost iscată de vechea şcoală, care ataca fără încetare muzica noastră, ponegrind-o. Spuneau peste tot: „Asta nu e muzică!".

Chiar şi **Louis Amstrong** ne-a criticat; nu pe mine, personal, în orice caz niciodată felul meu de a cînta la trompetă. A spus lucruri neplăcute despre cei care încercau să mă imite, dar niciodată vreun cuvînt care să pună la îndoială calităţile mele de trompetist, sau cunoaşterea instrumentului. Despre **„be-bop"** spunea, însă: „Vai, vai, ce «putreziciune». Nici măcar melodie..." Dar **Louis** nu putea să înţeleagă muzica noastră, nu avea formaţia culturală necesară ca să poată sesiza structura temelor noastre şi întreg sistemul nostru armonic.

Eu, în schimb, l-am criticat pe **Louis** pentru latura lui de **„Negru cumsecade, de pe plantaţie"**, care nouă nu ne prea plăcea. Ori de cîte ori eram întrebat ce părere aveam despre imaginea lui în public, cu batista lui mare şi cu zîmbetul generos, adresat rasismului alb, am răspuns că nu eram de acord. Nu voiam ca albii să-şi închipuie că eram gata să accept, din partea lor, ceea ce acceptase **Louis Amstrong!** În fond, aveam şi eu felul meu propriu de a le cînta **„Coliba unchiului Tom"**. Fiecare generaţie de negri a trebuit să-şi găsească stilul ei propriu de a o face, pentru a se putea adapta unei situaţii, fundamental nedrepte. Amintiţi-vă comicii negri de demult, cu replici de genul: „Am înţeles, dom'le patron...", cu care cei de astăzi nu mai sînt de acord, ceea ce nu-i împiedică să facă glume de alt gen, despre nedreptăţile pe care le-au suferit. Abia mai tîrziu am înţeles că interpretasem greşit zîmbetul blajin al lui **Louis**. Exprima, în fond, refuzul total al furiei, al frustrărilor rasiale, care ar fi putut să-l lipsească de veselia lui, imprimîndu-i-se pe chip. Aparţinînd unei alte generaţii, îl judecasem greşit!

DE LA „BE-BOP", LA... CASA ALBĂ!

În 1964 — ce credeţi?! — mă hotărăsc să particip la alegerile prezidenţiale, cu scopul cel mai nobil din lume: apărarea cauzei negrilor de a-şi exercita drepturile! Adversari îmi erau, atunci, **Barry Goldwater** şi **Lyndon Johnson**. Toată lumea a crezut că înnebunisem, dar popularitatea mea a crescut enorm.

Jon Hendricks ne-a dat tonul, în cîntecul nostru de luptă, pentru care compusese cuvintele, pe melodia **„Salt Peanuts"**:

„Dacă vreţi să alegeţi un preşedinte foarte bun –
Votaţi-l pe **Dizzy!** *Votaţi-l pe* **Dizzy!**
Dacă vreţi ca guvernul să devină simpatic –
Votaţi-l pe **Dizzy!** *Votaţi-l pe* **Dizzy!**
Şi atunci politica va dansa **swing**...
Votaţi-l pe **Dizzy**, *Votaţi-l pe* **Dizzy!**
Preşedintele trebuie să fie un tip de încredere...
Votaţi-l pe **Dizzy!**..."

Povestea era nostimă şi aducea o undă de umor campaniei noastre. Apoi am prezentat cîteva sugestii Congresului şi Administraţiei, în general. Am cerut, în mod special Comisiei senatoriale pentru securitatea interioară, să ancheteze activităţile antiamericane şi tot ce se ascundea „în spatele cearşafurilor albe"; am cerut celor de la **NASA** să lanseze pe orbită cel puţin un astronaut negru etc. Am mai „lansat" şi cîteva „pastile", sugerînd schimbarea culorii Casei Albe...! Admiratorii mei fondaseră **„Societatea John Birks"** şi vindeau tricouri cu portretul meu pe piept, după exemplul admiratorilor lui **Bach** şi **Beethoven**. ori de cîte ori criticii mă întrebau de ce eu, un cîntăreţ de jazz, îmi depusesem candidatura la preşedinţie, le răspundeam: „pentru că avem nevoie de un preşedinte..." Aveam proiecte pentru toate domeniile, iar pogramul nostru începuse să se contureze rapid (...).

La jumătatea campaniei, discursul meu era deja bine rodat şi a fost citat în presă, cuvînt cu cuvînt. Îmi expuneam pe această cale ideile directoare, privind principalele numiri în posturile guvernamentale.

Miles David (iniţiatorul **„free-jazz"-ului** — n.trad.) şi-a oferit serviciile ministerului de Finanţe, dar eu l-am sfătuit să preia mai de grabă conducerea C.I.A. **Max Roach**, baterist, şi-a manifestat dorinţa de a prelua ministerul de Război, dar, pentru că noi sîntem pacifişti, i-am recomandat să citească ceva din lucrările lui C. Bright Mills şi l-am convins să opteze, totuşi, pentru Apărare. M-am gîndit, bineînţeles, la **Charlie Mingus**, pentru postul de ministru al Păcii, pentru că aveam cu toţii interes... (ha, ha!) să-l lăsăm în pace pe acest **„jazz-man"** nebun dacă vrem să rămînem în viaţă! **Ray Charles** va răspunde de Biblioteca Congresului. Vom depune, de asemenea, o moţiune pentru a obţine hotărîrea Congresului de a-i retrage naţionalitatea guvernatorului **George Wallace** (atunci guvernator în Alabama, aprig apărător al segregaţiei — n. trad.).

Pentru funcţia de **ministru-secretar de Stat**, m-am gîndit la **Duke Ellington**. Este omul ideal pentru acest fel de post, capabil de a trage pe sfoară pe oricine! **Louis Amstrong** va deţine portofoliul Agriculturii. Nimeni nu cunoaşte mai bine decît el problemele plantaţiilor de bumbac... Mary Lou Williams a acceptat deja postul de ambasadoare la Vatican. Iar în urma unei analize serioase a calificării şi a resurselor interioare ale mai multor candidaţi, am hotărît ca **„marele rabin al jazzului modern"**, **„maharajahul muzicii contemporane"**, unul dintre „tinerii" noştri cîntăreţi de avangardă, foarte talentaţi şi creativi, **Theodonius Sphere Monk**, să fie trimis în lume, timp de patru ani, ca ambasador plenipotenţiar itinerant...

Vor mai exista de asemenea portofolii şi pentru **Peggy Lee** (ministrul Muncii), **Ella Fitzgerald** ()Sănătate şi Educaţie), **Carmen Mc.Ree, Benny Carter, Woody Herman** şi **Count Basie**. Ei au colaborat încă de la început la programul nostru educativ de jazz, disciplină ce va fi predată copiilor în toate şcolile.

Postul de „poet laureat" al ţării îi va reveni, fireşte, lui **John Hendricks**, care şi-a oferit serviciile de textier în timpul Campaniei.

În postul de vice-preşedinte mi-ar plăcea să fie aleasă **Ramona Crowell**, unul dintre liderii **Societăţii „John Birks"**, autentică indiană **Sioux** (...).

Preşedintele Johnson a înţeles seriozitatea campaniei atunci cînd cîntăreţii au venit să manifeste, în faţa unei discoteci care aduna fonduri pentru el. Protestau împotriva faptului că la toate reuniunile se foloseau numai înregistrări. Pancartele lor purtau inscripţia: „Discurile nu votează!"

...Îmi plăcea ideea de a fi candidat şi mi-ar fi plăcut chiar să fiu ales...!

Adaptare şi prezentare MARIUS PETRESCU

● Cînd editorul Harold Ross a fondat „The New Yorker" redacția se afla într-un birou extrem de modest, lipsit de aparatura și materialele necesare. Scriitoarea Dorothy Parker fusese angajată de curînd, cînd Ross o întîlni în timpul orelor de program, în restaurantul de la subsolul clădirii. „Ce cauți aici?" întrebă șeful ziarului enervat, „De ce nu stai sus, să scrii?". „Folosea altcineva creionul", explică ea liniștită.

● Un tînăr îi trimise iubitei prima orhidee cu următorul mesaj: „Cu toată dragostea mea și aproape tot salariul".

● O femeie care își omorise soțul a fost achitată datorită insistențelor unei judecătoare. După proces, judecătoarea și-a explicat astfel atitudinea: „Mi-a fost milă de ea, la urma urmei, e o biată văduvă."

● Iritat, șoferul de taxi spune doamnei care vrea să coboare:

— Nu vă costă nimic! Dumneavoastră ați condus tot drumul.

● SOȚIE: O persoană care poate să se ducă să ia din sertarul de sus al dulapului soțului batista care nu era acolo.

● AUTOBIOGRAFIE: Ficțiune scrisă de cineva pe baza unor fapte pe care le cunoaște.

● GENIU: Capacitatea infinită de a se chinui pe sine și pe ceilalți.

● PSIHOLOGIE: Știința care îți explică ceea ce înțelegi cu ușurință, în cuvinte cărora nu le poți da de capăt.

● Nepoțelul de 14 ani studia la școală „istoria popoarelor care vorbesc limba engleză" de Winston Churchill.

„Unii dintre noi ne-am gîndit să-i scriem o scrisoare", spuse el bunicului.

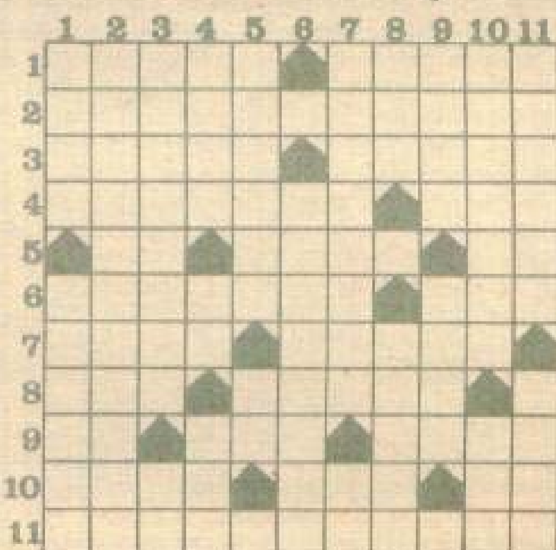
„Sînt convins că Sir Winston va fi foarte încîntat".

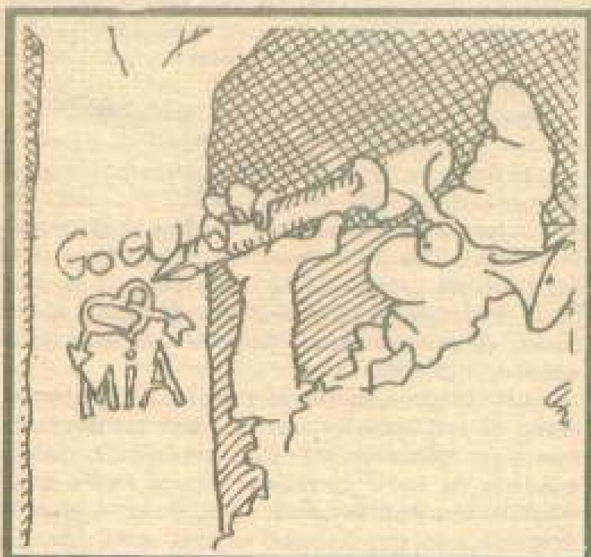
„Știu eu", spuse băiețelul pe gînduri, „noi am vrea să-l rugăm să nu mai scrie alte cărți".

● Băiețelul, către bibliotecar: Aveți ceva referitor la părinții între 30 și 35 de ani?

ÎNCRUSTAȚII PE SCOARȚĂ

ORIZONTAL: 1) Astea te duc la un schimb de cuvinte încrucișate — Un om gospodar ce duce o viață de ascet 2) Digul unui curs de apă 3) Fructe... stricate — Fire bune conducătoare de curent 4) Concurent cu o pilă — Flori presate 5) Carne de vită! — Chemarea salvării într-un caz de apă la plămîni — Limită la numitor! 6) Însemn al puterii... de seducție — Pădurea spînzuraților 7) A realiza o surpriză — Fuse de cîteva ceasuri 8) Bună de înrămat — Citite din scoarță-n scoarță 9) Fata de la țară! — Groasă de-un țol — Depășit de evenimente 10) Un acru de vie — Brațe înălțate la cer (sing.) — Un zîmbet pe 16 mm! 11) Lucrare de stat

VERTICAL: 1) Lăcașul unei prize ale cărei fire înroșite scot fum — Un om plin de bunăvoință 2) Stare de fapt 3) Miniatură de sticlă — Prezentate mai jos! 4) Dată la școală pentru instruire — Cantina din incinta combinatului! — Cîștigător în cadrul unei competiții de masă 5) Subiect în dezacord flagrant cu predicatul (pl). — Nucleu de stibiu! 6) Uvertură muzicală 7) Motor cu ardere internă — Rubrica agrară! 8) Spațiul de manevră al unei vedete de coastă — Compoziție cu elemente specifice pentru suflători 9) Zidul plîngerii — Susținător la galerie 10) Virulentă manifestare a răului de mare, în plină hulă — Storși după ce au avut de-a face cu o muiere 11) Aripi ridicate în tărie — Negație pentru un anumit post

Dezvăluiri din lumea dezmoșteniților soartei

— FRAGMENTE DIN CARTEA ZIARISTULUI VEST-GERMAN GÜNTER WALFRAF „GANZ UNDER"—

Osman Tokar (22 de ani), colegul meu de muncă turc, și-a pierdut locuința. Adler l-a consolat întruna cu plata salariului. Dar proprietarul lui nu se lasă purtat cu vorba. Osman a trebuit să se mute și să-și lase în casă și cele cîteva mobile prăpădite. Proprietarul le-a încuiat în beci ca garanție, pînă ce Osman a plătit 620 mărci — chiria restantă. De atunci Osman nu mai are domiciliu stabil. Uneori doarme la un văr pe o saltea trîntită pe coridor, alteori prietenii îl mai lasă să înnopteze la ei cîteva zile. Nicăieri nu poate rămîne mai mult timp, pentru că toți au prea puțin loc chiar și pentru ei înșiși. Așa cum mi-a mărturisit rușinat, Osman a înnoptat de cîteva ori și pe băncile din parc. Acum îl paște expulzarea, pentru că nu are cum să dovedească existența unui domiciliu stabil și a cerut deja de cîteva ori ajutor social. Nu vrea să se întoarcă în Turcia. Acolo a fost doar de cîteva ori în vizită și printre străinii reci din Germania se simte totuși mai bine decît în patria părinților săi, unde nu și-a petrecut decît primii doi ani de viață. Vorbește germana ceva mai bine ca turca, dar amîndouă limbile au rămas pentru el limbi străine. Nu știe unde îi este, de fapt, locul și are senzația că „i s-a furat sufletul". Îi ofer lui Osman locuința din strada Diesel, dar refuză. Lucrînd la Thyssen, s-a ales cu o tuse iritantă cronică și se teme să doarmă „în patul otrăvit de lîngă cocserie". Uneori îl bîntuie gînduri sinucigașe. Odată, după ce am lucrat împreună într-un schimb într-un buncăr de praf și am inspirat tone de mizerie, după care ne-a apucat voma, el a observat în timp ce făceam o scurtă pauză la suprafață: „Cîteodată visez că am făcut o săritură în focul curgător din cuptorul înalt. Faci o dată „țiș" și nu mai simți nimic." Eu (Ali) am tăcut încurcat.

„Ne e frică numai pentru că e ceva nou pentru noi și încă nimeni n-a făcut-o, „spune Osman". Să te tîrî ca un vierme în praf și să fii mereu călcat în picioare, este totuși mult mai rău. „El povestește despre un muncitor, care s-a accidentat căzînd într-un cuptor înalt și a ars imediat. Cum n-a mai rămas nimic din el, s-a luat simbolic o șarjă de oțel din vîlvătaie și s-a înmînat rudelor pentru „înmormîntare". În realitate trupul său fusese topit împreună cu oțelul în tablă — pentru automobile, oale sau tunuri.

Osman povestește că vrea să-și viziteze un unchi la Ulm. Ar putea să locuiască acolo și să capete ceva de lucru, cel puțin tot atît de nesănătos ca la Thyssen, dar mai bine plătit. La început nu îndrăznește să spună despre ce e vorba: „La Thyssen trebuie să înghițim praf și să muncim din greu. La atîta muncă trebuie doar înghițit și dat din sîngele nostru. „Osman spune că pentru această muncă deosebită sînt foarte ceruți turci și alți străini, ca indonezieni, refugiați din America Latină și Pakistan, **drept cobai umani** pentru industria farmaceutică. Îl întreb dacă n-aș putea participa în locul lui la o experiență, care

urmează să înceapă în zilele următoare. Drept despăgubire îi ofer jumătate din salariul care i se cuvine: 1 000 de mărci. — E de acord. Pe mine treaba asta mă aranjează, pentru că, din cauza umărului meu dureros și a bronșitei, care încetul cu încetul se cronicizează, ar fi trebuit, de fapt, demult să renunț la greaua muncă fizică de la Thyssen.

Osman mă prezintă Institutului LAB din Neu-Ulm, o construcție solidă și sordidă cu un aer de cămin pentru tineret din anii cincizeci. Drept „părintele căminului", la recepție stă un tînăr de vreo douăzeci și cinci de ani, bine dispus și plin de sine. Se străduiește să creeze o atmosferă destinsă, care să nu inspire frică. În sala de așteptare cîțiva punkiști irokezi, care fac parte dintre clienții de bază, cîțiva străini cu aspect de sudici, cîțiva tineri șomeri. Și doi din mediul berberilor de la gară, din ei duhnind a băutură.

Eu (Ali) prezint biletul pe care mi l-a dat Osman, și-l întreb pe „șeful de la recepție", dacă nu-mi poate recomanda o experiență mai puțin periculoasă. Osman mă prevenise că testul în cauză provoacă efecte secundare violente, dezagreabile. „Fără frică", încearcă el să mă liniștească, „aici toți au ieșit vii pînă acum". Și: „Lucrăm foarte ușor". „Părintele căminului" uzează de un ton pronunțat familiar față de persoanele-cobai, îi tutuiește pe

toți, iar mie (lui Ali) îmi explică: „Mai întîi să vedem, dacă tu, în general, poți fi folosit".

Eu (Ali) sînt trimis la compartimentul respectiv. Mi se iau probe de sînge, se face analiza urinei, urmează un EKG, eu (Ali) sînt măsurat și cîntărit. Un medic preia rezultatul final. La început mă sperii, căci mi se pare a fi un compatriot. Dar, din fericire, nu e turc, ci un bulgar emigrat. Dar îmi cunoaște bine „patria mea" și se întreține puțin cu mine pe această temă.

Îmi spune că înainte erau mai mulți subiecți turci dar, în ultima vreme, unii dintre ei s-au întors în Turcia. E de părere că aici au făcut experiențe bune cu compatrioții mei turci, căci ei „se țin bine la luat" și „nu se plîng imediat pentru orice înțepătură". — Îmi examinează ochii și constată cu ocazia asta că port lentile de contact, dar nu vede, din fericire, că au un filtru întunecat. Îi explic că îi am pentru munci speciale de sudură, la care ochelarii sînt un handicap.

Ali e găsit apt, cu alte cuvinte poate fi folosit ca om sănătos care acceptă să i se administreze, sub formă de pilule sau injecții, medicamente care ar putea să-i provoace o boală.

Ali trebuie să semneze o declarație prin care consimte să se efectueze experiențe asupra sa și primește un formular informativ scris în limba germană pe cinci foi, în care sînt enumerate medicamentele care urmează sa fie testate: „Informații pentru subiecți cu privire la studiul biodisponibilitate comparată la patru diferite combinații de preparate pe bază de fenobarbital și fenitoin".

El n-a auzit niciodată numele acestor medicamente și chiar și „părintele căminului" are dificultăți în pronunțarea lor fluentă: „fenobarbital" și „fenitoin". „Nimic nu uiți mai ușor", spune el. „Medicamentele astea nu sînt pentru o boală, pe care fiecare o poate avea o dată, ci, potrivit foii informative, împotriva epilepsiei și spasmelor la copii".

Aproape toți oamenii de știință, care nu depind de industrie, critică vehement folosirea unor asemenea preparate combinate. Prin combinarea puternică a două elemente active se împiedică adaptarea adesea necesară a dozei la nevoile individualizate ale pacientului. Medicilor nepăsători aceste preparate combinate le convin perfect. Se pot ocupa și mai puțin de pacient. „Fenobarbitalul" se numără, în plus, printre componenții grupei chimice a barbituricelor, care creează deosebit de rapid dependență. Din cauza pericolului mare de dependență, în ultimii ani sute de medicamente, cărora li se asociau barbiturice, au fost interzise.

Un test medicamentos cu preparate combinate retrase, de fapt, din comerț. Nimeni nu le explică de ce mai trebuie, în general, testate. Testul trebuie să se prelungească în total timp de unsprezece luni, inclusiv de patru ori internarea pe timp de 24 de ore. Onorariul total — 2 000 de mărci. Ca efecte secundare, care se manifestă relativ frecvent, formularul informativ indică: „oboseală, modificarea dispoziției, dificultăți motorii, prejudicierea funcțiilor nervoase și calităților sîngelui, influențarea eritropoezii, modificarea cîmpului vizual, reacții alergice cu modificări cutanate". Și la „circa 20% din pacienți apare inflamarea gingiilor". În afară de acestea, dacă ai ghinion, se poate ajunge la „erupții cutanate cu mîncărimi, insuficiență respiratorie, călduri, indispoziție și eventual vomă", iar „în cazuri rare" pot „apărea stări care pun în primejdie viața, constînd din crize de sufocare și șocuri circulatorii, care fac necesară intervenția imediată a doctorului".

Dar toate acestea sînt doar pe jumătate neplăcute, căci în caz de nevoie plătește Asigurarea: „Dacă, împotriva așteptărilor, în urma participării la acest studiu apar fenomene de deteriorare a sănătății, LAB sau mandatarul său oferă îngrijire medicală gratuită indiferent în ce limite". În orice caz: „Se exclud categoric fenomene care nu au o legătură directă cu participarea la acest studiu (ca, de pildă, accidente de circulație?"). Ce se întîmplă, deci, dacă un „subiect" cu „tulburări de circulație și motorii" suferă un accident de circulație? După ce am semnat declarația de acceptare, eu (Ali) primesc un plan cu termenele de administrare a medicamentelor și cu probele de sînge care trebuie făcute din oră în oră. Studiul începe abia de mîine, mi se explică, și totuși, din clipa aceasta, eu (Ali) nu mai pot părăsi incinta, respectiv casa și curtea din spatele ei. „Prizonierul voluntar". Ni se înmînează: o pătură cu cearșaf, cearșaf, pernă. — La etajul întîi se află „camerele de tratament": laboratorul, camera de recoltări, stația de reanimare. La etajul doi sala cu televizor și dormitoarele.

Bărbatul care zace în partea de jos a patului suprapus nu deschide ochii cînd intru. Doi care stau la o masă dezleagă mai departe cuvinte încrucișate. Eu (Ali) trec mai departe în cel de al doilea dormitor cu vedere spre curte. La stînga atelierul auto și, în fața lui, între zid și containerul de gunoaie, cîteva piese de mobilier din plastic cenușiu pentru grădină. La dreapta un antrepozit cu un magazin mare de produse naturale. În spate gara de mărfuri. O zonă dezolantă.

Printr-o deschizătură fiecare își primește farfuria: pîine, unt, cîteva felii de brînză, o roșie, un castravete, un ardei. La televizor e filmul **Bonny and Clyde**. Perdelele sînt trase, pentru a feri televizorul de soarele de seară. Antena e stricată. Trebuie s-o țină cineva, pentru ca imaginea să fie cît de cît vizibilă. E un miros insuportabil de scrum și fum rece. Aproape nimeni nu poate să doarmă, iar programul de televiziune se apropie de sfîrșit. Stăm în

tăcere pînă după miezul nopții în curte, fumăm și bem apă searbădă din pahare de carton: e singurul lucru pe care putem să ni-l luăm cu noi.

Cei care zac în paturi, stau cu ochii pironiți în tavan sau încearcă să doarmă. Cineva a adormit lîngă aparatul său cu tranzistori — „Muzică după miezul nopții", deschis la maximum. Nimeni nu stinge lumina, de la 2,30 „Muzică pînă în zori". Apoi eu închid radioul și sting lumina stridentă de neon. De la gara de mărfuri se aude fără întrerupere pocnetul vagoanelor care se ciocnesc unele de altele. Pe sub fereastra deschisă vîntul fugărește prin toată curtea paharele de plastic goale. La ora 6 se deschide ușa: „Scularea!" Ne sculăm în tăcere, fără să ne salutăm. Fiecare se ocupă exclusiv de sine. Eprubeta mea urinară are numărul 4. Aceasta înseamnă: ora 6,04 cateterul permanent în braț, 7,04 administrarea medicamentelor, 8,04 luarea sîngelui etc. Prima dată ne așezăm în rînd. Mai tîrziu ne știm persoanele din fața și din spatele nostru, deci știm cînd ne vine rîndul. Cel de după mine tocmai a ieșit din închisoare și n-a putut găsi nicăieri de lucru. Aici nu-l întreabă nimeni nimic. Doi tipi tineri, care ne înfig cateterele în braț, discută despre examenele pe care le mai au de dat. Încă n-au terminat facultatea de medicină. Sub ochii lor trebuie să înghit două cașete. Mai întîi observ cum mi se micșorează cîmpul vizual. Încerc să mă uit în curte, dar soarele strălucește de-ți ia ochii, care încep să mă doară. Zac în pat și visez cu ochii deschiși. La probele de sînge care mi se iau în fiecare oră mă duc ca un somnambul. Toți sînt palizi și dărîmați. Tot mai des lipsește cîte unul și trebuie scos din pat. O femeie se plînge de valuri de căldură, amețeli și tulburări de circulație. Brațul i s-a răcit, este moale ca o cîrpă și inert.

Eu (Ali) mă hotărăsc, după „prima rundă", adică după douăzeci și patru de ore, să întrerup experiențele. În mod normal, eu (Ali) ar fi trebuit ca, în decurs de unsprezece săptămîni, să mă mai internez de încă trei ori. Iar efectele secundare, potrivit experienței, sînt din ce în ce mai grave, nu mai bune, după cum mi se explică. În plus, în toate cele unsprezece săptămîni ar fi trebuit ca zilnic — și sîmbăta și duminica — să mă prezint dimineața la ora 7 ca să mi se ia sînge, iar toată urina din cele unsprezece săptămîni trebuie adunată în recipiente de plastic. Cine se retrage din experiență înainte de termenul convenit, nu primește nici un pfenig din onorariu.

Profesorul Norbert Rietbrock din Frankfurt consideră „circa două treimi din asemenea studii de disponibilitate biologică ca inutile". Sînt studii care pot fi exploatate în scopuri comerciale și în care utilitatea și cheltuiala nu se află într-un raport normal. „S-a și ajuns la cazuri mortale cu asemenea experiențe pe oameni. Așa, de pildă, acum doi ani, Neill Rush, un irlandez în vîrstă de treizeci de ani, de profesie cobai uman, a murit în timpul unei serii de experiențe. Pe el se probase, pentru Kali-Chemie Hanovra, un medicament împotriva tulburărilor de ritm cardiac. Cu o zi înainte Rush suferise într-un alt institut o experiență cu medicamentul **Depoxil**, un psihotic. În combinarea celor două medicamente, potrivit rezultatului autopsiei, trebuie văzută cauza morții. O cerință minimă ar fi fost ca industria farmaceutică să fie obligată să elibereze niște adeverințe pentru subiecți, pentru a se exclude asemenea „experimente duble".

Din fericire, eu nu depind de sumele de bani tentant de mari și pot să-mi permit să refuz mulțumind. Mulți alții însă n-o pot face. Firme ca **LAB** și **BIO-DESIGN** profită de criza economică, care le furnizează tot mai mulți oameni.

Cei răspunzători discută în așa-zise „Comisii de etică" în care se află oameni de știință, ca și prelați. Comisiile de etică sînt comitete voluntare de control, al căror vot trebuie urmărit prin lege doar în SUA și Japonia. În Republica Federală nu. Etica în acest context este un concept cinic. Aceste comisii pot fi oricînd schimbate sau desființate după bunul gust al șefilor de firme. Și chiar și atunci cînd e vorba de instituții oficiale, cum e cazul în alte state, comisiile de „etică" pot decide în cel mai bun caz în probleme de **medicină**. Etica **umană** ar cere însă cel puțin să se discute cu acești oameni disperați împinși la marginea societății, care, din această cauză, sînt gata să se prezinte drept candidați pentru sinucidere în rate.

Cît de des apar efectele secundare, despre care se pretinde că sînt rare, am văzut eu însumi. După reîntoarcerea mea din călătoria prin laboratoarele farmaceutice, gingia maxilarului inferior a început să se umfle și să colecteze. Dentistul a diagnosticat „hipertrofierea gingiilor" și a intuit absolut corect: „Luați medicamente care conțin fenitoin?" Cînd i-am confirmat (fenitoinul era unul dintre produșii experienței cu medicamente de la LAB în Ulm), dentistul a conchis imediat, pe baza efectului secundar, presuntiva boală de care sufeream: „Sînteți epileptic?"

Prelucrare și adaptare
ADELA MOTOC

Arhiva sentimentală a „Scînteii tineretului"

Brăduleț, brăduț, drăguț...

Mare zarvă în redacție. Ne mai despărțeau cîteva zeci de ceasuri pînă la Anul Nou și, pe deasupra, mai era și zi de leafă. Bebe Răvescu, dinamic cum îl cunoaște toată lumea — păcat că la această dată este înghițit de o casă de filme — făcuse rost de brazi pentru sărbătorile de iarnă. Ne deschide ușa cu repeziciunea care-l caracterizează și ne întreabă dacă dorim ultimul brad pe care îl mai avea. Ce-i drept era ultimul, dar nici nu depășea, să zicem, o jumătate de metru. Pavka, de la înălțimea lui de aproape doi metri, îl măsoară din ochi, după care zice:

— Bebe, îl cumpăr eu!

Drept care, Răvescu lăsă brăduțul, îi spune că nu are nici un preț și, dorindu-i sărbători fericite, părăsește biroul. În timp ce Pavka își așază pomul la vedere pentru a nu-l uita, eu îl asigur că vom merge împreună cu 331 pînă acasă. Se uită la mine, zîmbește pe sub mustață și nu scoate un cuvînt. Se face ora de plecare. În stație la Casa Scînteii. Ca de obicei, lume multă. Pavka ține brăduțul sub braț ca pe o vioară. 331 oprește, urc întîi eu și strig la lume să facă loc că mă urmează un coleg cu un brad stufos și nu prea încape în autobuz. Vociferări de tot felul. Aproape fără să ne dăm seama sîntem înghesuiți într-un colț al mașinii. Barosane! îmi zice Pavka, să știi că am făcut treabă bună cu bradul. Eu îl asigur că da, după care ne întindem la discuții preț de circa o oră de drum. Aproape de capăt, în Berceni, unde coborîm zi de zi, Pavka îmi spune cu părere de rău neascunsă că la parterul noului bloc de lîngă stația de autobuz nu se mai face birt, cum se știa, ci o farmacie. Oricum, și una și alta te vindecă, sublimează el. Încet, încet, ajungem la blocul nostru de pe Huedin, intrăm la scara 2. Pavka rămîne la primul etaj, ne luăm la revedere, nu înainte de a admira încă o dată brăduțul. Urc la etajul trei. Ajuns în casă, după numai cîteva minute sună telefonul. Eram căutat cu insistență de Gigi, șoferul de la parter. Mă întreabă dacă nu cumva l-am văzut pe Pavka. Îl căuta de mai bine de trei zile ca să-i facă o petiție. Ai sunat la timp, îi răspund, pentru că și el te caută cu disperare pentru a-l ajuta într-o problemă urgentă. Nu știți despre ce este vorba? Ba da, îi răspund. Și-a adus din munți un brad atît de mare încît nu-i intră în sufragerie. Nu-i nici o problemă, mă asigură Gigi, pentru că și bradul meu l-am tăiat de două ori pînă i-am găsit locul potrivit. O să-mi iau sculele și o să merg la el. Iar eu întăresc: Să iei și bormașina pentru a-i face o gaură și în tavan, bradul ăsta e atît de mare și rămuros încît trebuie bine ancorat. În cîteva minute, Gigi, de gît cu lada în care avea tot arsenalul de scule, sună la apartamentul 20. Pavka îl invită în casă. Se așază amîndoi în fotolii, își aprind cîte o țigară. Gigi, grăbit, întreabă:

— Unde-i să-l tai?

— Ce să tai, întreabă Pavka, porc n-am, apoi, în glumă... cățel n-am, pisică...

— Cum ce să tai, spune apăsat Gigi, bradul cel mare. Am înțeles de la Barosanu că ai un brad, abia de ți-a intrat în casă.

— Uite-l acolo! Cînd se întoarce Gigi zărește brăduțul abia vizibil de masa televizorului.

— Nu de ăsta vorbeam. Barosanul... și reia ceea ce îi spusesem despre bradul acela cît Casa Scînteii. Pavka a înțeles și el. Pune mîna pe telefon. Am scurtat discuția cît am putut. Cu o sticlă de Jidvei în mînă am coborît la apartamentul 20. Așa ne-au găsit soțiile și sărbătorile în iarna aceea. Îngînînd, cu forțe găsite nici noi nu știm pe unde: Brăduleț, brăduț, drăguț...

OVIDIU MARIAN

UMOR

● **Mark Twain primea scrisori cu poze de la oameni cărora li se spusese că seamănă cu el. Într-o zi, primi poza cuiva care îi semăna leit. Se apucă atunci să-i scrie:**

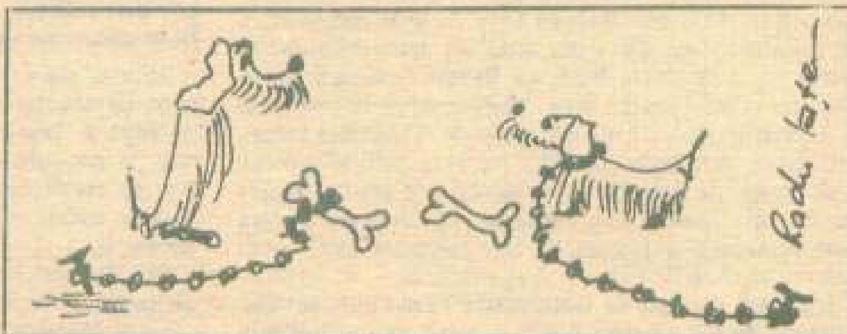
„Dragă domnule, Semănați cu mine mai bine decît toți cei care mi-au trimis pozele lor pînă acum. Este o asemănare extraordinară — trebuie să vă spun că îmi semănați atît de bine încît sînt convins că dacă v-ați așeza în fața mea, într-o ramă, aș putea să mă bărbieresc după dumneavoastră".

● **De ce sînt pereții hotelurilor atît de subțiri cînd dormi și atît de groși cînd asculți?**

● **Cum așezi șase elefanți într-un Volkswagen?**

— Trei în față, trei în spate.

● **Honore de Balzac iubea viața frumoasă. Cînd un unchi bătrîn și zgîrcit muri lăsîndu-i o moștenire, Balzac le comunică vestea prietenilor în felul următor: „Azi, la ora 5 dimineața, unchiul meu și cu mine am pășit într-o lume mai bună".**

Viața și moartea lui Emil Ajar

La 30 iunie 1981, Agenția „France Presse" **dădea publicității o știre care făcea senzație: autorul romanelor semnate** Emile Ajar **este, în realitate,** Romain Gary **și nu scriitorul** Paul Pavlowitch, **nepotul său. Doar cîteva zile mai tîrziu, la începutul lunii iulie — făcînd evident scenariul publicitar pus la cale cu cele mai „nobile" scopuri financiare! — editorul** Claude Durand **lansează cartea pomenitului nepot** („L'Homme que l'on croyat"), **dezvăluind această mistificare literară cu cîteva luni înainte de termenul fixat, prin testament, de însuși** Romain Gary. **Avînd în vedere că romanul** „La vie devant soi", **publicat în 1975, sub semnătura** Emile Ajar, **primise premiul** Goncourt, **toată lumea literară pariziană a realizat că se află în fața celei mai teribile păcăleli:** „Prix Goncourt", **care nu se acordă decît o singură dată în viață, pentru o singură carte, fusese deci, cucerit de două ori (!), de Romain Gary. Dacă la vremea respectivă** Paul Pavlowitch, **în conivență cu unchiul său, n-ar fi refuzat primirea premiului, ar fi fost vorba chiar și de o fraudă fiscală! La amploarea scandalului literar s-a adăugat și dezbaterea morală provocată de apariția, cîteva luni mai tîrziu, a testamentului epic** „Vie et mort d'Emil Ajar", **în care** Romain Gary **dezvăluie, cu o seninătate cam... crîncenă și cu false ironii „scrîșnite", adevărata lumină în care trebuie judecate evenimentele.**

Este limpede acum — și se va înțelege și mai bine din lectura textului adaptat — că destinul acestui scriitor pare a fi mai mult decît un „caz". Pentru orice conștiință lucidă, aventura literară și umană a lui Romain Gary **rămîne un** memento **încărcat de rezonanțe grave.**

„GARY N-AR FI FOST ÎN STARE SĂ SCRIE AȘA CEVA!"

Voi cita aici, imediat, o întîmplare, pentru a arăta — a fost unul dintre motivele tentativei și, de asemenea, al reușitei mele — în ce măsură un scriitor poate deveni prizonierul „imaginii care s-a creat despre el", cum bine zicea **Gombrowicz.**

O „imagine" care n-are nici o legătură cu opera sa, și nici cu el însuși!

Pe vremea cînd lucram la primul **Ajar, „Gros Câlin"**, nu știam că voi publica romanul sub pseudonim. Nu-mi luasem, prin urmare, nici o măsură de prevedere și, conform obiceiului, manuscrisele mele zăceau peste tot. O prietenă, doamna **Lynda Noël**, venită în vizită la mine, în **Majorca**, văzuse pe birou caietul negru, cu titlul scris mare, pe copertă. Mai tîrziu, cînd numele lui **Emile Ajar**, acest „misterios necunoscut", a căpătat amploarea al cărei ecou îl veți regăsi în presa vremii, în zadar a încercat doamna **Noël** să-i convingă pe toți că **Romain Gary** este autorul romanului, că ea văzuse „cu ochii ei" manuscrisul. Nimeni nu voia să audă nimic! Și cu toate acestea, amabila doamnă își dăduse toată osteneala ca să mi se facă dreptate... Numai că, iată: **Romain Gary nu ar fi fost în stare să scrie așa ceva**. Cel puțin astfel i-a declarat, cuvînt cu cuvînt, un critic de la **N.r.f.**, lui **Robert Gallimard. Și** un altul, tot acestui prieten drag: **„Gary** este un scriitor ajuns la capătul drumului. E de neconceput!" Eram deja un autor **clasat, catalogat,** „însușit", iar aceasta îi elibera pe profesioniști de grija de a se apleca, într-adevăr, asupra operei mele, pentru a o cunoaște. Vă închipuiți că așa ceva presupune o **recitire,** chiar o nouă „lectură" — și încă ce lectură!?! (...)

Eram așa de sigur de toate aceste lucruri încît, tot timpul cît a durat **„aventura Ajar"** — patru cărți — nu mi-a fost niciodată teamă că vreo analiză de text ar fi putut să mă scoată din anonimat.

Și nu m-am înșelat! Nici un critic nu mi-a recunoscut „vocea" în **„Gros Câlin"**; nici unul în **„La vie devant soi"**. Cu toate astea era aceeași voce, aceeași sensibilitate ca și în **„Education européenne"**, **„La Grand Vestiaire"**, **„La Promesse de l'aube"**. Uneori foloseam aceleași fraze, aceleași intorsături, același tip de umor! Ar fi fost de ajuns să citești **„La Danse de Gengis Khan"**, ca să-l poți identifica, imediat, pe cel care scrisese **„La Vie devant soi"**. Tinerii prieteni ai tînărului erou din **„L'Angoisse du roi Salomon"** au ieșit, cu toții, din **„Adieu Gary Cooper"**: personajul **Lenny** vorbește și gîndește exact ca **Jeannot,** din **„Le roi Salomon"**. Această observație i-o împărtășise **Hugues Moret** fiului meu, pe atunci în vîrstă de 17 ani, și elev în primul an la liceul **„Victor Duruy"**. **Ajar** mai „există", deja, în întregime, în **„Tulipe"**! Dar cine, oare, citise romanul, dintre „profesioniști"?

Și vă închipuiți atunci adînca mea bucurie! Cea mai mîngîietoare, din toată cariera mea de scriitor! Asistam la ceva care, în literatură, nu se întîmplă decît postum. Odată cu autorul nu mai există și nu mai stînjenește pe nimeni, i se poate înapoia ceea ce i se cuvine (...)

UN „TÎNĂR SCRIITOR" DUPĂ... 40 DE ANI

Abia la un an de la apariția primului **Ajar,** cînd l-am rugat pe nepotul meu să intre în scenă, ca să negocieze cu editorul, legătura noastră de rudenie a fost descoperită, iar bănuielile au început să se îndrepte asupra mea. Dar eu continuam să-mi fac jocul: știam foarte bine că „domnii critici" nu-și vor face meseria și nu-mi vor citi textele. (...)

Cu **„Pseudo"** însă, îndrăzneala mea a fost pe deplin recompensată. Toți criticii mă recunoscuseră în personajul **„Tonton Macoute"**, așa cum mă inventasem și mă strecu-

rasem eu în povestire, dar nimănui nu i-a venit ideea că nu **Ajar** îl „inventase" pe **Romain Gary**, ci exact invers! Un critic de la **„Express"** declara, pe baza unei informații „furnizate de o persoană ce nu voia să-și dezvăluie identitatea", că, deși, pentru operele precedente, **Ajar** avusese „colaboratori", printre care, fără îndoială, și eu, **„Pseudo"** fusese scris, „în mod evident", doar de **Ajar**, singur... O carte „vărsată" în grabă, zicea el, și arăta că acest tînăr scriitor, amețit de celebritate, își concediase toți „colaboratorii", refuzînd să le mai asculte sfaturile, și hotărînd să continue singur, după capul lui. Așa se explică, spunea criticul în continuare, lipsa de abilitate și de „meșteșug", care se făceau simțite, după părerea lui, așa se explică impresia de lucru „expediat", pe care o lasă cartea. Mamă Doamne! Dacă am vreo carte de **„bătrîn profesionist"**, aceea este tocmai **„Pseudo"**: „meșteșugul" constă exact în felul în care este ascuns, tocmai în dorința de a nu-l lăsa la vedere. Pentru că acest roman al angoasei, al panicii unui tînăr, față în față cu viața, era romanul pe care-l scriam de la 20 de ani, abandonîndu-l și reluîndu-l, fără încetare, ducîndu-i paginile cu mine prin războaie, vînturi, maree și continente, din cea mai fragedă tinerețe și pînă la maturitate, așa încît prietenii mei din adolescență, **Francois Bondy** și **René Agid**, au recunoscut în **„Pseudo"**, după 40 de ani, după pasaje pe care le păstrasem din **„Vin des morts"**, pasaje pe care le citisem în camera mea de student, din strada **Rollin**, în 1936.

Și mai adaug, pentru amatorii de „curiozități literare", că acel domn, pe nume **M. Galey**, ca să-l lichideze definitiv pe **Ajar**, pentru că el avea, pe atunci, prioritate în campaniile publicitare ale presei, reamintea că **eu**, unchiul lui, scrisesem cîndva acea „carte frumoasă", numită **„La Promesse de l'aube"**. Acea „carte frumoasă" pe care o... făcuse praf, imediat după apariție...!... (Asta-i viața!)

AVENTURILE UNUI „DEBUTANT" LITERAR!

Știam deci că **„Gros Câlin"**, ca primă carte a unui necunoscut, se va vinde prost, dar țineam, mai presus de orice, la anonimat. Deci nu puteam să-mi informez editorul! Manuscrisul sosea (chipurile!) din **Brazilia**, prin bunăvoința prietenului meu, **Pierre Michaut**. Autorul era un „tînăr boem", pe care-l întîlnise la Rio și care, din cauza unor neînțelegeri cu justiția, nu putea să se întoarcă în Franța.

Raportul comitetului de lectură de la **Gallimard** a fost mediocru. Doar insistența pasionată a unei cititoare — care văzuse manuscrisul înainte ca el să ajungă în fața augustului comitet — l-a determinat, în sfîrșit, pe editor să facă măcar o recomandație la **„Mercure de France"**, dacă voiau să-l publice ei. Entuziasmul lui **Michel Cournot** a făcut, apoi, tot restul.

Cartea a apărut! Nu mai așteptam nimic. Tot ce doream era să pot pune mîna pe **„Gros Câlin", care era cartea mea!** „Oamenii au nevoie de prietenie".

Cît despre critica parisiană...

În realitate, în cauză nu este atît critica, mai degrabă **„parizianismul"**...! În afara Parisului, nici urmă de această meschină dorință de putere! Să îndrăznim să visăm, și aici, la „descentralizare". În Statele Unite autoritatea nu este New-York-ul, ci critica din toate orașele mari sau mici, din toată țara, care hotărăsc soarta unei cărți. În Franța, autoritatea nu e nici măcar Parisul, ci „parizianismul" (...)

Într-o zi, un cotidian mi-a acordat o pagină întreagă de elogii pentru romanul **„Europe"**. Bun! Un an mai tîrziu, apare **„Les Enchanteurs"**. În același cotidian, o pagină întreagă de critică nemiloasă, aparținînd aceluiași „critic". Buun! Peste cîteva săptămîni, mă întîlnesc cu persoana în cauză, la un dineu oferit de d-na **Simone Gallimard**. Părea jenat.

„Ați fost probabil surprins de severitatea cu care am criticat **«Les Enchanteurs»**!"

— Mmm...

— Vă făcusem o critică foarte bună pentru **«Europe»** și nu mi-ați mulțumit...!"

Buun!

Mă veți înțelege, sper, că după astfel de experiențe și după altele, asemănătoare, m-a cuprins un dezgust profund de a mai publica. Visul meu, pe care nu l-am putut realiza din motive materiale, era să scriu tot ce aveam pe suflet și să nu public nimic în timpul vieții (...)

Mă aflam la mine, la **Cimarron**, cînd mi-a telefonat **Jean Seberg** să-mi spună că **„Gros Câlin"** fusese atît de bine primit de critică, încît **„Le Nouvel Observateur"** avansa presupunerea că **Raymond Queneau**, sau **Aragon**, trebuie să fi scris romanul, pentru că „nu putea fi decît opera unui mare scriitor". Am aflat apoi, din ziare, că **Emile Ajar** era, de fapt, **Hamil Raja**, terorist căutat de po-

lţie...; că era un medic clandestin, un criminal de drept comun, sau chiar avorton. Că romanul era produsul unui „colectiv"... Am întîlnit chiar o tînără care mărturisea că avusese o legătură cu **Emile**! Sper că n-am dezamăgit-o prea tare...

BĂTRÎNUL AMATOR DE AVENTURI SECRETE

Şi acum trebuie să încerc să mă explic „în profunzime".

Mă plictisisem să nu fiu nimic altceva decît eu însumi. Mă plictisisem de „imaginea" lui Romain Gary, aşa cum fusese ea stabilită, odată pentru totdeauna, de 30 de ani, după brusca celebritate pe care o cîştigase un tînăr aviator cu **„Education européenne"**, atunci cînd **Sartre** scria în **„Temps modernes"**: „Trebuie să mai aşteptăm cîţiva ani ca să putem şti dacă **«Education européenne»** este, sau nu, cel mai bun roman despre Rezistenţă..." 30 de ani! Se conturase deja o anumită imagine despre mine. Şi poate că şi eu îi corespundeam, într-adevăr, fără să-mi dau seama. Era prea uşor: imaginea era gata făcută; n-aveai decît să te conformezi... Am avut, mai ales, nostalgia tinereţii, a debutului, a primului roman, a „reînceputului". Să pot reîncepe, să pot retrăi, să fiu un altul, aceasta a fost marea tentaţie a existenţei mele! Citeam pe dosul cărţilor mele: „...mai multe vieţi bune conturate... aviator, diplomat, scriitor"... **Nimic**, de fapt, frunze în vînt şi gustul absolutului pe buze. Toate vieţile mele „oficiale", inventariate oarecum, erau dublate, triplate, de multe altele, mai secrete, iar bătrînul amator de aventuri din mine nu şi-a găsit liniştea în nici una din ele. Adevărul e că am fost serios contaminat de vechea tentaţie proteică a omului: cea a multiplicităţii. O poftă nebună de viaţă, sub toate formele şi posibilităţile ei, şi fiecare curiozitate satisfăcută nefăcînd decît să cheme alta după sine. Impulsurile mele, întotdeauna simultane şi contradictorii, m-au împins fără încetare în toate direcţiile şi n-am reuşit să scap cu bine, din punct de vedere psihic, decît datorită **romanului**, prodigios mijloc de salvare şi perpetue înnoiri. Eu am fost mereu un altul! Şi, ori de cîte ori întîlneam o constantă: fiul meu, o iubire, cîinele **Sandy**, împingeam ataşamentul meu faţă de acest reper pînă la pasiune, pînă la nebunie, chiar.

Într-un asemenea context psihologic, venirea pe lume, scurta viaţă şi moartea lui **Emile Ajar** sînt, poate, mai uşor de explicat decît mi-aş fi închipuit eu însumi.

Era ca o nouă naştere! Luam totul de la început. Totul mi-era dăruit încă o dată! Aveam iluzia perfectă a **creaţiei mele de către mine însumi**.

Şi această dorinţă de roman total, **personaj şi autor**, de care am vorbit pe larg în eseul meu **„Pour Sganarelle"**, mi-era, în sfîrşit, la îndemînă. Şi cum publicam, în acelaşi timp, alte romane, sub numele de **Romain Gary**, dedublarea era perfectă. Titlul romanului meu: **„Au dela de cette limite, votre ticket n'est plus valable"**, devenea mincinos, iar eu reuşeam să-mi înfrîng groaza limitelor şi frica de ceea ce este „dat o dată pentru totdeauna". (...)

„Dar ştiam că Emile Ajar era condamnat!"

Cei pe care întîmplarea îi va interesa încă, acum, cînd totul s-a sfîrşit de mult, vor găsi cu uşurinţă, în presa vremii, curiozitatea, entuziasmul, zgomotul şi scandalul care au înconjurat numele lui **Emile Ajar** în momentul apariţiei romanului **„La Vie devant soi"**. Iar eu, revenit, într-un fel, a doua oară pe Pămînt, necunoscut neobservat, asistam, ca spectator, la a doua mea viaţă. Am vrut să-mi intitulez cel de al doilea **„Ajar"**, **„La Tendresse des pierres"**, uitînd complet că foloseam deja acest titlu în chiar textul **„Adieu Gary Cooper"**.

Mi s-a părut atunci că nu mai aveam decît un singur pas de făcut ca să ajung la acel „roman total", pe care-l evocasem în cele aproximativ 450 de pagini din **„Pour Sganarelle"**, şi, împingînd ficţiunea mai departe, să dau viaţă acelui **„picaro"**, personaj şi autor în acelaşi timp, aşa cum îl descrisesem în eseul meu.

ROLUL AUTORULUI VANITOS, CARE CONVINGE ÎNTOTDEAUNA...

— Textele mele începeau să fie serios studiate. Pentru că pe lume nu există numai critica pariziană, care se ocupă de alte lucruri decît de analiza amănunţită a textelor: mai există cei care au timp să citească şi nu se mulţumesc doar să alunece la suprafaţa actualităţii.

Într-o zi am primit vizita unei reportere tinere şi frumoase de la **„Paris Match"**, **Laure Boulay**. Voia să facă nişte poze şi să-mi ia un interviu în legătură cu **„Clair de femme"**. După interviu, această tînără şi, în aparenţă, timidă persoană, mi-a demonstrat, într-o clipă, că **Romain Gary** şi **Emile Ajar** sînt una şi aceeaşi persoană. Analiza ei de text a fost pe cît de scurtă, pe atît de implacabilă, începînd cu refrenul „Eu mă ataşez foarte uşor", pe care îl reperase atît în **„Gros Câlin"** cît şi în **„La Promesse de l'aube"**.

Şi a mai continuat, netulburată: „Fraza pe care o rosteşte **d-na Rosa** şi pe care critica o citează adesea («Nu e nevoie de un motiv ca să-ţi fie teamă!») a-ţi mai folosit-o deja în **„La Tête coupable"** unde **Mathieu** spune — «Şi de cînd omul are nevoie de un motiv ca să-i fie frică?»..."

... Mi-am adus imediat aminte că fraza aceasta blestemată o spunea şi personajul interpretat de **Jean-Pierre Kalfon**, în filmul meu **„Les oiseaux vont mourir au Pérou"**!

Nici n-am tresărit măcar. Aveam un sistem de apărare gata pregătit. Îl folosisem deja pentru a para demonstraţia făcută de tînăra profesoară de franceză, **Geneviève Balmes**, fiica unei prietene din copilărie, care mi-a atras atenţia asupra faptului că legătura dintre **Momo** şi **d-na Rosa**, în **„La vie devant soi"**, cea dintre tînărul **Luc Mathieu** şi nenorocitul **Theo Vanderputte**, în **„Le Grand Vestiaire"**, şi a mea cu mama, în **„La Promesse de l'aube"**, se reluau aproape neschimbat şi care în tot timpul dejunului, la care o invitasem, mi-a demonstrat asemănările dintre teme şi mi-a arătat detalii comune operelor mele şi ale lui **Ajar**, pînă la cel mai neînsemnat tic de limbaj.

„În mod sigur!", am zis. „Nimeni nu şi-a dat seama în ce măsură **Ajar** a fost influenţat de mine. În cazul pe care tocmai l-aţi citat, putem vorbi chiar de un adevărat plagiat. Dar nu-i nimic, e un tînăr autor, n-am de gînd să protestez. În general, influenţa pe care o exercită opera mea asupra tinerilor scriitori nu este atît de mare. Dar mă bucur că aţi remarcat...!"

Lauren Boulay se uita atentă la mine, cu ochii ei frumoşi. Sper că în momentul apariţiei acestor pagini să-şi

fi realizat visul: acela de a deveni un mare reporter. Pe toată durata interviului am fost grozav de îndrăgostit de ea. Sînt o persoană care se ataşează foarte uşor.

Nu cred, totuşi, că am convins-o. Dimpotrivă, presupun că, din delicateţe, m-a cruţat...

Ploua, de acum, cu astfel de observaţii din toate părţile: un profesor de franceză, pensionar, d-l **Gordier**, îmi atrăgea atenţia asupra faptului că mascota lui **Momo**, **„umbrela Arthur"** era aceeaşi cu a micuţei **Josette**, din **„Le Grand Vestiaire"**... şi că orice **Ajar** era conţinut în **„La danse de Gengis Khan"**, pînă la cele mai mici amănunte, pînă la „ascunzătoarea evreiască", care are acelaşi rol ca în **„La Vie devant soi"**...! Sau că în acest roman, pasajul în care **Momo** dă cîinele unei doamne bogate, pentru ca măcar el să aibă parte de o viaţă mai fericită, este o „recidivă" exactă a paginilor din **„Le Grand Vestiaire"**, unde **Luc** dă cîinele unui bogătaş american, pentru ca acesta să-l ia cu el într-o ţară fermecată...

Am răspuns din nou că nu trebuie să judecăm prea aspru un tînăr autor.

„Vă rog să înţelegeţi, e normal ca un scriitor de talia mea să-i influenţeze pe cei tineri..." (Hmm!)

„M-AM DISTRAT BINE! LA REVEDERE ŞI MULŢUMESC".

Nu-mi mai rămîne de vorbit decît despre „cel de-al doilea **Goncourt"**, cel care mi-a revenit pentru **„La Vie devant soi"**. În momentul apariţiei romanului **„Gros Câlin"**, cartea era în frunte, ca favorită pentru premiul **Theophraste Renaudot**. Temîndu-mă de efectul publicităţii asupra anonimatului meu, am anunţat că renunţ, printr-o scrisoare falsă din Brazilia, pe care am trimis-o juriului şi revistei **„Mercure de France"**. Apoi am regretat imediat. Practic, tăiasem aripile romanului meu. Bunul meu **„Gros Câlin"**, care avea atîta nevoie de prietenie, îl condamnasem la singurătate! Anul următor, cînd s-a pus problema premiului **Goncourt**, legătura mea cu **Ajar** era cunoscută şi dacă aş fi repetat manevra, nimeni nu s-ar mai fi îndoit de motive: obţinusem, deja, un **Goncourt**, pentru **„Les Racines du ciel"**. Dar „motivul" hotărîtor, pentru care nu m-am mişcat, poate fi „rezumat" astfel: **şi la urma urmei, ducă-se dracului!**...

Le datorez celor apropiaţi multă recunoştinţă. Pentru că au fost numeroşi aceia care mi-au cunoscut secretul, dar l-au păstrat pînă la capăt. Mai întîi **Martine Carre**, secretara mea, căreia i-am dictat toate romanele **„Ajar"**, **Pierre Michaut**, bineînţeles, şi fiul lui, **Philipe**. Prietenii mei din tinereţe, **René, Roger** şi **Sylvie Agid**. **Jean Seberg**, fosta mea soţie, şi soţul ei, **Renis Berry**. Cei care au respectat secretul profesional şi au strîns manuscrisele şi documentele legale: d-l **Charles Andre Junod**, la Geneva, d-nii **Sydney Davis** şi **Robert Lantz**, la New York, dl **Arrighi**, care era aproape de sfîrşitul carierei, cînd a preluat dosarul meu, şi tînărul lui colaborator, d-l **Repique**. Fiul meu **Diego**, care, cu toate că era un copil, s-a mulţumit doar să-mi facă cu ochiul cînd, la o emisiune de televiziune, un critic al revistei **„Lire"**, după ce a desfiinţat furibund opera lui **Romain Gary**, pe care o apăra **Geneviève Dormann**, a exclamat: „Ei da! **Ajar** este un talent".

Romain Gary sau tristeţile unui personaj

Adaptare şi prezentare: MARIUS PETRESCU

Mozaic tehnico-ştiinţific

□ **Stofă ideală**. Un tip deosebit de material textil neţesut a fost lansat pe piaţă de către o firmă belgiană. Este vorba de o stofă la care firele sînt asamblate pe cale uscată prin intermediul unor pulberi poliesterice într-o instalaţie specială. Stofa astfel obţinută prezintă caracteristici deosebite: rezistenţă la întindere şi la şifonare, la scămoşare şi destrămare, semiimpermeabilitate, are un tuşeu şi supleţe remarcabile. Noul material se precede a avea aplicaţii largi în industria textilă, în realizarea de materiale sanitare, filtre industriale etc.

□ **Material nou**. Ceramica îşi dovedeşte o dată în plus virtuţile. Astfel, în Japonia a fost creat un tip superior de fibră ceramică, a cărui rezistenţă la rupere depăşeşte 250 kg pe milimetru pătrat. Aceasta rezistă totodată la temperaturi de pînă la 1 200 grade C. Fabricarea noilor fibre este avantajoasă faţă de alte tipuri şi pentru că tehnologia utilizată este mai simplă, deci mai ieftină. Se are în vedere întrebuinţarea acestui material în aeronautică, industria autovehicolelor, a echipamentelor energetice etc.

POMPIERII

Boris Vian

Patrick freca de zor chibritul de peretele a cărui zugrăveală roasă oferea o suprafață ideală pentru asemenea lucruri. A șasea oară dus și întors, apoi chibritul se rupse în două și copilul se opri căci nu cunoștea încă arta de a-și arde vîrful degetelor aprinzind micul ciot rămas.

Fredonînd o melodie în care revenea des numele lui Iisus, se îndreptă spre bucătărie. Părinții lui preferau într-adevăr să lase chibritele în vecinătatea reșoului cu gaz mai degrabă decît în dulap, și cum el, Patrick, nu era cel mai tare nu putea emite împotriva acestui lucru decît un protest moral. În ceea ce privește numele Domnului, era un reproș în plus, destul de gratuit, ca o desăvîrșire a operei, căci nimeni din familie nu mergea la biserică.

Ridicîndu-se pe vîrful picioarelor, săltă capacul cutiei de metal și luă unul din bețișoarele cu cap de fosfor. Unul o dată: n-ai întotdeauna ocazia să mergi.

Apoi refăcu în sens invers drumul de la bucătărie în salon.

Cînd intrai focul prinsese îndeajuns perdelele care ardeau cu o flacără frumoasă și clară. Așezat în mijlocul salonului, Pat se întreba dacă trebuie într-adevăr să se amuze.

Zărind expresia mea plină de interes, se decise pentru grimasa mohorîtă.

— Ascultă, i-am spus. S-au într-adevăr te amuză și atunci n-ai de ce să plîngi, sau nu te amuză deloc și atunci nu știu de ce ai mai făcut-o.

— Nu mă amuză într-atît, răspunse, însă un chibrit e făcut ca să-l aprinzi, nu-i așa?

După care se puse pe bocit.

Ca să-i dovedesc că nu o luam în tragic, adoptai un ton neglijent.

— Ei, vezi-ți de treabă, spusei. Eu însumi, cînd aveam șase ani, am dat foc la cîteva vechi bidoane de benzină.

— Da, dar eu nu aveam benzină. A trebuit să mă mulțumesc cu ce-am găsit.

— Vino în sufragerie, i-am spus, și să uităm trecutul.

— Ne vom juca cu mașinuțele, spuse el încîntat. Sînt cel puțin trei zile de cînd nu ne-am jucat cu mașinuțele.

Părăsirăm salonul, eu închisei discret ușa în urma noastră. Perdelele arseseră complet și focul începea acum să atace covorul.

— Atunci, spusei, ia-le pe cele albastre, și eu pe cele roșii. Mă privi ca să se asigure că nu mă mai gîndeam la foc și, satisfăcut, declară:

— Te voi bate măr.

După o oră de joc și o interminabilă discuție despre oportunitatea unei revanșe, reușii să-l îndrept spre camera lui unde trusa de pictură îl aștepta, îl asiguram, cu o nerăbdare febrilă. Apoi, înarmat cu un cearșaf, mă strecurai în salon să sting acest început de incendiu pe c. e-n nici un caz nu vream să-l iau în tragic.

Nu se mai vedea nimic, căci trîmbe de fum gros și negru împuțeau atmosfera. Căutai să-mi precizez dacă mirosul de lînă arsă era mai tare decît cel de pictură coaptă și am conchis printr-un acces de tuse care aproape mă asfixie. Suflînd și scuipînd, îmi răsucii cearșaful în jurul capului și-l desrăsucii aproape numaidecît, căci cearșaful în discuție tocmai luase foc.

Aerul era traversat de licăriri de funingine și podeaua sufla și scuipa. Flăcări vesele săreau de ici, de colo, și își împărtășeau căldura lucrurilor ce nu ardeau încă. Simțind o limbă fierbinte intrîndu-mi pe cracul pantalonului, bătui în retragere și închisei ușa. Înapoindu-mă în sufragerie, trecui pe lîngă camera fiului meu. I-am zis

— Arde foarte bine. Vom chema pompierii.

M-am apropiat de măsuța telefonului și am format numărul 17.

— Alo! am zis.

— Alo! mi s-a răspuns.

— Un foc la mine acasă.

— Ce adresă?

Am indicat latitudinea, longitudinea și altitudinea apartamentului.

— Bine, mi s-a răspuns. Vă dau pompierii.

— Mersi, am zis.

Am obținut rapid noua legătură și mă felicitam că serviciile telefonice funcționau atît de remarcabil, cînd o voce veselă mă interpelă.

— Alo!

— Alo! spusei. Pompierii?

— Unul dintre pompieri, mi se răspunse.

— Un foc la mine acasă, spusei.

— Aveți noroc, îmi răspunse pompierul. Vreți să stabilim o întîlnire?

— Nu puteți să veniți imediat? întrebai.

— Imposibil, domnule, spuse. Sîntem aglomerați în acest moment, sînt incendii peste tot. Poimîine la ora trei, e tot ce pot face pentru dumneavoastră.

— De acord, am spus. Mulțumesc. Pe poimîine.

— La revedere, domnule, spuse. Nu lăsați să vi se stingă focul.

L-am chemat pe Pat.

— Fă-ți valiza, i-am spus. Vom merge să petrecem cîțiva ani la tanti Surinam.

— Grozav! exclamă Pat.

— Vezi, îi spusei, ai greșit punînd focul astăzi, nu puteam avea pompierii în mai puțin de două zile. Altfel ai fi putut să vezi mașinile astea!...

— Ascultă, spuse Pat, da sau nu, chibritele sînt făcute pentru aprins?

— Desigur, i-am spus. La ce-ai fi vrînd să folosească?

— Tipul care le-a inventat e un cretin, spuse Pat. Cu un chibrit n-ar trebui să poți aprinde totul

— Ai dreptate, i-am spus.

— În sfîrșit, conchise el. Cu atît mai rău. Hai să jucăm. De data asta, o să iei tu albastrele.

— Vom juca în taxi, i-am spus. Grăbește-te.

Traducere de
CONSTANTIN ABĂLUȚĂ

● Psihiatrul: Poate că, totuşi, nu este vorba de un complex. Este posibil să fiţi inferior.

● Într-o zi ploioasă, o canguroaică, către cealaltă: „Oh, detest zilele mohorîte cînd nu-i putem lăsa pe cei mici pe-afară".

● Lui Herman Levin, producătorul musicalului „My Fair Lady" îi plăcea să povestească următoarea scenă: La una dintre reprezentaţii era un loc gol. În pauză, o femeie care stătea de o parte a scaunului gol spune celei care stătea de partea cealaltă: „De 8 luni m-am înscris la biletul acesta".

„Şi eu la fel", răspunde cealaltă. „Dar bine, nu vezi locul gol de lîngă noi?! Este o adevărată ruşine!"

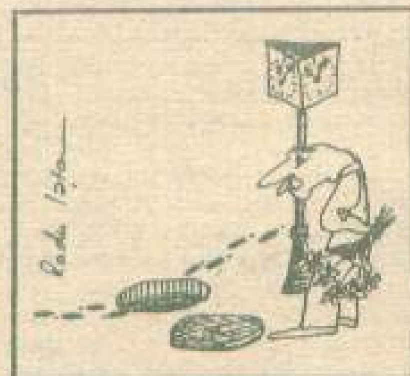
„O!, tot al meu e, replică a doua femeie. Era al soţului meu. Dar a murit".

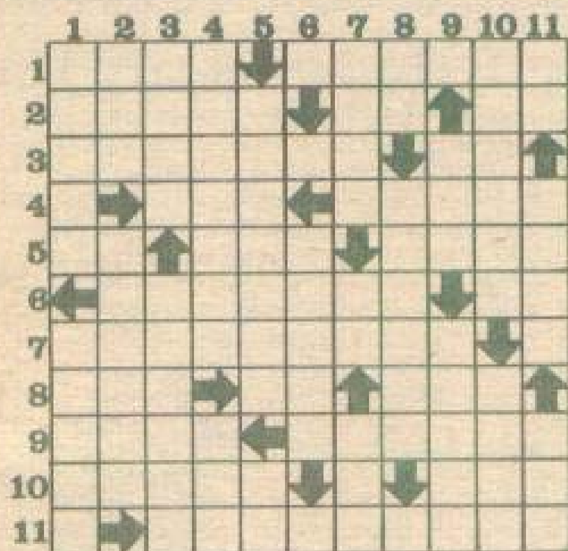
„Bine, dar de ce n-ai adus un prieten, o cunoştinţă?" spuse, prima, încă revoltată.

„N-am avut pe cine. Toţi s-au dus la înmormîntare."

● O STATISTICĂ: Seamănă cu un bikini — sugerează mult, dar ascunde esenţialul.

● Un om devine ÎNŢELEPT observînd ce i se întîmplă cînd nu este.

CUPLU

ORIZONTAL: 1) Transmit caracterele părinţilor — Încrucişarea elementelor diferite 2) Genă dintr-o pereche controlînd expresiile aceluiaşi caracter — Jumătate din gene!... — ...şi o legătură dublă la mamă! 3) Apariţia bruscă a noului caracter — Început de operaţie... la copii! 4) Abatere iniţială! — Poziţie ocupată de perechile de gene 5) Transmis la extreme! — Oul... pentru început — Fiecare cu soţul lor 6) Stă la baza procesului genetic — Primele experienţe! 7) Început de viaţă nouă 8) La baza occipitalului! — Primele mitoze! — Semiodihnă! 9) Semn de renaştere a naturii — Un produs de excepţie (pl.) 10) Capacitatea de reproducere la o nouă ieşire în lume — Formulă de transmitere a caracterelor ereditare 11) Proces clasic de reproducere a caracterelor părinţilor

VERTICAL: 1) Unitate de bază a reproducţiei — Cercul aflat în deplasare 2) Primele elucubraţii! — Marile familii 3) Impusă fără... greutate — Te ţine-n braţe pe loc (pl.) 4) A concepe ceva nou — Cu caracter de excepţie 5) Urmele strămoşilor noştri — Început de jecmăneală! 6) Cadru de familie 7) Apărut la vîrsta de un an — Părintele, la urma urmei! — A scoate în lume 8) Bebe... pe jumătate! — Unitate genetică cu expresie fenotipică dirijată 9) Măsură ce-l fixează pe local! — A forma caractere desăvîrşite 10) Amestecate...—...pe calea apei 11) Început al vieţii de familie — Cuprind trăsăturile specifice de părinţi — Finalul tuturor partidelor!

Careurile rebusistice din paginile almanahului nostru au fost realizate de GH. CRIŞAN şi IUSTIN BUŞE

Se poate oricine convinge
că între coperţile
almanahului „Scînteii tineretului"
există, indiferent de vîrstă
şi anotimp, o mare explozie
de tinereţe pentru fiecare cititor

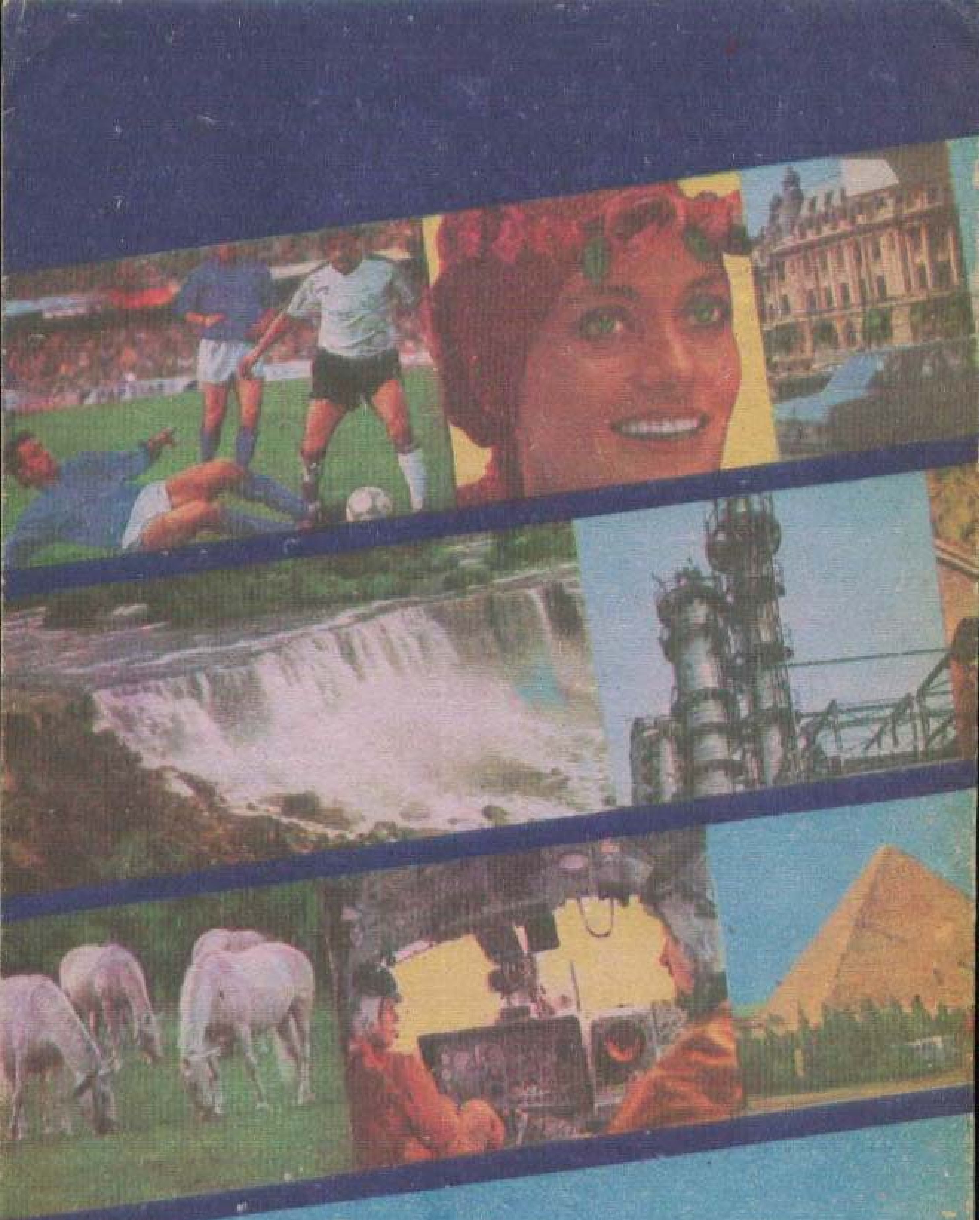
Redactor responsabil: MIHAI COMAN
Prezentarea grafică şi tehnoredactarea: GEORGE ECLISERESCU

Coperta A. CIOBANU
Corectura: ANA MARIA POPESCU

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" — Bucureşti

sub comanda nr. 80 176

lei 23